

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ZEBERCET COŞKUN'UN HAYATI-SANATI VE ESERLERİ

Yüksek Lisans Tezi

MİNE ASLAN

AMASYA

Şubat-2023

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ZEBERCET COŞKUN'UN HAYATI-SANATI VE ESERLERİ

Hazırlayan
Mine ASLAN

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Orhan Fatih KUŞDEMİR

AMASYA-2023

TEZ ONAY SAYFASI

Mine ASLAN tarafından hazırlanan “ZEBERCET COŞKUN’UN HAYATI-SANATI VE ESERLERİ” başlıklı çalışma aşağıdaki jüri tarafından .../.../..... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği/oyçokluğu ile Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri

İmza

Danışman : Unvan İsim SOYİSİM

.....

Üye : Unvan İsim SOYİSİM

.....

Üye : Unvan İsim SOYİSİM

.....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım. .../.../.....

.....

Doç. Dr. Hasan YERKAZAN
Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Tezimin içerdığı yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin ortaya çıkması durumunda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.//.../.....

Mine ASLAN

ÖZET

ZEBERCET COŞKUN’UN HAYATI-SANATI VE ESERLERİ

Mine ASLAN

Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans, Ocak/ 2023

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Orhan Fatih KUŞDEMİR

Yazın hayatına 1966’da adım atmış olan Zebercet Coşkun, edebiyat sahasında romandan masala, araştırmadan hikâyeye dek pek çok türde kalem oynatmasına karşın asıl şöhretini Milliyet Roman Yarışması’nda ödüle layık görülmüş olan “Haçın” adlı eserine borçludur. Çalkantılı yıllarda Adana’nın Saimbeyli ilçesinde devlet otoritesinin kaybolduğu, Fransız ve Ermenilerin kaşıyarak bir yaraya dönüştürdüğü etnik kimlik merkezli duyarlılığın, yıllarca beraber yaşayan insanları nasıl bir açmaza sürüklediğinin hikâyesi olan bu roman, yazarın adeta ustalık eseridir. Çalışmamız, bugün aktüelliğini yitirmiş olan yazarın yalnızca tarihe düşülmüş bir not özelliği gösteren belgesel nitelikli eseri değil, tüm külliyatı esas alınarak hazırlanmıştır.

Araştırmamız giriş, sonuç ve kaynakça dışında iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde roman kavramı, Türk romanının gelişimi ve Zebercet Coşkun’un eserlerinden bahsedilmiştir. Birinci bölümde yazarın hususi hayatı, edebi kişiliği ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde; yazarın romanları hakkında genel bilgi, yapı başlığı altında özet, olay örgüsü, şahıs kadrosu, zaman, mekân, bakış açısı ve anlatıcı gibi yapısal unsurlar tahlil edilmiştir. Bunun yanı sıra romanlardaki bireysel ve sosyal temalar incelenmiş; arkadaşlık, vatanseverlik, savaş, sömürü, soykırım, tehcir, din gibi kavramlara alt başlıklar altında yer verilmiştir. Bölümün devamında yazarın külliyatının önemli bir noktasını oluşturan masalları; zihniyet, olay örgüsü ve tema bütünlüğü noktasında ele alınmıştır. Son olarak yazarın süreli yayınlardaki mitoloji, efsane ve şehrin kültürel tarihi çerçevesindeki serbest yazıları ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Sonuç bölümünde ise elde edilen bulgulara yer verilerek genel bir değerlendirme yapılmış ve Zebercet Coşkun'un Türk edebiyatında neye tekabül ettiği konusu da titizlikle irdelenmeye çalışılmıştır. Kaynakça bölümü; İncelenen Eserler, Faydalanılan Eserler ve Tezler alt başlıkları altında künyeleriyle beraber verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Zebercet Coşkun, roman, masal

ABSTRACT

ZEBERCET COŞKUN'S LIFE-ART AND WORKS

Mine ASLAN

Amasya University, Institute of Social Sciences

Department of Turkish Language and Literature, M.A., January / 2023

Supervisor: Asist. Prof. Dr. Orhan Fatih KUŞDEMİR

Zebercet Coşkun, who started her literary life in 1966, owes her real fame to her work "Haçin", which was deemed worthy of an award in the Milliyet Novel Contest, although she wrote in many genres in the field of literature, from novel to fairy tale, from research to story. This novel, which is the story of how the ethnic identity-centered sensitivity, which the state authority was lost in the Saimbeyli district of Adana during the turbulent years and the French and Armenians scratched and turned into a wound, dragged the people who lived together for years into a dead end, is the author's masterpiece. Our study has been prepared on the basis of the entire corpus of the author, which has lost its actuality today, not only the documentary work that shows the feature of a note that has been written down in history.

Our research consists of two parts apart from introduction, conclusion and bibliography. In the introduction, the concept of the novel, the development of the Turkish novel and the works of Zebercet Coşkun are mentioned. In the first chapter, information is given about the author's personal life, literary personality and works. In the second part; General information about the novels of the author, under the title of structure, structural elements such as summary, plot, characters, time, place, point of view and narrator were analyzed. In addition, individual and social themes in the novels were examined; Concepts such as friendship, patriotism, war, exploitation, genocide, deportation and religion are included under sub-headings. In the continuation of the chapter, the tales of the author, which constitute an important point of his corpus; mentality, plot and theme integrity. Finally, the free writings of the author within the framework of mythology, legend and cultural history of the city in periodicals were evaluated separately.

Finally, the free writings of the author within the framework of mythology, legend and cultural history of the city in periodicals were evaluated separately. References section; Examined Works, Benefited Works and Theses are given under the sub-titles with their tags.

Keywords: Zebercet Coşkun, novel, tale.

ÖN SÖZ

Cumhuriyet döneminin kadın yazarlarından olan Zebercet Coşkun, edebiyat sahasında romandan masala, araştırmadan hikâyeye dek pek çok türde eser vermesine karşın Adana'nın Saimbeyli (Haçin) ilçesinde Kurtuluş Savaşı döneminde yaşanan Türk-Ermeni ilişkilerini ortaya koyduğu “Haçin” isimli eseriyle ses getirmiştir.

Tarihi bir belgesel niteliği taşıyan bu roman bir Ermeni kaymakamının günlüğü ile Türklerin hatıralarından oluşur. Yıllarca Türk bayrağı altında dostça yaşayan milletlerin kendi çıkarları uğruna bulundukları coğrafyayı kana bulamasını konu alır. “Haçin” bir ihanetin destanıdır. Yazarın Haçin gezisi sırasındaki tanıklıklarına dayanan eser adeta tarihe düşülmüş bir not ve belgesel niteliği göstermektedir.

Zebercet Coşkun'un hiç kuşkusuz Milliyet Roman Yarışması'nda dördüncülük ödülü alan “Haçin” adlı romanının dışında farklı türlerde kaleme aldığı pek çok eseri mevcuttur. Bu çalışmanın amacı; eserleri hakkında detaylı araştırma yapılmamış ve gölgede kalmış olan Zebercet Coşkun'un eserleri ışığında Türk edebiyatında durmuş olduğu yeri belirlemeye çalışarak edebiyata olan katkılarını gün ışığına çıkartmaktır. Araştırmanın amacı doğrultusunda, tezin giriş bölümünde Türk romanının tarihi gelişimi ve Zebercet Coşkun'un bu gelişim içerisindeki yeri belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın ilk bölümünde Zebercet Coşkun'un hayatı, edebi kişiliği ve eserlerine yer verilmiş, ikinci bölümünde ise yazarın eserleri tahlil edilmiştir. Sonuç bölümünde çalışmanın genel bir değerlendirilmesi yapılmış, Zebercet Coşkun'un Türk edebiyatına katkıları açığa çıkarılmaya çalışılmıştır. Kaynakça bölümü; İncelenen Eserler, Faydalanılan Eserler ve Tezler alt başlıkları altında künyeleriyle beraber verilmiştir.

Tez çalışmasında kullanılan yöntem; ilk olarak geçerli ve güvenilir bilgiye ulaşma hususunda çok titiz davranıldığı bunun yanı sıra tüm biyografik bilgi edinme ve arşiv tarama yolları kullanılarak tez hazırlanmaya çalışılmıştır. Özellikle Zebercet Coşkun'un eserleri arasında, aynı romanın üç baskısı olması sebebiyle, romanın bütün baskıları tedarik

edilip metin karşılaştırmaları yapılmış ve bu baskılar arasında orijinal anlatıdaki sapmalar göz önünde bulundurularak metne son şekli verilmiştir.

Yine Zebercet Coşkun'un külliyyatı içerisinde oldukça önemli bir yere sahip olan, yazarın çocukluğunda dinlediği ve Anadolu'da duyduğu anlatılara dayanan ve kimi Dünya Masal Antolojisi'nde kendisine yer bulmuş masalları ile ilgili bölüm ise; gerek masalın hangi yöreye ait olduğu, gerekse kimden aktarıldığı gibi bilgiler dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Tezin son bölümünde ise yazarın doğup büyüdüğü şehir olan Gemlik'e ait anı, mitoloji, efsane ve öykülerden oluşan ve şehrin kültür tarihini yansıtan çalışmalarına yer verilmiş; böylece Zebercet Coşkun'un genç nesillere tanıtılması amaçlanmıştır.

Mine ASLAN

TEŐEKKÖR

"Zebercet Coşkun'un Hayatı-Sanatı ve Eserleri " baőlıđını taşıyan yüksek lisans tezi çalıőmamın konu belirleme aőamasından tamamlanmasına kadar geçirdiği tÖm sÖrelerde bilgi, deneyim ve gözlemlerini büyük sabırla ve akademik bakış açısıyla őahsıma kazandıran yüksek lisans tez danışmanım değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Orhan Fatih KUŞDEMİR'e, geçen sÖre içerisinde çalıőmalarımı takdirle karşılayan ve beni destekleyerek yanımda olan çok kıymetli aileme, teşekkür etmeyi büyük bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	ivi
TEŞEKKÜR	viii
İÇİNDEKİLER.....	ixx
KISALTMALAR	xiii
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM

1.ZEBERCET COŞKUN’UN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ, ESERLERİ.....	10
1.1.Hususi Hayatı.....	10
1.2.Edebi Kişiliği	10
1.2.1.Eserleri	12

II. BÖLÜM

2. ZEBERCET COŞKUN’UN ESERLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME.....	13
2.1.Romanları.....	13
2.1.1.Haçın	13
2.1.1.1.Yapı.....	18
2.1.1.1.1.Özet.....	18
2.1.1.1.2.Olay Örgüsü	21
2.1.1.1.3.Şahıs Kadrosu	27
2.1.1.1.4.Zaman	32
2.1.1.1.4.1.Vak’a Zamanı.....	32
2.1.1.1.4.2.Anlatma Zamanı	33
2.1.1.1.4.3.Nesnel Zaman	34
2.1.1.1.4.4.Yayın Tarihi	35

2.1.1.1.5.Mekan	35
2.1.1.1.5.1.Açık Mekan.....	36
2.1.1.1.5.2.Kapalı Mekan.....	37
2.1.1.1.6.Bakış Açısı ve Anlatıcı	38
2.1.1.1.6.1.Romandaki Bakış Açısı	38
2.1.1.1.6.1.1.Hâkim/Tanrısal/İlahi Bakış Açısı ve Anlatıcı.....	39
2.1.1.1.6.1.2.Kahraman Bakış Açısı ve Anlatıcı.....	40
2.1.1.2.Tema	42
2.1.1.2.1.Bireysel Temalar	42
2.1.1.2.1.1.Arkadaşlık	42
2.1.1.2.1.2.Vatanseverlik	43
2.1.1.2.1.3.Hastalık	43
2.1.1.2.1.4.Kadın.....	43
2.1.1.2.1.5.Aşk	44
2.1.1.2.2.Sosyal Temalar	44
2.1.1.2.2.1.Soykırım.....	44
2.1.1.2.2.2.Savaş	45
2.1.1.2.2.3.Tehcir	46
2.1.1.2.2.4.Namus	47
2.1.1.2.2.5.Din	47
2.1.1.3.Dil ve Üslup	48
2.1.1.3.1.Anlatım Teknikleri.....	49
2.1.1.3.1.1.Diyalog.....	49
2.1.1.3.1.2.İç Diyalog.	49
2.1.1.3.1.3.İç Çözümleme.	50
2.1.1.3.1.4.Tasvir (Betimleme).	50
2.1.1.3.1.5.Geriye Dönüş.	51
2.1.1.3.1.6.Montaj.....	52
2.1.1.3.1.7.Özetleme.	52
2.1.2.Elmanın Kurdu.....	53
2.1.2.1.Yapı.....	54

2.1.2.1.1.Özet.....	54
2.1.2.1.2.Olay Örgüsü.....	65
2.1.2.1.3.Şahıs Kadrosu	107
2.1.2.1.4.Zaman	110
2.1.2.1.4.1.Vak’a Zamanı.....	110
2.1.2.1.4.2.Anlatma Zamanı	111
2.1.2.1.4.3.Nesnel Zaman	111
2.1.2.1.4.4.Yayın Tarihi	112
2.1.2.1.5. Mekan	113
2.1.2.1.5.1.Açık Mekan.....	113
2.1.2.1.5.2.Kapalı Mekan.....	114
2.1.2.1.6. Bakış Açısı ve Anlatıcı	115
2.1.2.1.6.1.Romandaki Bakış Açısı	115
2.1.2.1.6.1.1.Hâkim/Tanrısal/İlahi Bakış Açısı ve Anlatıcı.....	116
2.1.2.1.6.1.2.Kahraman Bakış Açısı ve Anlatıcı.....	117
2.1.2.2.Tema	118
2.1.2.2.1.Bireysel Temalar	119
2.1.2.2.1.1.Arkadaşlık.....	119
2.1.2.2.1.2.Aşk	119
2.1.2.2.1.3.Hastalık	120
2.1.2.2.1.4.Vatanseverlik	121
2.1.2.2.2. Sosyal Temalar	122
2.1.2.2.2.1.Din	122
2.1.2.2.2.2.Sömürü.....	124
2.1.2.2.2.3.Ağa-Halk Çelişkisi.....	125
2.1.2.2.2.4.Göç	127
2.1.2.2.2.5.Sürgün	128
2.1.2.2.2.6.İltimas	129
2.1.2.2.3. Siyasi Temalar	130
2.1.2.2.3.1.Sağ-Sol Kutuplaşması.....	130
2.1.2.3.Dil ve Üslup	131

2.1.2.3.1.Anlatım Teknikleri.....	132
2.1.2.3.1.1.Diyalog.....	132
2.1.2.3.1.2.İç Diyalog.	133
2.1.2.3.1.3.İç Monolog.....	134
2.1.2.3.1.4.İç Çözümleme.	135
2.1.2.3.1.5. Geriye Dönüş.	135
2.1.2.3.1.6.Tasvir (Betimleme).	136
2.1.2.3.1.7.Montaj.	137
2.1.2.3.1.8.Özetleme.	138
2.2.Masalları	138
2.2.1.Altın Kale'nin Esrarı.....	139
2.2.1.1.Altın Kale'nin Esrarı.....	139
2.2.1.2.Kurukafa	140
2.2.1.3.Memiş	143
2.2.1.4.Üç Köpük.....	144
2.2.2.Kara Dev ile Kotan	146
2.2.3.Sihirli İnci	147
2.2.3.1.Sihirli İnci	147
2.2.3.2.Benli Bahri Bey	149
2.2.3.3.Kurukafa	151
2.2.3.4.Kaptan Deli Mehmet.....	151
2.2.3.5.Rastgele.....	152
2.3.Araştırma-Anı	153
2.3.1.Kimler Geldi Kimler Geçti-Tarih İçinde Gemlik	153
2.4.Dergilerdeki Serbest Yazıları.....	202
2.4.1.Eflatun Dergisindeki Yazıları	202
2.4.2.Diğer Dergilerdeki Yazıları	229
SONUÇ.....	230
KAYNAKÇA	234
ÖZGEÇMİŞ.....	240

KISALTMALAR DİZİNİ

C : Cilt

dr. : Derleyen

Dr. : Doktor

Ed. : Editör

hızl. : Hazırlayan

Öğr. : Öğretim

S : Sayı

M.Ö. : Milattan önce

vd. : Ve diğerleri

GİRİŞ

Roman; anlatma esasına bağılı edebi metinlerin içerisinde yer alan, nesir vasıtasıyla kurgusal-kurmaca bir dünyanın oluşturulması ifadesini karşılayan oldukça geniş bir türe verilen isimdir. Başka türlere olan yakınlığı ve onlardan ayrıldığı yönleri bulunması sebebiyle tarifi kesinleştirilemeyen bir türdür (Enginün, 2006: 163). Stevick ise romancıyı bir kuklacı, romanı ise bir kukla oynatma sanatı olarak değerlendirmektedir (Stevick, 2010: 29). Avrupa’da romanın kaynakları uzun anlatılar olarak nitelenebilecek olan destan (epik) ve romans (aşk hikâyeleri) olarak açıklanabilir. Destan, olağanüstü güçler ve mitlerin etkisiyle vuku bulmuş olsa da romans daha çok büyü ve sihir temalarını merkez alarak kendisini gösterir. Mensur bir tür olan romans ise birçok Avrupa dilinde yerini ‘roman’ sözcüğüne bırakarak Batı edebiyatının önemli bir kolunu oluşturmuştur. Roman bir tür olarak 12. yüzyılda varlığını hissettirmeye başlamış, 15. yüzyılda romans olarak adını duyurmuş ve 17. yüzyılda ise edebi tür kategorisine girmiştir. Dünya edebiyatındaki yeri ise modern romanın atası vasfıyla *Don Kişot* roman türünün öncüsü olarak anlatı kuramlarının merkezinde yer almıştır (Parla, 2020: 18). 19. yüzyıla gelindiğinde ise roman, bütün Avrupa’da yaygınlaşmış ve kendi içerisinde çeşitliliklere ayrılarak yeni denemelerle sürekliliğini devam ettirmiş bir türdür.

Türk edebiyatında Batı kaynaklı yeni bir kavram olan roman, Avrupa’da olduğu gibi burjuva sınıfının oluşumu ve ferdietçiliğin gelişimi sırasında ekonomik, toplumsal ve tarihsel koşullarla yoğrularak uzun bir döneme yayılan bir anlatı türü olarak ortaya çıkmamıştır (Moran, 2009: 9). Tanzimat’tan itibaren 19. yüzyıl başlarında Osmanlı’nın Batı devletleriyle münasebetlerin Batılılaşma politikası paralelinde arttığı sırada karşılaşılan bir tür olan roman, Tanzimat aydını için oldukça yeni bir kavramdır. Türk sanat ve fikir hayatının Doğu kültürleriyle olan kaynakları 18. yüzyılın ilk yarısından itibaren Batı dünyasına yönelmiştir. Türk edebiyatında roman, 18 ve 19. yüzyıllarda yoğun bir şekilde yaşanan modernleşme sürecine bağlıdır. Çünkü Tanzimat aydınlarının genel olarak Osmanlı’nın içerisinde oluşan hastalıklara çare aramaları, roman ve benzeri edebi türlerin Türk edebiyatına kazandırılmasına yol açmıştır (Şahin, 2000: 49). Hikâye ve roman kavramları edebî terim olarak farklı iki türü karşılasalar da Tanzimat’ta birbirine karışır. Şiir türünde olduğu gibi romanda da Batılılaşmanın ilk örnekleri konu ve dil açısından uzun zaman geleneğin yansımalarını taşır. Divan şairinin kendisinden önceki şairlerden etkilenmesine benzer olarak, Tanzimat döneminde oluşmaya başlayan roman;

mit, halk masalları, destan, romans, efsane, alegori ve satir gibi halk anlatıları ve geleneksel ilk dönem ürünlerinden beslenerek gelişir (Kuşdemir, 2020: 43). Tarihi sürecin geri planına bakıldığında romanın kaynağı olarak ilk olarak destanlar dikkati çekmektedir. İslam medeniyetinden sonra ise Dede Korkut'tan başlayarak içlerinde; Hint, İran ve Arap gibi Doğulu ve İslami unsurların sentezlendiği halk hikâyeleri, Divan edebiyatında poetik ve sembolik karakterleri ağır basan mesneviler de geleneğin izleri olarak kendilerini göstermektedirler. Bunların bir bölümü anonim halk edebiyatı ürünleri oluşlarından dolayı yazılı metne bağlı bir tür olarak gelişim gösteremez mesneviler ise konu ve şekil bakımından şiirin özelliklerini gösterirler. İlk edebi eser olarak değerlendirilen Namık Kemal'in İntibah isimli romanına kadar olan ilk denemeler, Batı romanının doğrudan veya tercümeler yoluyla etkisi ile klasik geleneğin izlerini taşımaktadır (Okay, 2011: 67, 68).

Modern Türk edebiyatının önemli türlerinden biri olan roman kavramını ele alırken ilk olarak Tanzimat devrinden söz etmek gerekir. On sekizinci asır Fransız edebiyatının etkisinde olan Tanzimat yazarları, farklı bir edebiyat oluşturmaları gerektiğini düşünen Batı kültürünü oldukça iyi tanıyan isimlerdir. Tanpınar'ın medeniyet krizi olarak nitelediği bu dönem; Tanzimat yazarları tarafından eski edebiyatı yıkarak yerine gündelik hayatla ilişkili bir edebiyat hayali, halkın anlayabileceği gündelik dille eserlerin oluşturulması ve vatan, millet, hürriyet gibi ülkenin yol aldığı dönemeçteki kavramların halka aktarılabilmesi gibi başlıklar altında toplanabilir. Toplum için sanat felsefesini benimseyen Tanzimat aydınları, toplum içerisindeki varlıklı kesime mensuplardır. Batı edebiyatından özellikle Fransız yazarlarından etkilenen Tanzimat yazarları; Batının temaları ve sade diliyle Klasik edebiyatın estetik zevkini birleştirmeye gayret etmişlerdir. Namık Kemal'in hürriyet aşkı ve Şinasi'nin dönemin devlet adamlarından Mustafa Reşit Paşa için yazmış olduğu kaside bu duruma en büyük örnektir.

Toplum için sanat anlayışını benimseyen dönemin aydınları, ilk olarak halka ulaşmanın en gerekli vasıtası olarak gazeteyi görmüş sonrasında ise tiyatro ve roman onu takip etmiştir. Namık Kemal, Ziya Paşa, Ali Suavi ve Ahmet Mithat Efendi gibi Tanzimat dönemi yazarları edebiyata gazetecilik türüyle başlamışlardır. Şinasi ve Agâh Efendi 1860 yılında Tercüman-ı Ahvâl isimli gazeteyi çıkarmışlar ve sonrasında Şinasi tek başına Tasvir-i Efkâr (1862) ı çıkartmıştır. Tiyatro türünün de Türk edebi hayatına girmesinden sonra hikâye ve roman kendisine yer bulur. Roman türü ilk olarak Fransız edebiyatından alınan ilk roman çevirisi olan 1859 yılında Yusuf Kamil Paşa Fenelon'un Télémaque isimli

romanyla başlar ve bunu farklı eserlerin çevirileri takip eder. Ahmet Lütü Efendi, Arapça tercümesinden Robenson Cruzoe'yu, Teodor Kasap Victor Hugo'nun Sefiller'i, Recaizade Mahmut Ekrem Chateaubrian'dan Atala'yı ve Ahmet Vefik Paşa Voltaire'den Hikâye-i Feylosofiye-i Mikromegas gibi eserleri tercüme etmişlerdir. Roman türünün Türk edebiyatına girmesi açısından oldukça önemli bir basamak olan çeviriler, edebiyata sanat dışı bir işlev yükleyerek toplumu eğitmeye kalkmışlardır. "Romandan maksat, güzerân etmemişse bile, güzerânı imkân dâhilinden olan bu vak'ayı ahlâk ve âdât ve hissiyât ve ihtimâlâta müteallik her türlü tafsilâtıyla beraber tasvir etmektir" diyen Namık Kemal'in başlatmış olduğu sosyal ve edebi meseleler en yoğun haliyle Ahmet Mithat Efendi'de devam eder. Tematik anlamda oldukça çeşitlilik gösteren Ahmet Mithat Efendi, geleneksel sahne sanatları ile modern roman tekniklerini birleştirir (Şahin, 2000: 50).

Roman türünün Türk edebiyatındaki gelişiminde oldukça önem arz eden Tanzimat dönemi içerisinde şu eserlerin zikredilmesi önemlidir: Namık Kemal'in İntibah ve Cezmi'si, Ahmet Mithat Efendi'nin Yeniçeriler, Hasan Fellah, Hüseyin Fellah ve Felatun Beyle Rakım Efendi'si, Samipaşazade'nin Sergüzeşt'i, Recaizade Mahmut Ekrem'in Araba Sevdası, Şemsettin Sami'nin Taşşuk-ı Talat ve Fitnat'ı, Emin Nihad Bey'in Müsâmeret-nâme'si, Nabizade Nazım'ın Karabibik'i, Halit Ziya Uşaklıgil'in Mai ve Siyah'ı ve Aşk-ı Memnu'su ve Mehmet Rauf'un Eylül isimli romanıdır.

Batılı anlamda roman tekniğinin kullanıldığı Servet-i Fünun romanını Halid Ziya ve Mehmed Rauf temsil eder. Tezli edebiyatın önemli örneklerini ortaya koyan Namık Kemal, Ahmet Mithat Efendi ve Şinasi gibi isimlerden sonra hayatı ve bireyi merkez alan bir edebiyat görüşü Servet-i Fünun ile vuku bulur. Fransız realistlerini örnek alan bu dönem sanatçılarının arka planda kalmış romancı isimleri ise Hüseyin Cahid, Ahmet Hikmet ve Safvetî Ziya'dır. 2. Abdülhamit'in İstibdat dönemi içerisinde yetişen bu isimler, eserlerinde oldukça içe kapanık ve duygusal bir duruş sergilerler. Balzac, Paul Bourget, Stendhal, Flaubert gibi isimlerin eserleriyle ilgilenen Servet-i Fünuncular, Tanzimat yazarlarına göre daha disiplinli ve programlı bir eğitim almışlardır. Aslında Tanzimat yazarları dönemlerinin yüksek zümre ailelerine mensup olmalarına rağmen edebiyatı sanat kavramı açısından görmemişlerdir oysa Servet-i Fünuncular halkın içinden gelen ailelere mensup olmalarına rağmen halkın seviyesini daha da yukarı çekmek istemişlerdir. Böylece realist bir roman tekniği oluşturarak sanat-sanat içindir felsefesiyle hareket eden Servet-i Fünuncular; ferdi konuları hayal-hakikat çatışması çerçevesinde ele alarak, insanlığın

trajedisini okuyucuya aktarmışlardır. Böylece oldukça realist bir roman tekniği ve üslubu oluşturarak başarılı psikolojik tahliller ışığında bireyin iç dünyasını eserlerine taşımışlardır. Mai ve Siyah, Aşk-ı Memnu ve Eylül gibi teknik ve anlatım yönüyle oldukça başarılı olan Servet-i Fünun romanı, çağdaş manadaki Türk romanının da kuruculuğunu üstlenmiştir. Türk edebiyatındaki asıl romancılığın Halit Ziya ile başladığını belirten Tanpınar; devrini doğrudan doğruya değil de bazı esas unsurların yokluğu içerisinde veren yazar olarak nitelenmektedir (Tanpınar, 2011: 284, 285). 1896 yılında dönem yazarlarını birleştirerek, Servet-i Fünun dergisinin başına Tevfik Fikret'in getirilmesiyle kurulmuş olan topluluk 1901'de dağılmıştır. İstibdadın, yazarları siyasetle ilgilenmekten men ettiği o günlerde, edebiyat Servet-i Fünun yazarlarının adeta sığınağı olmuş ve Türk şiir, hikâye ve romancılığı oldukça önemli bir gelişme göstermiştir (Enginün, 2006: 534). Bu dönemde müstakil şahıslar içerisinde ele alınabilecek olan bir isim de Hüseyin Rahmi Gürpınar'dır. Türk romanında hakiki konuşmanın Hüseyin Rahmi ile başladığını ifade eden Tanpınar, onun asıl kaleminin başarısını kahramanlarını oluşturmadaki büyük kuvveti olarak değerlendirir ve edebiyatımıza sokağın onunla girdiğini belirtir (Tanpınar, 2011: 69). Hayatı ve halkı oldukça iyi tanıyan Hüseyin Rahmi Gürpınar eserlerinde; aile geçimsizlikleri, toplumsal sorunlar, Batı hayranlığı ve yanlış inançlar gibi konuları ele almaktadır. Önemli eserleri arasında Şıpsevdi, Bir Muadele-i Sevda, Mürebbiye ve İffet sayılabilir.

1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle adeta edebiyat, sosyal ve politik açıdan Tanzimat dönemine ikinci bir dönüş yapar. Bu dönemde Osmanlıcılık, İslamcılık, Batıcılık ve Türkçülük gibi fikir akımları ortaya çıkar. Milli edebiyat dönemi olarak da adlandırılan bu dönem 1908-1918 yıllarını kapsar. Toplumcu bir edebiyatın tekrar ön plana çıkarak ulusal değerlerin oldukça önem kazandığı bu dönemde Ömer Seyfettin, Mehmet Emin, Ziya Gökalp ve Mehmet Akif Ersoy gibi isimler dikkat çekmektedir. Bu dönem edebiyatı içerisinde ferdi konuları esas alarak, sanatın şahsi ve muhterem olduğu görüşünü savunan Fecr-i Âti isimli bir edebiyat topluluğu kurulur. 1909 yılında kurulan bu topluluk Servet-i Fünuncuların benimsediği edebiyat özelliklerini benimseyerek sanat ve estetik anlayışlarını kamuoyuna bildiren bir beyanname yayınlarlar. Ahmet Haşim, Yakup Kadri, Fuat Köprülü, Refik Halit, Emin Bülent, Hamdullah Suphi, Ali Canip gibi isimlerin yer aldığı bu topluluk 1911'de dağılır. Bu dağılıştan sonra bazı sanatçılar milli edebiyat görüşü etrafında toplanarak konuşma dili ile yazı dili arasındaki farkı kapatmak isterler ve yabancı

sözcükler yerine Türkçe karşılıklarını kullanmayı esas alırlar. Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp ve Ali Canip gibi isimlerin yer aldığı bu topluluk, Ömer Seyfettin ve Ziya Gökalp isimleriyle oldukça önemli bir yer edinir. Ömer Seyfettin öykücülüğün babası kabul edilir ve öykü tekniği oldukça başarılı bir yazardır. Ziya Gökalp ise; Türk tarihiyle İslam tefekkürünü milliyetçilik akımıyla sentezleyerek yepyeni ufuklar açmış ve Türkiye Cumhuriyeti'nin doğuşunda ülkenin ve Türkçü edebiyatın fikir babası olarak dikkati çekmektedir.

Milli edebiyat dönemi olarak adlandırılan 1911-1923 yılları arasında roman, edebiyatın sadece aydın bir zümreye hitap etmesine tepki gösterirler ve Türkçeyi bilim, sanat dili haline getirme amaçlı bir milli edebiyat oluşturmaya çalışırlar. Toplumsal sorunları esas alan bu edebiyat döneminde Anadolu gözlemci bir bakış açısıyla romanın konusu olur. Reşat Nuri Güntekin'in Çalıkuşu isimli eseri Anadolu ve çevresinin mekân olarak seçilmesi açısından oldukça önemlidir. Balkan Harbi, Birinci Dünya Savaşı ve Milli Mücadele gibi önemli olaylara tanıklık eden bu dönem romancılarının ana malzemeleri de, ülkenin geçmiş olduğu önemli dönüm noktalarıyla ortaya çıkmış olur. Romanda Türkçe dil davası ve milli konular tartışmaya açık bir husus olmaktan çıkmış, millilik kavramı üzerinden kendisini geliştirmeye devam etmiştir. Dönemin önemli isimleri ise Refik Halit, Yakup Kadri, Halit Ziya ve Halide Edip Adıvar gibi ilk eserlerini Cumhuriyetin ilanından önce kaleme alan yazarlar, asıl önemli eserlerini Cumhuriyetin ilanından sonra yazmıştır. Sosyal değişme sürecinin ön planda olduğu bu dönemde sosyal temalı eserler kaleme alınmıştır.

Cumhuriyet dönemi romanları ise, edebiyat araştırmacıları tarafından farklı şekillerde sınıflandırılmıştır. Bu çalışmada Cumhuriyet dönemi romanları, İnci Enginün'ün Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı isimli eserinde yer alan "1923-1945" ile "1946-1980" yılları şeklinde iki ana bölüm halinde değerlendirmesi esas alınarak romanın gelişimi aktarılacaktır. Bu iki ana bölümü de kendi omurgası içerisinde alt başlıklara ayıran Enginün, bu başlıklar altında dönemlerin temalarına da yer vermektedir (Enginün, 2008: 262). Bu dönem eserlerinde mekân artık Anadolu ve Anadolu halkıdır. İstanbul'a karşı Ankara daha ön plandadır. Gerçekçi ve gözlemci bir anlatımı esas alan bu dönem kazanılan zaferi ve vatanın kurtuluşunu eserlerinde işler. Psikolojik eser örnekleri verilerek bireyin iç dünyasının aktarımı eserlerde görülmektedir.

Bu ilk dönemin önemli isimlerinden Halide Edip Adıvar, birey merkezli romancılıktan topluma yönelmiş önemli bir isimdir. Modern Türk kadınının sembolü olma misyonunu üstlenen Halide Edip'in önemli eserleri şöyledir: Ateşten Gömlek, Kalp Ağrısı, Vurun Kahpeye, Çalıkuşu, Yeni Turan, Sinekli Bakkal'dır. Halide Edip'i diğer yazarlardan ayıran önemli fark ise diğer romancılarımızın Fransız edebiyatından etkilenmesine rağmen onun İngiliz edebiyatının tesiri altında eserler vermiş olmasıdır. Asıl şöhretini Cumhuriyetten sonra kazanan Yakup Kadri ise, gerçeğin trajedisi ile üslubunu birleştirmektedir. Bir çöküş dönemi romancısı olan Yakup Kadri'nin önemli eserleri Kiralık Konak, Nur Baba, Hüküm Gecesi, Sodom ve Gomore, Yaban ve Ankara gibi devri anlatan romanlardır. Anadolu ve Anadolu insanının derinliğini ustaca aktaran Reşat Nuri'nin ise önemli eserleri arasında Damga, Dudaktan Kalbe, Akşam Güneşi, Bir Kadın Düşmanı, Kızılıcak Dalları, Gökyüzü, Ateş Gecesi, Değirmen, Miskinler Tekkesi, Kavak Yelleri, Yeşil Gece, Yaprak Dökümü, Çalıkuşu'dur. Reşat Nuri Güntekin, Cumhuriyet dönemi romanı açısından kuruculuk vazifesi gören romancı, romanlarındaki hikâyeleri iç içe geçen çerçeveler eşliğinde aktarır. Peyami Safa, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Refik Halit Karay, Mithat Cemal Kuntay, Abdülhak Şinasi Hisar, Aka Gündüz, Reşat Enis, Sabahattin Ali, Müfide Ferit, Halide Nusret Zorlutuna, Kerime Nadir, Samiha Ayverdi ve Sadri Ertem'de dönemin önemli isimlerindendir.

1946-1980 yılları arasını kapsaya dönemin genel özellikleri ise şöyledir: Maziye özlemle anış, II. Dünya Savaşı'nın izleri ve ülkeye yansıması, siyasi partilerin kurularak demokratikleşme süreci, köy romanı, tarihi romanların farklı bakış açıları, kadınların hayatın içerisinde çeşitli cephelerle ele alınışı, aydın halk farkı gibi konular işlenmiştir. Ayrıca bu dönem eserlerinde sosyal tenkit oldukça önemlidir. Siyasi ve ideolojik tavrın da oldukça ön planda olduğu bu dönem edebiyatında oldukça çeşitli temalar görülmektedir. Ahmet Hamdi Tanpınar, Kemal Tahir, Orhan Kemal, Tarık Buğra, İlhan Tarus, Kemal Bilbaşar, Samim Kocagöz, Rıfat Ilgaz, Aziz Nesin, Feridun Fazıl Tülbentçi, Abdullah Ziya Kozanoğlu, Hasan İzzettin Dinamo, Nihal Atsız, M. Necati Sepetçioğlu, Erol Toy, Cengiz Dağcı, Necati Cumalı, Yusuf Atılgan, Vüs'at O. Bener, Attila İlhan, Adalet Ağaoğlu, Tahsin Yücel, Oğuz Atay, Füzûzan, Tomris Uyar, Sevinç Çokum, Tezer Özlü, Alev Alatlı, Mustafa Kutlu, Selim İleri, Elif Şafak gibi isimler bu dönem edebiyatının içerisinde yer almaktadır. 1950'den sonra Türk edebiyatındaköy ve işçi konularını ayrıca ele alan yazarların en ünlüleri Kemal Tahir, Orhan Kemal ve Yaşar Kemal'dir.

Sonuç olarak Tanzimat ile Türk edebiyatına giren roman; gelişim süreci içerisinde üç evreye ayrılmıştır. Klasik roman, modern roman ve postmodern roman. Klasik roman; içerik ve konunun önemli olduğu geleneksel kurgu düzenine sahip romanlardır. Bir diğer ifadeyle yansıtmacı roman olarak da nitelenebilen bu roman türünde yazar; olaylara, çevreye, mekâna ve kişilere ayna tutar ve aynasına yansıyanları somut gerçekliklere bağlı kalarak eserinde yansıtır (Çetin, 2009: 70). Modern roman kavramı ise; romanın sistemleştirilerek tekniğin ve üslubun ön plana alındığı, yeni kurgu tarzlarının önem kazandığı eserlerdir. Klasik romandan konusu, tekniği ve amacı bakımından oldukça farklılık göstermektedir. Modern roman; klasik romana bir tepki olarak doğmuş ve klasik roman türünün aksine bireyin iç dünyasına, ruhuna ve bilinçaltına önem vermektedir. Modern roman, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra etkili olmaya başlamış ve savaş sonrası dünyanın içinde bulunduğu bunalımın bireyin iç dünyasındaki yansımalarına önem vermiştir. Modern romancı; klasik romanın aksine gerçeğin dış dünyada değil, insanın iç dünyasında olduğunu düşünür ve toplum yerine bireye, sosyoloji yerine ise ferдин psikolojisini esas almaktadır. Postmodern roman ise kurgunun, roman kuramlarının ve dilbilimin önem kazanarak yeni anlatım biçimleriyle romanın evrildiği roman türünün son hali olarak nitelendirilebilir. Postmodernizm, hem birebir gerçeklik sunumuna dayalı klasik roman anlayışına hem de bilinçaltı gerçekliği ve simgesel sunuma dayalı olan modern romana bir tepkidir (Çetin, 2009: 92). Gerçeği, edebi malzemeye yeniden yoğurarak edebi esere dönüştüren bu tür eserler sanal bir biçimde oluşturulan kurmaca bir dünyadır. Postmodern roman; gerçeğin, gerçekliğin dışında bir kurgu ve aktarım olduğunu öne çıkararak anlatıların kurgu olduğunu esas almaktadır. Bu türün en önemli özelliği yazma, kurgulama biçimi ve roman kuramı üzerinden ifade ediliyor oluşudur. Kurgusal yapı düzensizliğinin hâkim olduğu postmodern romanda edebi metinler; bu türün önemli bir özelliği olarak sistemsiz, bozulmuş ve düzensiz olarak ortaya çıkarılır. Postmodernizm, 1980 sonrası Türk edebiyatında farklı etkileşimler sonucu görülmeye başlanmış dolayısıyla da Türk edebiyatında etkisini göstermeye başlamıştır (Yalçın-Çelik, 2005: 9).

Tanzimat'tan günümüze kadar Türk toplumu sosyal, siyasal, kültürel ve sanat bakımından kademeli bir şekilde farklı bir kültür sürecine tanıklık etti. Batıda ortaya çıkan sanatsal eğilimleri ve roman tekniklerini eserine yansıtan Türk romancısı, başlangıçtan beri sosyal davaları ön planda tutarak romanı; sosyal davaların kürsüsü olma özelliğiyle kullanmıştır. Türk romanı, medeniyet tarihinin belirlenmesinde de oldukça önemli bir

birikime sahiptir. Türk edebi zevkinin aşamalarını da ortaya koyan Türk romanı tarihi, Türk romancısı ve okuyucusuna yeni ufuklar açacak bir birikime sahiptir (Şahin, 2000: 65).

Zebercet Coşkun, Cumhuriyet dönemi Türk edebiyat tarihi içerisinde pek çok eseri bulunan bir yazardır. İlk öyküsü Bitlis Gazetesi'nde 1966 yılında yayımlanmıştır. Eflatun dergisinde “Efsaneler Şehri Bursa” ve “Efsanelerle Anadolu”, Gemlik Körfez gazetesinde de “Tarih İçinde Gemlik ve Havalisi” isimli yazı dizileri yer almıştır. Yazıldığı dönemde oldukça ses getiren “Haçin” adlı romanı, Türk ve Ermenilerin yaşadığı bir kasaba olan Haçin'deki tüyler ürperten katliamı konu alır. Haçin'deki son Ermeni kaymakam olan Çalyan Karabit'in günlüğü üzerinden yola çıkarak oluşturulan bu roman, bir nevi dönemin kanlı tarihi hakkında bilgi vermektedir. Millî Mücadele ve dayanışmanın Türk milleti arasında kademeli bir şekilde nasıl ilerlediğinin göstermesi bakımından da önem arz etmektedir. Millî Mücadele devrini işleyen roman, şehrin zengin bölgelerinde yaşayan Ermenileri ve fakir mahallelerdeki Türkleri, Amerikalıların idaresindeki bir kolejde yaşanan gelişmeleri gün ışığına çıkararak, Haçin'deki sıkıntılı günleri ve kurtuluş mücadelesini anlatmaktadır.

Çok yönlü bir yazar olan Zebercet Coşkun'un, Milliyet Roman Yarışması'nda dördüncülük ödülüne layık görülen bu romanı dışında pek çok eseri mevcuttur. İkinci romanı “Elmanın Kurdu” ise, Güneydoğu Anadolu topraklarında var olma mücadelesi içerisindeki insanların hayatını konu alır. Doktor Ali Orhan kimliğinde karşımıza çıkan romanın idealist tipi, bütün haksızlıkların karşısında durarak adeta adalet kavramını kendisinde barındırır. Güneydoğu Anadolu'daki mahrumiyet bölgelerindeki yaşamdan kesitler sunan eser, o dönemin sosyal olaylarına farklı bir bakış açısı getirmektedir. Zebercet Coşkun'un eserleri arasında önemli bir yere sahip olan, Anadolu'da duymuş olduğu anlatılara dayanan masalları ise, gerek masalın hangi yöreye ait olduğu, gerekse kimden derlendiği gibi bilgiler dikkate alınarak hazırlanmıştır. Çocuk edebiyatı alanında başarılı yapıtlar veren Zebercet Coşkun'un “Altın Kale'nin Esrarı” adlı masal kitabı 1988'de Milli Eğitim Yayınevi'nce, “Kara Dev ile Kotan” Redhouse Yayınevi ve “Sihirli İnci” ise 1997'de Kültür Bakanlığı'na yayımlanmıştır. “Gemlik” ve “Körfez” gazetelerindeki araştırma-anı kategorisi içerisine alınabilecek yazıları ise “Kimler Geldi Kimler Geçti-Tarih İçinde Gemlik” ismiyle kitaplaştırılmıştır. Farklı dergilerde de yazıları yayımlanmış olan yazarın, özellikle Eflatun dergisindeki serbest yazıları mitoloji, efsane ve

öykülerden oluşmaktadır. Dergilerdeki serbest yazılarda incelememize alınmıştır fakat çalışmamız çeşitli dergilerde yayımlanmış yazılarından çok edebi muhteva taşıyan eserlerini kapsamaktadır. Bu edebi muhteva özelliği taşıyan eserleri ise, “Haçın” ve “Elmanın Kurdu” isimli iki romanıyla, üç adet masal kitabı “Altın Kale’nin Esrarı”, “Kara Dev ile Kotan” ve “Sihirli İnci”dir. Şehrin kültür tarihini yansıtan eseri, yazarın doğup büyüdüğü şehir olan Gemlik’i anlattığı çalışması anı, mitoloji ve efsaneler açısından önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmanın amacı, eserleri hakkında detaylı araştırma yapılmamış ve gölgede kalmış olan Zebercet Coşkun’un eserleri ışığında Türk edebiyatında durmuş olduğu yeri belirlemeye çalışarak edebiyata olan katkılarını gün ışığına çıkartmaktır.

Araştırmada kullanılmış olan yönteme değinmek gerekirse, ilk olarak güvenilir ve güncel bilgiye ulaşılma konusunda çok titiz davranılmıştır. Tüm biyografik bilgi edinme ve arşiv tarama yolları kullanılmaya çalışılmıştır. Eserler arasında aynı romanın farklı baskıları tedarik edilerek, metin karşılaştırılması yapılması hususuna dikkat edilmiştir. Çalışmamız, Zebercet Coşkun’un Türk edebiyatına olan katkılarını ortaya çıkararak, yeni nesillere tanıtılması amaçlanmıştır.

I. BÖLÜM

1. ZEBERCET COŞKUN'UN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ, ESERLERİ

1.1. Hususi Hayatı

11.12.1933 yılında Bursa'nın Gemlik ilçesinde dünyaya gelen yazar, anne tarafından Üsküplü baba tarafından ise Bursalıdır. Lütfiye Hanım ile tüccar İbrahim Turan Bursa'nın kızıdır. İsmi anne tarafından dedesi koymuş olup, anlamı ise zümrüt gibi değerli olan bir taşın adıdır (Aksoy, 2004: 212). Atatürkçülüğü içine sindirmiş, ileri düşünceye açık, yobazlığa karşı ve inançlara saygılı bir ailenin çocuğu olmaktan her zaman gurur duymuştur. Anne ve babasının sanata olan düşkünlüğünden dolayı erken yaşta müzik, şiir ve masallarla tanışan yazar, oldukça renkli bir çocukluk geçirmiştir. İlkokuldan sonra orta öğrenimini Arnavutköy Amerikan Koleji'nde tamamlamıştır (1951). Ortaöğrenimini tamamladıktan sonra eğitim hayatına devam etmeyen yazar, Dr. Suat Coşkun ile evlenmiştir. Eşinin görevi dolayısıyla 13 yıl boyunca Anadolu'nun muhtelif yerlerinde dolaşarak, yöre insanlarının zorluk içindeki yaşamlarına tanık olmuştur (Özkılınç vd., 2013:135). Okul yılları döneminde edebiyata oldukça ilgili olan yazar, Orhan Veli, Sait Faik ve Halit Ziya Uşaklıgil'in eserlerini oldukça beğenerek okumuştur. Edebiyat çalışmalarının yanı sıra resimle de ilgilenen ve karma resim sergilerine katılan yazar, aynı zamanda Çocuk Edebiyatı Derneği üyesidir. İki çocuk annesi olan Zebercet Coşkun 9 Ağustos 2010 tarihinde vefat etmiştir (Pehlivan, 2016: 350).

1.2. Edebi Kişiliği

Yazın hayatına erken yaşta adım atan Zebercet Coşkun, Cumhuriyet dönemi kadın yazarlarımızdandır. İlk öyküsü 1966'da Bitlis gazetesinde yayımlanan Zebercet Coşkun'un, mitoloji ve söylenceler üzerine yaptığı araştırmalara dayanan "Efsaneler Şehri Bursa" ve "Efsanelerle Anadolu" yazı dizileri Eflatun dergisinde; "Tarih İçinde Gemlik ve

Havalisi” yazı dizisi ise Gemlik Körfez gazetesinde yayımlanmıştır. Edebiyatın pek çok türünde eser veren yazar, asıl şöhretini ise 1975 Milliyet Roman Yarışması’nda dördüncülük ödülü alan, eski adı Haçın olan Adana’nın Saimbeyli ilçesinde Ermenilerle Türkler arasında geçen olayları belgelere dayanarak anlattığı romanı “Haçın” ile kazanmıştır (Işık, 2007: 848).

Behçet Necatigil’in, Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü’ne alarak “Eser konularını Kurtuluş Savaşı’mızdan alan romanlar içinde en başarılılardan biridir.” sözleriyle değerlendirdiği Haçın romanının başarısında, Zebercet Coşkun’un eşinin görevi dolayısıyla 13 yıl boyunca Anadolu’nun çeşitli yerlerini dolaşması ve yöre insanının çetin koşullardaki yaşamlarına tanık olmasının payı büyüktür. Zira Haçın gezisi sırasında dinlediklerinden etkilenen yazar, bu topraklarda yaşananların geçmişte gömülü kalmaması için, yazma kararı almıştır.

Romanda iki nokta göze çarpar; Haçın’de işgalci Fransızlar tarafından görevlendirilen Kaymakam Çallıyan Efendi’nin tuttuğu notlar ve bir dönem Haçın’de bulunan yazarın geçmişte orada yaşananlara dair dinledikleri. Millî Mücadele dönemini işleyen roman, Haçın’in zengin bölgesinde yaşayan Ermenileri, yoksul mahalledeki Türkleri, Amerikalıların idaresindeki bir kolejde yaşanan gelişmeleri ön plana çıkararak Haçın’deki zor günleri ve kurtuluş mücadelesini irdelemektedir. Eser, Haçın’de Türkler ve Fransızlar tarafından kışkırtılan Ermeniler arasında yaşananları tarafsız, insani bir gözle ele almakta, acıların karşılıklı olarak yaşandığını vurgulamaktadır.

Çocuk edebiyatı alanında da başarılı yapıtlar veren Zebercet Coşkun’un “Altın Kalenin Esrarı” adlı masal kitabı 1988’de Milli Eğitim Yayınevi’nce; “Sihirli İnci” adlı kitabı da 1997’de Kültür Bakanlığı’na yayımlanmıştır. Bunun yanı sıra Redhouse Yayınevi tarafından satın alınan “Kara Dev ile Kotan” adlı masalı, Dünya Masalları Serisi’ne girmiş ve Ermeniceye çevrilmiştir.

1994’te Gemlik gazetesinde, 1995’ten sonra ise Gemlik Körfez’de yayımlanan araştırma yazıları “Kimler Geldi Kimler Geçti - Tarih İçinde Gemlik” adıyla kitaplaşmıştır. Son romanı “Elmanın Kurdu” 2001’de yayımlanan Zebercet Coşkun 9 Ağustos 2010 tarihinde vefat etmiştir (Kaplanoğlu, 1998: 113).

1.2.1. Eserleri

Zebercet Coşkun'un yayımlanmış olan, “Haçın” ve “Elmanın Kurdu” isimli romanlarıyla, “Altın Kale’nin Esrarı”, “Kara Dev ile Kotan” ve “Sihirli İnci” adını taşıyan üç adet masal kitabı bulunmaktadır. Gemlik ve Körfez Gazetelerindeki yazılarının toplanmasıyla oluşturduğu araştırma-anı türündeki “Kimler Geldi Kimler Geçti - Tarih İçinde Gemlik” ve çeşitli dergilerdeki serbest yazıları da bulunmaktadır.

Romanları

1. Haçın (1975)
2. Elmanın Kurdu (2001)

Masalları

1. Altın Kale’nin Esrarı (1988)
2. Kara Dev ile Kotan (1990)
3. Sihirli İnci (1997)

Araştırma-Anı

1. Kimler Geldi Kimler Geçti (Tarih İçinde Gemlik) (1989)

II. BÖLÜM

2. ZEBERCET COŞKUN'UN ESERLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

2.1. Romanları

Zebercet Coşkun'un yayımlanmış iki romanı mevcuttur. Bunlardan ilki 1975 yılında Milliyet Roman Yarışması'nda dördüncülük ödülü alan, Adana'nın Saimbeyli (Haçın) ilçesindeki Türk-Ermeni olaylarını konu alan romanı "Haçın"dir. Diğerisi ise Güneydoğu Anadolu topraklarında mahrumiyet bölgelerindeki insanların var olma savaşını, idealist Doktor Ali Orhan'ın merkez alınarak anlatıldığı "Elmanın Kurdu" ise yazarın ikinci eseridir.

2.1.1. Haçın

Her köklü milletin tarihi, savaşlar ve farklı dönemlerdeki dalgalanmalarla doludur. Türk milleti de, tarih sahnesine adını altın harflerle yazmış büyük ve çok uluslu bir millettir. Osmanlı İmparatorluğu sınırları içerisinde yaşayan milletlerden biri olan Ermeniler, yüzyıllar boyunca Türk milletiyle barış ve dostluk ilişkisi içerisinde yaşamışlardır. Yüzyıllar boyunca barış ve dostluk içerisinde gelişmiş olan Türk-Ermeni ilişkileri, 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra bozulmaya başlar (Kacıroğlu, 2017: 9). Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla dış güçlerin etkisi altına giren Ermeniler, bağımsız bir devlet olma yolunda faaliyetler göstermeye başlamışlardır. Bunun üzerine Osmanlı yönetimi, Ermenileri bulundukları bölgeden uzaklaştırarak kontrol altına alma politikası olan, tehcir kararını uygulamaya sokmuştur. 1915 yılına kadar dostluk ve kardeşlik içerisinde geçen Türk-Ermeni ilişkileri tehcir politikasıyla farklı bir boyuta taşınmıştır. Birinci Dünya Savaşı'ndan müttefikleri nedeniyle mağlup çıkan Osmanlı İmparatorluğu, Fransa'nın Çukurova'yı işgaliyle savaşın acı sonuçlarını yaşamaya başlamıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrası bölgeyi işgal eden Fransızlar; Kilikya Ermenistan Krallığı'nı yeniden kurduracakları yalanı ile Ermenileri tehcir ile gittikleri göçten geri getirerek, kendilerine

hem işbirlikçi, hem de vurucu güç olarak yandaşları ilan etmişlerdir. İşgalci Fransızlar vurucu güç olarak kullandıkları Ermenileri, Türk halkına saldırtarak, öteki etnik ırkları da yanlarına çekmeye çalışırlar fakat bunu başaramazlar.¹ Baskılarını Adana ve ilçesi olan Saimbeyli taraflarında oldukça yoğunlaştırmışlardır (Onar, 2009: 188).

Zebercet Coşkun'un eski adı Haçın olan Adana'nın Saimbeyli ilçesinde Ermenilerle Türkler arasında geçen olayları belgelere dayanarak anlattığı “Haçın”, Kurtuluş Savaşı döneminde yazılan bir destanın romanıdır (Coşkun, 1975). Tarihi bir belgesel niteliği taşıyan bu roman bir Ermeni kaymakamın günlüğü ile Türklerin hatıralarından oluşmaktadır. Eser, Birinci Dünya Savaşı yıllarında Haçın şehrinden Suriye'ye tehcir politikasıyla gönderilmiş olan Ermenilerin, 1918 yılında Fransızların Adana'yı işgal ederek onları Haçın'e geri çağırması ve yıllarca Türk bayrağı altında dostça yaşayan milletlerin kendi çıkarları uğruna bulundukları coğrafyayı kana bulamasını konu almaktadır. Roman 1965 yılında yazılmış olmasına rağmen ancak 1975'te Milliyet Roman Ödülü yarışmasında aldığı dördüncülük ödülüyle ses getirmiş ve aynı yıl basılmıştır. Eserin ikinci baskısı Ara Güler'in kapak fotoğrafı düzenlemesiyle 1996 yılında yine aynı isimle basılmış; fakat 2005 yılındaki üçüncü baskısı olan son baskısında ismi değiştirilerek “Tarihe Düşürülen Dip Not: HAÇIN ve ÇALLIYAN EFENDİ” olarak yayımlanmıştır. Roman, nüfusunun büyük çoğunluğunu Ermenilerin oluşturduğu Haçın'ın yoksul mahallerindeki Türkler ile olan ilişkilerinden oluşur. Zebercet Coşkun'un Saimbeyli'de bulunma sebebinin ise kendisiyle Ali Aksoy tarafından yapılmış olan söyleşide şu şekilde açıklar: Kolejden sonra öğrenimini sürdürmeyen yazar, Doktor Suat Coşkun'la evlenir. Eşinin ilk görev yeri olan Saimbeyli Hükümet Tabipliği'ne 1963 yılında atanması üzerine Adana'nın Saimbeyli ilçesine gelirler. İlçeye gelen yeni doktorun eşine oldukça önem veren yöre hanımları, ona şehrin yaşanmışlıklarını ve yerel ağıtların acı dolu hikâyesini aktarırlar. Bu hikâyelerden oldukça etkilenen yazar, “Haçın” isimli romanın yazılış öyküsünü şöyle aktarır:

¹ Ayrıntılı bilgi için bakınız:

(Onar, 2009; Hatipoğlu, 2001 ; Örs, 2006 ; Yurtsever, 1995 ; Yurtsever, 2003 ; Bildirici, 1999 ; Çelik, 1999 ; Ener, 1996 ; Girici, 2019 ; Yavuz, 1994 ; Özdemir vd., 2005 ; Yurtsever, 2010 ; Kılıç, 2012 ; Kalkan, 2018 , Sert, 2005 ; Çamurdan, 1975)

“-Eski Haçın’ın öyküsünü Saimbeyli’ye ilk geldiğimiz günlerde manastır bahçesindeki bir gezintide dinlemiştım. Beni o gezintiye ilçenin hanımları davet etmişler ve karşı tepelere bakarak içli ağıtlar söylemişlerdi o gün. Her ağıtın acı bir anısı vardı eski günlere ait. Yüreğimde bir kıvılcım parladı o an. O manastır bahçesinde, içimden bir güç bana ‘yaz’ dedi; ‘yazmalısın bütün bunları’. Gerçekler zamana gömülü kalmamalı. Anlattıkları şu: Haçın’daki son Ermeni kaymakam yaşananları gün be gün yazmış. Bu anılar şimdi Süleyman Baytok’ta, dediler. Baytok, Ermenilerden sonra bir ara nahiye müdürlüğü yapmış burada. Anılar bu nedenle onda. Kaymakam Çalyan Karabit’in yazıp bıraktığı kâğıt tomarı, ağzı muhkem bir çömlekte saklanmış. Süleyman Bey Arap harfleriyle yazılı bu notların bir kısmını okudular; ben kaydettim. Hatta eşim uzmanlık sınavını kazanıp 1965’te Ankara’ya atanınca o notlar bana teslim edildi. Bu kez Ankara’da eski yazı bilen birine okutarak çalışmayı sürdürecektim. Nitekim öyle de oldu. Üç dört romana yetecek ayrıntılar vardı içinde. Fakat bugün en çok yandığım nokta şu: O tarihlerde fotokopi makinesi yok muydu; yahut vardı da benim mi haberim olmadı şimdi bilemem; ama Çalyan Karabit’in anılarından orijinal bir kopyayı kendime tutamadım. İşimiz bitince notları aynen iade ettim. Süleyman Baytok ölünce bu belgeler oğlu Dr. Kutluay Baytok’a kaldı. Onun da ölümünden sonra ne olduğunu bilmiyorum. Evet, Haçın’e malzeme olan belgelerin serüveni böyle. Roman 1965’te yazıldı. Bu kez benim sandığımda basılmayı bekledi uzun süre. Sonunda 1975 yılında Milliyet Roman Yarışması’na katılan eserler arasında ‘dördüncü’ oldu. (...) Geniş bir ilgi gördü. Gazetelerde özgü dolu yazılar çıktı. Rahmetli Rauf Mutluay bir televizyon programında kitabımın, ‘büyük roman dalında o yılın apayrı bir ödülü’ olduğunu söylemiş... Ama bu tür işlerin basında ‘davulunu çaldırmak’ bir yana; ne yazık ki ben, Haçın üzerine yayımlanmış yazıları bile toplayamadım. Kabuğuma çekilip beklemeyi sürdürdüm. Okuyuculardan aldığım tepkilere gelince: Bir tanesini hiç unutamam; eski CHP milletvekili, Çorum’da valilik, Mülkiye’de hocalık yapmış; belediyeçilerin üstat bildikleri rahmetli Muzaffer Akalın’a ait. Kendisi zaferden sonra Saimbeyli’de kaymakamlık da yapmış. Romanda adı geçen kişilerle Süleyman Baytok’u çok yakından tanıyor. Kendisi çömleğe ulaşamamış; ama aramalar sonucu adresimi bulup bana ulaştı; sevgi dolu kutladı. Dostluğumuz vefatına kadar sürdü. Romanı yurtiçindeki Ermeniler d okumuş. Onlardan tatsız şeyler filan duymuş değilim. Fotoğraf sanatçısı Sayın Ara Güler’in ilgisi; taşıdığı yürek sıcaklığıyla başlayan tanışma ve dostluğumuz halen devam ediyor. Haçın’in ikinci basımındaki kapak fotoğrafı da Ara Güler’in bir inceliğidir. Son zamanlarda, yani romanın ikinci basımından sonra bizim

Dışişleri Bakanlığı'ndan bazı görevliler Çalyan Karabit'in anıları üzerinde durdular. Ama dediğim gibi, o notlara ulaşmak mümkün olmadı. 'Kilikya Devleti' peşindeki Fransızlar yahut oraya yerleşen bölge Ermenilerinin tepkisini duymadım. Kafkasya'daki Ermenilerin romana ulaştıklarını biliyorum. Bana ulaşan bilgiler hep iyi yönde” (Aksoy, 2004: 216, 217).

Zebercet Coşkun Haçin adlı eserinin ilk ve ikinci baskısının arka kapağında, romanın kurgusuna şöyle yer vermektedir: *“Eşimin görevi gereği on üç yıl süreyle Anadolu'nun mahrumiyet bölgeleri içine giren çeşitli il ve ilçelerinde bulunduk. Böylece yurdumuzun uzak köşelerini yakından görmek, oralarda yaşayan insanları tanımak ve sevmek olanağını buldum... Haçin'i o yıllarda yazmıştım. Ermenilerden ve Türklerden oluşan büyük bir kasabanın belgelere dayanan acıklı öyküsüdür Haçin... Yazarken taraf tutmamaya çalışmakla beraber, olaydaki gerçek suçluların kendi milletimin insanları olmaması beni sevindirdi. Kişisel hırsların ve düşmanlıkların üste çıktığı toplumlarda acılardan başka hiçbir şeyin bulunamayacağına bir kez daha inandım. Bir kez daha inandım ki mutluluğun anahtarı sistemlerde değil, yüreklerde... Kardeşliktedir ve sevgidedir...”*(Coşkun, 1975: arka kapak yazısı) Bu yazıda Zebercet Coşkun'un taraf tutmamasına rağmen, gerçek suçluların kendi milletinin insanları olmadığı için sevinç duyması Türk kimliğiyle gurur duyduğunun da büyük bir kanıtıdır. Romanda; Türk tarihinin en önemli kırılma noktalarından biri olan Milli Mücadele'ye Çalyan Karabit'in günlükleri ışığında yer veren yazar, olayları geçen zamanın ötesinden yorumlamaya çalışarak romanın altyapısını oluşturmuştur. Zebercet Coşkun'un belge-roman şeklinde hazırlamış olduğu Haçin'in ikinci baskısının ilk sayfası ve son baskısının arka kapağına koyulan tanıtım yazısı şu ifadelerden oluşur: *“1920 yılında Saimbeyli (Haçin) kaymakamlığı görevinde bulunan Ermeni asıllı Garabit Çallıyan Efendi; hatıra defterine, çoğunluğu kadın ve çocuklardan oluşan 217 Müslüman Türk'ün katledildiğini ayrıntılarıyla yazmış. 1954 yılında toprak altından çıkarılan bu hatıra defteri yer yer hasar görmesine rağmen tarihçi Cezmi Yurtsever tarafından çözüldü. Hatıra defterinin özellikle 155, 156 ve 244 sayfalarına dikkat çekildi...”* (Coşkun, 1986, 2005: arka kapak)

Bu bilgiler ışığında Haçin isimli eser bu yaşanmış olaylar üzerinden kurgulanarak Haçin'deki Türk- Ermeni ilişkilerini konu almaktadır. Eserde yaşananları tuttuğu günlüklerle aktaran Çalyan Karabit, aslen İstanbul Hukuk Fakültesi mezunu bir avukat olup, Fransızlar tarafından Ermenilere ait bir Kilikya Devleti idealiyle “Doğu'nun en

güvensiz milleti” olarak betimlediği Türklere kaymakam olarak atanarak yaklaşmak durumunda kalır (Onar, 2009: 345). Eser; Çalyan Karabit’e ait günlükler ışığında kurgulanarak, yüzyıllardır aynı coğrafyada yaşamış farklı toplumların Türk- Ermeni ilişkileri bağlamında ele alınışını konu almaktadır.

Haçin isimli romanın farklı kaynaklardaki değerlendirmeleri şu şekilde zikredilebilir: Milliyet Roman Yarışması’nda dördüncülük ödülü alan Haçin, Behçet Necatigil’in, Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü’nde yer alarak şöyle değerlendirilmiştir: “*Eser konularını Kurtuluş Savaşı’mızdan alan romanlar içinde en başarılılarından biridir.*” (Necatigil, 1979: 209) “Mürşit Balabanlılar’ın *Türk Romanında Kurtuluş Savaşı* isimli kitabının A. Ömer Türkeş’in hazırladığı “Genel Bir Bakış” bölümünde romanı şu sözlerle farklı bir açıdan değerlendirir: “*Bir başka yenilik, Cumhuriyetin ilk yıllarında konu edilmekten kaçınılan Ermeni meselesinin özellikle milliyetçi ideolojiyle yazılan romanlarda sıklıkla vurgulanmasıdır. (...) Mesela, Zebercet Coşkun, Haçin’inde Türkleri aradan çıkartarak olayları bir Kürt-Ermeni çatışması biçiminde yorumlar*” (Balabanlılar, 2003: 20). İbrahim Erdal ve Ahmet Karaçavuş’un hazırlamış olduğu Osmanlı Siyasal ve Sosyal Hayatında Ermeniler isimli incelemede, Murat Kacıroğlu’nun “Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Ermeniler ve Haçin Romanında Türk-Ermeni İlişkileri” isimli bölümünde Haçin romanı ayrıntılı bir şekilde değerlendirmeye alınmış ve şu ifadeler sonuç değerlendirmesinde dikkatimizi çekmiştir: “Yazar, olayları anlatırken tarafsız davranmaya çalışır. Ermenilerin savaştan sonra, Haçin’de yaptığı katliamları anlatırken bütün bir Ermeni halkını suçlamaz, sadece Fransızların kışkırtmalarıyla masum Türk halkına karşı acımasızca davranan Ermenilere dikkat çekmek ister” (Erdal ve Karaçavuş, 2009: 157). *Edebiyatta Ermeniler* isimli kitabında Haçin’in arka kapak yazısında eserin oluşum sürecinin değerlendirilmesini eleştiren Murat Belge, yazarın gerçek suçluları kendi milletinden olmadığını öğrenmiş olmasını gerçekçilik ihtimalinden oldukça uzak bulur (Belge,2013: 101,106). Kemal Timur’un Türk Romanında Sürgün isimli eserinde ise Haçin iki farklı konuyla gündeme gelmektedir. Bunlardan birincisi; Gaytancızade Mürsel Efendi ve çocukluk arkadaşı Ermeni Mihran Katayan arasındaki arkadaşlığın altı çizilerek aralarındaki dostluğa vurgu yapılır. Diğer bir konu ise Mihran Katayan ve ailesinin Halep şehrinden tekrar Haçin’e gelişlerini konu alan sürgün sonrasının toplu sıkıntılar olarak yaşamlarına aktarılmasıdır (Timur, 2012: 357-386). Bu değerlendirmeler arasına eklenebilecek eserin oldukça ayrıntılı bir şekilde incelendiği iki makale ise şöyledir: Bunlardan ilki, yapı tahliline

ağırlık verilerek hazırlanmış olan Mustafa Kemal Üniversitesi *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*’nde yer alan Bülent Arı’nın “Bir Roman, Bir Ağıtla Haçin’de Ermeni Olayları” başlığı altında yayımlanmış makalesidir. Bu makale, eseri tarihsel bir zemin üzerine oturtturarak ayrıntılı yapı tahlili değerlendirmesinin yanı sıra romanın sonunda yer alan ağıt üzerinden, kavramın Türk kültüründeki yerini irdelemiştir (Arı, 2012: 295-312). Eseri ayrıntılı bir şekilde ele alan diğer makale ise Nesrin Tağızade Karaca’nın 38. İcanas Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi/ Edebiyat Bilimi Sorunları ve Çözümleri Bildiriler Kitabı içerisinde yayımlanmış olan “Haçin Dedikleri... Veya Bir Bölge ve Bir Roman Olarak Haçin” isimli bildiridir (Karaca, 2007: 899-921). Bu bildiride araştırmacı romanı; Haçin’deki Türk-Ermeni ilişkileri çerçevesinde irdelemiş ve edebi düzlemi içerisinde değerlendirmiştir.

2.1.1.1. Yapı

2.1.1.1.1. Özet

“Haçin” romanı, Gaytancızade Mürsel Efendi’nin evinin ve ailesinin yaşamından bir kesitin sunulduğu bölümle başlar. Gaytancızade Mürsel Efendi ellili yaşlarında, Haçin’de yaşayan Türk ailelerden birine mensup olan bir öğretmendir. Eşi Fatma Hanım ve dört çocuğuyla (İsmail, Faik, Naime ve Zekiye) birlikte yaşamaktadır. Gaytancızade Mürsel Efendi ve ailesinin üzerinden Haçin’deki Türk ve Ermeni yaşamının anlatılmasının yanı sıra Ermenilerin ilçedeki amaçlarına yer verilir. Ermeniler, Fransızlardan güç alarak bu bölgede bir Kilikya Devleti kurmak isterler. Diğer bir yandan Gaytancızade Mürsel Efendi’nin çocukluk arkadaşı olan ve evinin alt katında oturan Ermeni Mihran Katayan ve eşi Seta tanıtılır. Bu tanıtma sırasında I. Dünya Savaşı yıllarında Ermenilerin Haçin’den dört yıl önce Halep şehrine tehcir edilerek Fransız işgali üzerine Haçin’e geri dönüşlerine yer verilir.

Mihran Katayan’ın tehcirden döndüklerinde evini yakılmış olarak bulması üzerine Gaytancızade Mürsel Efendi’nin ısrarları üzerine evinin alt katına yerleşirler. Bu sırada Halep’te yaşadıkları zorlu günleri, aile fertlerini kayıpları savaşın acı yüzünü iyice gözler önüne serer. Fransız işgali sonrasında Haçin’e Ermeni bir kaymakam görevlendirilir. Olaylar, Türk ahalisinden olan Kayalıoğlu Mehmet’in Ermeni jandarmalar tarafından

götürülmesiyle başlar. Mehmet Efendi rüşvet karşılığında kaçmayı başarır ve eşi Makbule Hanım'a ve çocuklarına Ermeni jandarmalar işkence ederler. Diğer yandan İsmail'in arkadaşı Süleyman'ın düğün gecesi Süleyman, Zahit ve İsmail sudan bir sebepten karakola götürülürler. Bu durum romanda bir kırılma noktasıdır. İsmail bu olaydan sonra aklında olan Türk çetelerine katılmak için kesin kararını verir.

Gaytancızade Mürsel Efendi'nin büyük kızı Naime, şehrin üst tarafında bulunan Miss Cold tarafından idareciliği yapılan Amerikan Mektebi'ne gitmektedir fakat gerginleşen Türk-Ermeni ilişkileri yüzünden okula devam edemez. Makbule Hanım ve Mehmet Efendi'nin Haçin'den kaçmaya başlamasıyla ilk ayrılıklar başlamış olur. Ermeni jandarmalar Türk halka oldukça eziyetleri artırmış, onları tutuklamak için adeta her şeyi bahane eder olmuşlardır. Haçin'deki Ermeni kaymakamı oldukça pasif bulan Adana'daki Fransız yönetimi şehre aslen Haçinli olan İstanbul Hukuk Fakültesi mezunu Avukat Çalyan Karabit'i kaymakam olarak görevlendirir. Çalyan Karabit, Türk-Ermeni ilişkileri konusunda daha ılımlı, sıcak ve adaletlidir. Fakat Çalyan Karabit'in ağır bir humma geçirmesi nedeniyle şehrin yönetimi Türklere eziyet eden, evleri yağmalayan, rüşvet alan jandarma ve şehrin önde gelen Ermenilerine kalır. Bu durum savaşın ne kadar acımasız, vahşi ve vicdansız olduğu gerçeğini insanlığa gösterir. Ermeniler, Türk halka işkence, idam ve türlü eziyetler ederler. Haçin'e yakın bir yerleşim olan Feke'nin Türkler tarafından alınmasından sonra Haçin'deki Türk erkekler, Ermeni jandarmalar tarafından tutuklanır. Kaymakam bu duruma karşı çıkarak Türkleri serbest bıraktırmasına rağmen Ermeniler, Türklerden korktukları için tekrar Türk erkekleri toplayarak rehin alırlar. Haçin artık tam bir yangın yeridir. Bu arada Fatma Hanım, Gaytancızade Mürsel Efendi'nin ısrarıyla Amerikan Mektebi'ne çocuklarıyla sığınmak için gider fakat okulun müdiresi olan Miss Cold okulda kaydı bulunduğu için sadece Naime'yi alabileceklerini, diğer aile fertlerini alamayacağını söyler. Naime'nin okulda kalmasının daha güvenli olacağını düşünen Fatma Hanım, Naime'yi okula bırakır.

Gaytancızade Mürsel Efendi'nin evindeki tüm kadın ve çocuklar tutuklanır. Fatma Hanım'ın küçük kızı Zekiye bu tutuklanma sırasında ağır yaralanır ve sonrasında tutuklu bulundukları yerde ölür. Faik ise evde bulunan Türk erkeklerin toplandığı sırada Fatma Hanım'ın ricası üzerine Mihran Katayan ve eşi Seta tarafından saklanır. Fatma Hanım ile nikâhlanmak isteyen Ermeni Komutan Cebeciyan, Fatma Hanım'ın onun bu ahlaksızca teklifini kabul etmeyişi nedeniyle onu evlerinin önündeki kaleye astırır. Eşini

kıyafetlerinden tanıyarak asıldığını gören Mürsel Efendi ise bu acıya dayanamayarak ölür. Amerikan Mektebinde kalan Naime, arkadaşları tarafından annesinin öldürüldüğünü öğrenir. Okulun müdiresi olan Miss Cold, ona anne sıcaklığıyla davranarak onu Amerika'ya götürmeyi teklif eder. Ayrıca Miss Cold, Naime'ye savaşı, insanlar arasında ayırım yapılmaması gerektiğini, ırkların birbirlerinden insanlık bağlamında hiçbir farklarının olmadığını anlatır. Diğer yandan Faik ise, Mihran Katayanların evinin aranacağı haberiyle Seta tarafından kaçırılarak Türk çetelerine katılan İsmail'e ulaştırılmaya çalışsa da kaçarken Ermeni jandarmalar tarafından öldürülür.

Kaymakam Çalyan Karabit ise artık iyileşmiş, yaşanan olaylardan haberdar olmuş ve kendi milletinin Türklere yapmış olduğu zulümlerden oldukça rahatsızdır. Bu kadar zulümden sonra artık o çok istedikleri Hür Kilikya Devleti'nin olmayacağına, olamayacağına kanaat getirir. Türk çeteleriyle birlikte Manastır üstlerindeki Süleyman, başında bulunduğu topu ateşleyerek kendince, tutuklu olan Türk kadınlarının namusunu temizlediğini düşünür. Fatma Hanım'ın kardeşi Hüsnü ise farklı işkenceler sonucu öldürülür. Amerikan Mektebi'ne kadar inen Türk çeteleri artık iyice Haçin'i çembere almış fakat içindeki esir alınan Türklere zarar verilmemesi için doğru anı beklemektedirler. Bölgedeki tarafsız ve güvenli olan tek yer Amerikan Mektebi, Ermeniler tarafından yağmalanarak erzaklar ve okuldaki Ermeni kızlar alınır, mektep yakılır. İsmail, Naime'yi güvenli olduğunu düşündüğü Feke'deki Süleymanların evine bırakır ve kendisi Türk çeteleriyle savunmaya devam eder. Fakat Süleymanların evine kadar gelen Ermenilerden Süleyman'ın ailesi ve Naime başka köylere kaçarlar. Kaçtıkları köyün bir tanesi Taşpınar adında bir Çerkez köyüdür ve Çerkezler bu savaşta tarafsız kalmayı tercih ederler. Fakat Türklere yiyecek yardımı yaparlar. Tufan ve Saim Bey isimli Türk çetelerinin komutanları güçlerini birleştirerek Haçin'e inerler ve şehri alırlar. Ermenileri bir yere toplarlar ve bu toplananlar arasında Seta da vardır fakat Seta'nın yeğeni olan Gorgi orada Seta'yı öldürür. Kaçmaya çalışan Ermenilerin çoğu ise göç sırasında ölür. Çalyan Karabit ise saklandığı yerde öldürür. Şehir ateşe verilir. Haçin diye bir yer kalmamıştır artık. Gaytancızade Mürsel Efendi'nin ailesinden geriye sadece Naime ve İsmail kalmıştır. At sırtında Naime'yi Feke'deki Saralara götüren İsmail'e Naime artık soru sormaz ve bir Haçin ağıdıyla roman son bulur.

2.1.1.1.2. Olay Örgüsü

Roman, on sekiz bölüm halinde düzenlenmiştir. Bu bölümler, kişiler ve olaylar arasındaki bağıntıyı saptamak ve bir önceki bölümde anlatılmış olan roman kişilerinin ruh hallerini belirtmek üzere kurgulanmıştır. Ana hatlarıyla ele alındığında romanın dört birimden oluşmuştur:

İlk bölümde Haçin'in önde gelen Türk ailelerinden olan Gaytancızade Mürsel Efendi ve ailesi, kişi, yer ve zaman tasvirlerine genişçe yer verilerek tanıtılır. Ayrıca bu bölümde dört yıl önce Haçin'den Suriye'nin Halep şehrine tehcir edilmiş ve dört yıl sonra Haçin'e Fransız yanlısı olarak gelen Ermenilerin dönüş sevinci anlatılır. Ermenilere yer verilirken Mürsel Efendi'nin çocukluk arkadaşı olan Ermeni Mihran Katayan ve ailesi ayrıntılı bir şekilde anlatılırken Mürsel Efendi ve ailesinin arkadaşının dönüşlerine sevinç ve endişeleri göz önüne alınır. Bu bölümdeki diğer önemli bir nokta ise Kuva-yı Milliye'nin ortaya çıkışı Mürsel Efendi'nin oğlu Faik ve arkadaşlarının gözünden anlatılır.

İkinci bölümde Mihran Katayanların Kirkot'a dönüşleri anlatılır. Mihran Efendi ile Mürsel Efendi'nin dostça hasret giderişleri ve evleri yandığı için Mürsel Efendi'nin evine yerleşmeleri hikâye edilir. Ayrıca Mihran Katayan'ın sürgün yıllarında anne, babası ve kızının ölümü, evlerinin yakılışı savaşın yıkımı, soğuk yüzü, kayıpları iki tarafın gözünden ortaya koyulur. Tehcir sonrası Ermenilerin bu dönüşüyle Kaymakam Hilmi Bey'in görevinden alınarak yerine Ermeni bir kaymakamın getirilişi ve Ermenilerin devlet kademelerine yerleştirilmeleri noktası ele alınır. Haçin'de olaylar Kayahogullarından Mehmet Efendi'nin tutuklanmasıyla başlar. Mehmet Efendi, tutuklanıp götürülürken hemşehrisi olan Ermeni jandarmaya rüşvet vererek kaçır. Kaçtığı öğrenildikten sonra Ermeni jandarmalarının evini basarak, çocuklarını ve eşi Makbule Hanım'ın karakola götürülüşü, tacizleri, eziyetleri, acımasızlıkları iyice gözler önüne serilir. Ayrıca bu bölümdeki diğer bir kilit nokta ise Ermeni imajını, savaşa bakışlarını, sürgüne giderken ve döndüklerinde kazandıklarını zannettikleri zaferlerinin nasıl vahşice bir hal aldığı tasviri gözler önüne serilir.

Haçin'de Mürsel Efendi'nin oğlu İsmail'in yakın arkadaşı Süleyman'ın düğünün tasviriyle zenginleşen üçüncü bölümde, Zekiye, Naime, Süleyman, Sultan ve Sara'yı tanırız. Naime tanıtılırken Amerikan mektebine gittiği anlatılarak, romanda önemli bir ayrıntı olan bu mektep de tanıtılır. Düğün motifi burada detaylıca işlenir. Ayrıca Makbule

Hanım'ın 15-20 gün karakolda işkence gördüğü konuşulur. Süleyman, İsmail, Zahit silahları olması bahane edilerek düğünden apar topar alınarak, karakola götürülürler. Zahit'in hemen bırakılmasına rağmen, Süleyman ve İsmail karakolda bir müddet daha tutulurlar. Mürsel Efendi ve M. Katayan, belediye meclis azası olan ve avukatlık yapan Hacı Tartanya'dan gençlerin salınivermesi için yardım istemeye giderler.

Dördüncü bölümde, karakolda on sekiz gece tutuklu kalan Makbule Hanım'ın konuşması, eşini çağırması ve sonrasında Haçin'den ayrılmaları anlatılır. Makbule Hanım'ın babası Cemal Efendi ve kardeşi Hasan hakkında bilgi verilirken, Haçin'den ayrılmaları detaylı bir şekilde gözler önüne serilir.

Beşinci bölümde Faik'in gözünden,; İsmail ağabeyinin karakoldan eve geldiği sabah anlatılır. İsmail'e yapılan işkenceler ve annesi Fatma Hanım'ın yaralarını tedavisi yer alır. Romanda İsmail'in telkiniyle annesi Fatma Hanım'ın Mürsel Efendi'ye Haçin'den gitme fikrini açması ve Mürsel Efendi'nin ısrarla Ermeni'den korkmadığını; malını, mülkünü bırakıp göçmeyeceğini karısına el kaldırarak sonrasında oldukça pişmanlık duyacağı bir karar alması tasvir edilir. İsmail 'in görevi olan gezici başkâtiplik için keşfe gideceği yer olan Höketçe-Kan ve Şar mekân tasvirleri yapılarak ilk keşif yeri olan Höketçe'nin ileri gelenlerinden Mehmet Ağazade Hacı Hüseyin Efendi'nin evi, eşleri, çocukları ve İsmail'in evdeki konaklaması ayrıntılı olarak anlatılır. Burada İsmail'in aslında Haçin'den çıkışının aslında Kuva-yı Milliye'ye katılmak için olduğunu ve İsmail ile Hüseyin Efendi'nin Kuva-yı Milliye sohbetleri, Ermeni zulmünden bunalan halkın çıkış yolu aramasıyla Kuva-yı Milliye'ye destek veriş gözler önüne serilir. Ayrıca romanda Mustafa Kemal'den burada Kuva-yı Milliye ile söz edilir. İsmail'in Hüseyin Efendi'nin evinde kaldığı gece Hüseyin Efendi'nin evi Haçinli Ermeni Bölük Kumandanı Kirkor Şinikyan tarafından basılır. Hüseyin Efendi Kuva-yı Milliye için çalışmakla suçlanır. Kirkor, baskın gecesi Hüseyin Efendi'nin eşlerini arama bahanesiyle taciz eder ve Hüseyin Efendi'nin iki oğlunu karakola götürür. Ertesi gün yüz sarı lira ve bir kilim karşılığında oğulları serbest bırakılan Hüseyin Ağa; Kuva-yı Milliye destek konusunda artık daha kararlıdır. İsmail, Höketçe'den ayrılırken Kirkor'un bir köylüye meydana işkence ettiğini görür ve Kuva-yı Milliye'ye katılmasının artık şart olduğunu düşünür.

Altıncı bölümde Osman Efendi'nin ailesi ve yaşamı konu alınır. Sara, Osman Efendi'nin ilk eşinden olan ilk ve tek kız çocuğudur. Daha sonraki evliliğinden ise yedi oğlu olur. Tek kız çocuğu olduğu için Sara, Osman Efendi için daha farklıdır. Sara, üç yıl

Amerikan Mektebi'ne gitmiş fakat Ermenilerin tehcirden dönmesiyle okuldan alınmıştır. Saraların evinin alt katında bir Ermeni aile tasviriyle karşılaşırız bunun yanı sıra gene en alt katlarındaki tek odada bekâr bir Ermeni gencin, Sara'ya kendisiyle evlenerek işkencelerden kurtulmasını teklif etmesi fakat Sara kabul etmemesi anlatılır. Zira Sara ve İsmail arasında romanın başından beri duygusal bir bağ anlatılır. Osman Efendi ve ailesinin yaşamı ele alınırken, Osman Efendi'nin evinin Aram Çavuş ve jandarmaları tarafından basılarak, evlerinin yağmalanması gözler önüne serilir. Osman Efendi 19 gün tutuklu kalır, kurtulduktan sonra ise ellerinde kalmış olan az bir altınla Aram Çavuş ile anlaşarak apar topar Haçin'den kaçır. En çok da Osman Efendi kızı Sara'yı, güzel buldukları kızları alıp götüreren Ermeni jandarmalarından korumak ister. Osman Efendi ve ailesi birçok Ermeni jandarmaya rağmen zorluklarla kaçır. Yolda Haçin'e dönen İsmail ile karşılaşır ve İsmail onları gidecekleri yer olan Feke'ye kadar götürür. Mehmet Efendi'den sonra Haçin'i terkeden ikinci aile Sara ve ailesidir. İsmail, Haçin'e değil Develi'ye gider.

Yedinci bölümde, İsmail'in arkadaşı tahsildarlık yapan Süleyman ve onun Rumlu'da oturan ailesi anlatılır. Rumlu ve çevresindeki köyler hem mekân olarak hem de sosyal açıdan ele alınır. Rumlu ve çevresindeki köyler olan Höketçe, Şar, Kân, Ak Pınar, Kaya Pınar, Orta Köy hem mekân olarak, hem sosyal açıdan değerlendirilir. Süleyman'ın babası Vehbi Efendi, kardeşi Bekir, annesi ve yeni gelin olan eşi anlatılır. Evleri ayrıntılı bir şekilde tasvir edilerek, Türk-Ermeni olayları, çetelerin Rumlu Köyünü Ermenilerden kurtarması, Haçin'e kaçan Ermeniler anlatılır. Ermenilerin tekrar gelmesi ihtimaline karşılık Rumlu'nun erkekleri köyü korumak için kalırlarken; kadınlarını, çocuklarını tıpkı Vehbi Bey'in yaptığı gibi daha güvenli buldukları Ortaköy'e göndermeleri anlatılır. Dikkat çeken bir nokta ise şudur: Üç evladı olan Süleyman'ın annesi, oğulları Bekir ve Süleyman'ın kurtulmasını Allah'tan diler; kızı Sultan'ı ise Allah'a kurban olarak verir.

Sekizinci bölümde, Haçin'in son kaymakamı ve romanın son baskısına adının verildiği Çalyan Karabit'in, Mösyö Tvarde'nin görevlendirmesiyle Kozan'dan Haçin'e ailesinden ayrılarak gitmesi ve görevi hakkında düşünceleri anlatılır. Mösyö Tvarde işgal kuvvetleri bölge komutanıdır ve Çalyan Karabit'ten önceki Haçin kaymakamı Arminek Efendi'nin Haçin gibi stratejik bir konumu olan yerleşim yeri için güçlü bir idareci olmadığını düşünür. Particilerin oynacağı olmuş ve Haçin karışmıştır. Bunun üzerine kan

dökmeden Müslüman halkı içerden kazanma siyasetini güderek gayelerine ulaşmaya çalışan Çalyan Karabit'in Haçin'e kaymakam olarak atanışı ve gözlemleri ele alınır.

Dokuzuncu bölüm Fatma Hanım'ın kızı Naime'yi ortalığın karışması nedeniyle okuldan almasıyla başlar. Güvenli bir ortam olmadığı için yetişkinler camiye, çocuklar okula gidemezler. Mürsel Efendi, karısı Fatma Hanım'ın Haçin'den gitme fikrini dinlemediği için pişmandır. Haçin'in tepelerine kadar ilerleyen Türk çeteleri, Ermenileri oldukça endişelendirir ve korkutur. Çalyan Karabit, Adana'daki Fransız komutanı Mösyö Tvarde'den yardım ister ve Ermenilerin önde gelenleriyle İaşe ve Kızıl Haç isimli komiteleri kurar. Bu bölümde Çalyan Karabit'in gözünden Ermeni yöneticilerin kişilik analizleri dikkat çeker. Ermeni jandarmalar ortalığın karışmasına sevinir çünkü Fransız ordusunun onları kurtaracağına inanırlar. Sahte Fransız askeri kıyafetleriyle Türkleri yıldırmaya ve korkutmaya çalışırlar. Çalyan Karabit ağır bir humma hastalığına yakalanmasına rağmen elinden geldiğinde üzerine düşen görevini yapar. Mösyö Tvarde'den, Haçin'den Ermenileri çıkarma emri gelmesine rağmen, Çalyan Karabit ve Haçin'deki Ermeniler şehirden ayrılmak istemezler. Feke belediye reisi olan Cezmi, Çalyan Karabit'e Türk ve Ermeni milletin birleşmesi için teklifte bulursa da; Çalyan Karabit Fransızlara ihanet edemeyeceklerini söyleyerek bu teklifi reddeder. Yarı yarıya Haçin demek olan Feke, 14 Mart 1920'de Türk çeteleri tarafından alınır.

Onuncu bölümde, Türklerin Feke'yi aldığı haberi Haçin'de kıyametlerin kopmasına yeter. Ermeniler, Müslüman erkeklerin kendilerine bir zarar vermelerinden korktukları için onları tutuklarlar. Tutuklamalardan haberi olmayan kaymakam, Mürsel Efendi'nin de tutuklanmasıyla onu kurtarmak için uğraşan Mihran Katayan'dan durumu öğrenir ve tutukluların serbest bırakılmasını sağlar. Fakat Feke'den Haçin'e sığınan bir Ermeni genci Feke'de Ermenilerin Müslümanlar tarafından toplandığını söyleyince Haçin'deki Müslüman erkekler tekrar toplanarak, tutuklanırlar. Tutuklu olan Mürsel Efendi'yi görebilmek için Aram Çavuş'a yüz altın veren Fatma Hanım, Protestan Mektebi'nde Mürsel Efendi'yi görür. Mürsel Efendi, Mihran Katayan ve eşi Seta'ya sonsuz bir güven duymaktadır. Mürsel Efendi, eşi Fatma Hanım'dan kızı Naime'yi ve kendilerini Naime'nin okulu olan Amerikan Mektebi ile görüşerek orada kalmalarını ister. Mürsel Efendi, Amerikan Mektebi'ni ailesi için daha güvenli bulur. Fatma Hanım bu isteği yerine getirmek için okula gittiğinde okulun müdiresi olan Miss Cold, öğrencileri olduğu için sadece Naime'yi alabileceğini, kendilerini okula alamayacağını alırsa Amerika'nın bu

davada tarafsızlığını yitireceğini söyler. Fatma Hanım her ne kadar Faik ve Zekiye'nin de okula alınabilmesi için uğraşsa da Miss Cold okulda kayıtları olmadığı için mektebe almaz. Mürsel Efendi'yi tutuklu bulunduğu yerde tekrar ziyarete giden Fatma Hanım, Zahit'e ve Hüsnü'ye acımasızca işkence yapıldığını görür. Fatma Hanım'ın cumartesi günü Naime'yi Amerikan Mektebi'nde görmeye gitmesiyle bölüm sonlanır.

On birinci bölümde, Çalyan Karabit'in hastalığı daha ağır bir şekilde nüksetmiştir. Kaymakamın hastalığını fırsat bilen bir grup Ermeni jandarma adeta soygun çetesi kurmuşlardır. Mürsel Efendi ve Hüsnü'nün serbest kalmaları için uğraşan Fatma Hanım, Seta ile Cebeciyan'a gider fakat Cebeciyan, Fatma Hanım'a kendisiyle nikâhlanması karşılığında onu bu sıkıntılı ortamdan kurtarabileceğini söyler. Bu durum üzerine çok sinirlenen Fatma Hanım hemen oradan uzaklaşır. Ertesi gün, Fatma Hanım, evdeki diğer kadın ve çocuklar tutuklanarak götürülürler. Mürsel Efendi'nin ailesinin kadın ve çocuklarının tutuklanması sırasında Mihran Katayan, Faik'i evinde saklar. Bu arada Zekiye jandarmaların darbeleri nedeniyle düşmüş ve ağır yaralanmıştır. Komşuları olan Hacı Ağazade Ali Efendi yüklü bir miktar altın karşılığında ailesi ve kendisinin kaçırılması için Ermeni jandarmalarla anlaşır fakat Ali Bey'in altınlarını ve paralarını alan jandarmalar Ali Bey ve oğlu Zahit'e türlü işkenceler ederek onları öldürür.

On ikinci bölüm Türk çetelerinin Haçin'deki Türklere zarar verilmeden şehri kurtarmak için verilen çabanın anlatılmasıyla başlar. Bu çetenin içinde Süleyman'da vardır. Ermeniler, esir tuttıkları Türklere siper kazdırırlar ve türlü işkenceler ederler. Cebeciyan, esirlerin evinden onların karnını doyurmak için erzak alma bahanesiyle kaymakamdan izin ister. Hastalıktan gözünü açamayan kaymakam, olayın aslının yağmacılık olduğunu bilse de sesini çıkaramaz. Esirlerin kiliseye taşındığı sırada, Cebeciyan evlilik teklifini Fatma Hanım'a yineleyerek düşünmesi için bir gece müddet verir. Aklından çocuklarını geçiren Fatma Hanım, çocuklarının en azından güvende olduğunu, küçük kızı Zekiye'yi de bu esir hayatında kaybettiğini düşünerek kendisini tehdit edebilecekleri bir durum olmadığını düşünür. Onurlu bir tutum sergileyerek, canı pahasına bu teklifi reddeden Fatma Hanım, evlerinin önündeki Fransız bayraklı kalede Cebeciyan'ın isteği üzerine Ermeni jandarmalar tarafından asılır.

On üçüncü bölüm, Amerikan Mektebinde kalan Naime'nin ailesinden ayrılışı, savaştan ne kadar etkilendiğinin anlatılmasıyla başlar. Naime'den annesinin ölümünü sır gibi saklamalarına rağmen Naime, bir Ermeni arkadaşının bu durumu ona söylemesiyle

annesinin asıldığını öğrenir. Mektebin müdiresi olan Miss Cold, Naime ile gerçek bir anne şefkatiyle ilgilenir, ona sahip çıkar. Ayrıca Miss Cold, Naime'ye savaşı, milletleri ve insan olmanın ayırım yapmamak gerektiğini anlatır ve Naime'yi Amerika'ya götürmek ister. Diğer yandan Mihran Katayan ve eşi Seta, evlerinin aranarak Faik'in tutuklanmasından korktukları için Faik'i evden kaçırarak ağabeyi İsmail'in yanına gitmesi için kaçmasına yardım ederler fakat derenin kenarından geçerken Faik fark edilir ve öldürülür. Çalyan Karabit artık iyileşmiştir ve Ermenilerin Türk tutuklulara ne denli zulüm yaptıklarını görmüştür. Türklerin daha iyi şartlarda kalması için elinden geleni yapmaya çalışan kaymakam, tutuklular için daha iyi bir yer buldurarak onların karınlarını doyurur. Ayrıca bu sonun ölüme gideceğini düşünen Çalyan Karabit, ölmeden önce olanı biteni anlatmak için yazmaya başlar. Ermenilerin bu eziyetleri karşısında sessiz kalamayan kaymakam, böyle soysuzlaşan bir Ermeni milletinden Tanrı'nın bile elini çekeceğini düşünür ve artık hür Kilikya Devletinin bu insanlık dışı vahşet karşısında olamayacağı kanaatine varır.

On dördüncü bölümde Türk çetelerinin içindeki Haçinli Süleyman'ın manastır üstlerinde top başındaki duruşu anlatılır. Süleyman, Ermenilerin kadınlara ve çocuklara ne işkenceler ettiğine, feryatlarına şahit olur. Kadınların çarşafsız oluşu Süleyman'ın zoruna gider, namusunun kirlendiğini düşünür. Kardeşi Sultan'a çok düşkün olan Süleyman, o tutuklular arasında kardeşinin de zulüm altında olmasına dayanamayarak bu eziyete katlanmalarındansa ölümünün kurtuluş olduğuna karar verir. Kaymakamın emriyle kadın ve çocuk esirleri daha yaşanabilir bir yere götördükleri sırada Süleyman topu ateşler. O keşmekeşte sağ kalan esirleri de Ermeni jandarmalar vurur. Diğer yanda Hüsnü, Ermeni jandarmalar tarafından türlü işkencelere maruz kalarak, aynı ablası gibi kalenin tepesine bağlanarak öldürülür.

On beşinci bölümde Türk çeteleri Haçin'i almak için şehre iner. Amerikan Mektebi'ne Türk çeteleri gelir ve Naime'yi diğer Türk kızları gördüklerine çok sevinirler. Türk çetelerinin komutanı, İsmail'i kardeşi Naime burada bulunduğu için bu cepheye görevlendirir. İsmail ve Naime hasret giderir. Fakat sonrasında bir gece Haçin'deki Ermeniler hem okuldaki kızlarını almak hem de erzak bulmak için mektebe gelirler. Mektebi yağmalayan Ermenilerden saklanarak kurtulan okulun öğretmenleri, Naime ve Türk öğrenciler, İsmail tarafından kurtarılır. Amerikan Mektebinin yakılmasıyla bölüm son bulur.

On altıncı bölümde İsmail, kardeşi Naime'yi arkadaşı Süleymanların Rumlu'daki evine bırakır. Miss Cold, Naime'yi ağabeyinin güvenli bulduğu bu eve bırakarak Amerika'ya dönmüştür. Naime yaşadıklarından fazlaca etkilenir. Evde Süleyman'ın eşi, annesi, babası ve kardeşi Bekir yaşamaktadır. Fakat burada da mermi seslerinin yaklaşmasıyla Süleyman'ın ailesi ve Naime evlerini bırakarak daha güvenli olduğunu düşündükleri başka köylere sığınır. Yolları üzerinde bir Çerkez köyü olan Taşpınar'a gelirler. Fakat Çerkezler bu savaşta tarafsız davranarak Türkleri evlerine almazlar fakat yiyecek yardımı yaparlar. Türkler ise beklemedikleri bu durum karşısında dışarda buldukları at arabalarının altına saklanırlar. Bölüm Gizik Duran isimli Türk çetelerinin komutanının Ermenileri kaçırmakla bozguna uğratmasıyla sonlanır.

On yedinci bölümde Türk çetelerinin dokuz ay boyunca kuşattıkları fakat şehirde bulunan Türk ailelere zarar gelmemesi için alamadıkları Haçin'e artık tüm çevre Türk çetelerinin birleşerek şehri almaları anlatılır. Özellikle Tufan Bey ve Saim Bey'in kahramanca çarpışmalarına yer verilir. İsmail, Süleyman ve Kürt Haso'nun evlerine girişleri, eski güzel günleri hatırlamaları ve etkilenişleri savaşı ve yaşananları özetler niteliktedir. Kürt Haso karakterinin yorgana sarılı olarak oğlu Hüseyin'in cesedini bulması, ahırlarda işkence edilmiş insan cesetleri, zulüm bu bölümde oldukça vurguludur. Türklerin şehri aldıktan sonra Ermenileri topladıkları yerde Seta'nın olması ve yeğeni Gorgi'nin onu vurması anlatılır. Ayrıca bu bölümde Kirkot mahallesinin alt başında, küçük değirmenin oraya saklanmış olan Kaymakam Çalyan Karabit öldürülür. Kirkor Şinikyan ve Aram Çavuş ise kaçanlar arasındadır. Haçin'in alınması ve ateşe verilmesiyle bölüm sonlanır.

On sekizinci bölüm, Naime ve İsmail kurtulmuş, savaş bitmiş Haçin alınmıştır. Fakat Haçin diye bir yer yoktur artık. Yakılan Haçin'den hiçbir şey kalmamıştır geriye. Taş üstünde taş yoktur. Haçin halkı yoktur ne Ermeni ne Türk. Naime ve İsmail at sırtında Feke'ye Saralara gitmektedirler. Naime İsmail'e artık soru soramaz çünkü özlediği ailesinin artık geri gelmeyeceğini bilir. Roman, bir Haçin ağdı ile biter.

2.1.1.1.3. Şahıs Kadrosu

Oldukça kalabalık bir şahıs kadrosuna sahip olan roman, olayları ayrıntılarıyla gözler önüne serme konusunda oldukça gerçekçi ve başarılıdır.

Romanın Birinci Derecedeki Kahramanları

Gaytancızade Mürsel Efendi, Çalyan Karabit, Aram Çavuş, Cebeciyan, İsmail, Naime, Fatma Hanım, Faik, Mihran Katayan, Seta, Miss Cold ve Seta şeklinde gruplandırılabilir.

Romanın Diğer Kahramanları

Makbule Hanım, Hapıkyan, Kirkor, Ohannes, Zekiye, Hüsni, Artin Efendi, Mihran Katayan'ın babası, kızı, Makbule Hanım'ın annesi ve babası, Hacı Tartatyan, Kirkor, Süleyman, Zahit, Cemal Efendi, Ahmet, Dürüye, Mehmet Efendi şeklindedir.

Gaytancızade Mürsel Efendi

Haçin'in önde gelenlerinden olan Mürsel Efendi, Türk mektebinde hesap dersi ve gerektiği zamanlarda ahlak dersi hocalığı yapmaktadır. Dört çocuğu vardır. Ermenilerin yaptığı baskı ve işkencelere maruz kalan Mürsel Efendi, aile üyeleriyle beraber romanın asıl kahramanları arasındadır. Orta boylu, esmer ve ellili yaşlarındadır. Haçin'in yerlilerindendir.

Fatma Hanım

Gaytancızade Mürsel Efendi'nin hanımıdır. Kısa boylu ve kiloludur. Romanın başlangıcında Haçin'den gitmeyi Mürsel Efendi'ye teklif eder, Mürsel Efendi bu durumu kabul etmez. Romanda Fatma Hanım'ı dinlemediği için pişman olan Mürsel Efendi şu sözlerle üzüntüsünü karısına aktarır: *“Senin sözünü tutmak varmış!.. Dinlemek varmış... Bana müstahaktır, benim cezamdır, çekeceğim... Çekmem gerek, ama sizin vebaliniz omzumda gideceğim... Yüzlerce kez ölüp diriliyorum kaç gecedir. Uyku nedir bilmedi gözlerim... Kendim için değil, sizin için... Çor Çocuk için... Namus için...”* (Coşkun, 1975: 240). Roman, Fatma Hanım'ın gitme konusundaki haklılığı üzerinden değerlendirilebilir. Ailesine ve namusuna bağlılığıyla Türk kadınıni temsil eden Fatma Hanım, olaylar karşısında iffetini korumak için ölümü tercih ederek şehit edilir.

Naime

Mürsel Efendi'nin iki kızından büyük olanıdır. Amerikan Mektebi'nde eğitim alan Naime, romandaki korkunç olaylara başından sonuna kadar tanıklık eder. Bu mektebe gidişyle hayatı kurtulur.

İsmail

Mürsel Efendi'nin büyük oğludur. Sarışın ve uzun boyludur. Gezici başkâtiplik yapmaktadır. Romanda Kuvayı Milliye ruhunun hayat bulduğu şahıslardandır. Komşuları olan Sara'ya âşıktır. Ermeni çetelerinin haksızlıklarına dayanamayarak, vatanı uğruna Türk kuvvetlerine katılır ve Haçin'in düşman işgalinden kurtulmasında önemli rol oynar.

Faik

Mürsel Efendi'nin on iki on üç yaşlarındaki küçük oğludur. Kara kuru bir oğlandır. Babasının en başarılı öğrencilerindendir. Mihran'ın olaylar sırasında sahip çıkmasına rağmen kaçarken şehit edilir.

Zekiye

Mürsel Efendi'nin küçük kızıdır. 3-4 yaşlarındaki Zekiye, romanda savaşın en acı tablosunun gözler önüne serilişinin ismi olur. İşkence için annesi Fatma Hanım'ın kucağında karakola götürüldükleri sırada Ermeni jandarmalar tarafından Fatma Hanım'a tekme atılması sonucu başını yere çarparak ağır bir darbe alır. İşkence gördükleri karakolda da ölür.

Çalyan Karabit

Fransızların Haçin'e atadıkları son kaymakamdır. Aslen İstanbul Hukuk Fakültesi mezunu bir avukattır. Haçin'e Kilikya devleti hayalleriyle gelir fakat niyeti kasaba halkına zarar vermeden bu hayalini gerçekleştirmektir. Fransız bayrağı altında bir Ermeni devleti kurmak isteyen Çalyan Karabit, kendi halkının vahşeti karşısında oldukça şaşırır. Yakalandığı humma hastalığı sonucu, otoritesini Ermeni bölük komutanına bırakmak zorunda kalır. Şehre Kuvayı Milliye'nin girmesi sonucu Ermeni olmasından dolayı sorguya bile ihtiyaç duyulmadan Andırınlı bir Türk genci tarafından öldürülür. Ayrıca Karabit'in ölümü sırasında karşısındaki Türk gencine kumandanlarına söyleyeceklerinin olduğunu dile getirmesi ve akabinde gencin kendisine zamanında söylemesi gerektiğini hatırlatarak onu vurması oldukça manidardır (Coşkun, 1975: 378).

Eserde yazar tarafından kırılma noktası olarak kurgulanmış, Karabit'in kendi halkı için düşündüğü şu sözler oldukça önem arz etmektedir: *“Yol boyunca söylendi Karabit kendi kendine. Bunun acısını yanımıza koymazlar. Sonu yok, kurtuluş yok artık. Hür*

Kilikya Devleti yok artık. Olamaz, olamayacak... Böyle soysuzlaşan bir Ermeni milletinden Tanrı bile elini çeker... Karşı tepedeki top birken iki oldu... Yarın ne olur, onu da Tanrıdan başkası bilmez” (Coşkun, 1975: 321).

Mihran Katayan

Mürsel Efendi'nin çocukluk arkadaşıdır. Haçin'de yaşayan Ermenilerdendir. 1915'te tehcirde Suriye'ye göç ederek orada kızını, annesi ve babasını kaybetmenin üzüntüsü içerisinde. Mürsel Efendiyle aynı okulda hocalık yapmaktadır. Mürsel Efendi'nin oğlu Faik'i, Türk erkeklerinin tutuklandığı sırada saklar. Mürsel Efendi ile dostluğuna yaraşır bir şekilde davranan, bu vahşet içerisinde insanlığını unutmayan bir karakterdir. Romanda bu karakterin sonu hakkında bir bilgiye rastlanmaz.

Seta

Mihran Katayan'ın eşidir. Romanda, Mürsel Efendi'nin karakola çekilerek işkence yapıldığı sırada, Fatma Hanım'a ve çocuklarına oldukça destek olur. Faik'i evinde Ermenilerden saklayarak kaçmasına yardım eder. Seta da eşi gibi Türk dostudur. Eserin sonunda, tehcirden önce bir Türk kıızıyla evlenerek Müslüman olan Ahmet adlı yeğeni tarafından öldürülür.

Cebeciyan

Fransızlar tarafından Ermeni işgalcilerin komutanlığı görevine getirilen karakterdir. Romanda uzun boylu ve geniş omuzlu olarak tasvir edilen Cebeciyan, oldukça cahil fakat çıkarı söz konusu olduğunda kurnaz bir şahsiyettir. Kendi milletinden olan insanları bile kandırmaktan çekinmez. Fatma Hanım'ın kendisinin evlilik teklifini kabul etmemesi üzerine, onu Ermeni jandarmalara astırır. Eserde hem fiziki hem de insanlık yönünden oldukça kötü bir karakter imajıyla karşımıza çıkar.

Miss Cold

Amerikan mektebinin müdiresidir. Otuz beş yaşlarında, ince, uzun güzelce bir kız olarak tasvir edilir. Aslen Amerikalı olmasına rağmen on senedir bu kasabada idarecilik yapmaktadır. Romandaki olaylar karşısında oldukça tarafsız davranan Miss Cold, romanın tek tarafsız karakteri gibi görünmesine rağmen bir taraftan da misyonerlik faaliyetlerinden geri durmaz. Naime'ye kendisiyle Amerika'ya gelmesini teklif eder. Olaylara uzak

kalmaya çalışan Miss Cold, yine de mektebin yağmalanmasını engelleyemez. Ayrıca romanda Naime'ye sahip çıkarak, onun kurtulmasına yardım eder. Romanda tarafsız davranması şu sözlerle anlatılır: *“Hem Amerika tarafsızdır bu davada... Sizi alırsam Türkleri tutmuş olurum ki, hükümete karşı sorumlu duruma düşerim. Anlıyorsunuz, değil mi? Türk talebe de, Ermeni talebe de benim için birdir ve bana teslimdir, kollarına zarar gelmez, gelemes... Ama ben ne Türk çetelerine, ne de Ermenilere özel yardım yapamam. Ne dışardan biri girebilir bu mektebe, ne de ben bana teslim edilen talebeyi Türklere, ya da Ermenilere teslim edemem”* (Coşkun, 1975: 242).

Aram Çavuş

Acımasız Ermeni komutanlarından biridir. Türklere oldukça eziyet eden, onların evlerini yağmalayan karakterdir. Romanın sonunda kaçmayı başaran tek Ermenidir.

Kirkor

Ermeni bölük komutanıdır. Adana'da jandarma mektebinde eğitim gördükten sonra Haçin'e döner. Türkleri sevmeyen, evlerindeki değerli eşyaları zorbalıkla alan ve onlara türlü işkenceler etmekten kaçınmayan bir kişidir.

Arminek Efendi

Çalyan Karabit'ten önceki kaymakamdır. Romanda, onun yanlış politikası yüzünden olayların kontrolden çıktığı noktasına değinilir.

Mösyö Traverde

Bölgedeki Fransız komutanlarından biri olan Ermeni asıllı Fransız Mösyö Traverde, istedikleri Kilikya hayalleri için çaba gösterir. Müslüman halkı dostça kendi taraflarına çekme görüşünde olan Mösyö, Çalyan Karabit'i Haçin'e kaymakam olarak görevlendirir. Romanda oldukça pasif olarak boy gösteren komutan, aslında eserin Ermeni kişilerinin seçilmesi noktasında olay örgüsüne katkıda bulunmaktadır.

Monsenyör Haraçyanlı

Haçin'deki olaylardan korktuğu için Adana'ya gitme fikrine talip olan papazdır.

Makbule Hanım

Haçin'in yerlilerinden olup, Cemal Efendi'nin kızıdır. Makbule Hanım, eşi vefat ettiği için çocuklarıyla beraber yaşamaktadır. Türk-Ermeni olaylarının başlangıcında çocuklarıyla karakola götürülerek işkenceye maruz kalır.

Kayahoğlu Mehmet Efendi

Zayıf ve çelimsiz bir adamdır. Ermeniler tehcir politikasıyla Suriye'ye gittiklerinde evlerini talan eder. Kolay para kazanmanın yollarını arayan bir tiptir. Haçin'de olaylar onun tutuklanmasıyla başlar.

Sara

Osman Efendi'nin genç ve güzel kızıdır. Romanın kahramanlarından İsmail ile aralarında bir aşk söz konusudur.

2.1.1.1.4. Zaman

Zaman, edebi metinler açısından oldukça önemli bir kavramdır. Eserin olay örgüsü, zaman kavramı üzerinden değerlendirileceğinden dolayı edebi eserlerin yapı bakımından incelenmesi açısından en temel başlıklar içerisinde yer alır. Bütün bu durumlar göz önüne alındığında anlatma esasına bağlı metinler, iki gerçek zaman arasında kurmaca zamanın eserin kendisine has kompozisyonu sonucu ortaya çıkmıştır (Aktaş, 2017: 64).

2.1.1.1.4.1. Vak'a Zamanı

Romanda vak'a zamanı, Fransızlar'ın Çukurova'yı işgal ettikleri 1918-1922 yıllarıdır. Eserin zamanının asıl noktası, I. Dünya Savaşı yıllarında Haçin'den Halep şehrine tehcir edilen Ermenilerin, Osmanlı Devleti'nin müttefiklerinin mağlup olması nedeniyle mağlup sayılarak, Çukurova yöresini Fransızların işgal ettikten sonra Haçin şehrine geri dönmelerinden sonra başlatılabilir. Anlatıda; 1918-1922 zaman süreci içerisinde kronolojik bir akışla yer alan önemli olaylar, okuyucuya bütün ayrıntılarıyla değil de daraltmalarla veya diğer bir ifadeyle özetlenerek yer verilmiştir. Romanda kahramanların ara ara geçmişe dönüşleri de yer alır. Bu geçmişe dönüşler, yazarın kişileri

ve olayları okuyucuya daha iyi aktarabilme çabası olarak nitelendirilebilir. Gaytacızade Mürsel Efendi, tehcir sırasında Mihran ve ailesini uğurlayışını hatırlar:

“Mihran Katayan’ın altı yaşındaki oğlu bir eşeğin üstüne kurulmuş, mavi pantolon, ak mintan, elinde bir uzun değnek. Sanki anlıyor olanı, biteni; boynu bükük... Gezmeğe değil de sürgüne gittiklerini sanki biliyor. Kamçıyı şaklattı Mihran, araba gıcırdadı. Mürsel Efendi elini kaldırdı.

-Uğurlar ola!

-Eyvallah! Gülümsemeğe çalışıyor Mihran. Yine görüşeceğiz Mürsel! Geleceğiz yine... Ben bu topraklarda doğdum, burada öleceğim! (...) İşte dört yıl geçti aradan... Dört koca yıl... Dün gibi her şey” (Coşkun, 1975: 20).

2.1.1.1.4.2. Anlatma Zamanı

Anlatma zamanı, okuyucuya sunulan zaman şeklinde değerlendirmektedir. Anlatma zamanında vaka ve nesnel zamanlar, yazarın muhayyilesine göre farklı şekillerde yorumlanabilir. Yazar, eseri meydana getirirken bakış açısına, bilgileri harmanlamasına, olayın kendisinde oluşturduğu ruh haline göre farklı değerlendirmelere gidebilir. Bir başka ifade biçimiyle yazar, geçmişe farklı ve yeni bir bakış açısıyla bakar. Anlatma zamanı ise iki biçimde olmaktadır: Anında aktarma ve sonradan aktarma. Anında aktarma adından da anlaşılacağı üzere aradan zaman geçmeden, olayların sıcaklığına aktarılmasıdır. Sonradan aktarma ise; romandaki olayların, ileriki bir zaman diliminden aktarılmasıdır. Bu tür aktarma yönteminde; olayların oluşu ile yazılışı arasında geçen süre, değiştirici ve dönüştürücü bir etkiye sahiptir (Çetin, 2009: 131,132).

Haçin isimli romanda, anlatma zamanı sonradan aktarma yöntemiyle verilmiştir. 1965 tarihinde yazılmış olan eser, 1975 yılında basılabilmektedir (Aksoy, 2004: 216, 217). Ayrıca eser, tarihi roman olma özelliğini taşımaktadır. Roman, nesnel zamana ait olan bir durumun içerisinde yeniden oluşturularak nesnel zamana ait tarihi bir dönem, anlatma zamanına ait kozmik zaman unsurları ve eşyalarla okuyucuya ulaşmaktadır. Böylece eserde, nesnel zaman ve anlatma zamanı arasındaki ilişki oldukça önem kazanmaktadır.

2.1.1.1.4.3. Nesnel Zaman

Edebi eserdeki kozmik zaman veya takvime bağılı olan gerçek zaman olarak nitelendirilebilir (Çetin, 2009: 127). Edebi eserin dışında da var olan herkesin paylaştığı ortak zaman dilimi olarak aktarılan nesnel zaman, Haçin’de geriye dönüşler ve romanın kahramanları tarafından hatırlamalarla farklı bir çerçeveye genişletilmiştir. Haçin romanının nesnel zamanı, Fransızlar’ın Çukurova’yı işgal ettikleri 1918-1922 yıllarını kapsayan dört yıldır. Ayrıca nesnel zaman öğeleri içerisinde yer alan kozmik zaman ve sosyal zaman, romanda aşağıdaki örneklerle değerlendirilmeye çalışılmıştır:

Haçin romanındaki kozmik zaman; yaz, kış, bahar gibi mevsim öğeleriyle aktarılmıştır: *“Yaz geldi, geçti... Haçin hep o Haçin... Köylere göçenler oluyor arada... Süleyman karısını Rumlu’ya baba evine götürdü. Yine at üstünde köy köy dolaşıyor Süleyman. İsmail gelip, gidiyor Haçin’e. Birakamıyor... Ana, baba, kardeş, bacı... Tümü Haçin’de... Her çıkışta son! Diyor, ama bu son bir türlü gelmiyor”* (Coşkun, 1975: 102).

“Sokak ana baba günü... Alaca karanlıkta çocuklar koşuyor. Karşı evlerin kapıları ardlarına dek açık. Kara birer oyuk kapılar. Sokağın köşesinde köpekler uluyor. Kar durmadan iniyor, parça parça, ak ak” (Coşkun, 1975: 138).

“Kış yeni başladı ama sert olacağına benzer bu yıl. Yollar açık, kar üst üste yığmadı daha” (Coşkun, 1975: 134).

Sosyal zaman olarak ise, romanın kahramanı gezici başkâtip olan İsmail’in yakın arkadaşı Süleyman’ın düğününe yer verilir. Düğün töreninde, Çukurova’da yer alan Haçin’in düğün kültürü, gelenek ve görenekleri, giyim kuşam tarzları ve yemek kültürü oldukça önemli bir yer tutar: *“(...) Güveyin sağdıçı olur ağbeyim. Gelin evine bir bayrak dikildi. Bir bayrak da güveyin evine. (...) Davul belinde, tokmak elinde, çömeliyor davulcu, ayakları iniyor, kalkıyor, zıplıyor, sekiyor. Dikildiği yerde fır fır dönüyor, hem de indiriyor tokmağı. Güm güm de güm güm. Kara şalvar döküm döküm, ak mintanın kolları havada rüzgârlanıyor o döndükçe. Kara ceplerinin önlerinde işlemeler var. Çevrelerdeki işlemelerden. Pırıltılı, allı, morlu. Cepkeni işlemeli. O döndükte dalgalanıyor kuşak, şalvarının kıvrımlarına vuruyor ve savruluyor havada. Para çıkartıp atılar davulcuya.(...) Et dövüyor Arşaloz Hanım şimdi mutfakta. Et tahtasının önüne oturmuş, elinde bir satır. Bir parça kızıl et var kara et tahtası üstünde. Çiğ köftelik. Sarhoşlara meze olacak... Sultan ortalıkta dolanıyor... Güveyin bacısı, kolay değil... Al ipekliler giyinmiş, boynunda beşi birlikler,*

altın saçları ince ince örülmüş belini dövüyor yürüdükçe, koşturdukça... Bebesi kucağında... Kolları hep anasının boynuna dolalı bebenin. Ağzı aralık, dilinin ucu dışarda. Tek elle misafirlere su veriyor, şerbet dağıtıyor Sultan” (Coşkun, 1975: 58, 62).

2.1.1.1.4.4. Yayın Tarihi

Romanın yazılış tarihi olan 1965 yılı, yazarla olay arasındaki mesafe, olay ve anlatma zamanları arasındaki ilişkiye yön vereceğinden, olayın oluş zamanıyla anlatıcı arasındaki ilişki önemli bir noktadır (Aktaş, 2017: 50).

Zebercet Coşkun “Haçın” isimli ilk romanını 1965’te yazmış olmasına rağmen Milliyet Roman Yarışması’nda almış olduğu dördüncülük ödülü sonucu eser 1975 yılında yayınlanmıştır. Haçın; ilk baskısı 1975, ikinci baskısı ise 1992 yılında yayımlanmıştır. İlk iki baskısında ismi Haçın olan roman, 2005 yılı itibariyle üçüncü ve son baskısında “Tarihe Düşürülen Dip Not: HAÇİN ve ÇALLIYAN EFENDİ” olarak açılımlı bir ifadeyle yayımlanmıştır.

2.1.1.1.5. Mekân

Kurmaca bir eserde olay örgüsünü oluşturan halkaların içerisinde kurmaca mekânın şekillenmesi, eserin sıhhati açısından oldukça önemli bir ayrıntıdır. Yazar mekânı; olayların geçtiği çevreyi tanıtmak, roman kahramanlarını oluşturmak, dönemin havasını ve toplumu yansıtmak sebepleriyle kullanabilir. Olayları şekillendirirken bunlardan birini öne çıkartabildiği gibi birkaçına birden de yer verebilir. Mekân eserde, bir nevi romanın ayağının yere basması için yer almaktadır (Tekin, 2009: 129).

Mekânın farklı farklı ele alınış biçimleri olsa da roman incelemelerinde mekânlar genellikle iki başlık altında toplanabilir: Somut mekân ve soyut mekân (Çetin, 2009: 133, 134). Somut mekân, roman kişilerinin oldukça gerçekçi bir bakış açısı altında yer aldığı gündelik yaşantılarının aktarıldığı gruptur. Kendi içerisinde açık ve kapalı olarak iki alt başlık altında incelenmektedir. Soyut mekân ise; gerçekçi özellikler içerisinde roman karakterlerinin ruh tahlillerine önem verilerek oluşturulan, somut mekânın dışında kalan yazarın oluşturmuş olduğu kurmaca dünyanın ürünleridir. Bu grupta kendi içerisinde

hayalî, fantastik, metafizik ve duyuşsal olmak üzere dört başlık altında incelenebilir. Fakat çalışmamızda Zebercet Coşkun, realizm akımının bir etkisi olan soyut mekânlara yer vermediğinden bu bölümde mekân, açık ve kapalı olmak üzere iki başlık altında değerlendirilmeye çalışılacaktır.

2.1.1.1.5.1. Açık Mekân

“Haçin” konusu itibarıyla açık mekânların oldukça fazla olduğu bir eserdir. Roman dinamik bir savaş romanı olması özelliğinden dolayı olaylar, Çukurova bölgesindeki Adana’nın eski ismi Haçin, yeni ismi ise Saimbeyli olan ilçesinde yaşanır. Saimbeyli’nin stratejik konumu, bölgedeki birçok yerleşim yerine olan yakınlığı, Milli Mücadele sırasında önemi romanda öne çıkarılmaya çalışılan önemli ayrıntıdır. Bunun dışındaki yerler ise olayların cereyanı sırasında isimleri geçen Haçin’e yakın köylerdir. Çolak Deresi, Hamurcu Gediği, Arı Kayası, Türk-Ermeni kasabası Rumlu ve çevresindeki köyler olan Höketçe, Tirtot Hanı, Ermeni köyü olan Şar, Kan, Karsavuran, OrtaKöy, Gürleşen isimli Türk köyleri, Ak Pınar ve Kaya Pınar isimli Çerkez köyleridir. Romanda ayrıca isimleri sıkça zikredilen Ermenilere ait mahallelerden olan Kirkot ve Ermeni önemli bir yere sahiptir. Ayrıca romanda Adana, Kozan ismi de sıklıkla kullanılmıştır. Romanda hadiselerin geçtiği bölgenin coğrafi özellikleri sıkça kullanılarak hem okuyucun gelişen olaylar hakkında bilgilendirilmesi sağlanmış hem de bölgenin coğrafyası belirtilmiştir. Ayrıca roman Türk-Ermeni ilişkilerini konu aldığından köyler tanıtılırken azınlıkların bölgede nerelerde yaşadıklarına dikkati çeker.

“Haçin çok engebeli olan Orta Toroslar üzerindedir. Kuzeyden güneye uzanan sarp ve dik yamaçlı dağlar, bunların arasına gömülmüş olan derin vadi tabanları Haçin topraklarını meydana getirir. Çatak Deresi kuzeyden iner, akar gider Çukurova’ya doğru. Kasaba Çatak Deresi vadisinin tabanında, çayın doğu yakasında kurulmuştur. Haçin önlerinde Çatak, doğudan inen Bostanlık Çayı ile birleşir. Haçin’in ilk evleri bu iki akarsuyun birleştikleri noktadan başlar, kuzeye ve doğuya doğru yelpaze biçiminde açılır... Aşağıdan yukarı doğru... Set set; her sette bir sıra düzgün yapı. İki katlı, üç katlı, dört katlı. Damlar kiremitli. Kapıları oymalı kimi evlerin. En tepede Kale Kilisesi vardır ve Haçin kasabası orada biter. Kırk bine yakın nüfusu, çarşısıyla, pazarıyla, üç kilise bir camisiyle, en tepede Amerikan Mektebiyle. Türk Mahallesi Bostanlık Çayı kıyılarından

başlar, kuzeye doğru uzanır, yayılır ve camiin orada biter. Kirkot derler Türk mahallesine. Penceresinin kafesinden, kapı önlerinin sessizliğinden hemen bilinir. Ermeni mahalleleri başka olur” (Coşkun, 1975: 16, 17).

“Hamurcu Gediğinin ordalar. Mavi kocaman bir kayanın bulunduğu yerdir Hamurcu Gediği. Çevresindeki bodur çamlar, sarı, kahverengi ağaçlar arasında dimdik uzanır gökyüzüne doğru ulu kaya... Bir yandan da şıpır şıpır ağlar. Hep ıslaktır, dibi hep çamurludur. Pembe, pembe, bulanık bulanık birikir yol üstüne sular, ince derecikler olur, toprağa karışır. Hamurcu Gediği Haçin’in bir parçasıdır, kapısıdır. Çatak Deresi ve yanındaki yol kayanın tam dibinde dönüş yapar aşağı doğru, öyle ki, bir adım atıldı mı öteye artık görünmez olur Haçin. Gurbetten gelen yolcu orada karşılanır, giden oradan yolcu edilir” (Coşkun, 1975: 18, 19).

“Rumlu ve Karsavuran dağlık köylerdir. Çatak Deresinin batı yakasına düşerler. Haçin’den Höketçe’ye çıkarken dar bir tahta köprüyle geçilir Çatak Deresi. Sonra, dik bayırlar, dağ yolları... İki yanı parmaklıklılı tahta köprüye vardıklarında gece güne kavuşmuştu uçtan uca...” (Coşkun, 1975: 50).

“Rumlu Köyü Haçin’le Höketçe arasında. Çatak deresi kıyısında Höketçe’ye çıkan ana yoldan dar bir köprüyle geçilir Rumlu yoluna. Rumlu’da da Türk, Ermeni karışıktır ama Haçin’dekine karşın burada Türk çok, Ermeniler azınlıkta. Rumlu’dan yukarısı ise hep Türk köyleri. Höketçe’nin yakınında Şar var, orası Ermeni köyüdür, tek Türk yoktur Şar’da. Şar köyünün hemen karşısındaki Kân’da ise hiç Ermeni bulunmaz. Kân’la Şar birbirlerine çok yakındır, iki mahalle gibidirler görünüşte... Belli ki zamanında Türklerle Ermeniler kendilerinden bir ayrılma yapmışlar. Onların yakınındaki Ak Pınar, Kaya Pınar ise katıksız Çerkestir. Sürgün dönüşü tüm karakollara Ermeni jandarmalar getirildi, nahiye müdürlükleri ve diğer memurlukları Ermeni memurlar aldılar.” (Coşkun, 1975: 133, 134).

2.1.1.1.5.2. Kapalı Mekân

Romanda yer alan kapalı mekânlar karakterlerin evleri, Türklere işkence edilen yer isimleri olan Kale Kilise, Tırtat Han, karakol, postahane ve manisane eserde çokça yer alan kapalı mekânlardandır. Kapalı mekânlar; daha çok Milli Mücadele’de yer alan farklı kesimlerin toplanma, faaliyet kararlarının alındığı yer ve Türklere işkence edilen yer olarak

kurgulanmıştır. Yazar; Fransız mandası altında bir Ermeni devleti kurmak isteyen bölgedeki Ermenileri, kapalı mekânlar içerisinde oldukça fazla yer alan işkence yerleri ve önemli kararların alındığı toplandıkları yerler olarak okuyucuya yansıtmıştır.

Gaytancızade Mürsel Efendi'nin evindeki dekor, bölgenin yaşam tarzını aktarmak için şöyle tasvir edilir: *“Ev üç kat; her katta geniş iki oda, kocaman da bir sofa. Halılar, kilimler, koca ceviz konsollar; aynalar tavanlara dek, ayna önlerinde renk renk karpuz lambalar... Ganeviçe işlemeli ak örtülü sekiler bir boydan, bir boya...(…) Yedi pencerenin yedisinde bir örnek ak, patiska perdeler... Al, yeşil, mavi çiçek işlemeli... Dallar, dallarda kuşlar. Perde uçları bir karış eninde tenteneden. Dolgu, delik, dolgu, delik... Cam önü bir baştan bir başa seki. Yine al, mavi çiçekler, yeşil yapraklar, dallar, dallarda kuşlar. Seki örtüsünün uçlarında ak tenteneler var bir karış eninde... Fatma Hanımın el emeği, göz nuru. Sekinin yanında ceviz konsol var. Ayna önünde karpuz lambalar... Yine çiçek işlemeli ak örtüler. Bir dal, dört yaprak, beş çiçek... Dala basmış bir kuş. Odanın dip köşesinde geniş pirinç karyola. Yerde göbekli al halı, duvarlarda duvar halıları... Sarı mavi al”* (Coşkun, 1975: 7, 10).

“İslam erkekleri ertesi sabah salıverdiler. Bir gece kalmışlardı manisane. Manisane, Bostanlık Çayı kıyısında, Kirkot Mahallesi'nin yukarisındadır, çay boyunca ince bir yolla çıkılır. Tepede tek başına, dört bir yanı bahçelik tek katlı büyük bir yapı. Sürgünden önce dökümhane olarak kullanılırdı. Şimdi boştur” (Coşkun, 1975: 235).

2.1.1.1.6. Bakış Açısı ve Anlatıcı

2.1.1.1.6.1. Romandaki Bakış Açısı

Bakış açısı, anlatma esasına bağlı edebi eserlerde çok önemli olan ve diğer etkenleri çevresinde toplayan olay örgüsünün şekli, başlangıç ve bitiş noktası, diğer vaka zincirleriyle kesiştiği ve ayrıldığı yerleri geniş ölçüde etkileyen bir unsurdur. Bakış açısı denilen kavram, anlatma esasına bağlı metinlerde olay örgülerinin oluşmasında kullanılan mekân, zaman, kişiler gibi etmenlerin kim tarafından görüldüğü, kime nakledilmekte olduğu sorularının cevabıdır (Aktaş, 2017: 70, 71).

2.1.1.1.6.1.1. Hâkim/Tanrısal/İlahi Bakış Açısı ve Anlatıcı

Anlatma esasına bağlı edebi metinlerde; destandan romana intikal etmiş bir yöntem olan hâkim bakış açısı temel itibariyle ‘her şeyi bilme’ esasına dayanır ve yazara oldukça geniş imkânlar sunmaktadır (Tekin, 2009: 50). Bu bakış açısında anlatıcı; üst bilinç olarak olayları, şahısları sınırsız bir bilme kabiliyetiyle okuyucuya aktarır. Yazarın eserini yorumlaması olarak da değerlendirilebilecek bu hâkim bakış açısı; şahısların duygu ve düşüncelerini oldukça iyi görüp bilmektedir. Hâkim bakış açısında anlatıcı üçüncü tekil şahıstır.

Bu bilgiler ışığında “Haçın” isimli romanda, bölümlere göre karışık bir bakış açısı kullanılmıştır. Roman, hâkim bakış açısı tekil şahıs / o ve kahraman anlatıcının bakış açısı birinci tekil şahıs / ben anlatıcısı olarak iki bakış açısı üzerinden kurgulanmıştır. Hâkim bakış açısının ön plana alınarak üçüncü tekil şahıs / o anlatıcısının tercih edildiği yerlerde ise, yaşanan olayların gözler önüne serilmesi daha kolay bir hal almıştır. Romandaki hâkim bakış açısı için şu örnekler verilebilir:

“Gaytancızade Mürsel Efendi ağır ağır merdivenlerden çıkıyor... İki adım atıp, soluk alıyor. Akşam yakın, gün kara; güç seçiyor Mürsel Efendi bastığı yeri. Bir eli tırabzanda, bir eli alnının üstünde... Oda kapıları açılıyor, oda kapıları kapanıyor, çocuklar koşuyor evin içinde; bakıyorlar Mürsel Efendi'den yana... O hiçbir yanı görmüyor. Gözleri boşlukta; soluk soluğa...

Orta boylu, tıknaz, kara kaş, kara göz, sakalı, bıyığı gür; başında ak sarığı, üstünde kara, takım esvabı... Türk mektebinde hoca Mürsel Efendi, Haçın'in önde gelenlerinden...

Ev üç kat; her katta geniş iki oda, kocaman da bir sofa. Halılar, kilimler, koca ceviz konsollar; aynalar tavanlara dek, ayna önlerinde renk renk karpuz lambalar... Ganaviçe işlemeli ak örtülü sekiler bir boydan, bir boya... Üst kat köşe odaya girdi Mürsel Efendi. Sofa da Faik var. (...)

Mürsel Efendi ceketini çıkardı. Soluğu iyiden, iyiye hışırıyor. Faik elindeki çekici düşürdü yere. Tangırdadı döşeme, Mürsel efendi başını döndürdü. Faik çivileri mor kilimin üstüne döküyor şimdi... Büyükler bir yana, orta boylar bir yana... Eğri, büğrü olanlar ortaya... Gözleri yerde, yüreği tıkırdıyor... Suçlu bir durumu yok görünüşte, fakat o suçlu olduğunu biliyor... Adam gözlemek, kapı dinlemek... Mürsel Efendi mektepte

çocuklara hesap dersi gösterirken ahlâk dersi de gösterir gerektiği zaman. Faik babasının en birinci talebesi... Hem mektepte, hem de evde... Onun için tıkırdıyor yüreği, yoksa bunsu suçlu bir yan yok... Çivi seçiyor... Görünüşte... Mor kilimin üstünde turuncu şekiller var, kırmızı, yeşil, ak... İççe geçmiş, birbiri ardına dizilmiş renkler; şekiller ortaya birbirini bütünleyen” (Coşkun, 1975: 7-9).

2.1.1.1.6.1.2. Kahraman Bakış Açısı ve Anlatıcı

“Anlatma esasına bağlı kurmaca metinlerde, kişiler ve mekâna ait özellikler kahramanlardan biri tarafından nakledilir. Bu durumda anlatıcı, söz konusu kahramanın müşahade kabiliyeti, tecrübesi ve bilgi seviyesi ile sınırlıdır” (Aktaş, 2017: 83). Bu bakış açısında ‘kahraman-anlatıcı’ daima ön planda yer almaktadır ve eserin merkezinde bulunur. Kahraman bakış açısında eserdeki kahraman, hem olayın içerisinde hem de anlatıldığı an itibarıyla okuyucuya sunulmaktadır. Diğer bir ifadeyle ‘ben’ anlatıcısının eserdeki yeri sınırlı imkânlar sunan bir bakış açısıdır. Bu bakış açısında anlatımın merkezinde, romanın kahramanlarından biri yer alır ve genellikle hatıra defteri, günlük ve mektup gibi anlatım teknikleri üzerinden romanın kurgusu oluşturulur.

Birinci tekil şahıs / ben anlatıcısı ile verilen bölümlerde, karakterlerin duygu ve düşüncelerine yer verilerek onların okuyucu tarafından daha iyi anlaşılması sağlanmıştır. Ayrıca romanda, her asıl kahraman kendi hikâyesini kendi anlatarak okuyucu yine kendisi bilgilendirmekte bu durumda eseri daha ilginç bir hale getirmektedir. Mürsel Efendi’nin kendisini anlattığı şu satırlar kahraman anlatıcı açısından örnek veebilir:

“Göçek! Ama nereye? Ben Gaytancızade Mürsel... Doğma, büyüme Haçinli... Anam, babam da Haçin’de doğmuş, büyümüşler... Evim burda, yurdum da burda... Şu iki tepeyin arasında... Ne diye sürgün etmek kendi kendimi? Yaşım elli... Bu yaştan sonra... Gurbet ellere. Öyle mi ola? Hem ne diye? Ne ettik ki? Haçin’i ateşe veren de yerlisi değil, köylüsü, kentlisi, dağlısı, bayırlısı. Biz olmasaydık tüm Ermeni evleri ve de tüm Haçin cayır cayır yanardı...” (Coşkun, 1975: 23).

Ayrıca yazar eserde, Haçin Kaymakamı Çalyan Karabit’in günlüğü üzerinden olayları kendisi anlatmakta ve kahraman anlatıcının bakış açısını devreye sokmaktadır.

Romandaki kahraman bakış açısına, Karabit Çalyan'ın günlüğünden bir parça ile başlayan sekizinci bölüm örnek verilebilir:

“Son Haçin kaymakamı Çalyan Karabitin not defterinden:

2 Şubat 1336

Bugün Haçin'e hareket ediyorum. Çok önemli bir gün benim için. Yüreğim aşk dolu. Belki de ölümün kucığına atıyorum kendimi... Bile bile gidiyorum, yolumun üstünde ölüm de olsa... Bu görevi kabul etmeyebilirdim, beni hiç kimse zorlamış değil. Kozan'da evim var, biri kız, ikisi oğlan üç tane çocuğum var. Anam, babam, karım... Türk hukukundan mezunum, avukatlık yapıyorum. Ocak ayının ortalarına doğru Kozan'daki İşgal Kuvvetleri Kumandanı bizleri çağırdı. Neredeyse bir ay geçti o günden bu yana... Çok düşündüm... Günler, haftalar boyu düşündüm. Haçin'de durum karmakarışık, hepimiz biliyoruz. Haçin kaymakamı Arminek efendiyi Mösyö Tvarde geri çağırdı” (Coşkun, 1975: 149).

“Pencere önündeki yerimde kıpırtısız oturuyorum. Gözlerim arada kasabanın üstünde geziniyor. Gözlerim arada kasabanın üstünde geziniyor. Ses yok, ışık yok, çıt yok... Ama biliyorum ışık yakmaktan çekinen bu evlerde çocuklardan başka uyuyan tek kişi yok. Herkes bekliyor. Cam önlerinde herkes... Benim gibi... Sigara üstüne sigara sarıyorlar... Birkaç kez sobaya odun attım, sonra yeniden gelip oturdum yerime... Yatağa hiç girmedim. Pencere önünden kalktığımda ortalık ışıyordu. Soba geçmiş, oda soğumaya yüz tutmuş. Dışarı çıkıp, elimi, yüzümü yıkadım. Buz gibi su üstüme yavaş yavaş çökmekte olan uykuyu ve yorgunluğu birden dağıttı. Dipdiri oldum(...) Dolaptan bir şeyler çıkarttım, sobanın üstünde ekmeğimi kızarttım, cezvede çayımı pişirdim. Yine gelip oturdum pencerenin önüne” (Coşkun, 1975: 185, 186).

Diğer bir örnek ise Naime'nin ağzından ağabeyini anlattığı satırlardır:

“O günden sonra kıtlık görmedik. Çeteler taşıyorlar köylerde ne buldularsa... Bir iki haftanın içinde ambarımız tepe tepe doldu. Mektebi sıkı sıkı sardılar çeteler. Miss Cold'un ve öteki hocaların konuşmalarından anladığım, kızlar bizimkilerin elinde oldukça aşağıdakilere dokunamaz Ermeniler” (Coşkun, 1975: 336).

“Ağabeyim ayağa kalktı. Koştum ona doğru, koşarken ayağım sürçtü, düştüm. Beni yerden kaldırmadı, bir garip tutukluk içinde. Neden sonra attı adımını... Çorabımın dizi

yırtılmış, açık yerde kan var, ağlıyorum içimi çekerek. Ağabeyim diz çöktü, kirli bir mendil çıkardı cebinden, kanayan yere bastırdı. O da ağlıyor, ama sarılmıyor bana. Hiçbir şey de söylemiyor...” (Coşkun, 1975: 336).

2.1.1.2. Tema

Tema, roman içerisindeki kurmaca dünya ile okuyucu arasındaki en önemli iletişim aracıdır. Bir edebi eserde yazar tarafından verilmek istenen hüküm anlamıyla da örtüşen tema oldukça soyut bir kavramdır. Temalar; olay örgüsü, kişiler, zaman ve mekânla somut bir anlam kazanmaktadır (Aktaş, 2017: 69). Her edebi eserin bir teması vardır ve bu temalar bazı durumlarda da alt temalarla da desteklenebilmektedir. Yazar, edebi eseri oluştururken temayı şekillendiren en büyük etken kendi dünya görüşü ve inancıdır. Bunu takip eden etmenler ise, yazarın eğitim ve kültür düzeyi, sosyo-ekonomik konumu, şahsiyeti gibi unsurlardır (Çetin, 2009: 122). Edebi eser, yazıldığı devrin sosyal, kültürel bir yansımasıdır. Edebi metnin teması kendi dönemi içerisinde değerlendirilmelidir. Zebercet Coşkun’un Haçin isimli eserindeki temalar sosyal içerikli olmasına rağmen bireysel temalara da incelememizde yer verilerek değerlendirilmeye çalışılmıştır.

2.1.1.2.1. Bireysel Temalar

İnsanın iç dünyasına yönelişin etken olduğu bu tür temalar Haçin isimli eserde; arkadaşlık, vatanseverlik, hastalık, kadın ve aşk başlıkları altında değerlendirilmiştir.

2.1.1.2.1.1. Arkadaşlık

Romanda arkadaşlık teması romanın kahramanlarından Gaytancızade Mürsel Efendi ve Ermeni arkadaşı Mihran Katayan arasındaki önemli bir vefa duygusuyla karşımıza çıkar.

‘Mihran Katayan, Mürsel Efendi’nin çocukluk arkadaşı olur... Yaşıttırlar. Sopadan atlarını beraber koşturmuşlar sokaklarda, dere boyunda beraber balığa gitmişler... Muallim mektebinde yine beraberler’ (Coşkun, 1975: 18).

2.1.1.2.1.2. Vatanseverlik

Eserde Tufan ve Süleyman karakterlerinin aralarında geçen diyalog bu tema için örnek teşkil etmektedir.

“-Haçinli ha? Neden buralardasın? Neden yaşıyorsun? Soyun, sülalen gitti, sen burada topun ardına gizlenip oturuyorsun, öyle mi? Gürlüyor Tufan beyin sesi. Gözünü kırpmadan bakıyor Süleyman’ın yüzüne. Öleceksin! Ölmen gerekiyor. Hepimiz ölmek için toplandık buraya. Öleceğiz ve Haçin’i kurtaracağız! Bu gece ölmeğe iniyoruz ve de ne kadar öldürebilirsek o kadar öldüreceğiz!” (Coşkun, 1975: 373).

2.1.1.2.1.3. Hastalık

Hastalık teması roman boyunca Çalyan Karabit üzerinden verilir ve romanın genel havası içerisinde yerini alır:

“Durum belki de on gün öncekinden daha kötü değil, ama hastayım, yatağa bağlandım ve iyice biliyorum ki, tüm otoritemi kaybettim. Böyle bir karmakarışık bir günde hasta bir kaymakamı kim dinler? Kim çekinir ondan? Kim sayar? Son günlerde yanıma gelen gidenin sayısı bile azaldı” (Coşkun, 1975: 224).

2.1.1.2.1.4. Kadın

Romanda, kadın motifi oldukça önemli bir yer tutar. Romanın başkahramanı Gaytancızade Mürsel Efendi’nin, eşi Fatma Hanım’ı dinlemeyerek kasabadaki türlü baskılara maruz kalmaları eser boyunca okuyucuya hissettirilir. Bunun yanı sıra Mis Cold, Naime, Seta gibi karakterler romanda olayların akışı içerisinde konuşturularak önemli bir yer tutar.

“Senin sözünü tutmak varmış! Dinlemek varmış... Bana müstahaktır, benim cezamdır, çekeceğim... Çekmem gerek, ama sizin vebaliniz omzumda gideceğim... Yüzlerce kez ölüp diriliyorum kaç gecedir. Uyku nedir bilmedi gözlerim” (Coşkun, 1975: 240).

2.1.1.2.1.5. Aşk

Romanda aşk, İsmail ve Sara arasında oldukça zayıf bir tema olarak kendisini gösterir.

“Sara gözlerini kaldırdı. Bir bulmuş, bir yitirmişti işte... Korkuyor şimdi yine... Arı Kayası’ndan Feke’ye dek eski günlerdeki canlı ve ılık doluydu dünyası. Öteler karanlık... Öteler bilinmiyor... İsmail’in gözlerinin içine bakıyor şimdi... Her şeyi unuttu... Bir daha belki de hiç görüşemeyecekler” (Coşkun, 1975: 132).

2.1.1.2.2. Sosyal Temalar

Toplumun her kesimini ilgilendiren, birey merkezli değil toplum merkezli temalar olarak ifade edilen sosyal temalar; soykırım, savaş, tehcir, namus ve din başlıkları altında incelenmeye çalışılmıştır.

2.1.1.2.2.1. Soykırım

Haçin romanını oluşturan ana tema soykırımdır. Bu romanda da gerçekçilik akımı içerisinde Anadolu halkının idealize edilerek, büyük bir kahramanlık göstermesi sonucu düşmanı mağlup etmesinin yanı sıra Türk-Ermeni halkın oluşturduğu kasabada işgal ve katliamlar anlatılmaktadır.

“İslâmları topladılar... Erkekleri... Aram Çavuş on on beş jandarmasıyla ev ev gelip topladı” (Coşkun, 1975: 233).

“Her odanın kapısını açıyor şimdi... Açıyor ve de hemen kapatıyor. Elleri ayakları bağlı çıplak bedenler. Sopa izleri, kan kan... Kuru kan, taze kan” (Coşkun, 1975: 255).

“Belinin orta yerine bir tekme indi Fatma Hanımın ve merdivenden aşağı yuvarlandı. Düriye ile Hüsnü’nün karısı çığırıştılar. Fatma Hanımdan hiç ses çıkmadı. Sokak kapısına çarpıp, kaldı bedeni” (Coşkun, 1975: 269).

“Biri daha var ahırda. Ali Efendiden başka biri daha... Kara sakallı... Yüzü gözü şiş; ahırın bir köşesinde, iki kolu iki yana açık, gerili duruyor ayakta. Kollarından, bacaklarından kalaslara bağlanmış” (Coşkun, 1975: 276).

“Birini asmışlar... Durdular, hep oraya bakıyorlar. Jandarmalar da durdu, dürtüklemiyorlar ardlarından. Kadın, bir kadın bu. Ayağında al renkli şalvarı, saçı açık, başı öne düşmüş, örgüleri göğsünün üstünde sallanıyor. Ayakları çıplak” (Coşkun, 1975: 294).

“Yok, ama dayanamıyorum. Yüzlerini görmeğe dayanamıyorum. Kocamı yumruklaya yumruklaya götürenlerin milletinden değil mi tümü?” (Coşkun, 1975: 298).

2.1.1.2.2.2. Savaş

Savaşın insan hayatı ekseninde verildiği romanda, Türk tarihinin geçirdiği dönemler içerisindeki Kurtuluş Savaşı’nın Haçin kasabasındaki yansımaları okuyucuya aktarılmaya çalışılmıştır.

“Suçlu yok... Suçlu muharebe... Sen kendini bilirsin... Kendi yitirdiklerini... Ben de benimkileri... Bacım kucağında iki bebesi ile kaldı... Kocasını gitti, dönemedi... Oğlu ondan üç ay sonra doğdu... Dördünü sürüyor şimdi Osman, daha memede” (Coşkun, 1975: 35).

“Haçin içinde dolaştıkça kin artıyor... Ahırlar içinde uçları çivili tokmaklarla delik deşik edilmiş çocuk cesetleri, kazığa oturtulmuş kadınlar, erkekler... Bunlar son günlerde öldürülenler... Ötekiler yok ortada... Tutukluları manastırın bahçesine doldurdular. Belki de bu kalanlar hiçbir kötülüğe bulaşmayanlar, bunu şu anda kimse bilemez ve de düşünemez” (Coşkun, 1975: 382, 383).

“Aşağı indiğimde Haçin diye bir yer yoktu artık. Taş üstünde taş kalmamış... İnsan da... Ne Türk, ne Ermeni ne de çete hiç kimseler yok... Kül eşeleyeni köylülerden başka” (Coşkun, 1975: 385).

2.1.1.2.2.3. Tehcir

Romanda, Birinci Dünya Savaşı yılları sırasında Haçin'den Suriye'ye tehcir edilmiş olan Ermenilerin, Fransızların Çukurova'yı işgal etmeleri üzerine dört yıl aradan sonra geri gelmeleri ve sonrasında gelişen olaylar anlatılmaktadır. Roman için önemli temalardan biri olan tehcir, yazar tarafından oldukça gerçekçi bir dille kaleme alınmıştır.

“Dört yıl. Dört koca yıl geçti aradan. Manastır bahçelerini Mehmet Efendi kullanıyor dört yıldır. Kayahioğullarının Mehmet Efendi... İçinin öteberisini de götürdü diyorlar. Evinde manastırın şamdanları, eskisinde manastırın kilimleri dururmuş. Öyle söylüyorlar... Gözü ile görmüş değil Mürsel Efendi.(...) ‘Gâvur gitti, malı helal!’ Köylüsü, kentlisi, dağlısı, bayırlısı üşüşüverdiler” (Coşkun, 1975: 15).

“Mihran Katayan'ın babası yaylı arabanın meşin perdesini araladı, başını dışarı uzattı. Bir ışık yandı gözlerinde, sonra yine o durgunluk, o anlamsız bakış geldi oturdu göz bebeklerine. ‘Dönemem belki...Belki son görüşüm Haçin'i...Çocukluğumu, tüm gençlik anılarımı bırakıyorum şu kalenin çevresinde.(...) Gülümsemeğe çalışıyor Mihran. Yine görüşeceğiz Mürsel! Geleceğiz yine... Ben bu topraklarda doğdum, burada öleceğim!” (Coşkun, 1975: 20).

“Güm güm evlerimi koyup sürgüne gideyim. Dükkânlar tıklım tıklım dolu... Dört yıl bu. Dört koca yıl Halep sokaklarında bir lokma ekmek için didin... Anamı, babamı ecel aldı diyelim, ama bukleli, sarı saçlı kızımı kolera aldı. Susuzluk, pislik, açlık. Haçin'de olsaydık... Yerimizde, yurdumuzda olsaydık... Suçlusu bunların?” (Coşkun, 1975: 35).

“Ne varmış, sürdüreceksin? Olan olmuş, biten bitmiş... Sen şimdiye bak! Sen geleceğe bak! Hey gidi koca kafalı Aram. Hey gidi kötü Aram! Yine mi çöllere düşmek istiyon? Unuttun mu Halep'in sıcaklığını, yılanını, çıyanını? Otur, oturduğun yerde! Basma kimsenin kuyruğuna! (...) Yine bir iş getirecekler bu milletin başına... Yine çöllere sürdüreceksin yerlerinde durunamayıp...(.) Ermeni'si Türk'ü mü varmış bu işin? Hep insanız... Aynı hamurdan, aynı çamurdan!” (Coşkun, 1975: 65).

2.1.1.2.2.4. Namus

Eserde namus kavramı oldukça üzerinde durulan bir değerdir. Türk milletine özgü karakteristik bir özellik olarak karşımıza çıkar.

“Höketçe’ye, Feke’ye benzemez Haçın. Şimdi beni iyi dinle! Biz candan geçtik galan! Benim canım, Hüsnüyün canı, onunki bununki... Burda olanlara kurtuluş yok... Hiç olmadık namusumuz kurtulsun” (Coşkun, 1975: 239).

“Senin sözünü tutmak varmış! Dinlemek varmış...(…) Kendim için değil, sizin için... Çor çocuk için... Namus için” (Coşkun, 1975: 240).

“İsmailim iniversin çetelerle... Mustafa Kemal ile... Namusumuz çiğnenmeden, çoluk çocuğumuz dökülüp, kalmadan!” (Coşkun, 1975: 249).

“Fatma Hanım ağlamıyor. Az önce Kirkor’un ardı sıra yürüyen kadınlar ağlıyorlardı. Ne gözünde yaş var Fatma Hanımın, ne de hıçkırıyor. Korkmuyor. Namusundaysa gözü, vermeyecek. ‘Tanrıya bir can borcum var. Kula verecek hiçbir şeyim yok benim!’ (...) Ne edersen et! Ben hiçbir zaman gâvura avrat olmam! Erkek gibi sert ve gür Fatma Hanımın sesi.” (Coşkun, 1975: 290, 291).

“Ölüm dediğin bir kez olur. Keşke ölseler, keşke namusları gitmeden ölseler” (Coşkun, 1975: 324).

2.1.1.2.2.5. Din

Romanda dini motifler oldukça fazla kullanılır. Bunun yanı sıra Türklerden bahsedilirken İslamlar olarak nitelendirilmesi de romanda oldukça sık rastlanan bir durumdur.

“Caminin tavanı, duvarları kara toprak, yerde nakışlı kilimler serili. (...) Kara şalvarlı, ak takkeli bir dede, elleri göbeği üstünde, dudakları kıpır kıpır... Eğiliyor... ‘Allahu ekber!’ Bir değil, iki de değil, üç, dört kişi bu gelenler... Doğruluyor... ‘Allahu ekber!’ Gecenin bu saatinde! Ne ola? Cami önündeler! Durdu atlar! ‘Subhanerabbi el ala!’” (Coşkun, 1975: 47).

“Kur’anı Kerim’ini eline aldı, pencerenin dibindeki köşesine oturdu” (Coşkun, 1975: 226).

“İslâm erkekleri ertesi sabah salıverdiler. Bir gece kalmışlardı manisanede” (Coşkun, 1975: 235).

“Gözünü dikip kocasının yüzüne bakamaz... Tanrıdan korkar, kuldan utanır, nâmahreme parmağını uzatmaz. Gaytancızade Mürsel Efendinin Fatma Hanım...” (Coşkun, 1975: 250).

2.1.1.3. Dil ve Üslup

Zebercet Coşkun, “Haçın” romanında oldukça sade ve anlaşılır bir dil kullanmıştır. Romanda geçen olaylar karışıklığa mahal vermeyecek derecede açıktır. Yazar, romanda diyaloglara oldukça yer vermiş ve bu diyaloglar içerisinde bölgenin ağız özelliklerinden de faydalanmıştır. Tasvirlerin oldukça çok kullanıldığı eserde, yaşanan olaylar olduğu gibi gözler önüne serilmiştir. Eser, Haçın katliamının ağıdının kaynak kişisi, bebeği kucağından alınarak, ateşe atılan Yarpuzizade Melek Hanım’ın ağıdıyla sona erer. Toplam yirmi bir dörtlükten oluşan ağıt, Haçın’daki katliamın günümüze kadar yansımış olan sözlü kültür ürünüdür.

Ayrıca romanın üçüncü basımı olan “Tarihe Düşürülen Dip Not Haçın ve Çallıyan Efendi”, kontrol edilmeden baskıya verildiğini düşündürecek derecede yazım hatalarıyla doludur.

Romandaki anlatım tekniklerinin önemini vurgulayacak olursak, edebi esere çeşitlilik ve dil zenginliği yönünden katkıları bulunmaktadır. Bununla birlikte edebi eserde bireyin anlatılması noktasında, dilin zenginliklerinden faydalanarak insanı daha sıcak ve daha doğal bir konumda okuyucu karşısına çıkartmaktadır (Tekin, 2009: 186). “Haçın” romanındaki belli başlı kullanılmış olan anlatım tekniklerini şöyle sıralayabiliriz:

2.1.1.3.1. Anlatım Teknikleri

Haçin romanı kurgulanırken yararlanılmış olan anlatım teknikleri; diyalog, iç diyalog, iç çözümleme, tasvir (betimleme), montaj, geriye dönüş ve özetleme olarak aşağıda incelenmeye çalışılmıştır.

2.1.1.3.1.1. Diyalog

Haçin romanında diyalog tekniği oldukça sık karşımıza çıkmaktadır. Bu teknik daha çok kahramanların kendilerini tanıttığı bölümlerde karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra olayları okuyucuya daha iyi aktarmak ve zaman zaman geri dönüşlerde de kullanılmıştır.

“-İsmail nerde?

-Burlardaydı! İşte geliyo!

Ağaçların arasında göründü ağabeyim. Sarı saçlı, sarı tenli, ince yüzü, uzun boyu... Yanında Hüsnü dayım var” (Coşkun, 1975: 13).

2.1.1.3.1.2. İç Diyalog

Roman kahramanının içerisinde bulunduğu duruma göre sanki karşısında birisi varmış gibi konuşması anlamına gelir (Tekin, 2009: 259). Haçin romanında bu teknik oldukça fazla kullanılmıştır.

“Göçek! Ama nereye? Ben Gaytancızade Mürsel... Doğma, büyüme Haçinli... Anam, babam da Haçin’de doğmuş, Haçin’de büyümüşler... Evim burda, yurdum burda... Malım, mülküm, bağım, bahçem... Babadan kalma ve kendim edindiğim neyim varsa hep burda... Şu iki tepeyin arasında... Ne diye sürgün etmek kendi kendimi? Yaşım elli... Bu yaştan sonra... Gurbet ellere. Öyle mi ola? Hem ne diye? Ne ettik ki? Haçin’ı ateşe veren de yerlisi değil, köylüsü, kentlisi, dağlısı, bayırlısı. Biz olmasaydık tüm Ermeni evleri ve de Haçin cayır cayır yanardı... Herif çıkmış bir kez” (Coşkun, 1975: 23).

2.1.1.3.1.3. İç Çözümleme

Roman sanatında en çok kullanılan bu yöntem, yazarın konuya dâhil olarak kahramanların duygu ve düşüncelerini okuyucuya aktarması olarak değerlendirilebilir (Tekin, 2009: 260). “Haçin”de bu durum oldukça fazla görülmektedir.

“Yol boyunca söylendi Karabit kendi kendine. Bunun acısını yanımıza koymazlar. Sonu yok, kurtuluş yok artık. Hür Kilikya Devleti yok artık. Olamaz, olamayacak... Böyle soysuzlaşan bir Ermeni milletinden Tanrı bile elini çeker... Karşı tepedeki top birken iki oldu... Yarın ne olur, onu da Tanrıdan başka başkası bilmez” (Coşkun, 1975: 321).

“Naime yukarda yatıyor. Yer yatağını serdi, girdi içine. Yorganı başına çekti. Elleri ile kulaklarını tıkadı. Haçin’de olsaydı... Annesinin göğsüne saklardı başını. Koltuğu altına. Anne kokusu bir başka olur. Bir başka sıcaktır onun göğsü... Çok zaman yalandan ağlar, yalandan huysuzlanırdı Naime, tekrar tekrar tatmak için o mutluluğu...” (Coşkun, 1975: 355, 356).

2.1.1.3.1.4. Tasvir (Betimleme)

Romancının, kurmaca dünyasında oluşturmuş olduğu atmosferi kişi, zaman, mekân gibi öğelerle ilişkilendirerek kelimeler üzerinden hayal dünyası kurma sanatıdır. Haçin isimli romanda tasvir oldukça fazla kullanılmıştır. Romanda kullanılan mekân ve şahıs tasvirleri oldukça başarılıdır.

“Orta boylu, tıknaz, karakaş, kara göz, sakalı, bıyığı gür; başında ak sarıği, üstünde kara, takım esvabı... Türk mektebinde hoca Mürsel Efendi, Haçin’in önde gelenlerinden” (Coşkun, 1975: 7).

“Ev üç kat; her katta geniş iki oda, kocaman da bir sofa. Halılar, kilimler, koca ceviz konsollar; aynalar tavanlara dek, ayna önlerinde renk renk karpuz lambalar... Ganeviçe işlemeli ak örtülü sekiler bir boydan, bir boy” (Coşkun, 1975: 7).

“Haçin çok engebeli olan Orta Toroslar üzerindedir. Kuzeyden güneye uzanan sarp ve dik yamaçlı dağlar, bunların arasına gömülmüş olan derin vadi tabanları Haçin topraklarını meydana getirir. Çatak Deresi kuzeyden iner, akar gider Çukurova’ya doğru. Kasaba Çatak Deresi vadisinin tabanında, çayın doğu yakasında kurulmuştur. Haçin

önlerinde Çatak, doğudan inen Bostanlık Çayı ile birleşir. Haçin'in ilk evleri bu iki akarsuyun birleştikleri noktadan başlar, kuzeye ve doğuya doğru yelpaze biçiminde açılır... Aşağıdan yukarı doğru... Set set; her sette bir sıra düzgün yapı. İki katlı, üç katlı, dört katlı. Damlar kiremitli. Kapıları oymalı kimi evlerin. En tepede Kale Kilisesi vardır ve Haçin kasabası orada biter. Kırk bine yakın nüfusu, çarşısıyla, pazarıyla, üç kilise bir camisiyle, en tepede Amerikan Mektebiyle. Türk Mahallesi Bostanlık Çayı kıyılarından başlar, kuzeye doğru uzanır, yayılır ve cami in orada biter. Kirkot derler Türk mahallesine. Penceresinin kafesinden, kapı önlerinin sessizliğinden hemen bilinir. Ermeni mahalleleri başka olur” (Coşkun, 1975: 16, 17).

2.1.1.3.1.5. Geriye Dönüş

Yazar, eserinde olayları geçmiş zaman ve şimdiki zaman üzerinden temellendirebilir. “Romanda bir kahramanın veya bir olayın geçmişi hemen romanın başında anlatılmaz. Aradan bir süre geçtikten sonra, okuyucunun merak duygusu kamçılandıktan sonra, bahse konu olan kahraman veya olayla ilgili bilgiler –geçmişe dönülerek-verilir” (Tekin, 2009: 234). Zebercet Coşkun, “Haçin” isimli romanında olayları okuyucuya daha iyi aktarabilmek için zaman zaman bu yönteme başvurmuştur.

“Mürsel Efendi penceresinden manastır bahçesinin yıkık, dökük taş duvarlarını seyrediyor. Dört sene öncesinde... Genç kız kahkahaları, ilahiler, şarkılar... Her biri en az birkaç kez Paris görmüştü Haçin Ermenilerinin... Avrupa'nın modasını, Avrupa'nın görgüsünü getirdiler buralara... Kirazlı hasır şapka geldi gözlerinin önüne... Manastır başpapazının Paris'ten hediye getirdiği... Geniş kenarlı, sivri tepeli... Kırmızı kirazdan süsleri vardı. Mihran Katayan'ın küçük kızı giyerdi şapkayı. Son görüşünde o şapka vardı başında, belki de ondan hatırladı şimdi... Yol üstünde atlar, eşekler... Sürgüne giden son Ermeni kafilesi” (Coşkun, 1975: 17, 18).

“Feke'nin alınmasından altı gün önce, 8 Mart sabahı Mürsel Efendi şafaktan önce kalkmıştı yatağından. Sobayı yaktı, çıktı odadan. Sofanın bir köşesindeki abdestlikte boy abdesti aldı. Kötü bir rüya görmüştü. Korkulu, belki de kan dolu bir güne gireceklerini hissediyor, tepeden turnağa temiz olmak istiyordu” (Coşkun, 1975: 226).

2.1.1.3.1.6. Montaj

Montaj tekniği, romanın kurgusu içerisinde başka türdeki metinlere yer verme sanatıdır. Sinemadan alınmış olan bu teknik; şarkı, şiir, mektup, gazete haberi, ayet, hadis gibi şekillerde kurmaca metne gerçekçilik katmak amacıyla kullanılmaktadır. “Haçin” isimli romanda montaj tekniği; Ermeni Kaymakam Çalyan Karabit’in günlüğü üzerinden oluşturulmuştur.

“Son Haçin kaymakamı Çalyan Karabit’in not defterinden:

2 Şubat 1336

Bugün Haçin’e hareket ediyorum. Çok önemli bir gün benim için. Yüreğim aşk dolu. Belki de ölümün kucağına atıyorum kendimi... Bile bile gidiyorum, yolumun üstünde ölüm de olsa... Bu görevi kabul etmeyebilirdim, beni hiç kimse zorlamış değil. Kozan’da evim var, biri kız, ikisi oğlan üç tane çocuğum var. Anam, babam, karım... Türk hukukundan mezunum, avukatlık yapıyorum. Ocak ayının ortalarına doğru Kozan’daki İşgal Kuvvetleri Kumandanı bizleri çağırdı. Neredeyse bir ay geçti o günden bu yana... Çok düşündüm... Günler, haftalar boyu düşündüm. Haçin’de durum karmakarışık, hepimiz biliyoruz. Haçin kaymakamı Arminek efendiyi Mösyö Tvarde geri çağırırdı” (Coşkun, 1975: 149).

2.1.1.3.1.7. Özetleme

Özetleme tekniği, eserde okuyucuya verilmek istenen bilgi ile yapılması gereken tanıtmanın özet halinde sunulmasıdır (Tekin, 2009: 230). Özetleme, anlatma esasına bağlı edebi metinlerde gereksiz ayrıntıyı silen ve romancının oldukça sık başvurduğu tekniklerden birisidir. “Haçin” isimli romanda özetleme tekniği; daha çok kişilerin geçmişlerine dönülerek eserde yer alması gereken olayların kısaca sunulduğu şeklinde incelenmiştir. Mihran Katayan ve ailesinin tehcir edildikleri Halep’te yaşadıklarını bu tekniğe örnek gösterilebilir:

“Güm güm evlerimi koyup sürgüne gideyim. Dükkânlar tıklım tıklım dolu. Dört yıl bu. Dört koca yıl Halep sokaklarında bir lokma ekmek için didin... Anamı, babamı ecel

aldı diyelim, ama bukleli, sarı saçlı kızımı kolera aldı. Susuzluk, pislik, açlık. Haçin'de olsaydık... Yerimizde, yurdumuzda olsaydık... Suçlusu bunların?" (Coşkun, 1975: 35).

"Ya geldi, geçti... Haçin hep o Haçin. Köylere göçenler oluyor arada... Süleyman karısını Rumlu'ya baba evine götürdü. Yine at üstünde köy köy dolaşıyor Süleyman. İsmail gelip gidiyor Haçin'e. Bırakamıyor... Ana, baba, kardeş, bacı... Tümü Haçin'de... Her çıkışta son diyor ama bu on bir tülü gelmiyor" (Coşkun, 1975: 102).

2.1.2. Elmanın Kurdu

Zebercet Coşkun'un ikinci romanı olan Elmanın Kurdu, Güneydoğu Anadolu'daki insanların var olma mücadelesini esas alarak, oradaki oldukça ürpertici ve acı gerçekleri Dr. Ali Orhan kişiliğinde okuyucuya sunmaktadır. Eser 1974 yılında tamamlanmış olmasına rağmen yazarın basımı yönünde ısrarlı bir arayış içine girmemesinden dolayı 2001 yılında ancak basılabilmektedir. Konusunu 1970'li yılların Güneydoğu Anadolu'daki küçük bir ilinden alan roman, Ali Orhan isimli idealistliğiyle ünlü doktorun kişiliğinde Güneydoğu gerçeğini gözler önüne sermektedir.

Kitabın başlangıcı olan "Birkaç Söz" isimli bölümünde eseri, 1970'li yılların Güneydoğusuna tutulmuş bir ayna olarak değerlendiren yazar, romanda mahrumiyet bölgelerindeki yaşamı yansıtmak için büyük bir gayret sarf etmiştir. Eserin oluşturulması sırasında Dr. Ali Yıldız'ın 1969 basımlı *Sağlık Otel*i adlı kitabından yararlandığını belirten yazar, söz konusu kitabın özelliklerini şöyle ifade eder: *"Söz konusu kitabında Dr. Ali Yıldız, sağlık hizmetlerinde dirilişi ve kendini yenileme tekniklerini ortaya koyuyor, çetin koşullar içinde verdiği savaşı bilimsel raporlar biçiminde sunuyor ve Türkiye'nin Güneydoğu illerindeki "sosyalizasyon" uygulamalarını dile getiriyordu. Benim çalışmam ise bir romandır ve kurgu gereği birtakım düzenlemeler, düşsel olaylar, karakterler içermektedir. Yine de, gerçeklerden ayrılmadığımı, roman sanatının elverdiği ölçüde nesnel olmaya özen gösterdiğimi vurgulamak isterim" (Coşkun, 2001: 5).*

Romanın oluşum aşamasında Zebercet Coşkun, eşinin görevi dolayısıyla Anadolu'nun bazı illerinde oldukça zor koşullar altında görev yaptığını ve yöre insanının çetin koşullardaki yaşamlarına tanık olmasının büyük payı olduğunu belirtir. Romanı yazarken, zaman- mekân bütünlüğü içerisinde gözlemlerinde oldukça faydalandığını

belirten yazar, romanı büyük bir hesaplaşmanın adanmışlığın romanı olduğu kadar, onurlu ve tertemiz bir aşkın romanı olarak da niteler.

Bahse söz konusu olan Dr. Ali Yıldız'ın eserini incelememiz sonucunda iki roman arasındaki farklılıklar şöyle değerlendirilebilir: Dr. Ali Yıldız'ın *Sağlık Oteli* isimli eseri, kendisinin doktorluk mesleği boyunca karşılaştığı zorluklar üzerine yazılmış bir romandır. Yazar eserini Türk kamuoyuna sunulmuş bilimsel bir rapor olarak nitelemektedir (Yıldız, 1969). Roman, Dr. Orhan karakteri üzerinden Avrupa'da tıp eğitimini devam ettirmiş bir doktorun, Güneydoğu ve Doğu Anadolu illerinde devletin sosyalizasyon politikası üzerine görev yapmasını konu alır. Kendisi de bir doktor olan yazarın, Türk kamuoyuna oradaki eksiklik ve yanlışları bilimsel raporlar eşliğinde kendi gözlemleri üzerinden duyurma çabası olarak da adlandırılabilir.

Zebercet Coşkun'un eseri olan *Elmanın Kurdu* ise, Güneydoğu Anadolu topraklarındaki idealist bir doktorun oradaki halk için başkaldırısının hikâyesidir. Elmanın Kurdu ile Sağlık Oteli isimli eserlerin ortak özellikleri şöyledir: Dr. Ali Orhan isimindeki romanın kahramanının ismi, Sağlık Oteli'nin kahramanı Dr. Orhan ve kitabın yazarı olan Ali Yıldız'ın isminin birleşimidir. Ayrıca yazarın kendisinin de ifade ettiği gibi Dr. Ali Yıldız'ın eseri oldukça bilimsel ve kendi yaşanmışlıklarından oluşmuş bir eserdir. Yani Dr. Ali Yıldız bir nevi romanda Dr. Orhan karakteriyle kendi gözlemlerini aktarmaya çalışmıştır. İki eserinde olay örgüsü birbirine çok benzemekle beraber *Elmanın Kurdu* isimli eser, roman gereği kurgu dünyası ve onun gereklerini daha çok barındırmaktadır. Zebercet Coşkun'un eseri *Elmanın Kurdu* ismini, Dr. Ali Yıldız'ın eserinin temel teması olan halkın kendi içerisinde olan kişilerin birbirlerini sömürerek kendi halkına ihanet ettiğini, yabancıların ancak yerli aracılığı ile sömürüye iştirak ettiği görüşünden almaktadır. Bu durumu da Ali Yıldız eserinde şöyle ifade eder: "*Elmanın kurdu kendi içindedir*" (Yıldız, 1969: 75).

2.1.2.1. Yapı

2.1.2.1.1. Özet

Elmanın Kurdu romanı, 1970'li yılların Güneydoğu Anadolu'sundaki bir köyde, bebeğini acil olarak şehirdeki hastaneye yetiştirmeye çalışan bir kadın ve bu kadının, hastanede ulaşmaya çalıştığı doktorla bu köyde karşılaşarak çocuğunu muayene

ettirmesiyle başlar. Doktor, çocuğun hastanede tedavi altına alınması gerektiğini söyler. Kadının ısrarla doktorun işi olduğunu düşünerek, doktor hastaneye döndüğü zaman gelmek istemesi üzerine, doktorun kadına, yöre halkının hükümet içinde hükümet olan önde gelen kişilerinin menfaatlerine ters düştüğü için bu şehirden sürüldüğünü anlatmasıyla, romana hâkim olacak olan konu ile giriş tamamlanmış olur.

Dr. Ali Orhan, Avrupa'nın birçok şehrinde kendini geliştirdikten sonra, üç ay kadar önce Anadolu'daki dördüncü sürgün yeri olan Güneydoğu Anadolu'nun bu şehrine devletin sosyalizasyon politikası kapsamında kendi isteğiyle gelmiştir. Ali Orhan, geldiği bu yerde kaderine terkedilerek neredeyse modern tıbbın hiçbir imkânından nasibini almamış bir hastaneyle karşılaşır. Ali Orhan'ın şaşkınlıkla bu düzenin değişmesi gerektiği düşüncelerini paylaşması üzerine, hastanenin doktorlarından, içkiye sığınarak çareyi düzeni kabullenmekte bulan Dr. Bekir Pamuk ise, geldikleri bu yerdeki yörenin halkının önemli isimlerinin adamları olduğu için sağlık personeline iş yaptıramadıklarını, rahat etmek istiyorsa Ali Orhan'ın da burayı olduğu gibi kabullenmesi gerektiğini belirtir. Ali Orhan ise, her yerde olduğu gibi görevini hakkıyla yapmak ve ülkesi için çalışmayı kendine bir ideal olarak belirlemiştir. Bekir Pamuk ise, Ali Orhan'ın bu tavrına saygı duyup, onu desteklese bile o şehrin yerleşmiş olan düzenini tek başına değiştiremeyeceğini, karşı tarafın oldukça güçlü olduğunu deneyimlerine dayanarak söyler. Ali Orhan'ın idealist ruhundan anlayabilecek, fakat buranın şartlarına teslim olmuş pratisyen hekim olarak görev yapan Dr. Cihan da buranın kadrosu içerisinde ve Ali Orhan onunla daha iyi anlaşabileceğini düşünür. Diğer yandan Ali Orhan sürgün olarak gönderildiği bu şehirde, çocukluğunu geçirmiş ve ailesi çocuklarının okuması için İstanbul'a göç etmiştir. En güzel anılarının bu şehirde olduğunu düşünen Ali Orhan'ın, burada çocukken başlayıp üniversitede bile bağlarının asla kopmadığı arkadaşları Avukat Ahmet Süzen, Avukat Mehmet Kurtoğlu ve şehrin lisesine müdür olarak atanan Abdullah Kapısız'dır. Ali Orhan'ın Avrupa'da görev yaptığı sıralarda birbirlerinden çok da haber alamayan bu dört arkadaş, Ali Orhan'ın bu şehre tayin olmasıyla tekrar birleşir. Ayrıca Ali Orhan, bu hastanede tesadüfen, Haydarpaşa Numune Hastanesi'nde kendisiyle çalışmış olduğu Perihan Hemşire'yi görür. Fakat burada başhemşirelik görevini sürdüren Perihan, bu hastane de hiç de İstanbul'da beraber çalıştığı çalışkan, işine bağlı hemşire değildir. Hastanenin başhekimisi ise kendisinin kulak burun boğaz operatörü olmasına karşın hastanedeki malzemelerin yetersizliği ve fiziki koşulların uymaması gereğiyle

operatörlüğünü bir kenara bırakarak hasta tedavilerinde sadece ilaç kullanır. Hastanenin insani yaşam koşullarından oldukça uzak olduğunu bilen başhekim, Ali Orhan'a buradaki temizlik, hastabakıcı gibi kadroların şehrin ensesi kalınları tarafından yerleştirildiği, onlara da burada söz geçiremediklerini anlatarak suya sabuna dokunmadan mesleğini yapmaya çalışmaktadır. Ali Orhan'ın anladığı, şehrin kalburüstü kesiminin bu hastaneyi ve şehri ellerinde tutan bir avuç çıkarıcının önünde hastane personeli diz çökmüş, boyun eğmiştir. Ali Orhan, bu bozuk çarkın dişlisi olamayacağını, burayı da daha önce sürgün edildiği görev yerleri gibi düzeltebileceğine inanarak roman devam eder. Hastanede branş ve iki pratisyen doktor haricinde iki hemşire, iki ebe, röntgen teknisyeni ve buradaki en eski personel olan Mehemmet Usta ile tanışır. Mehemmet Usta hademe kadrosunda bulunan, sağlık eğitimi olmayan, en ilkel yollardan hastayı açık eter kullanarak ameliyat için hazırlayan ve ameliyat sonrası hasta yakınlarını bahşiş adı altında sömüren bir kişidir hatta şehirdeki hatırı sayılır mal varlığını da bu yolla elde etmiştir. Devletin sosyalizasyon yasası olarak tanımlanan, hizmet gitmeyen yerlerdeki vatandaşlara hizmet götürme politikası anlamına gelen bu yasa için buranın düzeltilmeye çokça ihtiyaç duyulduğunu gören Ali Orhan'ı başhekim uyarır. Para ile her şeyi yaptırabileceklerine inanan kaymak tabaka denilen ağa, bey gibilerin devletin beşinci kolu olduğunu, devlet kurumuna yerleştirilmiş fesat yuvası olduklarını bilseler bile Mehemmet Usta gibilere dokunamayacağını, rahat çalışmak istiyorsa düzene karşı çıkmaması gerektiğini belirtir. Ali Orhan'ın muayenesi sırasında, acil olarak ameliyat edilmesi gereken bir hasta gelir, hastanın başka illere gönderilecek zamanı yoktur. Ali Orhan'ın branşı olmamasına rağmen yapması gereken ameliyat branşına çok uzak olmadığı gibi Avrupa'da birçok kez yapmış olduğu bu ameliyatı yapmaya karar verir fakat ortada maddi çıkar olmadığı ve kaymak tabanın da çıkarlarına dokunacağı için ameliyatın gerçekleştirilmesi istenmez. Kaymak tabakanın hastanedeki bir başka adamı olan poliklinik görevlisi Halil İbrahim, doktora doktorluk öğretme cesaretini kendisinde bularak bu ameliyatı yapamayacağını belirtir. Başhekimin bile bu ameliyat için Ali Orhan'ın karşısında durmasına rağmen hastayı bile bile ölüme terk etmeyeceğini belirten Ali Orhan, ameliyatı başarıyla tamamlar. Bu olay sonrasında Ali Orhan'ı yolundan çeviremeyeceğini anlayan ve başına iş almak istemeyen başhekim, vekil olarak sürdürdüğü başhekimlik görevini Ali Orhan'a devrederek iki aylık rapor alır ve memleketine döner. Ali Orhan için ise bu görevi seve seve kabul eder çünkü bu kadar bozuk düzenin düzeltilmeye, hastaların hizmete ihtiyacı vardır.

Hastaneye Ali Orhan'ı ziyarete gelen çocukluk arkadaşı Avukat Kurtoğlu da sohbetleri sırasında diğer doktorların kendisini uyardığı gibi çarkın dışlisi olması gerektiği yönünde telkinler yapar zira kendisi de siyasete atılmış milletvekilliği yolunda ilerlerken kaymak tabakanın istediği kalıba güzelce girmiştir. Kurtoğlu'ndan Avukat Ahmet Süzen'in baro başkanlığı ve aynı kendisi gibi doğrularından taviz vermeyen Abdullah Kapısız'ın da lisede müdürlük yaptığını öğrenir. Ali Orhan'ın nöbetçi olduğu bir gece acil ameliyat edilmesi gerektiği söylenen, şehrin kaymak tabakasından bir ağa oğlu ve Kentin Sesi Gazetesi'nin Sahibi Avukat Sadullah Aras'ın da amcaoğlu olan bir hasta getirilir. Fakat hastanın acil ameliyat olmasını gerektiren bir durum olmamasına rağmen, Sadullah Aras'ın uşağı olmuş Halil İbrahim, bu hastanın diğer halkla bir tutulmaması gerektiğini ve ameliyatı yapmasını söyler. Ali Orhan ise zaten bu bozuk düzenin karşısında olması sebebiyle ameliyatı acil olarak yapamayacağını söyler ve bunun üzerine Sadullah Aras ile sürüşme yaşayarak, acil hasta olarak nitelenen hasta ve yakınları hastaneden ayrılır. Halil İbrahim ile de işini yapmadığı gerekçesiyle şiddetli bir tartışma yaşayan Ali Orhan, o geceki nöbetçi hemşire olan Perihan Hemşire'nin işinin başında olmadığını fark eder. Uyarmak düşüncesiyle üst kata çıktığında ise onu hemşire kıyafetlerini dışında sivil bir kıyafet ve kaçmaya çalışan bir adamla görür. Perihan Hemşire'nin o kişinin bir akrabası olduğunu, kendisine kitap getirmek için geldiğini söylemesi üzerine Perihan Hemşire'ye görevinin başında olması gerektiğini hatırlatan Ali Orhan, şehrin üst tabakasından Kenti Sesi Gazetesi yazarlarından Celal Çolak olduğunu öğrendiği kaçmaya çalışan bu kişi ile de hararetli bir tartışma yaşar. Konu tutanak tutularak üst mevkilere iletilir.

Şehir merkezi ise farklı bir olayla çalkalanmaktadır. İki polis memuru arasında götürülmekte olan Miço isimli tutuklu genç, götürüldüğü sırada hasmı olan genç ile karşılaşır ve o sırada şehirde elektriklerin kesilmesi üzerine polislerin elinden kaçır. Fakat tam o sırada iki el silah sesi duyulur ve Miço isimli firari genç, kasiğinden kama ile yaralanmış bir şekilde, şehir merkezindeki Gaffar Usta'nın kahvehanesine girerek, yere yığılır. Diğer yandan Ali Orhan'a işini yaptıramadığı için kızgın olan Sadullah Aras, gazetesindeki yazılarda Perihan Hemşire üzerinden Ali Orhan'ı asılsız suçlamalarla itham eder. Miço ise acilen hastaneye yetiştirilir fakat onunla ilgilenmesi gereken hariciye doktoru alışılageldiği gibi şehrin kaymak tabakasıyla ziyafette olduğundan dolayı acil hastayı Ali Orhan ameliyata alır. Hastanın çokça kan kaybetmesi üzerine Ali Orhan şehirdeki cezaevinden uygun kanı bulur ama sağlık hizmetleri için gerekli araçların

yetersiz oluşundan dolayı kan yetiştirilemez ve hasta bu nedenle kaybedilir. Tutanaklara olay, Ali Orhan'ın Sağlık Müdürlüğü'nden daha önce üç kez araç istemesine rağmen bu istek yerine getirilmediği için acilen ameliyata alınmış olan Mustafa Dağkiran (Miço Lakaplı) adındaki yaralıya kanın zamanında yetiştirilemediği için hastanın kaybedildiği şekliyle yansır.

Hastanede olaylar böyle vuku bulurken diğer taraftan şehrin kalburüstü takımı Mehmet Usta'nın çiftliğinde ziyafettedir. Burada Mehmet Kurtoğlu, Ahmet Süzen, Sadullah Aras gibi şehrin ileri gelenleriyle hastanenin doktorlarından Bekir Pamuk, nisaiyeci olan Hüsamettin ve şehre rotasyonla beş gün önce gelen Hariciyeci vardır. Mehmet Usta ve oğulları, bu halktan ayrı halkın üstünde olan konukları memnu edebilmek için ellerinden gelen her şeyi yaparlar. Buradaki konuşmalar aslında eserin ana fikri olan anlayışı özetler. Doğudaki siyasetin tanımını, halkın üstünde olanların dağ yamaçlarını elde tutmaya çalışan dağ adamlarını ezmeye çalışarak jandarmayı harekete geçirenlerin oğulları, yeğenlerini ve bunları saf dışı etmek isteyen bir diğer grubu, başka bir karşıt takım ise kentteki egemen zümre ile köyden kente gelenlerin çıkar çatışması olarak nitelenebilir. Ali Orhan'ın şehrin dağ köylerinden oluşu onu şehrin kaymak tabakası gözünde sıradan insan vasfına soktuğu ve sıradan birinin de kişilik kazanarak olayları anlamasını onaylamıyorlar bu durum hem ne kadar eğitim görmüş olursa olsun dağ adamının halen bir tarafının dağlı kaldığına inanmalarından hem de çıkarlarına ters düştüğü içindir. Şehre gelen doktorların muayenehane açma yetkilerinin devlet tarafından verilmesine rağmen Ali Orhan, bu duruma sıcak bakmaz çünkü zaten bu bölgeye zorunlu bir hizmet için kısa süreliğine gelen doktorun, halka hizmeti gereklidir bu durum ise hizmetten çok maddi geliri ön plana almaktadır. Bu ziyafet sırasında roman kadrosundaki kişilerin tanıtılması oldukça önemli bir ayrıntıdır. Ahmet Süzen'in baro başkanlığı yanı sıra halkın yanında adalet için savaşıyor bir avukat olduğu, Mehmet Kurtoğlu'nun değerli bir avukat olmasının yanı sıra siyasi yönü seçerek halkın nabzına göre şerbet verdiği ve nisaiye doktorluğunu sürdüren Hüsamettin'in ise ateşli sol görüşlülüğü ve idealistliğinin çıkarları söz konusu olduğunda sözde kalarak, köylü halkı sömürerek sömürüyü sömürüyle yenmeye çalıştığını anlatan Bekir Pamuk'a gelince kendisinin sadece hastasının gönlünden gelerek getirdiği hediyeler karşılığında düzmece rapor yazmasını oldukça masum bulur. Mehmet Usta ise yirmi beş yılını doktorların arasında geçirmiş, dayıoğlu olan Sağlıkçı İbrahim ile sağlık kurumlarının en önemli adamlarıdır ve şehrin üst tabakasının emriyle Ali

Orhan'a karşı savaş açarak hastaneyi yıpratmayı amaçlarlar. Ayrıca sağlık personelinin içerisinde yer alan, kadrosunun ismi ne olursa olsun menfaatlerine ters düştüğü için haksızlığa göz yuman grup, Sadullah Aras'ın, Ali Orhan'a açtığı bu savaşa dâhil olurlar. Bu ziyafette de orada bulunan doktorları, Ali Orhan' a karşı kışkırtmak isteyen Sadullah Aras'a karşı sadece Ahmet Süzen, Ali Orhan'ı savunur. Ahmet Süzen'in ziyafetten ayrılması sonrası masaya oradaki kalburüstü kesimi bile el pençe durduracak kadar zenginliğiyle ün salan Ali Çavuş gelir. Gelişi boşa olmayan Ali Çavuş'un doktorlardan isteği, yanında çalışan elemanın kaçakçılık suçundan ötürü hapiste yatan ağabeyine iki aylık bir düzmece rapordur. İsteği memnuniyetle kabul görerek, sazlı sözlü eğlence sona erer.

Romanda, Ahmet Süzen'in hayatı da oldukça ön plandadır. Ahmet Süzen, üniversitenin ilk senesinde ortaya çıkmış olan Behçet hastalığıyla savaşmakta ve çaresi olmayan on senedir savaştığı bu hastalıktan dolayı da iki gözünü kaybetmiş bir avukattır. Karısı Aysel ve üç çocuğuyla yaşayan otuz altı yaşındaki Ahmet Süzen'in hayat hikâyesi aslında fedakâr bir aşkın sembollüğünü de üstlenir. Hastalığını öğrendiği sırada nişanlı olduğu Aysel, Ahmet'in onca ısrarlarına rağmen onunla evlenir ve fakülteyi bile Aysel'in, görme yetisini kaybeden Ahmet'e okuduğu kitaplar sayesinde bitirir. Ahmet iki çocuğu varken hem hukuk öğrencisi hem de baba olmasının yanı sıra hastalığıyla cebelleşen ailesini bir arada tutma savaşı veren bir bireydir. Sevgileri sayesinde her zorluğun üstesinden gelen Ahmet için ailesi yaşama sebebi ve her şeyidir. Bunların yanı sıra, Miço'yu öldürmekle suçlanan Abuzer'in annesi Hayre Bacı, daha önce eski komşusu olan Avukat Ahmet Süzen'den oğlunun avukatlığını üstlenmesini ister. Hayre Bacı, Ahmet Süzen ile oldukça önemli bir ayrıntıyı paylaşır. Abuzer'in sağ elini kullanamadığı için bu cinayeti işleyemeyeceğini, oğlunun suçsuz olduğunu anlatır. Ahmet Süzen, Kurtoğlu'nun bu davayı almaması için kendisini uyarması üzerine daha da bu konuda ısrarcı olarak Abuzer'in davasını alır. Abuzer'in davasının avukatlığını kabul eden Ahmet Süzen, şehirde olayın olduğu geceyle ilgili bilgi toplamaya çalışır. Diğer yandan Sadullah Aras, gazetesinde şehrin lise müdürü olan Abdullah Kapısız hakkında asılsız iddialar ortaya atmaktadır. Abdullah Kapısız'ı, okuldaki mescidin konumu uygun olmadığı için başka bir yere taşımasını halkın inançları ile alay etmekle suçlar. Ahmet Süzen ise Abuzer'in olayıyla bağdaştırdığı bir haberin peşine düşerek, öldürülmüş olan Mustafa'nın kaçakçılıkla olan bağlantısını ortaya çıkarır. Abuzer ile görüşmek için cezaevine giden

Ahmet Süzen, onun suçsuzluğuna inansa bile olay hakkında kendisinden gizlediği şeyler olduğunu düşünmektedir. Zira Abuzer o gece at ile dağlara kaçmıştır fakat kendisine bu konuda kimin yardım ettiğini sır gibi saklamaktadır. Eserde; Ahmet Süzen'in gözünden, Ali Orhan ve Kapısız'ın idealist kişiliklerine vurgu yapılırken Kurtoğlu'nun ise her kaba girebilen bencil özelliğine vurgu yapılır.

Mehmet Kurtoğlu'nun ise basında çıkan Kapısız hakkındaki haksız eleştirilerle canı sıkılır. Çünkü ona göre, Ahmet Süzen, Ali Orhan ve Mehmet Kapısız'a o kadar uyarmasına laf anlatamıyor oluşu canını sıkmaktadır. Kurtoğlu'na göre hükümet onları; lise, hastane müdürlükleri gibi önemli konumlara getirmiştir ve onlardan da yapmaları beklenen sadece suya sabuna dokunmadan görevlerini yerine getirmeleridir. Hele hele halkın en ince noktası olan din konularına kesinlikle dokunulmamalıdır. Onlardan da kendisinin yaptığı gibi, dini kullanarak gövde gösterisi yapmaları bekler. Bu düşünceler eşliğinde mensubu olduğu partinin toplantısına geçer. Milletvekilliğine giden yolda siyasi her oyunu mubah gören Kurtoğlu, kendisine sadece Abdi Hoca'yı rakip görür. Kurtoğlu iyi bir hatip olduğu kadar halkın nabzına göre şerbet verecek konularda oldukça usta bir oyuncudur. Fakat romanda, dinin çıkarıcılıkla bağdaştığı bir karakter olarak yer alan Abdi Hoca da kendisi kadar iyi bir oyuncudur. Eserde, dış güçlerin temsilcisi olarak çizilen Ali Çavuş karakteri, olayları arka plandan yönetmektedir. Kurtoğlu'na göre, Abdi Hoca'yı maddi açıdan destekleyen kuvvet de Ali Çavuş'tur. Diğer yandan Ahmet Süzen'in Abuzer'in davasını kabul etmesi üzerine, Aysel telefonla rahatsız edilmeye başlar. Kurtoğlu'nun mensubu olduğu siyasi partinin toplantısının olduğu sırada şehir müthiş bir bomba ile sarsılır. Mili Eğitim Müdürü'nün evi bombalanmıştır ve olayın halktaki yankısı ise bombanın Abdullah Kapısız'ın da evine koyulması gerektiği yönündedir. Çünkü halk din düşmanlarına aman vermemelidir. Bu arada Ahmet Süzen'e Aysel eve gelen tehdit telefonunu söyler. Telefondaki sesin, istediklerini yapmaları karşılığında yasalara aykırı bir durum olmadan zengin olabileceklerini söylediğini Ahmet'e söyleyen Aysel kendisi de bu duruma inanmıştır. Ahmet ise Aysel'in ne kadar da saf ve temiz olduğunu düşünerek ona, durumun onun gördüğü kadar basit olmadığını anlatır. Abuzer'in davası üzerinde bu kadar baskı olmasını hayra yormayan Ahmet Süzen; dava ile ilgili bilgi toplamaya gittiği lisede Abuzer'in son zamanlarda Tuncelili Haydar Duman isimindeki gençle samimi olduğunu öğrenir. Bu genç aslında Abuzer'in davası için kilit isimdir. Haydar'ın ağabeyinin Tekel'de mevsimlik işçi olduğunu, işletmenin keyfi davranarak onu işten çıkardığını ve Ali

Çavuş'un yanında işe başladığını öğrenir. Ailesinin zarar görmesinden korktuğu ve tehdit telefonları aldığı için davayı alıp almamakta kararsız olan Ahmet Süzen, gerçeği ortaya çıkararak mesleğine yakışır şekilde davranmak için davayı almaya karar verir.

Romanda, Ahmet Süzen'in din kavramı karşısındaki tutumu da oldukça önemlidir. Ahmet, kendisini yaratana yürekten inanılması gerektiğini düşünür çünkü insanın varoluşu gerçek bir mucizedir. Fakat din adı altında yapılan soytarlıklara ve batıla karşı çıkmasından dolayı kendisinden inançsız olarak bahsedilmesine çok kızar. Abuzer'in davası için vekâletname hazırlamak için evden çıktığı sırada kapının önünde kendisiyle Abuzer'in davasını konuşmak için gelmiş Mehmet Kurtoğlu'nu bulur. Mehmet Kurtoğlu; Ahmet'e kendisini dava konusunda uyarmak için geldiğini, Abuzer'in bulaştığı kirli işlerin dünya çapındaki büyük bir çetenin eseri olduğunu söyler. Ahmet ısrarla bu çetenin kim olduğu sorusuna cevap aramaktadır. Kurtoğlu ise çetenin kim olduğunu bilmediğini fakat yeraltı dünyasına ait, dışardan beslenen bir örgüt olduklarını ve kendi ideolojilerini benimseyenlere para dağıttıklarını belirtir. Bu paraları alanların ise vatanını satan ve bölmek isteyen vatan hainleri olarak adlandırmaktadır. Abuzer'i de para için satılmışlardan olmakla suçlar. Ahmet'in, Kurtoğlu'na çok şey bildiğini söylemesi ve kendisinin de bu dolapların içerisinde olduğunu söylemesiyle iki arkadaş arasındaki ipler iyice gerilir. Ahmet'e böyle düşündüren durum ise şudur: Kurtoğlu önceden Ali Çavuş hakkında olumsuz düşüncelere sahipken bu konuşmada Ali Çavuş'a toz kondurmamaktadır. Bunu Kurtoğlu'na söylediğinde ise aldığı cevap, Ali Çavuş ile aralarında ortak bir düşman olmadığı ve toplumda itibar sahibi olmak istiyorsan oyunu kuralına göre oynamak gerektiğini belirtir. Ahmet, Kurtoğlu'nun aynı çocukluklarında olduğu gibi ikiyüzlü ve hırslı bir avcı olduğunu düşünür. Ahmet, yazıhanesine geldiğinde ise Haydar Duman isimli gencin cezaevinin olduğu bölgede darp edildiğini ve durumunun oldukça ağır olduğunu öğrenir. Bu arada kendisini bekleyen savcı yardımcısı ise, Abuzer'in davasının siyasi suçluluğa girdiği için bu şehirde yargılanamayacağını, Diyarbakır'a götürüleceğini söyler. Cinayetin, olayın gerçekleştiği kentte çözülmesi gerektiğini savunan Ahmet Süzen ise tüm avukatların saf dışı edilmelerine ve gelişen olaylara anlam veremez. Bu durum üzerine Ahmet Süzen yanına yardımcısı Yaşar'ı da alarak Abdi Hoca'nın öğrenci yetiştirdiği yurda öldürülen genç hakkında bilgi almak için gelir. Abdi Hoca'nın evinde olduğunu öğrenen Ahmet Süzen, kendisine kapıyı açan delikanlıdan bu yurdun tüm ihtiyaçlarının Ali Çavuş tarafından karşılandığını öğrenir. Abdi Hoca'dan bilgi almak için evinde görüşmeye gider

ve bu durum ona geçmişiyile hiçte iyi anılar hatırlatmaz. Çocukluğunda ninesiyle beraber Abdi Hoca'nın evine dini sohbetler ve zikir çekmek için geldiklerini hatırlar. Ama bu hatıraları arasında onu en çok etkileyen ve ürküten, şeytan kılıklı bir derviş olarak nitelediği Kör Hafız'dır. Kör Hafız'ın en büyük özelliği, zikir eşliğinde sivri uçlu bir şişi bedenine sokmasıdır. Romanda, Ahmet Süzen'in gözünden din adı altında bu gibi tarikatların ürkütücülüğü ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmiştir. Ahmet, Abdi Hoca'ya öldürülen genç hakkında bilgi almak için geldiklerini söyler. Bunun üzerine oldukça heyecanlanan Abdi Hoca ile tartışan Ahmet Süzen, Miço'nun karıştığı kirli işlerden dolayı ağzını açmasından korkanların onu vurduklarını söyler. Fakat Ahmet Süzen burada çok daha önemli bir ayrıntıyı yakalamıştır. Bu ayrıntı, Ahmet Süzen'i arayarak tehdit eden kişinin Abdi Hoca olduğunu fark etmiş olmasıdır. Abdi Hoca'nın olayları din kardeşliği şeklinde açıklamasına karşın Ahmet Süzen kendisine olayların Ali Çavuş'a kadar gidebileceğini söyler. Ali Çavuş'un dışarıdan yardım gördüğünü, teröristleri yanında çalıştırdığını ve bu durumdan dolayı bu davada Ali Çavuş'un zarar görebileceğini belirtir. Hoca ise Ali Çavuş'un gerçek bir fukara babası olduğunu belirterek Ali Çavuş'u savunur. Asıl suçluları da Abdullah Kapisız ve Ali Orhan olarak göstererek onları yaptıkları hareketlerle dinsiz olarak niteler. Ahmet Süzen, Abdi Hoca'nın yanından ayrıldıktan sonra doğru iz üzerinde olduğuna emin olmuştur. Yazıhanesine uğrayarak Ali Çavuş, Abdi Hoca ve Sadullah Aras'ı bu konu üzerinden davaya dâhil eder. Çünkü Ahmet Süzen'e göre bu üçlü tam da suçluların kendisidir. Ahmet Süzen, o gece evinin bahçesine girdiği sırada başına darbe alır ve kapıyı açan Aysel'e ayağı sürçtüğü için düştüğünü söyler.

Diğer yandan Ali Orhan, hastanede oldukça zor bir ameliyatı gerçekleştirir. Bu ameliyat, acil olarak ölen bebeğin annenin karnından alınmasını gerektirir yoksa anne de kaybedilecektir. Fakat alanı olmadığı için tepki çeken Ali Orhan, nisaiye doktorunun acil bir hasta için ilçeye gittiği için ameliyatı yapmak zorunda olduğunu anlatır. Ali Orhan'a göre, bölgede doktor yetersizliğinin büyük bir sorun olmasının yanı sıra bölge insanın bilinçsizliği de büyük bir sorun teşkil etmektedir. Burada insanlar, önce kendi kendilerine çabalarlar ve bu çabanın bir yararı olmadığını anladıklarında hastaneye başvururlar. Ali Orhan, ölü bebeği hasta sahibine teslim ettirir ve hasta sahibi de ölü bebeği ne yapacağını bilemeden hastanenin çöpüne atar. Bu durumdan haberi olmayan Ali Orhan, poliklinikte Aysel ve Ahmet Süzen'i görür. Ahmet'in yaşamı boyunca savaştığı Behçet hastalığı, başına aldığı darbeyeyle tekrar nüksetmiştir. Ali Orhan'ın teşhisine göre ise hastalığın son

evresidir. Ayrıca hastanede Ali Orhan, iyi bir ekip olduğunu düşündüğü hariciye doktoru ile tartışır. Çünkü hariciyeci şehirde özel muayenehanesini açmış ve orada muayene ettiği hastasının, hastanede ameliyatını bile gerçekleştirmiştir. Fakat olayın aslı, hariciye doktorunun açtığı muayenehanenin insan sağlığını tehdit edecek şartlarda bulunması ve bunun üzerine Halil İbrahim gibi kan emicilerin halkı soymalarıdır. Tartışma, Ahmet Süzen'in ağırlaşması haberiyle son bulur. Ahmet'in bilincini kaybederek aynı soruları tekrar tekrar sorması Aysel'i oldukça endişelendirmektedir. Ali Orhan'ın hastane personeli arasında güven duyduğu sadece Bahar Hemşiredir. Bahar Hemşire ve Canan Hemşire ise, aslen Perihan Hemşire tarafından Ali Orhan'ın açığını bulmak veya iftira atarak o kurumdan gönderilmeleri için hastaneye yerleştirilmiştir. Bahar Hemşire bu şehre mecburi hizmet için gelmiştir. Fakat Bahar Hemşire gördükleri karşısında oldukça şaşkındır. İki aydır Ali Orhan'la çalışması sırasında onun iş ahlakına, hastalarla olan ilgisine ve hastanede oluşturmuş olduğu disipline hayran kalmıştır. Ali Orhan hakkında ortaya atılan yolsuzluk iddialarının asılsız olduğunu anlamış ve kendisine fedakârlıklarından dolayı hayran kalmıştır. Canan Hemşirenin, Ali Orhan hakkında yalancı tanıklık yapma teklifini reddederek durumu Ali Orhan'a anlatır. Ali Orhan duydukları karşısında şaşırır ve aralarında farklı bir güven oluşur. Fakat onun öncelikli sıkıntısı Ahmet'in durumudur çünkü Ahmet, Behçet hastalığının ilerlemesi sonucu felç olmuştur. Aysel'e durumu anlatan Ali Orhan, ondan güçlü durmasını ister. Bu arada Ali Orhan, hastane bahçesinde ölü bir bebeğin köpekler tarafından parçalanması üzerine başhekim olarak ifadeye çağrılır.

Basını, kendi şahsi aracı olarak gören Sadullah Aras'ın bu seferde hedefinde Abdullah Kapısız vardır. Abdullah Kapısız'ın ninesinin, Suriye'den bulundukları şehre göç eden Süryani bir ailenin kızı olduğunu halka aktarır. Kapısız'ın böyle bir soydan geldiği için göstermelik bir Müslüman olduğunu, mescit kapattırdığını ve öğrencilerine de din konusunda hassas davranmadığı yönünde iddialar ortaya atar. Böylece halkı, din üzerinden sömürüye, ayrımcılığa ve mezhep çatışmasına iter. Bu olaylar eşliğinde halkı bölmek isteyen grup sokağa taşmış ve olaylar zapt edilemez bir nokta eşliğinde devam etmiştir. Ali Çavuş'un adamlarının ve Abdi Hoca'nın yurdunda kalan mektepli gençlerin çoğunluğunu oluşturduğu kalabalık, din düşmanlarına aman vermemek için yola çıktıklarını söylerler. Camide vaaz vermekte olan Abdi Hoca ise cami cemaatini galeyana getirerek tekbirlerle ve ellerinde taşlarla dışarıdaki topluluğa karışırlar.

Diğer yandan halkına hizmet için yemeyi ve uykuyu unutmuş olan Ali Orhan, muayenehaneye karşı oluşunu bile böylesi yüce bir görevin esnaflığını yapmak istememesi olarak açıklar. Kente geleli üç buçuk ay olmasına rağmen hastaneden dışarı çıkmamış ve görevini layığıyla yapmaya çalışmıştır. Fakat Bekir Pamuk, Ali Orhan'a kendisine karşı olanların ölü bebek meselesini kullanarak halkı ayağa kaldıracakları konusunda uyarır. Çünkü Ali Orhan hep halkının yanında ve onlara güvenen bir doktordur. Onun sahip çıktığı halkı ise ölü bebeği hastane bırakıp kaçacak kadar akılsız bir tutum sergilemiştir. Durumu iyice ağırlaşan Ahmet Süzen'e ise yapılan hiçbir müdahale cevap vermez ve ölür. O sırada odada bulunan Mehmet Kurtoğlu, Abdullah Kapısız ve Ali Orhan dışarıdaki sesleri fark ederler. Bahar Hemşire ise, kentte olay çıktığını ve halkın coşkulu bir şekilde hastane bahçesine doğru geldiğini söyler. Bu durumu duyan Kurtoğlu ise büyük bir panik içerisine girerek, siyasi hayatının bitmemesi için Ali Orhan'dan kendisini saklamasını ister. Bahar'a kapıları sıkıca kapamasını söyleyen Ali Orhan, Kapısız'ın da oldukça korktuğunu fakat belli etmediğini fark eder. Ali Orhan, devlet kurumunun polisin korumasında olduğunu düşünerek sakinleşmeye çalışır fakat polis izinli bir yürüyüş olduğunu söyleyerek bu durum karşısında tepkisiz kalır. Topluluğun arasında mektepli gençlerin olduğunu gören Ali Orhan, çocukların zarar görmemesi için topluluğun dağılmasını ister. Fakat halk kendisini katil doktor olmakla suçlar. Mektepli çocuklar arasında yaralıları olduğunu fark eden Ali Orhan, onları içeri alarak diğer doktor arkadaşlarıyla tedavi eder. Bekir Pamuk ise, Ali Orhan'a elinde ruhsatlı olduğunu söylediği tabancayı vererek yanında bulundurmasını söyler. Vatandaşa silah çekemeyeceğini söyleyen Ali Orhan, halkla karşı karşıya gelişini sorgular. Bunun üzerine Bekir Pamuk; halkın istemediği kişilerin, birinin kendisi diğerinin ise son anda kara listeye giren Ahmet Süzen olduğunu ve halkı elinde tutan egemenlere karşı geldiği için bu duruma düştüğünü açıklar. Jandarmadan yardım isteyen Ali Orhan, sık sık kendisine kapının önünde toplanan insanların kendi halkı olduğunu ve onlara tabanca sıkamayacağını hatırlatır. Dışardaki adamlardan bir tanesinin elindeki gaz tenekesini, kuru otlar üzerine boşalttığını gören Ali Orhan adeta çıldırır ve tabancayı kaptığı gibi dışarı çıkar. Ali Orhan'ın tabancayı üç kez ateşler ve tam o sırada kentten yardım gelir ve roman son bulur.

2.1.2.1.2. Olay Örgüsü

Genel hatlarıyla “Elmanın Kurdu” adlı roman üç birimden oluşur. Bu birimlerse romanın ilerleyen kısımlarında kendi arasında on iki alt başlığa ayrılır. Bu birimler, eserdeki olay örgülerini birbirine bağlama ve yapıyı oluşturma fonksiyonunu üstlenmiştir:

“Elmanın Kurdu” adlı romanın ilk bölümü Güneydoğu Anadolu’nun 1970’li yıllarında yazdan kalma sıcak bir güz mevsiminin yaşandığı yol kenarındaki sekiz-on evlik bir köyün tasviriyle başlar. Köydeki yaşamı ayrıntılı bir şekilde gözler önüne seren yazar, bebeğini hastaneye yetiştirmeye çalışan kadının bu yol üzerinde hastanede ulaşmaya çalıştığı doktorla karşılaşmasıyla devam eder. Doktor, kadının ısrarı üzerine bebeği muayene eder ve burada yapabileceği bir şey olmadığını hastaneye götürmesi gerektiğini söyler. Ayrıca bu bölümde kadın ve doktor arasındaki konuşmalarda bir nevi romanın konusu özetlenir: Hükümet içinde hükümet olmuş insanların, çıkarlarına ters düştüğü için doktoru istememeleri sonucu doktor buradan sürülmüştür. Böylece halk tekrar menfaatleri doğrultusunda hareket eden yöredeki ağa, bey, şeyh ve siyasi güçlerin maşası olmuş hastane personelinin insafsız ellerine terk edilmiştir. Kadının hasta bebeğiyle umutsuzca ve ağıt yakarak hastaneye doğru yol almasıyla bölüm sonlanır.

İkinci bölüm; romanın kahramanı Dr. Ali Orhan’ın üç ay kadar önce Güneydoğu Anadolu’nun bu ücra kentine gelişi ve Ali Orhan’ın fiziki özelliklerinin anlatımıyla başlar. Ali Orhan otuz altı yaşında, sarışın, uzun boylu ve mavi gözlüdür. Avrupa’da görev yaptıktan sonra Ankara’dan ısrarla Anadolu’da görev almayı isteyen Ali Orhan aslında bakanlık tarafından da uyumsuz görülerek sosyalizasyon programı dâhilinde rotasyonla Anadolu’daki dördüncü sürgün yeri olan Güneydoğu Anadolu’ya gönderilmiştir. Ali Orhan’ın ilk izlenimi kaderine terkedilmiş bir hastane ve bu hastanenin oldukça kirli olmasıdır. Bölüm, Ali Orhan’ın hastanenin üç doktoru olan pratisyen hekim olarak görev yapan Dr. Cihan, Asabiyeci Dr. Bekir Pamuk ve kulak burun boğaz operatörü olmasına rağmen hastanenin başhekimliği görevini sürdüren doktor arkadaşlarıyla tanışmasıyla devam eder. Ülkesine hizmet amacıyla idealist bir üroloji doktoru olan Ali Orhan’ın, İstanbul’dan nice umutlarla geldiği bu hastane de çarkın dişlisi olmaktan öteye geçemeyen, sürekli içkiye sığınan ve çareyi ise suya sabuna dokunmamakta bulan ellili yaşlardaki Dr. Bekir Pamuk ile konuşmaları dikkat çekicidir. Bekir Pamuk, Ali Orhan’ın mesleki idealistliğini haklı bulsa da deneyimleriyle bu haklılığı sürdüremeyeceğini ve buralarda güçlünün güçsüzü yutacağını anlatır.

Ali Orhan ise Anadolu’da dördüncü durağı olan bu sosyalizasyon şehrine gelene kadar halkın kendisinin hep yanında olduğunu, ona sıkıntı çıkaranların ağa, bey takımına mensup olduklarını ve doktor vasfı olan herkesin garip vatandaşa hizmet götürmesi gerektiğini savunur. Bekir Pamuk ise gönlü ne kadar Ali Orhan’ın yanında olsa da bu anlattıklarını fazlaca ütöpik bulur ve sadece hemşirelere, hastabakıcılara güç yetmediğini, bu adamları hastaneye yerleştirenlerin parti casusu olduklarını, sürülmemek içinse tüm kentin suyuna gitmesi gerektiğini söyler. Ali Orhan’ın amacı ise ortaya iyi bir iş çıkartmak olup, görevini inandığı bir biçimde yürütebilmek için ne uğruna olursa olsun idealist bir şekilde savaş vermektir.

Bölümün devamında Ali Orhan’ın tayin olduğu bu şehirde çocukluğunun en güzel altı yılının geçtiği öğrenilir. Ali Orhan, bu şehrin köyünden ailesiyle bu şehre çocukluk yıllarında gelmiş olup; ilkokul, ortaokul ve lisenin ortalarına kadar bu şehirde yaşamıştır. Sonrasında ise ailesi çocuklarını okutmak için İstanbul’a göç etmiştir. Ayrıca Ali Orhan’ın hatıralarında bu şehirdeki yakın okul arkadaşları olan Ahmet Süzen, Mehmet Kurtoğlu ve Abdullah Kapisız ayrıntılı olarak anlatılır. Mehmet Kurtoğlu ve Ahmet Süzen bu şehrin yerlisi, Ali Orhan ve Abdullah Kapisız ise bu şehre köyden gelerek yerleşen dört yakın arkadaşlardır. Kahramanımız bu şehirde dokuz-on beş yaş aralığını kapsayan yaşamının en güzel günleri olarak nitelediği altı yıl kalmıştır ve buradan ayrılalı yirmi yılı geçmiştir. Şehri gezerken çocukluk arkadaşları Ahmet Süzen ve Mehmet Kurtoğlu’nun avukat olduklarını öğrenir. Burada Ali Orhan, Kurtoğlu’nu tutkularına tutsak, gönülden sevse bile seni kendi çıkarları söz konusu olduğunda harcamaktan kaçınmayan, dost olduğunda ise kendini kollaman gereken bir kişilik olarak anlatır.

Ali Orhan’ın İstanbul’daki eğitim yılları, gece bekçisi olarak görev yapan ve dar geliriyle çocuklarını okutmaya çalışan babasına destek olmasıyla sıkıntılı bir şekilde geçer. İstanbul’a göç ettikleri zamana göre şehri çok gelişmiş bulan Ali Orhan, doğup büyüdüğü bu şehri kendi öz yurdu görür ve güçlüklerin altından rahatça çıkabileceğini düşünür. Bölümün devamında Ali Orhan, Haydarpaşa Numune Hastanesi’nden tanıdığı buradaki başhemşirelik görevini sürdüren Perihan ile karşılaşır. Fakat Perihan’ın İstanbul’da çalışkan, işine bağlıyken burada görevini gerektiği gibi yapmadığını görür. Hastanenin başhekimi ise kulak burun boğaz operatörü olmasına rağmen, gerek hastanenin fiziksel koşulları, gerekse alet edevat bulamayarak çalışma sahası olmadığı için ilaçlarla idare eder ve ameliyat yapamaz. Hastane insanca yaşam koşullarından oldukça uzak ve kirlidir.

Başhekim, buradaki temizlik, hasta bakıcı gibi görevlilerin bu kentin yerlilerinden olduğunu, görevlerine getirilirken sınava tabi tutulmadan, ensesi kalın dayıları tarafından getirildikleri için iş yaptıramadıklarını anlatır. Ali Orhan, tanıştıkları doktor arkadaşları haricinde lojmanda kalan bir nisaiyeci, bir intaniyeci, iki pratisyen hekim ve kentte çalışan bir hariciyeci daha olduğunu öğrenir. Başhekim de, Bekir Pamuk da hükümeti parmakları ucunda oynatan bir avuç çıkarıcının önünde diz çökmüştür ve Ali Orhan onlardan kendisine hayır gelmeyeceğini anlar fakat Dr. Cihan ile anlaşabileceğini düşünür. Bekir Pamuk, Ali Orhan ile sohbeti sırasında düzeni beğenmediği için Ali Orhan'ı solculukla yaftalar. Ali Orhan ise sadece yolunda gitmeyen şeylere karşı olduğunu, ülkeyi yok etmeye götüren şeyin uyuşukluk, tembellik ve sağ-sol çatışması olduğunu söyler. İdealist doktorun savaşı, bu saydıkları ve çıkarıcılığa karşıdır. Hastanede doktorlar haricinde iki hemşire, iki ebe, bir röntgen teknisyeni, sağlık memurları ve Mehmet Usta dedikleri hastanenin en eski personeli olan bir pansumancı vardır. Gayet ilkel şartlarda yapılan bir ameliyata izleyici olarak giren Ali Orhan, ameliyat sonrası Mehmet Usta'nın hasta yakınlarını bahşiş vs. adı altında sömürmesine şahit olur. Mehmet Usta'nın şehirdeki hatırı sayılır mal varlığının da kaynağını böylece öğrenmiş olur.

Tıptaki sosyalizasyonu, Ali Orhan devletin hizmet gitmeyen bölgelere el uzatması olarak tanımlar ve gördüğü bu ilkelilikler ile bu tanım hiç uyuşmamaktadır. Bu ilkeliliklere karşı çıkan Ali Orhan, başhekimle görüşerek yeni bir ameliyat ekibi oluşturmak ister. Fakat başhekim ilkel bile olsa açık eter kullanarak hastayı uyuşturan ve kadrosu hademe olan Mehmet Usta'nın bu görevden alınamayacağını söyler. Bunun nedenini ise şehrin kaymak takımı ve para ile her şeyi yaptırabileceğine inanan zümrenin hastane içindeki adamı olduğunu, devlet kurumuna yerleştirilmiş bir fesat yuvası olmasına rağmen ona dokunulamayacağını anlatır. Bir de yerinde kalmak ve rahat çalışmak istiyorsa yerli halka, halk tanımını dağdaki, bayırdaki değil kalburüstü kaymak tabakaya yaranması ve onların işlerine karışmaması gerektiğini ekler. Ağa, bey takımının devlet içinde beşinci kol olduğunu ve önemli yerlere partiler aracılığıyla yerleşildiğini, düzene karşı çıkmamasını tavsiye eder. Ali Orhan ise görev anlayışı gereği bu gibi işlere karşı olduğunu, devlet içinde devlet olmaya fırsat verilemeyeceğini ve devlet kurumlarının bunlara karşı güçlendirmek gerektiğini savunur. Fakat başhekim, gerçeği particilik de olmayan birbirinin çıkarını baltalamak isteyen, bu çaba ile sürtüşen karanlık çeteler ile başa çıkamayacağını söyler.

Hastanedeki düzeni iyice öğrenmiş olan Ali Orhan, hastalarını muayene ettiği sırada durumu acil olarak ameliyat gerektiren bir hasta getirilir. Şehirde çalışan ve bu ameliyatı yapması gereken doktorun İstanbul'da olması ve hastanın yakın vilayete götürülemeyecek kadar acil olması nedeniyle, Ali Orhan bu ameliyatı yapmak ister. Ameliyat Ali Orhan'ın alanına çokta uzak olmayan ve ihtiyaç olduğu durumlarda birçok kez yaptığı ameliyatlardan biridir. Fakat ortada maddi çıkar olmadığı ve kaymak tabakanın çıkarlarına dokunacağı için bu istenen bir durum değildir. Poliklinikteki hastane görevlisi Halil İbrahim denilen kaymak tabakanın adamı bile Ali Orhan'a bu ameliyatı yapamayacağını söyleyerek doktora doktorluk öğretme yetkisini kendinde bulur. Başhekimle de bu ameliyat yüzünden tartışır ve başhekim bu hastanenin Ali Orhan'ın daha önceki çalıştığı Avrupa ülkelerinden biri olmadığını, bu ameliyatı yapmaması gerektiğini söyler. Fakat Ali Orhan'ın bir hastayı göz göre göre ölüme terk eden kurumun hastane olamayacağını savunmasıyla bölüm devam eder. Ali Orhan ameliyatı başarıyla yapar. Bu olayın akabinde duygusallığı ön planda olduğu için operatörlük bile yapamayan başhekim, Ali Orhan'ı yolundan çeviremeyeceğini anladığı için vekil olarak sürdürdüğü başhekimliği Ali Orhan'a devreder ve iki ay rapor alarak şehirden uzaklaşır. Ali Orhan ise bu görevi sevinerek kabul eder çünkü iki ay bu hastanedeki düzensizliklerle gerektiği gibi savaşılabilmek için iyi bir süredir. Hastanenin poliklinik, mutfak, kiler, çamaşırhane vs. gibi tepeden tırnağa her bölümüne bir disiplin getirerek adeta tembelliğin üstüne bir kara bulut edasıyla çöker. Ama hala bu hastanedeki dış güçlerin adamları olan Halil İbrahim ve Mehmmet Usta gibi vatandaşın kanını emenler hastanede kendi borularını öttürmek için uğraşırlar. Örneğin Halil İbrahim polikliniği düzenleyip temizlemek yerine hastanenin aracıyla direksiyon talimi yapar. Bu gibi halka zulüm edenlere izin vermeyecektir, bu düzenin karşısındadır Ali Orhan. Onun savaşı sömürüyle, sömürenle.

Bir gün hastaneye Ali Orhan'ı ziyarete çocukluk arkadaşı Kurtoğlu gelir. Ali Orhan, Ankara'dan sürgünle buraya geldiğini, görev yaptığı her yerde doğruları söylediği ve yaptığı için sürüldüğünü anlatır. Kurtoğlu ise dilini tutması gerektiğini, Ali Orhan gibi Avrupa'nın birçok yerinde görev yapmış koca bir operatör için buraların gerçek bir sürgün olduğunu söyler. Arkadaşları Ahmet Süzen'in baro başkanı, Abdullah Kapısız'ın ise lisede müdür olduğunu öğrenir Kurtoğlu'ndan. Kapısız da Ali Orhan gibi idealisttir ve o da mevcut düzendeki yolsuzluklara karşı çıkar. Kapısız öyle her aklına geleni yapan takımdan değildir ince eler, sık dokur. Bir kez inanırsa onu inancından kimse döndüremez o da

müdür olduğu lisede yolsuzluklarla bir savaş içerisinde. Kurtoğlu ise bu durumu oldukça yadırgar. Kurtoğlu, milletvekilliği yolunda, siyasete adım atmıştır. Halkın nabzına góre şerbet vermekte ve onların istediği kalıba girmekte oldukça başarılıdır Kurtoğlu.

Bir gece acil olduğunu söyledikleri bir hasta getirilir hastaneye. Fakat hastanın acil olacak bir durumu söz konusu değildir. Hastayı getiren kişi ise şehrin kaymak tabakasından, memleketin ağası, beyi olan otuz köy sahibi Kentin Sesi isimli gazetesinin sahibi olan Av. Sadullah Aras'tır. Hastanın da amcaoğlu olduğunu söyleyen Halil İbrahim, bu hastanın diğer halkla bir tutulamayacağını, ayrıcalıklı davranılması gerektiğini söyler. Ali Orhan ise zaten bu durumun karşısında bir savaş vermektedir ve halkın bir bölümünün ötekilerin üzerinde tutulamayacağını, kendisi için her hastanın aynı konumda olduğunu belirtir. Sadullah Aras ise hastasının ısrarla acil ameliyatlık bir durum olmamasına rağmen acil ameliyata alınmasını istediği için Ali Orhan ile oldukça büyük bir sũrtüşme yaşar ve oldukça ukala bir konuşma yaparak hastaneden ayrılır. Sadullah Ağa'nın uşağı olan Halil İbrahim ile de tartışma yaşayan Ali Orhan gece yarısı poliklinikten çıkar. Nöbetçi hemşire olan Perihan Hanım ise, görevinin başında ve odasında değildir. Perihan Hanım'ı işinin başına geçmesi için uyarmak isteyen Ali Orhan, hemşirelerin ve doktorların yatak odasının bulunduğu üçüncü kata çıkar ve yabancı bir adam gölgesiyle karşılaşır. İyice yaklaştığında ise kaçmaya çalışan adamın yanında, üniforması olmayan, sivil ve uygunsuz bir kıyafetle Perihan Hemşireyi görür. Perihan Hanım ise o kişinin uzaktan bir akrabası olduğunu ve kitap getirmek için geldiğini söyler. Ali Orhan nöbetçi hemşirenin görevinin başında olması gerektiğini hatırlatarak, adamın ise gece vakti hastanede bulunmasının sebebini a açıklamasını ister. Gene kendisine tehditler savuran ve kendisinin Kentin Sesi Gazetesi yazarlarından Celal Çolak olduğunu söyleyen bir üst tabakayla karşılaşır. Konu, iki hemşirenin de tanıklığı eşliğinde tutanak tutularak üst birimlere taşınır ve bölüm sonlanır.

Üçüncü bölüm, çarşı merkezindeki eski bir yapı olan karakolun şehirdeki yeri tasvir edilerek başlar. Sümer Alanı'na uzanan şehir merkezindeki çarşı ayrıntılı bir şekilde anlatılır. Ayrıca şehirdeki enerji yetersizliği nedeniyle her akşam şehrin belli semtlerinde, belli saatlerde elektrikler kesilir. Çarşı karakolundan iki polisin aralarında tutuklu olan genci götürmeleri ve bu sırada bir eczane önünde bu gencin hasmıyla bir pehlivan edasıyla karşılaşması anlatılır. Polislerin tutukluya davranışları ve devamında elektriklerin kesilmesini fırsat bilen gencin polislerden kaçışı ile bölüm devam eder. Diğer yandan çarşıda bir kahvesi olan Gaffar Usta ve kahvesi tasvir edilir. Kent gazetelerini takip eden

Gaffar Usta aracılığıyla o günün gazetesinde Sadullah Aras'ın Dr. Ali Orhan için asılsız suçlamalarına yer verilir. Sadullah Aras yazısında, Ali Orhan'ın istediği hastayı yatırıp, istemediğini kapıdan kovaladığını ve hastanenin elemanlarına rahat vermediğini, hakaret ederek küçük düşürdüğü için sağlık personelinin başka kurumlara kaçtığını iddia etmektedir. Buna örnek olarak Sağlık Müdürlüğü'ne sığındığını söylediği Başhemşire Perihan'ı gösterir. Tam bu sırada elektrikler kesilir, iki el silah sesi duyulur ve kahvedekiler ne olduğunu anlayamaya çalışırken polislerden kaçan Miço lakaplı kasığından kama ile yaralanmış mektepli genç kahveye girer. Kahvedekilerin yaralıyı hastaneye götürmek için taksi arayışlarıyla bölüm biter.

Dördüncü bölüm, Ali Orhan'ın bıçakla yaralanarak hastaneye acil bir şekilde yetiştirilen hastayı kurtarma telaşıyla başlar. Hasta acilen ameliyata alınmak zorundadır fakat savcı ve kentteki hariciye doktorunun da gelmesi gerekmektedir. Ali Orhan ise durumun çok acil olması sebebiyle bekleyecek zamanın olmadığını ve alışlageldiği üzere gene bir ziyafette olan hariciye doktoruna ulaşmanın zor olduğunu söyler. Bütün olumsuzluklara rağmen hemen ameliyata başlayan Ali Orhan, hastanın çok kan kaybetmesi üzerine şehirdeki cezaevindeki mahkûmlardan kan bulunmasını ister. Dr. Cihan hemen cezaevi müdürü ile iletişime geçerek uygun kan verecek mahkûmu bulmuş olsa da araç bulunamadığı için gerekli kan, ameliyata zamanında yetiştirilememiş ve hasta kaybedilmiştir. Ali Orhan ise Sağlık Müdürlüğü kanalı ile vilayete bu olayı bir tutanakla bildirmiş ve ameliyattaki diğer doktor arkadaşlarına da bu tutanağı imzalatmıştır. Yazıda; Sağlık Müdürlüğü'ne daha önce üç kez yazılı başvuruda bulunarak acil hastane hizmetleri için bir araç tahsis edilmesi istendiğini ve bu istek yerine getirilmediği için hastane hizmetlerinin aksadığını, acilen ameliyata alınan Mustafa Dağkırın adındaki yaralıya zamanında kan verilemediğinden hastanın kurtarılamadığı anlatılmıştır.

Beşinci bölüm, Mehemmet Usta'nın çiftliğinde verilen ziyafet ile başlar. Bu ziyafette kentin kalburüstü takımından Mehmet Kurtoğlu, Ahmet Süzen, Sadullah Aras gibi hukuk camiası ile hastanenin doktorlarından Bekir Pamuk, nisaiyeci olan Hüsamettin ve rotasyonla beş gün önce yeni gelen hariciyeci bulunur. Mehemmet Usta ve oğulları konuklarını gereğince ağırlayabilmek için oldukça çaba sarf eder zira konukları halktan ayrı halkın üstünde olanlardır. Bölümde esere de hâkim olan bu anlayış doğudaki particilik kavramının tanımı açısından oldukça önemlidir. Halkın üstünde olanlar tanımı, dağ yamaçlarını elde tutmaya çalışan dağ adamlarının üstüne (isyancıdır diye) jandarmayı

harekete geçirenlerin oğulları, yeğenlerini kapsar. Bir de bunları saf dışı etmek isteyen bir başka takım ve diğer grubu oluşturan kentteki egemen zümre ile köyden kente gelenlerin çıkar çatışması ve halkı kendine çekmeye çalışan bir başka grup. Sıradan birinin kişilik kazanarak olayları anlamasına sıcak bakmadıkları için Ali Orhan'ı da istemiyorlar çünkü dağ adamı onlara göre ne kadar eğitim görmüş olursa olsun bir tarafı dağlı kalmıştır. Diğer yandan yeni gelen hariciye doktorunun muayenehane açmakta kararsız oluşunu Ahmet Süzen, Ali Orhan'dan çekinmesine bağlar. Ahmet Süzen'e göre Ali Orhan'ın hastanede doktorların daha verimli çalışması için muayenehane açmalarına soğuk bakması yanlıştır. Büyük kentin doktoru için buralar çok yetersizdir ve hemen geri dönmeyen bir yolunu bulmaya çalışırlar hâlbuki muayenehane açarak daha fazla gelir elde edecek olan doktor, en azından paranın yüzü suyu hürmetine burada kalarak bu şehre hizmet getirmelidir. Bu bölüm eser için ayrı bir önem teşkil eder. Bölümde, Dr. Bekir Pamuk vasıtasıyla roman kadrosundaki birçok kişi tanıtılır. Ahmet Süzen'in baro başkanlığı yanı sıra tuttuğunu koparan, işini layıkıyla yapan, siyasi görüş ayırt etmeksizin halkın yanında olan ılımlı bir solcu avukat olduğu; Mehmet Kurtoğlu'nun değerli bir avukat olması yanı sıra siyasi yönden ilerleyerek çoğu zaman kuzu postuna bürünen bir kurt olduğu anlatılır. Nazım Hikmet sevdalısı olan nisaiye doktoru Hüsamet'in ise ateşli sol görüşü ve idealistliğinin sadece sözde kaldığını, muayenehane açarak gariban köylüyü soyup soğana çevirmesini, sömürüyü sömürüyle yenmeye çalışmasını eleştirir Bekir Pamuk. Bekir Pamuk'a gelince kendisi hastanın gönlünden gelerek getirdiği hediyeler karşılığında birkaç düzmece rapor yazmasını rüşvet tanımı içerisine almaz.

Yirmi beş otuz yılın kurdu Mehemmet Usta ise doktorların yanında saygılı, suskun görünmesine rağmen dayıoğlu olan Sağlıkçı İbrahim ile kentteki sağlık kurumlarının bir numaralı adamıdır ve Ali Orhan geldikten sonra hastaneyi yıpratmayı amaçlayan propagandalarına şehrin iri kesiminin isteğiyle başlamışlardır. Sağlık personeli içerisinde yer alan ebe, hemşire, memur kısacası menfaatleri için düzeni bozan o grup, çıkarlarına engel olandan kurtulmak için planlarını yaparak Sadullah Aras'ın da savaş planlarına dâhil olurlar. Ali Orhan için türlü iftiralarla halkı galeyana getirmeye çalışan Sadullah Aras'ın ise bu ziyafette yeni hariciyeciyi samimi olmaya çalışarak kendi tarafına çekme isteği bu plan dâhilindedir. Nisaiyeci Hüsamet'in acil hasta için ziyafetten ayrılarak hastaneye gidişi ve döndüğünde Ahmet Süzen ile bir önceki bölümde anlatılmış olan bıçaklanarak öldürülen Miço lakaplı gencin faili Abuzer'in yakalandığı haberini verir. Ahmet Süzen;

Abuzer'in, karanlıkta adam bıçaklayabilecek ustalıkta bir genç olmadığını düşünürken, Kurtoğlu ise deliller ışığında suçlunun Abuzer olduğuna inanır. Kurtoğlu'nun Doğu kültürüyle bütünleşen, İslam kültürüyle yoğrulan ulusun kendisine hiç benzemeyen bir görüşü benimsemeye kalkmasının gençler arasında sıkıntı oluşturmalarına karşın Dr. Hüsamettin'in sağ felsefenin gününü çoktan doldurduğunu söylemesiyle ortamda bir sağ-sol gerginliği yaşanır. Sadullah Aras'ın Ali Orhan'ı vatandaşa yardım için değil de farklı amaçlarından dolayı bu şehirde bulunduğunu ve içten pazarlıklı olduğunu ifade ettiğinde, Kurtoğlu hiç ses çıkartmazken Ahmet Süzen Ali Orhan'ı içi dışı bir olan tek kişi olarak görür ve deliliğinin ise bu tutumundan ileri geldiğini söyleyerek arkadaşını savunur. Ahmet Süzen kalktıktan sonra masadakilerin saygıyla karşıladıkları şehrin önde gelen zenginlerinden olan, halka bunaldığında borç vererek iyilik yaptığı düşünülen ama aslında borçları geri alırken de halkın kanını emen bir kişi olarak tanıtılan Ali Çavuş gelir ziyafete. Gelişi boşa olmayan Ali Çavuş'un doktorlardan küçük bir isteği vardır: İşletmesinde bir çocuğun kaçakçılık suçundan hapiste yatan ağabeyine iki aylık bir düzmece rapor lazımdır. Bu konudan sonra saz ve söz eşliğinde eğlenen bu topluluk, Bekir Pamuk'un farklılıklara rağmen, ortak kültürün bir getirisi olarak insan kavramı adı altında birleştiklerini düşünmesiyle bölüm sonlanır.

Altıncı bölüm, Ahmet Süzen'in çakırkeyif bir şekilde ziyafetten evine dönüşü ve eşi Aysel'in onun hastalığından dolayı endişeleriyle başlar. Nitekim Ahmet Süzen, üniversitenin ilk senesinde ortaya çıkmış olan beynindeki tümörün bir sonucu olan behçet hastasıdır. Çaresi bulunmayan ve gün geçtikçe de ilerleyen bu hastalık nedeniyle on sene içerisinde iki gözünü kaybeden Ahmet Süzen, tüm güçlüklerle rağmen fakülteyi bitirmiştir. Ali Orhan'ın ayrılmaz dört çocukluk arkadaşından biri olan Ahmet Süzen, tıpkı Ali Orhan gibi ülkesi için çalışmayı kendine görev bilen, mesleğini layıkıyla yapmaya çalışan, maddiyata da önem vermeyen başarılı bir avukat ve aynı zamanda da şehrin baro başkanıdır. Otuz altı yaşında ve neşeli bir karaktere sahip olan Ahmet'in mutlu ve fedakârlıklar üzerine kurulu bir ailesi vardır. On senelik evli ve üç çocukları olan çiftin, Ahmet'in sözlü iken hastalığının ortaya çıkması ve Aysel'in, Ahmet'in tüm ısrarlarına rağmen ondan vazgeçmeyerek evlenmesi Aysel'i romandaki fedakâr bir aşkın sembolü haline getirmektedir. Ahmet Süzen'in gözlerini kaybetmeden dünya gözüyle gördüğü tek çocuğu büyük kızı Simten'dir, ortanca çocuğu olan oğlu Beltan'ı ise sadece siluet olarak hatırlayan Ahmet, iki çocuğu varken hem hukuk öğrencisi hem de babadır. Beltan içinse

babası adeta onun kahramanıdır çünkü kapalı gözle fakülte bitirmiş bir baba, tüm babaların üstündedir. Bu süreçte Ahmet'in ailesinin İstanbul'a göç ederek aileyi gurbette bir araya toplamaları Ahmet ve Aysel için büyük bir destek olmuştur. Son çocuğu olan Güldal ise Ahmet Süzen için adeta yaşama sebebidir.

Bölümde dikkat çeken bir diğer konu ise Miço'yu öldürmekle suçlanan Abuzer'in annesi Hayre Bacı'nın oğlu için Ahmet Süzen'in gece vakti evine gelişidir. Hayre Bacı, Ahmet Süzenlerin eski mahallelerinden kapı komşusudur. Abuzer'in suçsuz olduğunu anlatmaya çalışan Hayre Bacı, Ahmet Süzen için önemli bir delil olan Abuzer'in solak olduğunu, sol kolunun ise birkaç gün önceki kavgada yaralandığı için kullanamadığını ve sağ kolunun zayıflığından dolayı Abuzer'in Miço lakaplı arkadaşını bıçaklayamayacağını anlatır. Eşinin ölümüyle üç çocuğuyla hayat yükünü sırtlamaya çalışan Hayre Bacı'yı gece vakti Ahmet'e getiren sebep ise Abuzer'in bir küçüğü olan liseye giden kızının kitaplar bahane edilerek karakola götürülmesidir. Emniyet müdürüne ulaşarak Hayre Bacı'nın kızını ailesine teslim ettiren Ahmet Süzen, Abuzer'in davasını almaları için iki avukat arkadaşına rica etse de ikisi de bu davayı almak istemezler. Kurtoğlu'nun gecenin iki buçuğunda Ahmet Süzen'i arayarak Abuzer'in davasına karışmamasını ikaz etmesi ise Ahmet Süzen'i bu dava konusunda daha inatçı ve ısrarcı yapar. Bölüm Aysel'in, Kurtoğlu'nun milletvekilliği yolunda ilerleyişini örnek vererek, Ahmet'in diplomasının hakkını daha iyi bir yaşam için vermediği düşüncesine karşın (maddi açıdan), Ahmet'in ise sıfatın önemli olmadığı, ülke için çalışmanın, mesleği için bu yola can koymanın en büyük ideal olduğunu Aysel'e anlatmasıyla sonlanır.

Yedinci bölüm, Ahmet Süzenlerin evindeki günlük telaşın yaşandığı bir sabahın anlatımı ile başlar. Baro kâtibi olan Abdullah, sabah erkenden Ahmet Süzen'i evinden baroya götürmek için almaya gelir. Yolda, belediye başkanının yaptığı hizmetler ve yeniliklerden sohbet ederlerken Ahmet Süzen Burç Eczanesi'nin önünde durur ve eczacıdan Miço'nun bıçaklandığı olayla ilgili bilgi alır. Olay sırasında Burç Eczanesi'nin önünde olan Abuzer'in kolunun sarılı ve boynuna asılı olduğu gibi birtakım bilgileri eczacıdan öğrenerek baroya geçer. Baroda ise Abdullah ile önce dava dosyalarını gözden geçiren Ahmet Süzen sonrasında günlük gazeteler hakkında bilgi sahibi olur. Hâkimiyet Gazetesi'ndeki Sadullah Aras'ın, Milli Eğitim Müdürü ve şehrin lise müdürü Abdullah Kapısız hakkındaki siyasi anlamda halkı ayrıştırmaya çalışan haksız iddialarla dolu yazısı dikkatini çeker. Okuldaki mescidi, konumu uygun olmadığı için başka bir yere taşıdığı,

gençlerin her fikre geniş bir açıdan bakmaları için farklı kitap ve fikirlerden beslenmeleri gerektiğini savunan Kapısız'ı, halkın inançları ve devlet otoritesiyle alay etmekle ve bunun yanı sıra sözde aydınlıkla suçlar. Başka bir gazetede ise o gün lise müdürünün, çözüm bekleyen sorunların halledilebilmesi için öğretmenler ve veliler ile yapılması planlanan bir toplantı davetiyesine yer verilmiştir. Sonrasındaki başka bir haberde ise, Dr. Ali Orhan'ın hastanede modern bir ameliyat ekibi kurduğu ve birçok yenilik hareketlerini başlattığı; çalışan doktorun önüne dikilen karaçalılardan incinmemesi, yürüyüşünü de durdurulmasını istediklerini anlatan bir yazı yer alır. Bu yazılar sonrasında Ahmet Süzen'in aklına Kentin Sesi Gazetesi'nde on gün kadar önce yer alan kaçakçılıkla ilgili bir yazı gelir. Gazeteyi bulan Abdullah'tan yazıyı tekrar okumasını ister. Bu yazıda kaçakçılığı yapan karı-koca Ahmet ve Zeynep Keskin'in yanı sıra şehirde kaçakçılıkla tanınan Mehmet Yıldırım ve bıçaklanarak ölen Miço lakaplı Mustafa Dalkıran'ın da yakalanarak adliyeye sevk edildiğini öğrenir. Yazıhanesindeki yardımcısı olan Yaşar'ı çağırarak çarşıya çıkan Ahmet Süzen'in gözleri görmemesine rağmen diğer duyuları diğer insanlara göre çok daha fazla gelişmiştir. Geçtiği sokakları, evlerin bahçelerini o kadar iyi gözlem yapmaktadır ki ona eşlik eden arkadaşları bile bu duruma şaşkınlıkla bakmaktadır. Ahmet Süzen, kaleyi saran dükkânların önünden geçerken ürünleri toplama, ülke içi piyasaya sürme mekanizmasının bu bölgede olmadığını, ürünlerin doğadan alındığı gibi işlenmemiş olduğunu fakat bunun yanı sıra köylünün komisyoncunun elinde, kentler arası piyasanın ise iri kesimin kontrolünde bir düzen olduğunu anlatır Yaşar'a. Kentin belli başlı zengininin büyük kentlerden getirerek hemen alıcı bulduğu mallar ise şehrin merkezinde vitrinleri süslü püslü olan Sümer Alanı'nın oralarda satıldığını ekler. Şehrin merkezinden sokaklara doğru yürürken Ahmet'in aklına, Ali Orhan, Kapısız ve Kurtoğlu'yla olan dostlukları gelir. Kurtoğlu ve Ahmet şehrin yerlisi olup diğer iki arkadaşları şehre köyden göç etmişlerdir. Ali Orhan ve Kapısız'ın ise onca süre farklı yerlerde yaşadıkdan sonra tekrar bu şehirde birleşmeleri hepsi için heyecan verici bir durumdur. Ahmet'e göre tıpkı masallardaki gibi az gitmiş uz gitmişler, çeşit çeşit yer görmüşler kim en değerliyi elde edebilirse, en üstün olacak ve bir araya geldiklerinde birbirlerine başarılarını göstereceklermiş. Ahmet, Ali Orhan ve Kapısız birbirlerine benzeyen idealist arkadaşlar olmasına karşın ağa oğlu olan Kurtoğlu bu grubun içinde farklıdır. Kurtoğlu, tek ayağı üzerinde kırk takla atan, kimselere gerçek yüzünü göstermeyen, çekirdekten ustadır. Bu düşünceler eşliğinde sonunda cezaevine varır Ahmet Süzen ve Yaşar. Her ne kadar cezaevi müdürü Ahmet'i, Abuzer ile görüştürmemek için uğraşsa da savcı ile olan görüşme sonrası

Ahmet, Abuzer ile görüşür. Abuzer, Ahmet'e olay gecesini, Miço ile grubunun kendisini pestil ettiklerini ama onu vuranın kendisi olmadığını sadece olay sırasında eczanenin kapısında bulunduğunu anlatır. Yanından karanlıkta bir arabanın geçtiğini fakat karanlık olduğu için içerisini göremediğini ve sonrasında Gaffar'ın kahvesine herkes gibi gittiğini söyler. Fakat Ahmet Süzen'e göre Abuzer suçsuz olsa bile olay hakkında gizlediği şeyler vardır. Ahmet, Abuzer'in bir at ile kaçarak dağlara çıkmasını ve bunları yaparken ona kimin yardım ettiği sorularının cevabını bulamamaktadır. Bu sorular kafasını kurcalayarak ve olayın daha çok başında olduklarını düşünerek cezaevi müdürünün yanına gelir. Cezaevi müdürünün üstünden bir yük kalkmışçasına olan rahatlığı ve davranışları Ahmet Süzen'in dikkatini çekmiştir. Gazetede okumuş olduğu kaçakçılık olayını müdüre de soran Ahmet Süzen, karı-koca olan çift haricinde delikanlıyı bilmediği yanıtını alarak cezaevinden ayrılır.

Yazıhaneye uğradıktan sonra Abdullah Kapısız'ın müdürü olduğu lisenin toplantısına geçen Ahmet Süzen, müdür yardımcısının konuşma yaptığı sırada içeriye girer. Amacını öğrencilerin iyi yetiştirilmesinden çok siyasi yönle saptıran bir konuşma yapmakta ve idarenin haberi olmaksızın öğrencileri tek tip bir kalıba sokacak olan “iyi davranışlar ve de hatalı davranışlar” adı altında basılı bir listeyi velilere dağıtmak isteyen müdür yardımcısı, Abdullah Kapısız tarafından kibarca susturulur. Konuşmasına biraz önceki yanlışlıklara değinerek başlayan Kapısız, gençliği belirlenmiş kalıpların içinde tutmanın veya tutmaya çabalamanın, yani baskı ve ceza yönteminin çağın gerisinde kaldığını vurgular. Ön saflarda oturan ve Kapısız'ı sözleriyle oldukça tahrik eden Sadullah Aras için, kendileri gibi düşünmeyen herkes yok edilmeli, cezalandırılmalıdır. Burada da Sadullah Aras olayları siyaset üzerinden sağ-sol görüşüne dayandırarak, öğrencilerin sol görüşlü olduğunu düşündüğü kitapları okumaması gerektiği yanlısıdır. Derste bir öğrencinin dersi dinlememesini yanlış olarak değerlendirmezken kendine göre sol görüşlü olduğunu düşündüğü kitabı okuduğu için cezalandırılmalıdır. Ahmet Süzen ise Kapısız'ın Sadullah Aras'a verdiği cevaplardan gurur duyarak kendisine öz eleştiri yapar. Neden Kapısız kadar yürekli olamadığını, halktan değil de neden halkın yüreğindeki kalıplaşmış düşüncelerden korktuğu için sessiz kalmaya çalıştığını eleştirir. Ahmet Süzen de Sadullah Aras'tan hiç hoşlanmaz, onu politikacı, gazeteci ve avukat bozuntusu olarak görür. Sinirli bir kişiliği olmasına rağmen Kapısız'ın sakin kalarak sorulara cevap vermesi üzerine, Ahmet Süzen çocukluk ve üniversite arkadaşlarının karakterlerini hatırlar. Kavgacı ve

sinirli olmasına rağmen Kapısız, Ali Orhan gibi deliliğe de vardırılmaz durumları fakat Ahmet Süzen kavgayı sevmeyi için hoşgöründen sunar. Kurtoğlu'nun susması ise sinsiliğinden, gününü beklemeyi yeğlemesinden dolaydır Ahmet'e göre. Ali Orhan burnundan kıl aldırmanın, Kapısız ise dediğim dedik bir tiptir. Toplantı, son konusu olan Sadullah Aras'ın kendi siyasi fikirleriyle aynı yöndeki öğretmen arkadaşlarına karşı haksızlık yapıldığını düşündüğü olay için bir açıklama istemesiyle son bulur. Lise Müdürü Kapısız, görevini yapmamak için bir kuruluşun ardına gizlenen bir tutumun yanlış olduğu kadar, derse girmediği halde ders defterini imzalayarak hak etmediği bir parayı almanın da bir öğretmene yakışmayacağını anlatır. Sadullah Aras'a, bir idareci olarak önüne dayatılan bu yanlış tutumdaki öğretmenin hasta sevk kâğıdını hiçbir vicdanlı idarecinin imzalamayacağı gibi bu konuların bu ortamda konuşulmasının yanlış olduğu cevabını verir. Bölüm, Sadullah Aras'ın anaların okula celbinin teamüllerine ters düştüğü görüşüyle ve Kapısız'ın kadın olmanın çocuğun velisi olmaya engel olmadığını hatırlatması şeklinde karşı karşıya gelmeleriyle bölüm sonlanır.

Sekizinci bölüm, Mehmet Kurtoğlu'nun Hâkimiyet Gazetesi'ndeki Milli Eğitim Müdürü ve Kapısız'a yapılan haksız eleştirileri okumasıyla başlar. Okuldaki mescidin kapatılması ve kız-erkek öğrenci ilişkilerinin doğal olduğunu savunan Kapısız'ın ve Kapısız'a ses çıkarmayan Milli Eğitim Müdürünün bu düşüncelerine katılmadıklarını, bu durumu ise milli ahlak görüşü çerçeveleriyle örtüşmediğini anlatan bir yazıdır bu. Kurtoğlu'nun ise bu yazıyla oldukça tadı kaçmıştır. Çünkü ister Ali Orhan, ister Kapısız ve son olarak da Ahmet Süzen olsun hiç birine laf anlatamıyor olması canını sıkılmaktadır. Kurtoğlu'na göre hükümet onları lise, hastane müdürlüğü gibi önemli konumlara getirmiştir ve onların da yapması gereken suya sabuna dokunmadan, halkın nabzına göre şerbet vererek, halk neyi beğeniyorsa onu söylemeleridir. Hele ki halkın en ince yanı olan din ve ahlak konularına hiç dokunulmamalıdır yoksa ateşlerde yanılır. Bu üç arkadaşına, bu durumları anlatarak o günahını atmış, arkadaşlık görevini yapmıştır geri kalan kendilerinin bileceği iştir. Kurtoğlu ikinci namazı için camiye yetişebilseydi siyasi kimliği için oldukça olumlu bir durum olacağını düşünerek hayıflanırken, aklına Diyarbakır'dan geldiği için ikinci namazına yetişemediğini söyleyerek bu durumdan kendisini kurtarabileceği gelir. Ona göre yapacak tek şey, gerçeği örtbas etmektir. Kurtoğlu, toplantılarında din ehlini bir araya getirerek ve halkın din yönü konusunda onlarla aynı görüşte gibi görünerek halkın ince noktası olan din üzerinden siyasetini yaparak ya da

diğer bir ifadeyle halka oynayarak siyasi yoluna devam eder. Amacı üç yıl önce kıl payı kaçırdığı Meclis'e bu dönem gidebilmektir ve kendisine bu yolda, yaman bir hokkabaz olduğunu düşündüğü Abdi Hoca'yı rakip görür. Sadullah Aras'ı akıllı bulmakla beraber ona karşı da bir meydan okuyuş söz konusudur. Kurtoğlu'na göre halkı yönlendiren önemli bir güç ise ağa ve şeyh takımıdır. Onların çıkarı ne yandaysa halk ve onun için önemli olan halkın oyları, o taraftadır, o gruba da dikkat edilmelidir.

Kurtoğlu, kentin sinema salonunda yapılacak olan toplantıda konuşma yapacaktır. Yazıhanesinden çıkarken kâtibine, soran olursa toplantıda olduğunu, hangi partiden olursa olsun herkesin katılabileceğini ve toplantının en önemli özelliğinin ise din ehlinin bir araya gelmesi olduğunu söylemesini ister. Bölüm, Kurtoğlu'nun gözünden kendi siyasi pozisyonu için rakip gördüğü kişileri tanıtmasıyla devam eder. Bu toplantı, İstiklal Marşı ve akabinde belediye başkanının şehir için yaptığı hizmetleri anlatmasıyla başlar. Aralarında Ankara ve İstanbul'dan gelmiş olan din görevlileri de olan birçok başıma ve hatip, sosyal adaletin nasıl getirileceği konusunu da içeren birçok İslami görüşü halka anlatacak konuşma yaptıktan sonra söz Kurtoğlu'na geçecektir. Kurtoğlu, iyi bir konuşmacı ve hatiptir. Yan tarafında kendisinin de bir zamanlar karşısında el bağlayıp, boyun kıranlardan olduğu Abdi Hoca oturmaktadır. Kendisini, sevecen bakışlarıyla, saygın duruşuyla karşısındakini etkisi altına alan bir büyücü olarak niteler. Abdi Hoca'yı kendisi için büyük bir rakip olarak görür ve oldukça karanlık, içten pazarlıklı bulur. Ama halka göre Abdi Hoca oldukça güvenilir ve Hak kapısının adamıdır. Abdi Hoca'yı mensubu olduğu partiye alabilmek için oldukça çaba sarf eden Kurtoğlu, şu an ise rakibi olduğunu düşünerek milletvekilliği yolundaki şansını ona vermekten korkmaktadır. Kendisinin de beş köy sahibi bir ağanın oğlu ve hoca torunu olduğunu düşünse de Abdi Hoca'yı rakibi olarak destekleyen gücün, şehrin önde gelen adamlarından Ali Çavuş olduğunu düşünür. Ali Çavuş, o şehirde öyle bir güç olmuştur ki onu arkana aldığında sırtının sağlam yerde olduğuna inanılır. Ali Çavuş'un ise kim olduğu belirsizdir. Yıllar önce o bölgede jandarma başçavuşu olarak görev yapmış olan Ali Çavuş, ihtilallerden sonra 'Barış Gönülleri' adı altında birtakım kişiler tarafından eğitim için Amerika'ya gönderiliyor. Bir müddet kendisinden haber alınamayan Ali Çavuş'un sağ görünüp sol oynadığı, Kürtçüleri el altından desteklediği, karışık dolaplar içinde yer aldığı ve silah, esrar kaçakçılığı ile gündeme geldiği, on beş yıl içerisinde kazanılamayacak kadar devasa bir servetinin olduğu halk arasında söylenir. Kurtoğlu'na göre ise bu anlatılanlar gerçekte olabilir söylenti de

bunlar onu hiç ilgilendirmmez. Onu ilgilendiren yanı ise, bu yörede ondan daha güçlü adam olmadığı için yaptıklarına göz yumarak, onun yanında yer alarak işini istediği biçimde yürütmektir. Abdi Hoca hakkında ise, saman altından ne sular yürüttüğünü, çok tehlikeli olduğunu, ona karşı hep tetikte olunması gerektiğini ve açık tarafını kollamasını kendisine hatırlatır. Kurtoğlu, güvercine benzese bile gerçekte şahin olduğunu ve maneviyat için çalışsa da çıkarları söz konusu olduğunda her şeyi yapabileceğini düşünür. Kürsüdeki vaiz, sosyal adalet nizamının ancak Kur'an çizgisindeki esaslara dayanarak hedefine ulaşabileceğini anlatırken, Kurtoğlu ise, emeğin sermayeye ezdirilmesine hiçbir zaman izin vermeyen bir görüşün İslamiyet'te toplanmış olduğunu konu alan konuşması için notlarını gözden geçirir.

Diğer yandan evde çocuklarla oynuyor görünen Ahmet Süzen'in aklı, Abuzer'in davası için Abdullah Kapısız ile yaptığı konuşmalardadır. Ahmet Süzen'e göre küçük yerlerdeki particilik bile gerçek particilik değildir. Amaç birbirlerine karşı olmak, göz oymak, diş sökmek ve bölük bölük olmanın nedeni daha iyi vurmak, vurabilmek için ayrı ayrı bayrakların altında toplanmaktır. Kapısız, bir idareci olarak okulu idare etmeye çalışır fakat gerçekte hocaların bile içinde bulunduğu bir bölünmenin olduğunu düşünür. Fakat öğrenciyi birbirine düşüren, kanlı olaylara neden olana öğretmen gözüyle bakılamayacağını, görüşü ne olursa olsun bir hocanın öğrenciyi kullanmaması gerektiğini vurgular. Öğretmenin amacının ise, ülkeye, öğrenciye karşı bir yeminlerinin olduğu için öğrenciyi bilinçlendirmeye çabalamak, sömürüye karşı uyandırarak gençlerin özgür düşüncüyü öğrenmelerini sağlamak olduğunu anlatır. Önceki gün yapılan aralarında Ahmet Süzen'in de bulunduğu, veli toplantısından örnek vererek Sadullah Aras ve adamlarının karışıklık çıkarmak için orada bulunduğunu söyler. Beyninde sürekli gün içerisinde Kapısız'la yaptığı sohbeti irdeleyen Ahmet Süzen'i, Aysel oldukça düşünceli ve keyifsiz bulur. Akşamüstü tanımadığı kişiler tarafından arandığını ve öncelikle eşinin başka arkadaşlarına yaptıkları gibi onlarında kendilerine şaka yapma ihtimalini düşünen Aysel, telefondaki sesin daha iyi bir yaşam için para teklif etmesi karşısında durumun daha farklı olduğunu anlar. Aysel, telefondakini bir müddet dinledikten sonra telefonu kapatır ve sonrasında ısrarla çalmasına rağmen açmaz. Gecenin ilerleyen saatlerinde Ahmet'in açarak cevap alamadığı telefonun, aynı gün kendisini arayan o kişiler olduğunu düşünen Aysel, telefona anlam veremeyen ve kafası karışan Ahmet'e, zenginlik kavramını sorar. Ahmet ise, yaşamın gerçek anlamının dıştaki oluş ve kaynaşmalar olduğunu sananların

yanıldığını, önemli olan kişinin içindeki insanı insan yapanın özü olduğunu, dış değerlere göre yargılayan ve evi, yaşamı, cepteki parayı değer ölçüsü yapanların çok yanıldıklarını anlatır Aysel'e. Önemli olanın ise, o kendini bilmezlerin arasında şaşmadan yol alabilmek, dıştaki olayları kendi süzgecinden geçirerek, insana yakışanın iradesini kullanmak olduğunu söyleyerek bölüm sona erer.

Dokuzuncu bölüm, Kent Sineması'nda yapılmakta olan, Kurtoğlu'nun da mensubu olduğu siyasi partinin coşkulu toplantısından karelerle başlar. Konuşmasını bitirmiş olan Kurtoğlu ise, içten içe karşı partinin ruhsuz toplantısına karşın bu toplantının coşkulu oluşuna sevinir. Milli Türk Talebe Birliği tarafından giderleri sağlanmış olan bu toplantıda, birliğin temsilcileri en son sahneye çıkarak milletin gerçek aydın kadrosunun çekirdeğini imanlı gençlerin oluşturacağını, bu birliğin ise imanlı gençlerin ocağı olduğunu söyler ve konuşmasını Necip Fazıl'ın veciz bir sözüyle tamamlarken sözü ağzında kalır. Salondakiler ne olduğunu bilmedikleri müthiş bir sesle sarsılır ve bir anda sokağa fırlarlar. Milli Eğitim Müdürü'nün evi bombalanmış ve ev harabeye dönmüştür. Olayın halktaki yankısı ise, bombanın Abdullah Kapısız'ın evine konulması gerektiği yönündedir çünkü halkın dini değerlerine saygısızlık eden din düşmanlarına aman verilmemelidir.

Ahmet Süzen patlama sırasında evde telefonun başında, kendisini tehdit eden kimliği belirsiz kişilerle tartışmaktadır. Bomba koyulan evde ölü, yaralı olmamasına rağmen halk oldukça tedirgin olmuştur. Yan odadaki Aysel, Ahmet'in yaptığı telefon konuşmasından oldukça rahatsız olur çünkü kendisinin de o akşamüstü arandığını Ahmet'e söyleyememiştir. Gece yarısı eve tekrar telefon edilmesi kendisini oldukça endişelendirdiği için Ahmet'e gün içinde rahatsız edildiğini söylemek zorunda kalan Aysel'e Ahmet oldukça kızar. Evini arayarak tehdit boyutuna varan bu durumdan ailesi için oldukça endişe eden Ahmet, durumu neden kendisine daha önce söylemediğini Aysel'e ısrarla sorar. Aysel ise kendilerine şaka yapıldığını düşündüğü için ikinci telefon gelene kadar önemsenecek bir durum olmadığını Ahmet'e anlatır. Aysel ise telefondaki sesin istediklerini yapmaları durumunda yasalara aykırı bir durum olmadan zengin olabileceklerini söylediğini Ahmet'e söyler ve kendisi de bu duruma inanmıştır. Ahmet ise Aysel'in ne kadar saf ve temiz olduğunu düşünerek Aysel'e bir soru yöneltir. Bu soru, yaşamında hayal ettiği en önemli şeyi önüne koymaları durumunda namusunu istemeleri karşılığında ne yapması olurdu sorusudur. Böyle bir şeye asla razı olmayacağını söyleyen Aysel'e ise Ahmet'in cevabı kendisinin de bu olay karşısında aynı cevabı vererek,

kendisini asla satmayacağını açıklar. Ahmet sinirlerin gerildiği ortamlarda kavgadan gürültüden korkan bir karakter olarak okuyucunun karşısına çıktığı için konuyu sabaha bırakarak Aysel'in yatmasını ister kendisi ise evin içerisinde yaşadıkları olayları gözden geçirir. Kapısız'ın yanına Abuzer'in davası için araştırma yapmak için giden Ahmet, Kurtoğlu'nun gençliği maddenin küçültücü coşkularından, sefil bir yaşam biçiminden kurtarmak düşüncesine karşın Kapısız'ın bu düşüncüyü çağdışılıkla eleştirmesini dinler. Kapısız'a göre gençler her çeşit düşünceye açık olmalı ki kendileri için en iyi, en güzeli bulabilsinler. Eğitimci, gencin bu arayış yolundaki sürecini sadece izlemeli fakat taşkınlıklar tehlikeli yollara kaymalar başlarsa öğüt verilmeli, yardımcı olmaya çalışmalıdır. Diğer görüşün aksine Kapısız, gençlerin farklı görüşlerden yazarların eserlerini okuyarak kendi kendilerini geliştirip, doğru yolu bulabileceklerini ve şahsiyetlerinin temelini atabileceklerini söyler. Kalıplaşmış çağdışı bir görüş örneği olan ve bakanlıktan izin alınarak okuldaki mescidin yerinin değiştirilmesinin şehirdeki yankılarını açıklar. Okulda deney yapılması için bir laboratuvara ihtiyaç olduğunu, bu laboratuvar içinde deney yapılacağından dolayı tehlike arz etmemesi için bahçe içinde çevresi açık bir yer olması gerektiği ve mescidin de tam olarak böyle bir alanda konumlandığı için orayı laboratuvar olarak değerlendirerek mescidi de alt kattaki geniş bir alana taşıdıklarını anlatır. Dileyen öğrencinin mescidin taşınan yerinde rahatça ibadetini yapabileceğini, gerçekte ise ders sırasında zaten öğrencinin tam anlamıyla ibadet edemeyeceğini, öğle tatilinde evine gittiği için öğle namazında evde olacağını, ikindi ve sabah namazında da evde olduğunu açıklar. Koparılan yaygaranın ise, gösteriş için, oy toplamak için olduğunu bu durumda gerçekte inançlara ters düştüğü, siyasetin dine dokunmaması gerektiğini söyler. Kapısız kendini ifade ettiği bu sohbetten sonra Ahmet'in okula Abuzer için geldiğini anlayarak, öğrencisi hakkında bildiklerini anlatmasıyla bölüm devam eder. Kapısız'ın öğrencisi Abuzer ile ilgili görüşleri şöyledir: Lise son sınıf öğrencisi olan Abuzer'in geçen yıllarda girişken ve araştırmacı bir öğrenciyken, bu yıl bazı derslerine olan ilgisinin oldukça azaldığını belirtir. Kapısız da okulda yeni olduğu için Abuzer'i o kadar iyi tanımamasına rağmen girdiği edebiyat dersine olan ilgisini bilir. Sosyoloji ve felsefe derslerine de ilgili fakat öteki derslerle pek arası olmadığını aktarır. Kapısız, idareci olarak da hiçbir şey bilmediklerini, öğrencilerin aralarında gruplaştıklarını bile kavganın olduğu gün öğrendiklerini söyler. Ahmet Süzen'in, Abuzer'in arkadaşlarından da bilgi almak istemesi üzerine, Ahmet isimli bir sınıf arkadaşını saatin geç olmasına rağmen bulurlar. Rahat konuşmaları için öğrenci Ahmet'le, avukat Ahmet'i

yalnız bırakan Kapısız çıktıktan sonra Ahmet'in Abuzer'in hem sınıf arkadaşı hem de mahalleden komşu olduklarını öğrenir. Öğrenci Ahmet'in anlattığına göre, Miço, Abuzer'in bacasına ilgi duymuş, yüz bulamayınca da kızı oldukça rahatsız edici hareketlere yönelmiş. Bu durumdan dolayı da Abuzer ve Miço arasında oldukça tatsız olan olaylar meydana gelmiş, birbirlerini dövdürmüşler. Abuzer'in son zamanlarda arayış onlarla açtığını, okuldaki o Tuncelili Haydar Duman adındaki çocukla samimi olduğunu anlatır. Haydar Duman isimli o çocukta okula son zamanlarda gelmemektedir. Haydar isimli çocuk bu şehre Tunceli'den göç etmiş, okula da bu sene gelmiştir. Ağası işletmede işçiymiş ve Abo ile son zamanlarda okulu kırarlarmış. Avukat Ahmet'in, Abuzer'in hangi elini kullanabildiği sorusuna ise, genellikle sol elini kullandığını, hoca kızarsa ya da zor da kalırsa sağ elini kullandığını fakat o zaman da çabuk yorulduğunu ve harfleri bozuk yazdığını, o elinin güçsüz olduğunu söyler. Okuldaki ikilik ya da görüş ayrılıkları hakkında bilgi almak istediğinde ise, Ahmet'in cevabı sağ sol olarak ya da mezhep ayrılıkları olarak bir durumun olmadığını sadece aralarında anlaşamamazlık olduğunu bunun nedenin ise, Tuncelili Haydar'ın Tekel'de mevsimlik işçi olan ağabeyinden kaynaklandığını ifade eder. Haydar'ın, Ahmet ve arkadaşlarına anlattığına göre Tekel'deki düzen adam kayırdığı için haksızlıklar baş gösterir ve bu sebeple işçilerin direnişe geçmesi gerektiğini belirtir. İşletmeye, mevsimlik olarak gelen ve bir mevsim çalışarak memleketlerine geri dönen işçilerin aksine Haydar'ın ağabeyi iki, üç yıldır sürekli çalışırken bu yıl birden işine son vermişler. Kıdemli işçilerini iş yok bahanesiyle toplu halde sebepsizce çıkaran Tekel, çıkarttığı işçilerin bir bölümünü yeniden işe alırken diğer bölümünü de kıdemsiz yeni işçi olarak alıyor. Çıkartılanların büyük çoğunluğu ise şehrin dağ köylerinden olup, oranın yerlisi sayılır ve haksızlık kendi yerli halklarına karşıdır, hükümet kendi istediği adamı alarak fakir fukarayı açıkta bırakıyor Ahmet'e göre. Okulda bu durumun tartışmasını yapan öğrenciler, arkadaşları Haydar'ın onları bilgilendirmesi yönünde, abartıya kaçmadan Tekel idaresinin keyfi davrandığını, kıdem, toplu sözleşme gibi kavramları tartışır. Öğrenci Ahmet'e göre, bu eleştiriler okul idaresine karşı bir durum değil, okulla ilgisi olmayan bir konudur fakat Miçoğilin takımının derdi dış güçlerin de desteklemeleriyle okul idaresi ve mescit- laboratuvar kavgasıyla. Ahmet'e göre idarenin namaz kılacak bir yer göstermesinin yeterli olduğu ve büyütülecek bir konu olmadığı, önemli olanın namazın nerede kılındığının ötesinde, kocası işten atılan kadın, aç kalan çocuğun olduğu, yerli halkın ikinci sınıf vatandaş muamelesi görmesinin haksızlık olduğudur. Miçoğille ayrı gruplar olduklarını böyle anlatan Ahmet, Abo'nun durumunu apayrı bir konu olarak değerlendirir

ve Haydar'ın da iki üç gündür okula gelmediğini, bilgi almak isterlerse Haydar'ın ağabeyinin Tekel'den çıkartıldıktan sonra Ali Çavuş'un işletmesinde işe başladığını söyler. Avukat Ahmet'in, öğrenci Ahmet'e olayın olduğu gece Abo'ya at bulanları sorması ve mahkemede tanıklık etmesini istemesi üzerine, atı nereden bulduğunu bilmediğini, yurtlu arkadaşlarını tanık olarak kullanmasını ve yaşamak istediği için bu olaylardan uzak durmak istediğini belirtir.

Eve döndüğünde kafası bir hayli karışmış olan Ahmet Süzen, davayı alıp almamak konusunda oldukça kararsızdır. Kararsızlığı, gözleri görmeyen bir yarım adam olduğu için önüne kalın duvarlar dikilmesindendir. Çocuklarının selameti için saklanmasını ve tehdit aldığı için davayı almaktan vazgeçmesini söyleyen mantığına vicdanı galip gelerek, Abuzer'in haklılığına olan inancı, gerçeği ortaya çıkarmak için mesleki çabası davayı alması için gerekli ikna sebepleridir. Abuzer ile öğrenci arkadaşı Ahmet'in söyledikleri birbiriyle tamamen örtüştüğünü ve ortada Abuzer'in de dediği gibi ölümle sonuçlanacak bir durum olmadığını, sol elini kullanarak Miço'ya zarar veremeyeceğini, bacısına, kendisine sataşmasının sonucunu onu karakolluk ederek hallettiği itirafıyla Abuzer, Ahmet Süzen'in beyninde haklılığını kanıtlar. Ahmet Süzen, Kapısız ile eski günleri konuşmuş ve içi kıpır kıpır olmuştur. Hele aklından çıkmayan dört arkadaşın meyve için girdiği bahçenin sahibine yakalanarak kendisinin en çok dayağı yediği, o günü hatırlar. Ali Orhan ile Kapısız bir iki sopayla kurtulmuş ama Ahmet kaçamadığı için çok dayak yemiştir. Kurtoğlu ise her zamanki gibi ilk kaçan olmuş ve paçasını kurtarmıştır. Ahmet'in Aysel'e gözü takılır ve çocuklarını görebilmenin aslında toprak diye avuçladıklarının gerçek altın olduğunu bilmeden yaşadığını düşünür. Görme yetisinin ne değerli olduğunu ve bir şeyleri kaybetmeden değerini bilmeyi, gül harap olmadan açıp gözünü bakmak gerektiğini sessiz bir şekilde dünyaya haykırır aslında. Kapısız ile hatıralarını aklından geçirirken onunla olan dini sohbetleri gelir aklına Ahmet'in. Ahmet'e göre yaratana yürekten inanmak gerekir çünkü insanın dünyada varoluşu gerçek bir mucizedir. Ahmet, kendisinin inançsız olduğunu düşünmelerine çok kızar çünkü o batıla sırt çevirip, din yoluna yapılan soytarılıklara karşı çıkar. Gökten gelene hep inandığını, yüzünü yukarı dönüp, gönlünü yüce tutması gerektiğini düşünür. Kendisi için son umudun bu kapı olduğunu, bu kapının Hak kapısı olduğunu, kalabalıkların kapısı olduğunu, ötesinde neler olduğunu hem bilmekte hem de bilememekte olduğunu düşünür. Bu derin düşünceler sonrasında Aysel'i

uyandırarak, Yaşar'a telefon etmesini, ona vekâletnameyi hazırlatarak Hayre Bacı'ya imzalatmasını ve oğlunun davasını alacağını söylemesini ister.

Bölümün devamı Kurtoğlu'nun, Ahmet Süzen'i evinin kapısında bekleyerek kendisiyle Abuzer'in davasını konuşmak için aracına bindirmesiyle devam eder. Kurtoğlu, Ahmet'e sabahın bu erken saatlerinde kendisini uyarmak için geldiğini, bu uyarıları zamanında Kapısız'a ve Ali Orhan'a da yaptığını ama onlardan sonuç alamadığını, hiç olmazsa uyarılarını Ahmet'in dinlemesini ister. Abo'nun bulaştığı kirli işlerin, dünya çapında büyük bir çetenin eseri olduğunu, satılmışlığın başka başka adlarının bulunduğunu, bu çetelerin ülke ya da vatandaş için değil birbirlerinin çıkarı için yemin edip, bir düzen kurduklarını anlatır. Karanlıktaki adam, adına leke sürülmemişi alarak büyük işlerin başına geçirerek dümenini rahat döndürebilir. Abuzer'in yakın arkadaşı Tuncelili çocuğun Kürt milliyetçileriyle ilişkisi olduğunu, ağabeyini ise Tekel'den atıldığında Ali Çavuş'un işletmesine ağız kapansın diye aldığını şu an ikisinin de ortalarda olmadığını anlatır. Miço ve yurttakilerin o şehrin temiz çocukları olduklarını, yurdu kapattırırsa çocukların açıkta kalacağını anlatır Kurtoğlu. Ahmet ise, Kurtoğlu'na Miço'nun kendisinin iddia ettiği gibi temizse, on gün önceki gazetede haberde yer alan, terminalde bohçasında silah ve mermi bulunarak tutuklanan kaçakçı kadın ve kocası gibi belalı kişilerin yanlarında Mustafa'nın ne işi olduğunu sorar. Kurtoğlu ise Miço'nun terminalde birini beklediğini ve olayların tamamen rastlantı olduğunu savunur. Kurtoğlu üstüne basa basa Ahmet'e pisipisine kendisini harcatmamasını, bu davadan vazgeçmesini söylemesine karşın Ahmet bu karanlık kişilerin kim olduklarını ısrarla sorar. Kurtoğlu ise bilmediğini fakat yukarıdan görülmeyen, yeraltı dünyasına ait, dışardan beslenen bir örgüt olduklarını, bu adamların kendi ideolojilerini benimseyenlere bir kaynaktan para dağıttıklarını, bu paraları alanların ise vatanını satanlar, vatani bölmek, parçalamak isteyen vatan hainleri olduğunu anlatır. Abuzer'i de bu anlamda para için satılmışlardan olmakla suçlar. Ahmet, Kurtoğlu'na çok şey bildiğini ve kendisinin de çok dolapların içerisinde olduğunu söylemesiyle ipler gerilir ve Ahmet'e kendisini uyardığını, kendisini göstermeyenle baş etmenin kolay bir şey olmadığını hatırlatmasıyla konuşma devam eder. Ahmet, Diyarbakır'a konuklarını götüreceğini söyleyen Kurtoğlu'na, konuklarını, Ali Çavuş'un işletmesinde ağırlamasını ve daha önce Ali Çavuş'un arkasından atıp tutarak oldukça olumsuz konuşmalar içerisindeyken şu an nasıl böyle bir samimiyet kurduğunu anlayamadığını söyler. Bu dostluğun neyi nesi olduğunu soran Ahmet'e, dostlukların pekişmesi için karşıda ortak bir

düşman olması gerektiğini, toplum içinde itibar sahibi olmak istiyorsan, oyunu kuralına göre iyi oynamak gerektiği cevabını verir. Ahmet, Kurtoğlu'nun çocukluklarındaki gibi hiç değişmediğini, hala ikiyüzlü ve hırslı bir avcı olduğunu düşünür. Ahmet, Adliye binası içerisinde yer alan Baro 'ya geldiğinde, Haydar Duman isimli öğrencinin cezaevinin olduğu o bölgede, kafasına sert bir cisimle vurularak darp edildiğini ve durumunun oldukça ağır olduğunu öğrenerek küçük bir şok geçirir. Ahmet'in bildiği tek şey iz üstünde olduğudur.

Ahmet iki gözünü kaybettikten sonra hafızasının oldukça güçlenmesini Allah'ın ona verdiği bir nimet olarak yorumlar. Ona dosya okumak sadece bir kezdir bir yazılı sayfa gibi, bir çizili, boyalı resim gibidir kafasının içi aç aç bak, oku. Üniversitede de Aysel ve kardeşinin kendisine kitapları okuması sayesinde fakülteyi gözü görmeden bitirebilmiştir. Ahmet, insanın kendisini iyi tanıdığı müddetçe, gözleri kapalı bile olsa, karanlıklar içinde yolunu bulabileceğini, hayatın inanç boyutundaki sırrına ermiş olmasının hayattaki tek kazancı olduğunu ve iradenin başarmak için en önemli nokta olduğunu hatırlatır kendisine. Onu tehdit edenlere inat, Ahmet Süzen doğru iz üzerinde olmanın, görmeyen gözleriyle karanlıkları ışığa boğmanın ve ipin ucunu yakalamış olmanın verdiği mutlulukla oldukça heyecanlıdır. Yaşar'a hastaneyi arayarak Haydar Duman isimli gencin durumunu öğrenmesini isteyen Ahmet, hastanın kendinde olmadığını, beyin kanaması geçirdiğini öğrenir. Ahmet'i kapısının önünde bir süredir bekleyen savcı yardımcısı ise Ahmet'e Abuzer'in savunmasını yapamayacağını, öğrenci olayları siyasiye girdiği için Diyarbakır'a götürüleceğini söyler. İyice bu duruma canı sıkılan Ahmet ise, tüm avukatların saf dışı edilmelerine bir anlam veremez çünkü bu cinayet bu kentte işlenmiştir, düğüm ise bu kentte çözülmelidir. Ahmet, İlerici Gençlik Teşkilatı adı altında yürüyüş yapmak istediği yirmi otuz avukat arkadaşıyla yazıhanesinde toplanır fakat avukatlar oldukça isteksizdirler. Şimşekleri üzerlerine çekmekten korkan avukatlara Ahmet, halkın olanın bitenin bilincinde olmadığını, gerçekte kim daha inandırıcı konuşursa ona inandıklarını ve onları aydınlatmak gerektiğini söyler ve onları zorla da olsa ikna eder. Sessizliğini dışardaki oluş ve kaynaşmalardan kaçtığı için değil, olayları kendi süzgecinden geçirmek için kullandığını söyleyen Ahmet'in, dik duruşuna Yaşar hayrandır. Şu an otuz altı yaşında olan Ahmet'in tek temennisi kırk yaşına kadar yaşamaktır. Rahatsızlığından dolayı hep tedirginlik yaşayan Ahmet, eski görebildiği günlerini oldukça özlemekte, eşini ve çocuklarıyla hasret

giderebilmeyi sadece on beş dakikalığına bile olsa görmeyi çok arzu etmektedir fakat bu imkânsızdır.

Akşamüstü, Ahmet Süzen yanına Yaşar'ı da yanına alarak tabelasında Yetiştirme Yurdu yazan bir binaya gelirler. Ahmet Süzen, Abdi Hoca ile görüşmek için yurda gelmiştir fakat akşam namazı geçtiği için hocanın evinde olduğunu söyleyen bir yeni yetme delikanlı açar kapıyı. Hoca efendinin evinde ayin adını verdikleri bir toplantı olduğunu, yurttaki kalan çocukların çoğunun oraya gittiklerini, yukarıda olan birkaç kişinin ise ders çalışan liseliler olduğunu, kendilerinden yani imam hatiplilerden bir tek çocuğun bulunduğunu, onun da hasta olduğunu söyler. Urfa'nın Garaköy'ünden olan on altı yaşındaki, köyünde çobanlık yapan, kapıyı açan bu delikanlı Mehmet'tir. Abdi Hoca'nın yolculuk sırasında karşılaşarak, hafızlığa çalışması için yurda aldığı, kendisinin deyimiyle Karaköyün kara yazılı çobanı, dağda bayırda davar gütmekten başka bir şey bilmezken, kendi dediği gibi dertler yoldaşı iken, ak günlere ulaşmanın mutluluğunu yaşar. Kendisine göre Mehmet'in burada cebinde harçlığı, yiyip içmenin ise bol olması ve karşılığında kendine göre kayda değer bir şey yapmıyor oluşu onun rahatlık anlayışıdır. Israrla kendisine burada ne bellettiklerini soran Ahmet Süzen'e verdiği cevap ise Abdi Hoca'nın kalın kafalarına ilim sokmak için verdiği uğraştır. O da, Abdi Hoca'nın menfaati için değil kendi iyilikleri içindir. Dünya ve ahiret saadeti için dersler aldığını, Müslüman halkın din bilgisini artırmak için bu dersleri öğrendiğini hatta bunların ders değil sohbet olduğunu söyler. Ahmet Süzen'in Mehmet'e imam hatibin de iyi olduğunu ama kafasının doktorluk, mühendisliğe de iyi çalıştığını, hafızlık yerine bunları değerlendirebileceğini söyler. Aldığı cevap ise bu ocağın adamı olduğu, kendi başına düzen bozmayacağını ve kendisini küçük görerek kendi kendinin önderliğine layık bulmadığı cevabını alır. Bu sohbet sırasında Mehmet adlı delikanlıdan bu yurdun tüm ihtiyaçlarını karşılayan ve bu rahatın kaynağının Ali Çavuş olduğunu öğrenen Ahmet Süzen, Mehmet'in konuşmalarını aynı Abuzer'in konuşmalarına benzetir. Aslında Abuzer'in kapalı kutu oluşuna karşın Mehmet oldukça konuşkan bir çocuktur yani birbirlerine benzeyen yanları olmamasına rağmen Ahmet Süzen, bu çocukta Abuzer'i görür. Ahmet Süzen, Mehmet'e, liseye görüşmeye gittiği sıradaki Abuzer'in arkadaşı Ahmet'i sorduğunda aldığı cevap ise onların derdinin mescit olduğunu, idare ve müdüre karşı olduklarını kendilerinin ise daha önemli konular olan Tekel idaresi, yolunda gitmeyen durumlar, işten atılan baba, ekmeksiz kalan çocuklar gibi konularla uğraştıklarını anlatır. Ahmet Süzen, birden Abuzer ve yurttaki Mehmet'i neden

birbirlerine bu kadar benzettiğini bulur, ikisinin de ortak ve en önemli noktaları yürekten olan inanışlarıdır. Öyle bir coşku ki, hangi sözü söylerlerse söylesinler, gerçeklere hangi açıdan bakarlarsa baksınlar, amaçları hep aynı inanış. Ahmet Süzen, Miço'yu sorar Mehmet'e ve aldığı cevap uzaktan bildiğidir çünkü mekteplidir, büyük adamdır. Ahmet'in kendisinin de mektepli olabileceğini söylemesi üzerine Mehmet, kendisini şaşırtmak ve başını belaya sokmak için mi geldiklerini, memlekete mektepli kadar, imam, hafızın da gerekli olduğunu söyler. Ahmet konuyu tekrar Miço'ya getirdiğinde ise, onun zaten işinin bitik olduğunu ve ayağına çamur bulaştırdığı için buralarda kalamadığını, kendisinin bunları anlatmasının doğru olmadığını söyler. Son olarak Hocaefendi'nin nasıl biri olduğunu Mehmet'e soran Ahmet Süzen, bağlılıklarının sevmekten öte olduğunu, yurdun her şeyiyle kendisinin ilgilenerek düzenini kurduğunu ve akşamları da kendilerine din, iman, ilim, irfan anlatan masallar, hikâyeler anlattığını, Kur'an ı Kerim'i kendilerine açıkladığını, dinsize imansıza göz açtırmayarak gidişata, dünyanın kötülüklerine bulaşmamayı öğrettiğini anlatır. Burada, çoğu sorusunun cevabını bulan Ahmet Süzen, Mehmet'in başını derde sokmadan kalkmanın doğru olacağını düşünerek Abdi Hoca'nın evine gider.

Abdi Hoca'nın evi yetiştirme yurdunun çok yakınında, bir iki sokak aşağısındadır. Kapıdan içeri girdikten sonra üst kata çıkarak Hocaefendi'yi elinde tesbihiyle bulurlar. Ahmet'i karşısında görmüş olmasına oldukça şaşıran Abdi Hoca, kendilerini yitirdiğini düşündüğünü söyler. Abdi Hoca'yı bu ziyaret adeta bir suçüstü yakalama, baskın gibi titretmiştir ve işin gerçeği hocanın burnu koku almakta Ahmet Süzen'den farklı değildir. Abdi Hoca içten içe şaşırmış görünmeye çalıştığını, tilkinin dönüp dolaşıp geleceği yerin burası olduğunu, Hakla, batılı ayırt etmek için buranın gerekli olduğunu sinsice düşünür. Abdi Hoca'nın en önemli özelliği insanın yüreğine işleyen bir sesinin olmasıdır. Bölümden anlaşıldığı üzere, Ahmet'in çocukluğu ninesiyle bu kapının konuğu olmakla geçmiştir. Çocukluğu gözlerinden hızlı bir şerit şeklinde geçen Ahmet, bir anda Kör Hafız adı verilen gözleri görmeyen, oldukça esrarengiz, zikir çekerken sivri uçlu bir şişi bedenine sokan o şeytan kılıklı derviş sorar Abdi Hoca'ya. Çocukluğunda ayin sırasında kadın ve erkeğin ayrı oturduğu odalarda ninesinden ayrılarak ayini diğer çocuklarla izleyen Ahmet Süzen, Kör Hafız'dan çocukluğunda oldukça etkilenmiştir. Ninesinin aksine Ahmet Süzen'in dedesi bu gibi işleri hiç sevmez; Ahmet, tarikattan olan ninesiyle ayinlere gizli gizli katılmış. Dedesi Hakkı aramak için böyle şeylere gerek olmadığını, insanın kendi içine

dönmesi gerektiğini, doğruyu da yanlış da gördüğün vakit Hakka yaklaşacağını söylemiş. Romanın bu bölümünde Ahmet Süzen ve dedesinin gözünden, tarikatların ele alınış biçimi, ürkütücülüğü de ayrıntılı bir şekilde gözler önüne serilmiştir. Ahmet Süzen, Abdi Hoca'nın uyutup da uyumayanlardan olduğunu oraya gittikten çok yıllar sonra anlamıştır. Bir hoca olmasına rağmen bir dava peşine düşerek, Demokrat Parti'nin kurulduğu ilk yıllarda kalabalığın en önünde yürümüştür. Dervişin bedenine şiş batırıp çıkardığını ve bunun da bir numarası olduğunu soran Ahmet Süzen'e, Abdi Hoca onun sihirbaz olmadığını fakat Ahmet'in gerçeklere yalan diyenlerden olduğunu unuttuğunu söyleyerek çıkışır. Bu çıkış üzerine Ahmet, kendisinin gözü kapalı olmasına bakmamasını, dümenleri varsa kendisine yutturamayacağını söyler. Ufak çaplı bir tartışmadan sonra Abdi Hoca hemen oraya Miço için geldiklerini, gerçek bir hoca olduğu için anladığını söyler. Siz-biz şeklinde insanları ötekileştiren Abdi Hoca, Ahmet Süzen'e Tuncelili Haydar'ın vurulmasını kastederek onların takımından birinin vurulduğunu söyler. Hocaya göre Miço kendi takımlarındandır, Haydar ise Ahmet Süzenlerin takımından. Kendi ifadesiyle bir kendilerinden bir karşı takımdan. Ahmet Süzen ve -kendi ötekileştirmesiyle- onun takımını münafık bularak Müslüman saymaz. Fakat kendi takımının çocuklarını ise din ehli, tek tek seçilerek ocağa alınan temiz çocuklar olarak niteler, onlardan adam vuracak olanın çıkmayacağını ve Allah'ın yolunu şaşırttığı adamları böyle birbirine düşürdüğünü Ahmet Süzen'e büyük bir zafer edasıyla söyler. Bu söylem üzerine Ahmet Süzen, kendilerine ait olan Miço'nun Abdi Hoca ve takımı tarafından gözden çıkarıldığını, Miço'nun suyunun zaten ısınmış olduğunu, karıştığı kirli işlerden dolayı Miço'nun ağzını açmasından korkanların onu vurduklarını anlatır. Miço'nun çok şey bildiği için ömrünün kısa olduğunu söyler Hoca'ya. Abdi Hoca ise, Miço'yu vuranın hapisshane olduğunu ve kendi ocağındaki çocukların hiçbir şeyden haberleri olmadığını, oldukça heyecanlı ve sesi titreyerek söyler. Ahmet'in, Abo'nun sağ elini kullanamadığı için bu suçu işleyemeyeceğini söylemesi üzerine köşeye sıkışan Abdi Hoca oldukça düşüncelidir. Bölümdeki Ahmet Süzen'in yakaladığı önemli bir ayrıntı ise, Ahmet'in evinin aranarak kimliği belirsiz kişilerce tehdit edildiği ses ve konuşmanın, her ne kadar Ahmet'i üzse de Abdi Hoca'ya ait olmasıdır ve Ahmet bu davada doğru yolda olduğunu, bu yolu bırakmaması gerektiğine emindir. Ahmet, Hocaefendi'ye bir ay önce Miço'nun silahla yakalanması konusunu sorduğunda cevabı, Miço'nun terminalde olay günü o çiftin yanına tesadüf eseri oturduğunu, çift ile fısıldaşarak konuşurlarken görülmesini ise, din kardeşi olmalarına bağlayarak olayı geçirir. Bunun üzerine Ahmet, söylenenleri bir araya getirerek dosya hazırlamanın görevi olduğunu, iddiaların yasalar

önünde kanıtlanması gerektiğini ve bu iddiaların Ali Çavuş'un işletmesine kadar uzanabileceğini, Ali Çavuş dediklerinin dışarıdan yardım gördüğünü, teröristlerin dışardan sokulan militanlar olduğunu ve Ali Çavuş'un da bu adamları işletmesinde korumasının sıkıntı oluşturacağını söyler. Bunun üzerine Hoca, gâvur takımıyla işlerinin olmadığını, Ali Çavuş'un gerçek bir fukara babası olduğunu söyleyerek Ali Çavuş'u savunur. Ahmet ise, satılmışlığın gâvur olup olmamakla alakası olmadığını söylemesine karşın Abdi Hoca, gerçek satılmış olarak mekteplileri, Abdullah Kapısız'ı ve Ali Orhan'ı gösterir. Hocaefendi'ye göre, Kapısız felsefe adı altında sapık adamlar yetiştirir, insanoğlunun maymun soyundan gelmesi gibi dine hararet eden söylemlerde bulunur. Kapısız ve Ali Orhan gibi mescit kapısına kilit vuranlara, keyif için adam doğrayanlara şaşırmadığını, onların zaten sürüleceğini fakat Ahmet Süzen'e şaşırdığını, onun ne zaman kendi deyimiyle bu münafıklardan olduğunu sorar. Ahmet'i de diğerleri gibi intikam gününü bekleyen münafıklardan olmakla suçlayan Hoca, buna karşın İslam ordularının günden güne büyümekte olduğunu, dünün çocuklarına meydanı bırakmayacaklarını belirtir. Bunun üzerine Ahmet Süzen, bıçağı çeken sormadığını, vur emrini veren sorduğunu ve düğümün ucunu halkın söylentilerin de bulduğu söyleyerek evden ayrılır. Evden çıktıktan sonra Ahmet Süzen, Yaşar' a doğru yolda ilerlediklerini fakat karşı tarafında iyice her şeyi bildiklerinin farkında oldukları için tedirgin olduklarını ve Abdi Hoca'nın gerçekte kayıtlı olduğu partinin de adamı olmadığını, Ali Çavuş için çalıştığını, olaydaki düğümün de burada çözüldüğünü söyler. Ertesi günkü yurt genelinde yapılacak olan İlerici Gençlik Yürüyüşü'nde avukat arkadaşlarının Ahmet Süzen'i yalnız bırakacaklarını düşünerek endişe eden Yaşar'a, Ahmet, bu şehir için bu yürüyüşün tam zamanı olduğunu, arkadaşlarının isteksiz de olsa katılacaklarını söyler. İyi gününde çok dostları olmasına rağmen her insanın düşüncelerinin birbirinden farklı olduğunu, hayatındaki zor savaşlarında da hep tek başına kalarak kazandığını ve bu durumda kişiliğini oldukça güçlendirdiğini ifade eden Ahmet, gecenin geç saatleri olmasına rağmen yazıhanesine uğrayarak Yaşar'dan dosya hazırlamasını ister. Birinci dosya Ali Çavuş, sonra Abdi Hoca ve daha sonra da Sadullah Aras'ı mercek altına alarak, bu üçünün arasındaki bağları değerlendirmek istediğini ifade eder. Yaşar'ın gece yarısı olduğunu söyleyerek zorla yazıhaneden çıkarttığı Ahmet, Burç Eczanesi'nin önüne geldiklerinde Yaşar'a buradan sonra eve tek başına gidebileceğini söyler ve ayrılırlar. Ahmet Süzen, evine giderken kendisini, birinin takip ettiğinden oldukça kuşkulandır ve Yaşar'dan ayrıldığı için pişman olur çünkü korkuyu doğuran karanlıktır, bilmemektir. Önce kuşkulananacak bir durum

olmadığını, kedi veya köpek olabileceği ihtimalini düşünen Ahmet, kendisinin hareketlerine göre adımlarını ayarladığını hissettiğinde kendisinin peşinde bir insan olduğuna emin olur. Evinin bahçesine giren Ahmet Süzen, arkasındaki kişinin de bahçesine girdiğini hissederek ve tam zile bastığı sırada onu takip eden kişi tarafından başına darbe alır, Aysel'e de ayağı sürçtüğü için düştüğünü söyleyerek bölüm sona erer.

Onuncu bölüm, civar köylerden birinden, ebe tarafından şehirdeki hastaneye sevk edilen, oldukça zor bir doğumu gerçekleştirmeye çalışan kadının, ölüm-kalım savaşı verdiği ameliyatın tasviriyle başlar. Nisaiyeci doktor, acil bir hasta için ilçeye gittiğinden dolayı ve hastanın durumu beklenilemeyecek kadar acil olduğundan ameliyata Ali Orhan girer. Hariciyeci ise durumu öğrendiğinde ortalıktan kaybolur, çünkü branşı dışında bir olayın içinde bulunmak, böyle büyük bir sorumluluğun altına girmek istemez. Ali Orhan'a göre ise bu tutum oldukça yanlıştır; durumun çok acil olduğu ve ilgili branş doktorunun olmadığı durumlarda, hastanın kurtulma şansı yüzde bir bile olsa bu ihtimali değerlendirmek doktorluğun olduğu kadar, insanlığın da gereğidir. Bu bölgede doktor yetersizliği sorunu olduğu kadar Ali Orhan'ın dağ adamı olarak nitelendirdiği bölge insanı da oldukça bilinçsizdir. Burada insanlar, ölüm kapıya dayanmadan hastaneye gelmez, öncelikle hacı, hoca, üfürük, kocakarı ilacı gibi yollara başvurur. Kendi kendine çabalamanın bir yararı olmadığını anladığında, kovulmayı, dövülmeyi, ortalarda kalmayı göze alarak hastaneye gelir. Bilgisizlikten gelen ürkeklik, fukaralık, dışlanmışlık her şey bir araya gelerek yaşamı zorlaştırır dağ adamı için. Israrla nisaiye doktorunu beklemeyi öneren hariciye uzmanına Ali Orhan, çocuğun ölü, kadının da doğumdan dolayı çok zarar gördüğünü, bu durumda civar hastaneye gönderilirse veya nisaiye uzmanı olan Dr. Hüsameddin'i beklerlerse hastayı kaybedeceklerini, göz göre kadını ölüme terk edemeyeceğini söyleyerek ameliyatı yapar ve kadını kurtarır. Ölü bebeği ise, personelin küvete atmak fikrine karşın, bebeğin, düşük değil gününü doldurduğu için ailesine teslim edilerek, ailenin gömmesi gerektiğini söyler ve hasta sahibine teslim ettirir. Ameliyat sonrası polikliniğe inmeden önce durumu önemli, ameliyatlı bir hastayı kontrol etmek için Üroloji Servisi'ne uğrayan Ali Orhan, hastanın yaş içinde kaldığını, hemşirelere bir saattir seslenmesine rağmen kimseye ulaşamadığını söylemesi üzerine oldukça sinirlenir ve nöbetçi hemşireyi arar. O geceki nöbetçi hemşire ise hastaneden, işini layıkıyla yapmadığı için Ali Orhan ile sıkıntı yaşayarak kurum değiştiren Perihan Hemşire'nin bilinçli olarak yerine bıraktığı iki hemşireden Canan'dır. Canan, Ali Orhan'ın seslenmesi üzerine,

görevdeki bir hemşirenin kılık kıyafeti olamayacak kadar uygunsuz, ağzında sakızı, elinde örgüsü ve üzerinde olması gereken beyaz gömleği olmaksızın, doktorun yanına gelir. Bu durum üzerine oldukça sinirlenen Ali Orhan, Canan Hemşire 'ye mesleğinin gereği olan durumları hatırlatıp uyarır ve küçük düşürücü bir sıfat kullanır. Bu tartışma üzerine zaten Ali Orhan'ın açığını bularak, onun karşısında yer almak amacıyla sağlık ocağından oraya çekilen Canan Hemşire de sinir krizleri geçirerek gider, hastayı Ali Orhan ve hastane görevlileri temizler.

Ali Orhan, polikliniğe indiği sırada hariciye uzmanı kendisine seslenir ve yanında gelen hastayı göstererek, arkadaşı olduğunu söylemesi üzerine Ali Orhan, Avukat Ahmet Süzen ve elinde küçük bir bavulla Aysel'i görür, hemen yanlarına gelir. Ali Orhan'ın Ahmet'e ne olduğunu sorması üzerine, Ahmet hastalandığını söyler ve hariciye uzmanı onları yukarı çıkarır, Ali Orhan ise poliklinikte hastalarını muayene edip yanına geleceğini söyler, Ahmet'e ne olduğu konusunda endişelenir. Ali Orhan'ın aklı hala ölen bebekte, günlük yaşadığı olaylardadır. Hasta sahibi olan ölü bebeğin babası, bir garip dağ köylüsü. Ölü bebeği kendisine teslim ettiklerinde hasta sahibi oldukça bocalar. Köyünden çok uzaktadır, maddi durumu da yoktur defin işlemlerini yapabileceği, bir de annesine bu kadar sıkıntı verdiği için uğursuz da bir bebektir onun için. Ölü bebeği ne yapacağı konusunda oldukça bocalayan köylü çareyi, hastane bahçesinin arka tarafında bulunan çöplüğe atmakta bulur. Günaşırı gaz döküp yaktıkları çöp yığına bir ucu kanlı bohçayı iyice gömer ve üzerine de eline geçen çöpleri yığar. Kendini suçlu görmemesine rağmen gene de büyük bir korku ve tedirginlik içinde olan hasta sahibi hastaneye tekrar döner. Aylar öncesine kadar temizlikten eser olmayan hastane de artık her taraf pırıl pırıldır. Acil hastalarını da muayene ettikten sonra Ahmet'in yanına çıkabilen Ali Orhan, odada Aysel, hariciyecisi ve Bahar Hemşireyi bulur. Merdivenlerden çıkarken Ahmet'i bu kadar hasta olarak görmeyen Ali Orhan, oda da Ahmet' i ateşi yüksek, baygın gibi yatarken bulur ve endişelenir. Konuşmaları duyan fakat yanıt vermek için hali olmayan Ahmet ise, on yıldır çoğunlukla ateşinin yüksek oluşuyla kendini yatıştırırmaya çalışsa da ateşlenmesinin kendisi için büyük bir tehdit olduğunun farkındadır. Bir gece önceki, kulağının hassaslığından dolayı kendisine olan saldırıyı ucuz atlattığını düşünse de aslında aldığı darbe hastalığını tekrar nüksettirmiştir. O gecenin sabahında ise Yaşar, kendisine kara bir haberle Tuncelili Haydar Duman'ın komadan çıkamayarak öldüğü haberiyle gelmiştir. Hafızasının ara ara gelip gitmesini endişelenmeden karşılayan Ahmet, kendisinin en azından bu tehlikeyi ucuz

atlatarak kurtulduğunu, Haydar'ın ise kendisi kadar şanslı olmadığını düşünür. Aysel ise hastaneye, Ahmet'in sabahdan beri bir garip olduğunu, söylediklerinin birbiriyle uyuşmadığı, dediklerini ve olayları unuttuğu için geldiklerini anlatır Ali Orhan'a. Ahmet'in bu durumu üzerine oldukça korkan Aysel, ateşinin sık sık yükselmesine alışık olduklarını, fakat bu sabah gelen Yaşar'a da garip garip şeyler söyleyerek birçok şeyi unuttuğunu ifade eder. Ahmet ise Aysel'in sürekli hastanede olduklarını hatırlatmasına rağmen, bugün kendisinin de evde olduğunu dışarı çıkmamasını söyler. Aysel'e endişelenmemesini, ellerinden gelen her şeyi yapacaklarını söyleyen Ali Orhan, odadan çıktığında hariciye uzmanıyla durum değerlendirmesi yapar ve ikisinin de birleştiği nokta tahlillerden önce durumun anlaşılamayacağı, ilk olarak Ahmet'in kırk dereceye çıkan ateşini düşürmeleri olduğudur. Ayrıca Ali Orhan, hariciye uzmanına Ahmet'i özel odaya aldırma nedeninin arkadaşlık, dostluklarından olmadığını, Ahmet'in özel durumu olduğu için daha dikkat edilmesi gerektiği açıklamasını yapar. Hastanenin üçüncü katındaki iki yataklı oda, bulaşıcı ya da durumu özen gerektiren hastalar için boş tutulur. Hariciyeci tam olarak bir şey söylememekle beraber tifo ve menenjit üzerinde durmasına rağmen Ali Orhan, Ahmet'i uzun uzun muayene ettikten sonra, bu sapsarı kemik yığını, tüm bedeni yara bere dolu adamın hastalığının Behçet olduğu teşhisini odaya ilk girişinde koyar ve kitaplarından yaptığı araştırmalarına göre de hastalığın son dönemi olduğunu öğrenir. Hariciye uzmanına göre ise behçet hastalığı ise, büyük illerin hastanelerine gönderilerek tedavi edilmesini söylemesine karşın, Ali Orhan ise, yararı olmayacağını, Ahmet için en iyisinin kıpırdatılmaması olduğunu söyleyerek sabah olmasını beklerler. Hariciye doktoru ise oldukça gergindir, Ali Orhan'a söyleyecekleri vardır fakat bir türlü cesaretini toplayamamaktadır. Ali Orhan ile hastanede uyumlu bir şekilde çalışan, ameliyatlarda bile birbirlerini destekleyerek iyi bir ekip işi çıkaran hariciye doktoru için durumlar artık değişmiştir. Hariciyeci, şehirde özel muayenehanesini açmış, hastaneye hastalar yatırmış, kendi özel hastasını ameliyat bile etmiştir ve artık Ali Orhan'ın hastası ile kendi hastasını aynı koğuştaki tutamaz. İşler ayrılmıştır artık, hariciyeci yasaların kendisine verdiği haklardan yararlanacaktır. Akşamdan beri, Üroloji Servisi'ni Hariciye Servisi'nden ayırmak istediğini söyleyemez çünkü göreve başladığından beri Ali Orhan'ın belalı bir deli olduğu ve üstüne gidilmemesi gerektiği hakkında hastanedekiler onu uyarmıştır. Hariciyeci ise bu konuda Ali Orhan'ın söz hakkı olmadığını, kendisine bu hakkı yasaların verdiğini düşünse bile konuyu o açmadan Ali Orhan durumu farklı şekilde öğrenir. Ali Orhan, gecenin ilerleyen saatlerinde, birinci kattaki kanepenin üzerinde kıyafetlerinden oldukça

yoksul olduklarını düşündüğü üç adam görür ve polikliniğin aşağıda olduğunu, acil bir durum yoksa sabah gelmelerini söyler. Fakat adamlar ısrarla kendisiyle gizli bir konuda görüşmek istediklerini belirtmeleri üzerine onları dinler. Üç kişiden biri, bir hafta önce kendisine muayene olarak, apandisit teşhisi koyduğu, ameliyat olması için gün verilerek gönderilen hastası ve diğer ikisi de onun akrabalarıdır. Dün sabah ise Halil İbrahim, hastanın kapısına giderek Ali Orhan'ın apandisit doktoru olmadığını, bu hastalıktan anlamayacağını, onları asıl büyük doktor olarak nitelendirdiği hariciye uzmanının özel muayenehanesine götürür. Onlar da Halil İbrahim'e inanarak, yeter ki hastamız tedavi olsun diye tek ekmek kapıları olan tarlalarını satıp, doktorun ameliyat için talep ettiği parayı verirler. Olayın akabinde çevresindekilerden, sigortalı hastanın para vermeden aynı işlemi yaptırabileceğini öğrenmeleri üzerine paralarını kurtarabilmek için Ali Orhan'dan yardım isterler. Ali Orhan, hasta ve yakınlarına ertesi gün öğleden sonra gelmelerini söyleyerek büyük bir hışımla hariciyeciyi aramaya gider. O gece nöbetçi doktor olan hariciyeciyi bulmaya giderken Ali Orhan, hariciye doktorunun muayenehane açarken haber bile vermemiş olmasına kızdığı kadar şehirdeki o tek mezbelelikten ibaret muayenehane ortamının insan sağlığı ile bağdaşmadığını, muayenehane açmanın soygunculuk olduğunu ve ülke, vatandaş için maddi çıkarlar dışında neden kimsenin bir şey yapmak istemeiğini sorgular. Hariciyeciyeye durumu sorduğunda, her doktor gibi kendisine verilen bir hak olduğu kadar yasalara aykırı bir durumun da olmadığı yanıtını alan Ali Orhan, bu ifadeye karşılık Sosyalizasyon yasasının 221. Maddesinin muayenehane açarak, para karşılığı hastaya bakmayı yasakladığını ve Devlet Hastanesinde pazarlıkla ameliyat yapılamayacağını söyler. Dışarda bekleyen üç adam ise, Ali Orhan'ın şimşek gibi bakışlarından etkilenmiş, önce oradan çıkıp gitmeyi düşünmüş fakat akıllarına tek ekmek kapıları olan tarlalarını kurtarma umutları gelince geri durmuşlardır. Hükümet adamının ayak sesi bile köylü halkın heyecanlanması ve utanması için yeterlidir oralarda. Halil İbrahim'e kendilerini kandırdığı için kızgın olan bu üç adam, aynı zamanda Ali Orhan'ın da bu duruma ilgisiz kalacağını nasılsa parayı alan doktorun da onunla aynı meslek grubuna mensup olduğunu düşünür. Önce yavaş yavaş olan konuşma seslerinin sonra birden gök gözlü doktorun gürleyen sesine dönüşmesi üzerine köyden gelen üç adam, selameti kaçarak oradan uzaklaşmakta bulur.

Ahmet'in ısrarla nerede oldukları sorusuna hastane cevabını veren Aysel, onun, bilincini kaybederek tekrar tekrar bu soruyu sormasını hastalığın ağır seyri olarak görür ve

endişelenir. Üniversitenin ilk senesinde hastalığından dolayı sol gözünün ameliyatla alındığı, hastane kokan kötü günlerini hatırlayan Ahmet, o dönem de sıkıntılı olan gözden kurtulduğunda sağ gözünün kurtulma ihtimalinin daha fazla olduğunu söyleyen doktorların bu sözüne oldukça sevinerek sağ gözünü kurtardığını düşünmüş fakat hastalık ilerledikçe o gözünü de kaybetmekten kurtulamamıştır. Ahmet, şu an hastanede oluşunu, yüksek ateşten dolayı sol gözünün alınarak, hastanede kaldığı günler olduğunu zanneder, Aysel ise onun için hem telaşlanır hem de gözlerinin yıllar önce alındığını söyleyerek onu durumu hakkında bilgilendirmeye çalışır.

Bahar Hemşire, Ahmet'in odasından çıktığı sırada birinci katta seslerin oldukça yükseldiği bir tartışmaya şahit olur. Bahar'ın bu şehir ilk tayin olduğu yerdir, sağlık ocağına atanmıştır. Bahar, ocakta her şeyin oldukça serbest olduğunu, nöbetçi hemşirenin ancak hasta gelirse uyandırıldığını, nöbetçi doktorun ise önemli bir olay olmadan lojmanından çağrılmadığını burada ise her şeyin oldukça nizam ve tertip içinde olduğunu görür. Aslında Bahar, ocaktan hastaneye oldukça isteksiz geçmiş, Ali Orhan geldiğinden beri hastane personelinin kurum değiştirerek kaçışına karşın iki acemi olan Bahar ve arkadaşını gizli bir görevle, Ali Orhan'ın açığını bulmaları veya iftira atarak bu adamı göndermelerini kolaylaştırmaları için ocaktan hastaneye çekmişlerdir. Hastaneden kaçanlar ise, sağlık ocağında toplanmıştır. Bahar ise söylenenlere inanmış fakat olan biteni çokta anlamamıştır. Söylenenler ise başhekimin hastaneyi babasının çiftliği gibi kullandığı, camlı kapıdan içeriye kuş uçurtmadığı, hastanenin sayılan adamlarına meydan okuduğu, kentin önde gelenlerine karşı çıktığı, kimin tarafında, hangi yolda olduğu belli olmayan bir başhekim şeklinde olan iddialardır. Daha ilk geldiği gün olay çıkardığı, anarşit mi bölücü mü belli olmadığı, dil bilmez dağlı kadınlarla Kürtçe konuştuğu, hangi partiyi tuttuğunu belli olmayan ve Perihan Hemşireyi, Mehemmet Usta'yı son olarak da Halil İbrahim'i hastaneden kaçırdığı bu iddiaların devamı olup, korkulacak bir adam olarak nitelenir ve gerçek yüzünün ortaya çıkarılması sağlanmalıdır. Kent içinde ve hastanede düzeni oturtmanın ancak Ali Orhan'ın ortadan çekilmesi ile mümkün olabileceği, bu adamın hastane içerisindeki yolsuzluklarını ortaya çıkarmak, bunları raporlarla saptamak, tanıklar bulmak kısacası kaleyi içten fethetmeleri için bu iki hemşireye ödül sözü bile verilmiştir. Canan ve Bahar'ın iki ay önce hastaneye getirilme nedenleri bunlardı fakat hala yolunda gitmeyen bir duruma tanık olamamışlardır. Bahar ise kendi kendine bir savaş içerisindeki çünkü bu anlatılanlara karşın çalıştığı ortamda disiplin, sertlik, işini layıkıyla yapmak, halk

için her hizmet var fakat kendisine gönderilirken anlatılanlarda olduğu gibi yolsuzluk denilebilecek bir şey yoktur. Bahar bu düşünceler içerisindeyken aşağıdaki tartışmada Perihan Hemşirenin sesini duyar. Üzerine dövmek için yüründüğünü bağırarak tekrarlayan, karşısında hademe olmadığını, yakında belasını bulacağını söyleyen ve Perihan Hemşireyi tanık tutan ses ise hariciyeciye aittir. Karşılığında Perihan Hemşire ise tanık olabileceğini, eğer başhekimle kavgalı olduğu için tanıklığı kabul edilmezse, hastaneden iki tanık bulabileceğini, hele ki Canan Hemşirenin de o gece başhekimle tartışması olup doktor üstüne yürüdüğü için tanık olmak için can atacağını, çifte şikâyetin daha iyi sonuç vereceğini söyler. Hariciye uzmanı ise halen topu topu bir aylığına geldiği yerde düşman olmanın, savcılıkla böyle şeyler için uğraşmanın anlamını sorgular ve Perihan Hemşireye ısrarla olaya tanık olanın kendisi olduğunu için, bahsettiği iki hemşirenin orada bulunmadıklarından dolayı dilekçeye imza atıp atmayacaklarını sorar. Perihan Hemşire ise, kızların kendilerinden olan Bahar ve Canan olduğunu, dilekçeye imza konusunda en ufak bir tereddüdünün olmamasını söyler ve kendisinin gecenin bu geç saatinde burada bulunarak yeni olay çıkmasının işine geleceğini fakat kavgalı olduğu Ali Orhan'ın orada bulunuşunu delil olarak kullanmasını istemediğini belirterek hastaneden ayrılır.

Bahar Hemşire ise, Ali Orhan'ın bir doktor olarak fedakârlığına, daha fazla hasta muayene edebilmek için oldukça az uyumasına, kendine zaman ayırmamasına, böyle bir meslek aşkının gücüne hayranlıkla bakar. İki ay içerisinde oldukça kendisini geliştiren Bahar, kara kara bu işin altından nasıl kalkacağını, doğru olanı nasıl bulacağını düşünür çünkü bir tarafta haklılığına inanıp hayran olduğu Ali Orhan, diğer yanda ise sağlık ocağında anlatılanlarla hiç alakası olmayan ve durumu haksızlıkla itham etmesini isteyerek kendilerine yardım etmeleri için gönderen Perihan Hemşire ve grubu vardır. Oldukça yorgun ve uykusuz olmasına rağmen hastaların ihtiyaçlarını büyük bir itina ile kontrol eden Bahar Hemşire, aklı ve yüreğiyle de gerçeğin Ali Orhan'ın yanında olduğunu düşünür. Ali Orhan'ın kendileri gibi ikiyüzlü olmadığını, inandığı kavramlardan şaşmayarak ülkesi, vatandaşı için gecesini gündüzüne katarak sevdasının bu olduğunu iyice gözlemlemiştir. O gece dışardaki köpek ulumaları, hırıldamaları, garip bir durumun habercisi gibi hastanedeki herkesi oldukça rahatsız eder.

Ali Orhan ise, acil hastalar ve muayeneler arasında bile Ahmet Süzen'in kontrollerini aksatmaz. Ateşi ve bilinci normale dönen Ahmet, bu sefer de kendini

kaldıramaz, vücuduna söz geçiremez. O sırada Ahmet Süzen'i kontrol için odada bulunan Bahar Hemşire, durumu hemen doktora söylemek için harekete geçer fakat Ahmet her şeyin farkındadır. Yıllar önce belden aşağısının tutmamasının felç olarak nitelendirildiğini ve Behçet adı verilen bu hastalığın son evresi olduğunu hem doktorlardan hem de araştırdığı kitaplardan bilmektedir. Artık umut diye bir şey kalmadığının farkındadır Ahmet fakat Aysel'e bu kara haberi nasıl vereceğini bilememektedir. Kendi kendine, yıllarca savaştığı bu canavara nasıl yenildiğini sorar, kaderine isyan eder ve Aysel'den elini tutmasını ister. Bir kadının çılgılığı üzerine oldukça hızla ikinci kat sahanlığına inen Bahar, önünde çarşafli bir kadınla, şalvarlı bir adam olan hasta sahiplerini görür. Dr. Ali Orhan'ın yanına gelerek Ahmet Süzen'in felç geçirdiğini haber veren Bahar'a Ali Orhan'ın durumun çok kötü olduğunu söylemesi üzerine beyin kanaması geçiren kadın bile çırpınmayı bir anlığına bırakır. Bahar odasına geldiğinde oldukça yoğun geçen bir nöbeti geride bırakmış ve yatağında olan Canan'ı mesai için kaldırmaya çalışır ve Canan başhekimin paralı kölesi olmadığını, bu hastanede artık çalışmadığını söyler. Burada kendi aralarında ufak bir tartışma yaşayan iki hemşireden Canan, Bahar'ın karşısındakinin koca bir başhekim olduğunu söylemesi üzerine kendisinin de bir hemşire olduğunu, her mesleğin kendine göre yüceliğinin bulunduğunu, Ali Orhan'ın bu ülkeye hizmet ettiği kadar kendilerinin de Allah'ın belası olarak nitelediği bu yerlere hizmet için geldiğini söyler. Bunun üzerine Bahar, Canan' a o kente istedikleri için değil, mecburi hizmet için geldiklerini, yalancı tanıklık yapmak istemediğini belirtir. Canan ise her fırsatta hastaneye bir kavil, yemin için gönderildiklerini, Bahar'ın kimden yana olduğunu ve bu olayı sonuna kadar götürmek mecburiyetini hatırlatarak raporun da olayın da tam olarak istedikleri gibi olduğunu anlatır. Bahar, Canan'ı bu kararından döndüremeyeceğini anlar ve tartışmak istemediği için konuyu orada kapatır. Bahar dünyayı artık açığözle görmeye başlamış, Ali Orhan'ın, verdiği görevleri önceleri bilinçsizce yerine getirirken daha sonra ona yürekten inanmaya başladığını, onun öl dediği yerde ölecek, kal dediği yerde kalacak kadar etkisi altına girdiğini düşünür ve artık tarafının onun yanı olduğu kararını vermiştir. Onun için bu bir sevda ya da bir bela değildir o artık gerçeği görmeye başlamış olduğu düşünceleriyle Ali Orhan ile konuşmak için odasına gider. Odaya girdiğinde Ali Orhan'ı yatarken bulur, kapının açılmasıyla uyanan doktor daldığını, uykularının kuş uykusu olduğunu söyleyerek Bahar'a ne için geldiğini sorar. Bahar'ın özel bir konu hakkında konuşacağını söylemesi üzerine Ali Orhan küçük bir şaka yaparak ne söyleyeceğini merakla bekler. Bahar, Ali Orhan'a görevlilerden doktor, hemşire gibi bir bölümün ihaneti içinde olduğunu,

kendisinden görmediği bir olaya tanıklık etmesini isteyerek dilekçeyi imzalamasını ve Ali Orhan'a yalanlarla ihanet etmeye çalıştıklarını söyler. Ali Orhan'ın dilekçeyi imzalamasını söylemesi üzerine ise ona ihanetin içerisinde kendisinin de olduğunu, Canan ile sağlık ocağından bu niyetle geldiklerini ve kendisini bağışlayıp bağışlayamayacağını sorar. Bunun üzerine kısa bir sessizlik sonrasında Ali Orhan Bahar'a, karşılığında ne vadederek bu meseleye onu bulaştırdıkları sorar ve büyük kent, özel hastanelerde görev cevabını alır. Ali Orhan, Bahar'a kendisine bunları neden anlattığı sorusuna karşı ise sadece Ali Orhan'ın yanında olmak istediğini söyler. Başhekim, Bahar'a kendi yanının çapraşık bir yer olduğunu, o gücü kendisinde bulup bulamayacağını sorduğunda ise Bahar'ın kendisini anlayabildiğini, mücadelesini haklı gördüğünü gözlerinde okur, ona karşı bir sevgi duyar ve kapıyı Canan Hemşirenin açmasıyla sohbet sona erer. Canan'ın kendilerini görmesini bir koz olarak kullanacağını düşünen Bahar, bire bin katarak hoş olmayan yakıştırmalar yaparak, olayın bu kadarla kalmayacağını düşünerek rahatsız olur.

Ahmet'in durumu için oldukça endişelenen Ali Orhan, ne Bahar'ı, ne Canan'ı, ne hariciyeciyi düşünür, kendisine karşı düzenlenen oyun bile anlamını yitirmiştir şu an sadece ve sadece Ahmet'in önemi vardır hayatında. Ahmet'in odasına girdiğinde, büyük bir sessizlikle karşılaşır ve Aysel'le yalnız konuşmak istediğini söyleyerek onu dışarı çağırır. Gerçeği bilmenin Aysel'in hakkı olduğunu düşünen Ali Orhan, Aysel'in tahlil sonuçlarını sorması üzerine hastalığın felç ile kendisini gösterdiğini, adının ise Behçet olduğunu söyler. Behçet hastalığının kendilerinde bir kuru candan başka ne bıraktığını soran Aysel'e, başhekim Ahmet'in gün değil saatlerinin sayılı olduğunu üzülenek söyler, Aysel'in bu hastalığın uzmanlarına ulaşmak için Ankara, İstanbul'a götürmek istemesine ise götürmesi için yardımcı olabileceğine fakat felç geldikten sonra bu çabaların hastayı daha fazla hırpalamaktan öteye geçemeyeceğini anlatır. Aysel, her şeyin yolunda gittiğini, o çok çalıştığı gece eve geldiği sırada kapıda aldığı darbeyi hastalığın nüksetmesi için sorumlu tutarken, Ali Orhan ise başına yediği darbenin süreci sadece hızlandırdığını, bu kaçınılmaz sonun olacağını, güçlü olması hiç olmazsa Ahmet'in yanında öyle görünmesi gerektiğini anlatır. Aysel içinden Ali Orhan'a da gönül koyup, içten içe bir şey yapamadığı için onu suçlasa da, Ali Orhan'ın, Ahmet'i İstanbul'a götürüp götürmemesini sorması üzerine kendi gönlünün rahatlamasının bir önemi olmadığını, Ahmet'in düzelmeye şansı olmadıktan sonra götürmeyeceğini söyler.

Ali Orhan'ın, karakoldan çağrıldığını söylemeleri üzerine, Aysel ister istemez hastane bahçesinde ölü bir bebeğin köpekler tarafından parçalandığını, Ali Orhan'ın başhekim olarak ifadesine başvurulması gerektiğini duyar, bu duruma üzülse de kendisi aklına gelerek evinin direğinin gittiğini düşünerek ağlar. Ahmet'in neden inildiğini sorması üzerine kendisini toplayarak yanına yaklaşır, Ahmet ise hastanelerin bataklık olduğunu, girildiğinde çıkılmadığını, evlerinde olsa daha çabuk iyileşeceğini söylemesi üzerine Aysel, daha önce ne kötü günler atlattıklarını, o dönemde de mucize ile iyileştiğini yine aynı mucizenin gerçekleşeceğini söyler. Ahmet'in ateşi düşmesine rağmen hafızası oldukça dağınıktır, cezaevinin küf kokusuyla hastaneninkini karşılaştırır, aklında hep Abuzer'in Ahmet Süzen'e ifade ettiği, ortada Miço'yu öldürmesi için bir nedenin olmadığı, kavga olsa bile durumun ölümcül bir yanının bulunmadığı ve cezaevi müdürünün, Miço'nun terminalde bulunmasının, suçlu kadınla terminalde konuşmasının tamamen bir tesadüf olduğu cümleleri yankılanır. Ahmet'in hafızasında suçlu olan üç kişiden kadının boğçasında silah ve mermiler bulunduğu, kadının Diyarbakır'a gönderildiği, kocasının suçunun belirsiz olduğu ve yanlarındaki diğer zanlı ünlü kaçakçılardan Kara Ahmet'e ise üstü temiz olduğu ve kanıt bulunmadığı için hâkimin bir şey yapamayacağı düşünceleri yer alarak bölüm sonlanır.

On birinci bölüm, Gaffar Usta'nın sahip olduğu kahvenin ayrıntılı tasviriyle başlar. Bölümde olaylar, okumaya ve kendisini geliştirmeye özen gösteren Gaffar Usta'nın bakış açısından okuyucuya aktarılır ve bölge halkının olaylar hakkındaki düşünceleri Gaffar Usta aracılığıyla verilir. Gaffar Usta'nın en önem verdiği işlerden bir tanesi kahvesine günlük gazeteleri almaktır. İstanbul gazetelerini de alıyor olsa da ilk olarak incelediği gazeteler, içeride ne olup bittiğini anlayarak, sabah müşterisine havadis verebilmek için kentte çıkan iki gazete olan Kentin Sesi ve Hâkimiyet' tir. Kent gazetelerindeki sıralamada ise ilk olarak Kentin Sesi okunmalıdır Gaffar Usta'ya göre çünkü Hâkimiyet'i ilk olarak okursa, yazarlarının akıl çelmede oldukça iyi olduklarını, Allahsız olarak nitelendirdiği kişilerin adlarını değiştirerek önüne çıktıklarını bilmese doğruyu eğriyi unutarak kanabileceğini düşündüğü için bizimkiler olarak nitelediği Kentin Sesi 'ni kendisine daha yakın bulur. Kentin Sesi'nde Gaffar Usta o gün kentin lisesinde olup bitenleri konu alan bir haber okur. Bu habere göre, lisede partizanca ve bir ideolojiye hizmet için bir araya getirilmiş lise müdürü ve birkaç görevli vardır, adı geçen bu kişiler okulda maneviyatı ve milli ideolojileri hiçe sayarak mescidi kapatmışlar, bu durumda Abdullah Kapısız'ı eleştirilerin

odağı haline getirmiştir. Diğer bir konu ise Abdullah Kapısız'ın velilerle iş birliği içerisinde olarak ailelerin, gençlerle ve okul yönetimiyle bağını kuvvetlendirerek, yanlışla sürüklenmelerini önlemeye çalışmak için velileri okula çağırması yönündedir. Kentin Sesi, bu veli-okul bağı için veli toplantısına katılımı mecbur kılan okul müdürünü, iş sahasının dar olduğu şehirde öğrenci babalarını, işlerini bırakarak okula gelmeleri için zorladığını, bu kararın da okul – öğrenci ilişkisi için sıkıntılı durumlar oluşturduğu yönünde eleştirdiği gibi babaların işlerini bırakıp gidemeyecekleri için, annelerin veli toplantısına katılımlarının da geleneklerine ters düşeceğini belirtir. Bu eleştiriyi yaparken de Abdullah Kapısız'ın bu davranışının; Türklük, İslamlık ve hatta insanlık için bir tehdit olduğunu savunur. Gazete daha da ileriye giderek Abdullah Kapısız'ın, bulundukları şehrin çocuğu oluşunu sorgulamış, çocukluğunun sadece birkaç yılını o şehirde geçirdiğini, yaptıkları araştırmalara göre de ninesinin Suriye'den o şehre gelen Hristiyan bir ailenin kızı olduğunu, Zuhura isimindeki bu Süryani ailenin kızının daha sonra Müslüman olarak Zehra ismini aldığı bilgisine ulaşırlar. Bu kadının torunu olan müdürü, göstermelik bir İslamiyet ile suçladıkları gibi, çevredeki din düşmanlarına hizmet eden günahkâr ve vatan haini olarak nitelerler. Gazetenin amacının ise, çocukların, milli ahlaka bağlı, manevi değerlere saygılı ve atalarına layık bir nesil olması arzusu olduğunu dile getirirler. Kentin Sesi, son olarak yazıyı, daha önce de Mehmet Kurtoğlu'nun mensubu olduğu partinin toplantısında da yer verilmiş olan Necip Fazıl'a ait şu sözle sonlandırır: “Genç adam. Kalabalıkların modalaşmış yollarına düşme. Nefis murakebesi dedikleri o ulvi melekeye yapış ve düşün. Yol kalabalıkların yönü değil, hakikatin istikametindedir. Sen ona dön ve kalabalıkları da döndür.”

“Sen ona dön ve kalabalıkları da döndür” diye birkaç kez tekrarlayan Gaffar Usta, okuduklarının etkisiyle, Zuhura'nın torununun lise mektebine müdür oluşuna hem içerler hem de mescit kapattırdığı için oldukça kızar. Gaffar Usta, sokağın her zamankinden kalabalık oluşuna şaşırır ve yanında çalışan elemanına kahveyi emanet ederek merakla sokağa çıkar. Sokak, Pazar yerine giden bilinen simaların yanı sıra kabadayı yürüyüşlü birçok yabancı adama rastlar. İnsanlar birbirlerine merakla bu adamların kim olduklarını sorarken, Ali Çavuş'un işletmesinin adamları olduğunu öğrenirler. İyi giyimli, iriyarı olan bu delikanlıların ise birtakım din düşmanlarına karşı gizli, İslam ordusu olarak ortalarda dolaştıklarına dair halk arasında bir söylenti yayılır. Gaffar Usta ise, kim olurlarsa olsunlar, ne amaçla dolaşırlarsa dolaşsınlar pek tekin kişilere benzetememekte ve böyle ortalarda

dolanmalarının halka faydadan çok zarar vereceğini düşünür. Gaffar, sonunun pazar yerine ulaştığı yolun sonunda oldukça yoğunlaşan bir kalabalığın içinde emmisinin oğlu Memo'yu görür. Memo'ya bu saatte okulda olması gerekirken pazarda ne yaptığını sorması üzerine, kucağındaki gelene geçene dağıttığı bir deste kâğıdın içinden bir tanesini de Gaffar Usta'ya uzatır ve yanından uzaklaşır. Gaffar daha sonra pazarda gördüğü delikanlı çocukların hep tanıdık yüzler ve mektepli olduğunu fark eder. Kalabalıktan sıyrılarak, tenh bir köşede merakla Memo'nun verdiği kâğıdı okuyan Gaffar, yabancı sömürüye karşı ülkemizin zenginliklerine sahip çıkmaya çabaladığını, üçkâğıtçılıklara karşı ezilen, sömürülenlerin de insan gibi yaşamaya hakkı olduğunu savundukları için sindirilmeye çalışıldıklarını ve görevlerinin halkı uyarmak olduğunu anlatan yazı olduğunu görür. Yalancılara, abdestsiz namaza duranların karşısında olduklarını belirten yazının devamında ise, suçsuz bir halk çocuğunu başka kente gönderip, kamuoyunun yargısından uzaklaştıranların karşısında oldukları belirtilerek yazı sonlanır. Kâğıdı aceleyle yırtarak savuran Gaffar, çocukların beynini yıkadıklarını, milleti birbirine düşürenin gâvur olduğunu, abdestsiz namaza duranın kim olduğunu merak eder ve gaflet uykusuyla uyanması gerekenlerin, akılları çelinerek bu saçma düşüncelere inanan mektepli çocuklar olduğunu düşünür.

Düşünceli bir şekilde Abdi Hoca'nın mekânı olan Çarşı Camii'ne Cuma namazını kılmak ve irili ufaklı çocukları çarşı pazara salarak başına ateş yağdıracağını düşündüğü bu saçma düşüncelerden paklanmak için camiye giden Gaffar Usta, Abdi Hoca'yı camide sinirli sinirli yürürken bulur. Görevlerinin halkı uyandırmak olduğunu anlatan okuduğu o yazıyı aklından çıkaramayan Gaffar Usta, lisenin müdürünün çocukları etkilediğini, müdürün zaten Zuhura isimli Süryani bozması olan bir soydan geldiğini ve abdestsiz namaza duranların ancak Alevi veya Hristiyan olabileceğini düşünerek Abdullah Kapısız'a içten içe kızar. Abdi Hoca oldukça iyi bir hatip ve coşkulu bir konuşmacı olduğu için halk onu oldukça sever ve sayar. Coşkuyla dalgalanan cemaate, şeytan sözünün adamın başına bela getirdiğini anlatan Abdi Hoca, ağzı dualı kulların bile dillerinin bağlanarak pusulalarının şaşırtıldığını caminin giriş kapısına kargacık burgacık bir şekilde kömürle yazılan "Müslümanlara Ölüm" yazısını örnek vererek, cemaate yazıyı gösterir. Bunun üzerine aralarında Gaffar Usta'nın da bulunduğu cemaat, Abdi Hoca'nın sesi ve çağrısı ile tekbir sesleriyle münafıkların başlarını ezmek, hesap sormak için ellerinde taşlarla dışarı çıkarlar. Camiye o yazıyı yazanı oldukça merak eden Gaffar, bir yandan da bunu yapanın

hesabını sormak gerektiğini düşünür. Tekbir sesler arasında ayağını taşa çarparak bir kenara geçen, bu şekilde ancak canını kurtarabilen kahveci, mektepliler ve o işletmenin adamları olan delikanlıları hatırlayarak tekin kişiler olmadıklarını, bu durumun danışıklı dövüş olduğunu, derviş sandığın adamın bir de baktığında harami olduğunu aklından geçirir. Ona, bu durumun danışıklı dövüş olduğunu düşündürten ise, en önde yürüyenlerin, insanları akın akın din kavramı altında toplayarak arkaları sıra sürükleyenlerin ellerinde yeşil bayrak ve sopalar olduğunu, onların ortalığı karıştırmak için hazırlıklı çıkmış olduğunun farkına varır. Ayağını taşa çarpması aslında Gaffar Usta için bir aydınlanma olarak, olayları mantık çerçevesinden süzebilmesini sağlar. Etrafına baktığında görür ki cami halkı çok küçük bir kalabalığı oluşturmakta asıl her sokağın başında bir sürü elinde sopa olan adamlar türüyor. Daha sonra sabah cami önünden geçen mekteplilerin bile ellerinde sopalar olduğunu, o sopalarda da mukavvalar üzerinde bir takım yazılar olduğunu anımsar. Olayları birbirine bağlamaya çalışırken yanındaki adamların alışık olmadıkları bu durumu izinli bir yürüyüş olarak anlattıkları aklına gelir. Sokağın köşesinden beş on delikanlı sanki ölümden kaçıyormuşçasına arkalarındaki adamlardan kaçıyor ve Gaffar adamların gızılbaşları yakalayın sözlerine şahit olur. Kentin Sesi'nin yandığını söyleyenlerin arasından dükkâna doğru canını kurtarmaya çalışan usta, yaşananların şokundan çıkmaya çalışırken arkasına bakarsa yanacağını, çarpılacağını düşünerek hızlıca kalabalıkların arasından uzaklaşır.

On ikinci bölüm Ali Orhan'ın ameliyattan çıkarak, bu hastaneye geldiğinden beri yaptıklarıyla ilgili durum değerlendirmelerini düşünmesiyle başlar. Yemeyi ve uykuyu neredeyse unutmuş olan Ali Orhan, kente geleli üç buçuk ay olmasına rağmen hastaneden dışarı pek çıkmamış, saç tıraşı için bile berberi hastaneye çağırmışlardır. Ali Orhan'a göre düşüncesi sadece hastaları olmalıdır çünkü genci yaşlısı, kadını, erkeği, çocuğu, yoksulu zengini ile görevi çok değerlidir. Muayenehaneye karşı oluşu bile böylesi yüce bir görevin esnaflığını yapmak istememesinden ileri gelir. Bekir Hoca ise Ali Orhan'ı hariciyeci ile olan dilekçesini geri alması için ikna etmeye çalışır, hariciyecinin de onun alması durumunda geri alacağını söyleyerek hastanenin bahçesindeki ölü bebek meselesi için soruşturma açılacağını, kendisine karşı olanların bu durumu kullanarak boş durmayacağını anlatır. Bunun üzerine Ali Orhan, o işin başka olduğunu, hastanenin bahçesinde ölü bir bebek bulunursa ve de köpekler parçalarsa bu bebeği, savcılığın konu hakkında soruşturma yapacağını, soruşturmaya da başhekimden başlamalarının doğal olduğunu, kendisine

düşenin ise çocuğun ölü doğarak hastane yetkililerince hasta sahibine teslim edildiğini söyleyerek kendisini savunmak olduğunu söyler. Bekir Hoca ise, bunun kendi kendisi aldatmak olduğunu, yasalar önünde durum Ali Orhan'ın dediği gibi olsa da, iş uzarsa halkın ayağa kalkarak, duygular, inançlarının etkisiyle halkın tepkisini alacağı konusunda onu uyarır. Bir de bunun yanı sıra halkı avcu içinde oynatan egemen sınıfa müthiş bir koz verdiğini ve halkın kendisini tanıdığını iddia eden başhekime karşı, onun sahip çıktığı halkının ölü bebeği hastanenin bahçesine bırakarak kaçacak kadar akılsız bir tutum sergilediğini ve bu durumun öyle bir açık kapı olduğunu, ordu yığılsa önüne bu kapıyı tutamayacağını ısrarla Ali Orhan'a tekrar eder. Ahmet Süzen'in odasına girdiğinde Ali Orhan, durumun oldukça karmaşık olduğunu kabul ederek, nasıl bir davranış sergilemesi gerektiğini düşünür. Ahmet'in durumunun oldukça ağır olduğunu öğrenen yakın akraba ve eş dost, sabahdan beri çok kalabalık olmamak şartıyla ziyaret için hastaneye gelirler. Genellikle ağır bir uyku halinde olan Ahmet, Aysel'i bile çocukluğuyla küçük bir kız çocuğu, bir melek olarak hatırlıyor, sonra sonra Aysel'in aşık olduğu kadın olduğunu, istemeye gittiklerini biliyor. Odada bulunan Kurtoğlu ve Kapısız'a hafifçe gülümseyerek, kapının önünden yatağının başucuna gelenin Ali Orhan olduğunu biliyor ve bu yaman delikanlının en usta olduğu dalın uçurtmacılık olduğunu, hem yapıp hem uçurduğunu hatırlar. Ahmet her şeyin oldukça eskisini hatırlar, yeniyi istememektedir, dünle bugün arasında gidip geliyor. Ali Orhan'ı ısrarla hatırlayan Ahmet, parmağını nereye dokundursa oraya can verdiğini, doktorluğunda da çok iyi olduğunu biliyor.

Ahmet'in gidip gelen hafızası bugüne dönerek arkadaşlarının neden oraya toplandıklarını çözmeye çalışır. Ali Orhan, Ahmet'i kontrol ettiğinde gene de ateşine rağmen acı çekmiyor oluşuna sevinen doktora Aysel, hala bir umut bekleyerek bakar ve İstanbul' a götürüp götürmemeleri gerektiğini sorar. Ali Orhan kararını daha önce de söylemiş olduğunu, hala fikrinin götürmenin bir şeyi değiştirmeyeceği yönünde olması üzerine Ahmet, doktorunun Ali Orhan olduğunu, onun kendisi için yapılabilecek ne varsa yaptığına inandığını ve doğduğu şehir olan bulunduğu kentte kalacağını ısrarla tekrar eder. Bekir Pamuk, nisaiyeci ve Dr. Cihan ile hastanın dosyasını tekrar inceleyen Ali Orhan, çok şeyi az zamana sıgdırmaya çalışarak Ahmet ve Aysel için orayı hastane olarak bilmemelerini, kendisinin özel hastası olduğunu, rahat olmalarını belirterek onlara destek olmaya çalışır. Abdullah Kapısız, görgü gereği Dr. Bekir'i dinlerken bir yandan da Ahmet'in haline oldukça üzülür ve Ali Orhan'ın kendilerine durumun ağırlığını anlatarak,

Kurtoğlu ve kendisini hastaneye çağırdığı için minnettardır. Ahmet, kendisini Urfa'nın Balıklı Gölü'nde, İbrahim Halilullah türbesinin önünde son bir çırpınışa tutunarak hayal ederken, dedesiyle damda yatarak düşlere daldığını hatırlar ve Aysel'den kendisini bırakmamasını ister.

Bahar ise başhekimi odasında konuşması kesilen postane ile iletişimini tekrar kurmaya çalışarak, karşıdaki kişinin hastaneyi ne için uyarmaya çalıştığını öğrenmek için uğraş verir. Telefondaki postanedeki kızıdan, Kentin Sesi Gazetesi'nin ateş aldığını, Ahmet Süzen'in yazıhanesinin camının çerçevesinin indirilerek dosyaların yol üzerinde parça parça olduğunu ve son olarak da Nur Kırtasiye'nin önünde toplanan halkın hastaneye doğru geldiğini öğrenen Bahar, olayların doğruluğuna inanmak konusunda zorluk çeker. Ara ara böyle muzip oyunlar yaptıkları için duyduklarını, Ahmet nedeniyle oldukça zor zamanlar geçiren başhekime anlatmak konusunda kararsız kalır. Aysel ise canavar olan bu hastalığın sevgilerini de ellerinden almak istediğini, bu kadarına dayanamayacağını, gökyüzünün de kapılarını kapayarak, yakarışlarına ses vermediği düşünceleri arasında kendisini bir yandan bir yana atan Ahmet'i bile fark edemeyerek Ali Orhan'ın verdiği iki sakinleştiricinin etkisiyle uyuya kalır. Hiçbir şeyi bilmeden uyuyan Aysel sadece Ahmet'in kemikli parmaklarını avcunda sıkıca tutar. Ahmet ise ömrünü özetlemek istercesine mutluluklarını, acılarını, korkularını, büyük aşkını ve en başta da tuttuğunu koparmanın irade olduğunu düşünür. Hastalık kelimesine yaşamı boyunca oldukça kızan Ahmet, hasta diye kendisine acınmasından ömrü boyunca nefret etmiş, hastalığı sadece doğanın bir tersliği olarak görür. Aysel'e karşı ise çok suçlu olduğunu, hasta olduğunu bile onu kendisiyle birlikte böyle bir serüvene sürüklememesi gerektiğini, kendisini bağışlamasını istediğini, ona yaptığı bu haksızlık yüzünden ölemediğini mırıldanır. O sırada Ahmet'in başucunda Ali Orhan'da Aysel gibi uykuya dalar.

Durumu iyice ağırlaşan Ahmet, yaşamla ölüm arasındaki savaşında kendisini yolun kıyısında, suyun başında sopalı adamların sırtüstü uzanan yatan adamın Kör Hafız olduğunu görüyor işin ilginç tarafı başına sopa ile vurmaya çalışan kişiler de yine Kör Hafız'ın kendisidir. Kendisi ise bu olaylara çocukluğunda bakmakta ve Kör Hafız'dan küçüklüğünde ne kadar korkmuş olduğunun bir yansımasını yaşamaktadır. Öfke ve gerginlik içerisindeki oradan oraya koşuşan adamlar onun şu son anlarında bile kâbusu olur. Odaya Bahar'ın gelişiyle uyanan Ali Orhan, odada bulunanların konuşmalarına kızarak, ilericiliği gericiliği konuşmanın yeri olmadığını, Azrail'in soluğunun işitildiği bu

odaya saygılı olmaları gerektiğini aklından geçirirken, konuşanların masaldan başka bir şey bilmediğini söylemesi üzerine Ahmet bile güldü, bir anda hiç durmayan gülüşü susar. Ali Orhan, Bekir Pamuk ve Dr. Hüsameddin yatağın başına gelerek, Aysel'in elini Ahmet'inkinden ayırırlar, buna rağmen Aysel uyanmaz. Kurtoğlu ve Kapısız'ın yerlerinden fırlaması ve üç doktorun da yatağın başındaki hastayı döndürme çabaları sonuç vermez, Ahmet ölmüştür. O sırada Kurtoğlu ve Kapısız dışarıdaki sesleri fark eder ve Ali Orhan soran gözlerle Bahar'a bakar ise kentte olay çıktığını, halkın hastaneye doğru geldiğini söyler. Bu durumu duyan Kurtoğlu, büyük bir panik içerine girer ve Ali Orhan, duygusallaşmamak için bu duruma ihtiyacı olduğunu düşünerek, Kurtoğlu'nun bu sefer nereye kaçacağını düşünerek güler. Bahar'a kapıları kapamalarını söylemesini isteyen Ali Orhan, Kapısız'ın da oldukça korktuğunu, sadece belli etmemeye çalıştığını görür. Başka bir hemşireye, ölüyü aşağıya indirmelerini söyleyen Ali Orhan, tüm kent halkının coşkulu bir şekilde hastane bahçesine gelişine oldukça şaşırır. Aşağı giriş kapısına inen başhekim, devlet kurumunu polislerin yani devletin korumakta olduğunu düşünerek sakinleşmeye çalışır. Halkın en önde gelenlerinin ise yüzlerinde korkunun görüldüğü genç çocuklar olduğunu fark eder ve kapı önünde bekleyen polislerden kapıyı açmalarını ister. Görevlilerin kapıyı açmanın doğru olmadığını, gelenlerin Alevi olduğunu söylemeleri üzerine Ali Orhan öyle olsalar bile ne değişeceğini sorarak kapıyı açtırır. Görevli polislerden kavgayı durdurmalarını isteyen Ali Orhan, silah atan olmadığı için müdahale edemeyecekleri cevabını alır. Ali Orhan'ın çocukları öldürmemek için topluluktan çekilmelerini istemesi üzerine çocuk öldürenin kendisi olduğu, halkın ise onu katil doktor olarak nitelediğini duyar. Genç çocukların yaralı olduğunu fark eden Ali Orhan, polislerle gençlerin yaralı olduğunu, engel olurlarsa cinayete ortak sayılacaklarını söyleyerek yaralıları içeri alırlar.

Tedavilerine başlanan delikanlılarla konuşan Abdullah Kapısız, çocukların ortada suç olmadığını, hükümetten izinli olarak yürüyüş yaptıklarını söylemeleri üzerine olanlara anlam veremez. Hemşirelerin yaralı gençlerin tedavileri için koşuşturmalarına karşın doktorlarda bir durgunluk, sessizlik hâkimdir. Ali Orhan, koridorda gidip gelen Dr. Hüsameddin'i görmezden gelerek içten içe söylenir ve yeminin nerede olduğunu sorgular çünkü o kadar doktor arasından sadece Cihan yaralılarla ilgilenmektedir. Kendisinin idareci vasfından dolayı kurumu idare etmek zorunda olduğu için hastalarla ilgilenemediğini, yukarıda onca yaralı varken onları görmezden gelerek sessiz kalan

doktorları eleştirir ve konuşurken ülkenin faydası için çözüm aramakta olanların bu karışıklıklara işlerine gelerek baktığını görür. Kendisine ihanet edenlerin kim olduğunu bilen Ali Orhan, dışardakilerin çoğunun yaptığının bilincinde olmamalarına içerler. Hariciyeciyi sorduğunda ise bir saat kadar önce muayenehanesine gitmiş olması Ali Orhan'ı şaşırtmaz. Giriş kapısının camları kırıldıktan sonra, sesin hastane içerisine daha da fazla girmesiyle hastanedeki yatan hastaların panikleri oldukça artmış ve sakinleştirilmeleri gerekmesine karşın Ali Orhan, başhekimlik odasına geçerek çok daha acil olan telefon görüşmelerinden sonraya bırakır bu işi. Fakat kapının arkasında bir ağırlık olduğundan kapı açılmaz, zorla kapıyı iteledikçe bu ağırlığın korkudan titreyen Kurtoğlu olduğunu görür. Rakiplerinin seçimde, bu hareketiyle Kurtoğlu'nu yendiklerini düşünen ve her zaman olduğu gibi onun yine kaçtığını gören Ali Orhan, Kurtoğlu'nun hiçbir şeyden haberi olmadığını ve hainler tayfasında yer almadığını, bu durumdan haberi olmamasından bilir. Ali Orhan ilk olarak ulaşabildiği yer olan vilayete, içeri aldıkları yaralı delikanlıları ve liseli öğrencileri kovalaya kovalaya gözleri dönmüş halkın, hastaneye taşlarla sopalarla saldırmaya çalışmalarını anlatmasına rağmen, karşı tarafın sağcı mı, solcu mu, Alevi mi, Sünni mi olduklarını sorgulayarak beklemlerini söylemesini üzerine telefonu kapatır. Aradığı yerden bir yardım alamayacağını anladıktan sonra emniyet müdürüne ulaşan Ali Orhan, izinli bir yürüyüş olduğu için müdahale edemeyeceklerini söyleyen emniyet müdürüne, bu durumun bir saldırı ve çatışma olduğunu anlatmasına rağmen müdürün ilgisizliğini, yanında birinin talimat veriyor olmasına, liselilerin birbirini kırsın söylemine bağlar fakat dışarıdaki ses yüzünden, her şey bulanıktır. Emniyet müdürüne, kötü bir durum olursa sorumlunun kendileri olduğunu söyleyerek, liseli gençlerin izinli yürüyüşlerinin çoktan bittiğini, yaralı olanların da hastane de tedavi altında olduklarını belirttikten sonra bahçedeki çoğunluğun koca koca adamlar olduğunu, yardım talebine halen beklemeyi çözüm önerisi olarak sunan ve en kısa zamanda ekip yönlendireceğini ifade eden müdüre beklediklerini söyleyerek telefonu kapatır.

Ekip gelene kadar durum idare edebilirse edilecek diye düşünen Ali Orhan, Kurtoğlu'nun sözleriyle onu unuttuğunu hatırlar. İki yıl sonra parlamentoya girmeyi umut eden ve kongreye üç gün kala bunu yapanların danışıklı dövüş içerisinde olduğunu söyleyen Kurtoğlu'na, pencereye çıkıp konuşursa adamları sakinleştirebileceğini söyleyen, Ali Orhan, ondan bu heriflerin oldukça tehlikeli olduklarını, görünürse hiç kurtuluş şansı olmadığı karşılığını alarak, kendisini saklaması için Ali Orhan'a yalvarır. Dört yıl kadar

beklemesi gerektiğini, belki o dört yılın içerisinde yeni bir parti bile kurabileceğini söyleyen Ali Orhan, Kurtoğlu'na aşağıya inerek mutfığa saklanabileceğini söyler. Ekiplerin geleceği inancını yitirmemeye çalışan Ali Orhan, kalabalığın önünde saldıracak adam olmadığı için taşkınlıklarının azaldığını, sürüye sürüye getirdikleri delikanlıları, döverek sopa atarak kinlerinin bittiğini ve öfkelerinin yatıştığını düşünür. Fakat pencereye yaklaştığında olayların hiç de düşündüğü gibi olmadığını, kalabalığın dağılmadığını, katil Doktor, Allahsızlar gibi söylemlerden sonra topluluğun iki kol olarak ayrıldığını, bir kolun tekbir seslerine karşın diğer kolun marş söyleyişini panik ve korkuyla dinler. O sırada Bekir Pamuk'un odaya girdiğini alkol kokusundan anlar Ali Orhan. Bekir Pamuk, Ali Orhan'a dışardaki adamların ne yapacaklarının belli olmadığını, ısrarla ruhsatlı olduğunu söylediği tabancayı yanında bulundurmasını söyler, buna karşın Ali Orhan, ekiplerin yolda olduğunu, vatandaşa silah çekemeyeceğini belirtir. Bekir Pamuk ise ekiplerin yetişememe ihtimali üzerine kendini koruması için getirdiğini, silahın güç olarak yanında bulunmasını ve durumun, İkinci Menemen olmasını mı istediğini sorar. Ali Orhan ise, kalabalığın silahı olmadığını söylemesi üzerine Bekir Pamuk, onlarında zincirinin, sopasının olduğunu yeri geldiğinde taşın bile adam öldürebileceğini söyler.

Ali Orhan'ın, Bekir Pamuk'un ısrarı üzerine ortalığı iyice karıştırmak istediğini vurgulayarak, kendisine sadece silahı göstermesinin bile yeterli olacağı üzerine, bu kadar gerekli görüyorsa kendisinin göstermesini ister. Bunun üzerine saldırının kendisi için olmadığını söyleyen Bekir Pamuk, Ali Orhan'ı bakar kör olmakla suçlar ve geldiği günden beri burada düşmanın oldukça fazla olduğunu, Kasap İsa'dan başlayarak kaç sayamadığı gazetecinin Kızılırmak'ta kanı olduğunu söyler. Yeni gelmiş olan hariciyeciyi bile onların kucağına ittiğini söyleyen Bekir Pamuk, halkı galeyana getirenin ise köpeklerin parçaladığı ölü bebek olduğunu belirtir. Ali Orhan ise, Abdullah Kapısız'ı ve Milli Eğitim Müdürünü istemedikleri için hedefin onlar olduğunu düşündüğünü söylemesi üzerine Bekir Pamuk ona, istenmeyenlerin birinin kendisi, diğerinin ise son anda kara listeye girmiş olan yukarda ölen kör avukat olduğunu, yazıhanesini basarak camı çerçeveyi indirerek, dosyalarını parça parça ettiklerini, onun ölerken bu durumdan kurtulduğunu söyler. Bu bilgileri nereden bildiği sorusuna ise Bekir Pamuk, telefonun sadece Ali Orhan'ın odasında olmadığını söyler ve Ali Orhan'ın karşısından çekilmesini yoksa ortalığı kana bulayacak olduğunu söylemesiyle aralarındaki konuşma son bulur.

Düşünceli bir şekilde hizmette ne kusur ettiğini düşünen, halkla karşı karşıya geldiği için olayları sorgulayan Ali Orhan, dışardaki adamlara ne kötülük ettiğini bilmediği gibi, aşağıdakilerin ne hasta, ne ölü, ne devlet kurumunun dokunulmazlığını tanımayacak kadar canavarlaştıkları için korkuyor. O sırada dışardan gelen bir taşla başından yaralanan Ali Orhan, önce ne olduğunu anlayamaz ve kapının önünde beliren Bahar Hemşirenin yaralı olduğunu söyleyerek, elini uzatmasıyla yarasını fark eder. Bahar'ın yarasına pansuman yapmak için alkol getirmek için gitmeye çalışması üzerine, Bahar'ın yanında kalmasını ister. Aklını başına taşın getirdiğini düşünerek bir an için duygusallığa bürünen ve Bahar'ın elini eline alarak ondan başka hiçbir şeyin önemi olmadığını düşünen Ali Orhan, duygusallığı güçsüzlük olarak tanımlar ve kendi için değil, Bahar için korkarak onun yolunun pembe, ıııklı bir yol olması gerektiğini, kendi yolunun ise bulanık ve karanlık olduğunu, bir an parlayan bir ateş için özgürlüğünü veremeyeceğini düşünerek, konuyu değiştirir ve Bahar'a jandarmayı aramasını söyler. Telefonun yanındaki tabancaya bakan Ali Orhan, oranın dağ başı ve kendisinin de eşkıya olmadığını, kapının önünde toplanan insanların kendi halkı olduğunu, onlara tabanca sıkamayacağını kendine kendine söyler, polisin bekçinin bu duruma seyirci kalmasına anlam veremez. Koridora çıkan hastaları sakinleştirmeye çalışarak, ağırlaşan hastalara yetismeye çalışan Ali Orhan, Bahar'a jandarmanın yardıma gelip gelemeyeceği sorusu üzerine, başka yerlerde de olayların olduğunu, eldeki kuvvetin büyüyen olaylara yetismeye çalıştığını, yardımın ise bu durumlardan gecikebileceği, gerekirse müdahale edebilecekleri cevabını alır. Ali Orhan bütün şehrin orada bulunduğunu belirterek saldırırlarsa ne yapacağını bilemez çünkü ellerinde saldırabilecekleri bir şey olmadığı gibi hastane içerisindeki kalabalığın hastalardan ve yeni doğum yapmış kadınlardan oluştuğunu düşünerek kalabalığı nasıl dağıtabileceğini düşünür. Bu durumdan dolayı hastalarına da yardımcı olamadığını düşünerek sinirlenen Ali Orhan, korkuyu üzerinden atarak, karşılarına çıkıp, halkla yüz yüze konuşmanın en doğrusu olacağını, istenmiyorsa buradan gidebileceğini fakat onun buradan gitmesinin ya da birkaç Alevi delikanlının hırpalanmasının, halkın aldatılarak, oyuna getirildiği gerçeğini değiştirmeyeceğini düşünür fakat ne yapacağını bilemediği için halkla yüzleşmez. Üst katlarda yardıma ihtiyacı olan hastaların, yardımlarına koşamayan Ali Orhan'ı dışardaki adamlardan bir tanesinin gaz tenekesini kuru otlar üzerine boşaltması tamamen aklını kaybettirir ve masanın üzerindeki tabancayı kaptığı gibi dışarı çıkar. Kapısız'ın, Ali Orhan'ı kendine getirmek için durdurma çabalarına rağmen, adeta cinnet geçirircesine iki polisin ortasında durur ve tabancayı üç kez ateşler. Tam da o sırada

kentten yardım gelir ve siren sesleri arasında Ali Orhan, içindeki tanımlayamadığı boşluğun kıyısında kalır ve kitap böylece sonlanır.

Kitabın en sonuna yazar tarafından “Son Birkaç Söz” başlığı altında eklenen yazı da ise, Güneydoğu Anadolu’nun sınıra yakın o küçük ilindeki karışıklıkların böylece başlayıp devam ettiği, kalanların farklı yerlere dağıldığı, ortalıkta sadece kalanın başka bir seçim hazırlığı içerisinde olan Kurtoğlu’na yer verilir. Bekir Pamuk’u ise oldukça sarhoş olduğu bir gece, sigarası ile yatağını tutuşturarak, kendisinin de büyük tehlike atlattığı olaydan sonra emekliye ayırırlar. Abuzer içinse öyle birinin olduğu fakat önceki olayların, ortalığın çok karışık olmasından dolayı unutulduğu ve kimsenin birbirinden haberi olmadığı şeklinde roman sonlanır.

2.1.2.1.3. Şahıs Kadrosu

Elmanın Kurdu isimli romanda, şahıs kadrosu oldukça kalabalıktır.

Asıl Kahramanlar

Ali Orhan, Ahmet Süzen, Mehmet Kurtoğlu, Abdullah Kapısız, Aysel, Perihan, Sadullah Aras, Halil İbrahim ve Abdi Hoca’dır.

Diğer Kahramanlar

Canan, Bekir Pamuk, Dr. Cihan, Başhekim, Mustafa Dalkıran, Abuzer, Hayre Bacı, Simten, Beltan, Güldal, Baro Kâtibi Abdullah, Ali Çavuş, Tuncelili Haydar, Yaşar, Urfalı Mehmet, Kör Hafız, Bahar, Gaffar Usta’dır.

Ali Orhan

İdealist bir doktordur. Avrupa’da birçok yerde kendini geliştirdikten sonra ülkesine dönen Ali Orhan, Anadolu’daki dördüncü sürgün yeri olan Güneydoğu Anadolu’nun romanın geçtiği yer olan ücra şehrine, devletin sosyalizasyon politikası kapsamında kendi isteğiyle gelmiştir. Otuz altı yaşında, uzun boylu, sarışın ve mavi gözlüdür. Amacı mahrumiyet bölgesi olan bu yerin insanlarına hizmet götürmektir. Ayrıca geldiği bu şehrin köyünde doğmuş olan Ali Orhan, lise eğitimi için bu şehirden ayrılmış ve doktor kimliğiyle geri dönmüştür. Güneydoğu Anadolu’daki bu ücra kente geliş nedeni eserde

şöyle aktarılır: “(...)Birkaç gün önce çıkmıştı yola ve bu kaçınıcı umut dolu yolculuktu. ‘Al emrini, git!’ dediler Ankara’dan. Dileğin buysa git! Yurdunu kıyı köşe tanı! Avrupalar’dan sonra bir de Anadolu’yu gör! Soğuk yer mi dilersin, sıcak yer mi? Beğen beğendiğini!.. Doktor diye inilleyen o kadar çok yer var ki... Ama bu senin son denemen olacak doktor... Son sınanman... Bakanlık durmadan uğraşacak değil ya seninle... Geçinemiyorsan, uyum sağlayamıyorsan bulunduğun yerlere, o senin kendi bileceğin iş...” (Coşkun, 2001: 12).

Ahmet Süzen

Ali Orhan’ın bu şehirdeki üç çocukluk arkadaşından biridir. Hukuk okumak için İstanbul’a gidişinin ilk senesi, Behçet hastalığına yakalanmıştır. Bu hastalıktan dolayı iki gözünü kaybeden Ahmet Süzen, fakülteyi gözleri görmemesine rağmen bitirerek, avukat olmuştur. Baro başkanlığı görevini de sürdüren Ahmet Süzen, oldukça başarılı ve idealist bir avukattır.

Mehmet Kurtoglu

O şehrin yerlilerinden olan Mehmet, Ali Orhan’ın çocukluk arkadaşıdır. Avukat olmasına rağmen siyasete adım atmış ve milletvekili olmak için her yolu denemektedir. Romanda omurgasız bir duruş sergileyen Mehmet Kurtoglu, istediği şeye ulaşmak için her kaba girebilmektedir.

Abdullah Kapısız

Ali Orhan’ın çocukluk arkadaşlarından. Şehrin lisesinde idarecilik yapan Abdullah Kapısız, aynı Ali Orhan gibi oldukça idealisttir. Ali Orhan’ın sağlık alanında ele aldığı düzenin, eğitim alanındaki yansımasıdır.

Aysel

Ahmet Süzen’in eşidir. Eserdeki onurlu ve tertemiz bir aşkın timsalidir. Eşine her fırsatta destek olan fedakâr bir kadın portresidir.

Perihan

Ali Orhan ile daha önce Haydarpaşa Numune Hastanesi’nde çalışmış olan Perihan, bu hastanede ise başhemşirelik yapar. Romandaki karşıt güçlerden biri olan Sadullah

Aras'ın adamı olarak görev yapan bu karakter, eserde oldukça olumsuz bir kişi olarak yerini alır.

Sadullah Aras

Şehrin ileri gelenlerinden olup, çok zengin bir ağanın oğludur. Kentin Sesi isimli gazetenin sahibi ve avukattır. Parası ve siyasi gücüyle herkesi satın alabileceğini düşünen bir şahsiyettir.

Halil İbrahim

Hastanenin temizlikçisi olmasına rağmen, Sadullah Aras'ın adamı olarak hastanede herkesten çok sözü geçer. Çıkarı söz konusu olduğunda menfaati için her şeyi yapar. Devletin malını kendi şahsi işleri için kullanır.

Ali Çavuş

Şehirdeki büyük güçlerdendir. Yıllar önce o bölgede jandarma başçavuşu olarak görev yaparken, Amerika'ya gönderilmesi sonucu dış güçlerin adamı olmuştur. Silah ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi yasal olmayan işlerle uğraşan Ali Çavuş, o bölgeyi karıştırmak için parasıyla etrafındaki herkesi satın alan bir kişidir.

Abdi Hoca

Romanda, dinin yozlaşmış kısmını temsil eder. Menfaatleri karşılığında her kötü işi yapabilecek bir karakterdir.

Abuzer

Lise öğrencisi olan Mustafa Dalkıran isimli arkadaşını öldürmekle suçlanır. Aslen, böyle bir durum söz konusu değildir. Romandaki mağdur taraf konumundadır.

Bekir Pamuk

Ali Orhan'ı idealistliği konusunda uyaran, hastanenin doktorlarındanıdır. Orayı kendi şehrinden bir kaçış olarak gören, sisteme ayak uydurmuş, ayık gezmeyen bir doktor karakteridir.

Dr. Cihan

Romanda Ali Orhan'ın hastanedeki çalışma arkadaşıdır. Pratisyen hekimdir. Ali Orhan' a olan yardımları ve idealistliğiyle yer alan bir karakterdir.

Bahar Hemşire

Perihan Hemşire tarafından, Ali Orhan'ın açığını bularak veya iftira atarak onu kurumdan attırmak göreviyle hastaneye gelmiştir. Fakat sonrasında Ali Orhan'ın meslek aşkına hayran olarak, onun gibi mesleğine değer vermeyi öğrenir. Ali Orhan'a karşı ilgisi vardır.

Hayre Bacı

Abuzer'in annesidir.

2.1.2.1.4. Zaman

Elmanın Kurdu isimli eserde zaman; dört başlık altında incelenmiştir. Bunlar; vak'a zamanı, anlatma zamanı, nesnel zaman ve yayın tarihi olarak değerlendirilmiştir.

2.1.2.1.4.1. Vak'a Zamanı

Elmanın Kurdu isimli romanda, vak'a zaman 1970'li yılların güz dönemidir. Ancak 1970'li yılların güz dönemi olarak başlayan romanın zamanı, ikinci bölümde yakın geçmiş olan üç ay kadar önceye götürülerek eser boyunca bu süreç devam ettirilir. Eserde, geri dönüş ve hatırlatma teknikleri kullanılmıştır. Yazar, zaman zaman kişilerin geçmişlerine yaptığı geriye dönüşlerle, kişileri okuyucuya tanıtmaya çalışır.

“1970’li yıllar, mevsimlerden güz ama yazdan kalma dedikleri günlerden biri. Sıcak yakıyor, kavuruyor” (Coşkun, 2001: 7).

“Üç ay kadar önceydi... Güneydoğu Anadolu’daki bu ücra kentin tozlu topraklı yollarında elinde bavulu ile uzun boylu bir adam yürüyordu. (...) Sıcak, çok sıcak bir gündü. Aylardan temmuz” (Coşkun, 2001: 12). *“İlkokul, ortaokul, lise... İstanbul’a göçtüklerinde*

liseyi bitirmemişti Ali Orhan. Gidiş o gidiş bu yerlerden... Çocukları okutabilmek için bu göç. İstanbul nere... Bir çıktı Ali Orhan buradan, bir daha da geri gelmedi. Soydan, sülaleden bu memleketli olmayınca, çocukluğunun altı yedi yılının geçtiği topraklara gün olup yeni baştan geleceğini, çamurlu sokak aralarında yeniden dolaşacağını hiç düşünmemişti” (Coşkun, 2001: 30).

2.1.2.1.4.2. Anlatma Zamanı

Anlatma zamanı, okuyucuya sunulan zaman şeklinde değerlendirmektedir. Anlatma zamanında vaka ve nesnel zamanlar, yazarın muhayyilesine göre farklı şekillerde yorumlanabilir. Yazar, eseri meydana getirirken bakış açısına, bilgileri harmanlamasına, olayın kendisinde oluşturduğu ruh haline göre farklı değerlendirmelere gidebilir. Bir başka ifade biçimiyle yazar, geçmişe farklı ve yeni bir bakış açısıyla bakar. Anlatma zamanı ise iki biçimde olmaktadır: Anında aktarma ve sonradan aktarma. Anında aktarma adından da anlaşılacağı üzere aradan zaman geçmeden, olayların sıcağı sıcağına aktarılmasıdır. Sonradan aktarma ise; romandaki olayların, ileriki bir zaman diliminden aktarılmasıdır. Bu tür aktarma yönteminde; olayların oluşu ile yazılışı arasında geçen süre, değiştirici ve dönüştürücü bir etkiye sahiptir (Çetin, 2009: 131, 132).

Elmanın Kurdu isimli romanda, anlatma zamanı sonradan aktarma yöntemiyle verilmiştir. 1974 tarihinde yazılmış olan eser, 2001 yılında basılabilmektedir (Coşkun, 2001: 5). Ayrıca eser, sosyal roman olma özelliğini taşımaktadır. Roman, nesnel zamana ait olan bir durumun içerisinde yeniden oluşturularak nesnel zamana ait bir dönem, anlatma zamanına ait kozmik zaman unsurları ve eşyalarla okuyucuya ulaşmaktadır. Böylece eserde, nesnel zaman ve anlatma zamanı arasındaki ilişki oldukça önem kazanmaktadır.

2.1.2.1.4.3. Nesnel Zaman

Edebi eserdeki kozmik zaman veya takvime bağlı olan gerçek zaman olarak nitelendirilebilir (Çetin, 2009: 127). Edebi eserin dışında da var olan herkesin paylaştığı ortak zaman dilimi olarak aktarılan nesnel zaman, Elmanın Kurdu isimli eserde geriye dönüşler ve romanın kahramanları tarafından hatırlamalarla farklı bir çerçeveye

genişletilmiştir. Romanın, nesnel zamanı, 1970’li yılların güz zamanıdır. Ayrıca nesnel zaman öğeleri içerisinde yer alan kozmik zaman ve sosyal zaman, romanda aşağıdaki örneklerle değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Kozmik zaman unsurları romanda; yaz, güz, gece, gündüz şekliyle işlenmektedir. Sosyal zaman ise, davranış biçimleri, eğlence adabı, yemek kültürü gibi unsurlar romanın işleyişi içerisinde değerlendirilmiştir.

“Mevsim güz, ağaçlar ucun ucun sararmışlar, kimi yerde pembe renge dönüşmüş yapraklar, kimi yerler kıpkırmızı göz alıyor” (Coşkun, 2001: 124).

“Ne geceler yaşamıştı bir zamanlar bu evde. Düş gibi geceler. Karanlıktan aydınlığa çıkmak için koşarlardı bu kapıya. Abdi Hoca’ya duymuş olduğu hayranlığı anımsadı. Sevgi vardı, saygı vardı, bir kendini veriş vardı bu hayranlıkta. Ninesi ile ikisi hemen her akşam bu kapının konukları olurlardı. Çocuk gözünde renktir, ışıktır, sestir dünya” (Coşkun, 2001: 273).

“Çiküfte, içli küfte, hindi... Guzu taze kesildi. Börek, çörek, baklava, peynir(...)Kadınlar kımıl kımıl kımıldanıyorlar hamur tahtalarının başında, suböreği yapıyorlar. Konuk önüne çıkan her tabak o dakika ateşten inmeli ki, dili damağı dağlamalı ki hora geçse... Kuzu köz üstünde çevriliyor, yel estikçe kızarmış et kokuları savruluyor her yana” (Coşkun, 2001:125, 131).

2.1.2.1.4.4. Yayın Tarihi

Romanın yazılış tarihi olan 1974 yılı, yazarla olay arasındaki mesafe, olay ve anlatma zamanları arasındaki ilişkiye yön vereceğinden, olayın oluş zamanıyla anlatıcı arasındaki ilişki önemli bir noktadır (Aktaş, 2017: 50).

Zebercet Coşkun Elmanın Kurdu isimli ikinci romanını 1974’te yazmış olmasına rağmen eser 2001 yılında yayınlanarak okuyucuyla buluşmuştur.

2.1.2.1.5. Mekân

Mekânın farklı farklı ele alınış biçimleri olsa da roman incelemelerinde mekânlar genellikle iki başlık altında toplanabilir: Somut mekân ve soyut mekân (Çetin, 2009: 133, 134). Somut mekân, roman kişilerinin oldukça gerçekçi bir bakış açısı altında yer aldığı gündelik yaşantılarının aktarıldığı gruptur. Kendi içerisinde açık ve kapalı olarak iki alt başlık altında incelenmektedir. Soyut mekân ise; gerçekçi özellikler içerisinde roman karakterlerinin ruh tahlillerine önem verilerek oluşturulan, somut mekânın dışında kalan yazarın oluşturmuş olduğu kurmaca dünyanın ürünleridir. Bu grupta kendi içerisinde hayalî, fantastik, metafizik ve duyuşsal olmak üzere dört başlık altında incelenebilir. Fakat çalışmamızda Zebercet Coşkun, realizm akımının bir etkisi olan soyut mekânlara yer vermediğinden bu bölümde mekân, açık ve kapalı olmak üzere iki başlık altında değerlendirilmeye çalışılacaktır.

2.1.2.1.5.1. Açık Mekân

Romanda mekân, Güneydoğu Anadolu topraklarında ücra bir kent adı altında nitelenmektedir. Bahse konu olan bu kentin, Diyarbakır'a yakın oluşu ve sınırda bir il olduğu bilgisi romanın akışı içerisinde okuyucuyla paylaşılır. Ayrıca sosyalizasyon bölgesindeki bu ilin Sümer Alanı, Kent Çarşısı gibi önemli konumları ve Mehmet Usta'nın çiftliği romanın mekânı içerisinde değerlendirilebilir. Romandaki kişilerin adı verilmeyen bu ile bağlı olan köyleri eserin akışı içerisinde isim zikredilmeden aktarılır. Bu sayılan mekânlar romanda yer alan açık mekânlardır.

“Güneydoğu Anadolu. Güneşi sıcak, toprağı çorak” (Coşkun, 2001: 7).

“Bu gece sıra Sümer Alanı'nın buralarda. Çarşı içi, cezaevine giden yol ve bu bölgeye çıkan tüm sokaklar” (Coşkun, 2001: 110).

“Ordan öte sokaklar karanlık. Sokak lambaları varsa da seyrek seyrek, plakçının oralara benzemez öteki sokaklar. Böyle böyle Sümer Alanı'nın oraya geldiler üç adam. Yine ıdı ortalık. Sümer Alanı'nın vitrinleri Diyarbakır'dan, Antep'ten aşağı kalmaz. Son moda giysiler ya da sondan bir önceki... Yüksek yüksek yapılar Sümer Alanı'nda, her katta ayrı ayrı ışıklar. Sümer Alanı'nın orada gök bile kapkaranlık olmaz geceleri, sarı olur,

mavi olur, kara olmaz. *Burç Eczanesi Sümer Alanı'nın ortalarında, havuzlu, fiskiyeli çimenliğin hemen yakınındadır*" (Coşkun, 2001: 109).

"Üç ay kadar önceydi... Güneydoğu Anadolu'daki bu ücra kentin tozlu topraklı yollarında elinde bavulu ile uzun boylu bir adam yürüyordu" (Coşkun, 2001: 12).

"Bir çevreye bakıyor Dr. Ali Orhan, sonra başını kaldırıp dört katlı hastane binasına bakıyor. Kocaman, geniş geniş pencereler var ama pencerelerde bir kıpırtı yok, bir canlılık yok" (Coşkun, 2001: 12).

"Kent kalenin dibinde hasır gibi yayılmış uzanıyor. Ak badanalı, düz damlı evcikler var, iki üç katlı, kiremit damlı evler var. Toprak kehribar sarısı. Kiremitli evler sarı toprak üstünde yama gibi duruyor" (Coşkun, 2001: 28).

2.1.2.1.5.2. Kapalı Mekân

Romanın kahramanı olan Doktor Ali Orhan'ın çalıştığı hastane, Ahmet Süzen'in evi, Kent Sineması, şehrin lisesi, cezaevi, karakol, Abdi Hoca'nın evi, talebe yurdu romandaki iç mekânlara örnek gösterilebilir. Romanın olay örgüsü genellikle hastane ve onun gibi kapalı mekânlarda geçmektedir.

"Her yer pislik içinde... Toz var, toprak var ama bir tek insan yok ortada. Üçüncü kata geldiler, adam durdu sahanlığın orta yerinde, biraz soluklanır gibi yaptı. (...) Sahanlık aydınlık, iki yanda uzanan iki koridor var. Koridorlar loş... Soldaki loşluğun içine girdiler" (Coşkun, 2001: 14, 15).

"Bir oda ki harman yeri. Köşede koca bir dolap var. Var olmasına var da, Ali Orhan iyi biliyor ki boştur o dolabın içi... Bomboştur... Çünkü iki bekar erkeğin neleri olabilirse, o şeylerin tümü ortalıkta... Karyola demirlerinde, masada, yerlerde, yatakta, çarşafkların üstünde. Duvar diplerinde kapakları açık bavullar var. Masa üstünde de tabaklar dolusu kuruyemiş, yaş yemiş" (Coşkun, 2001: 16).

"Toz kokulu koridora çıktı Ali Orhan. Odanın ağır havasından, terle karışık sigara kokusundan, şarap kokusundan sonra açık havaya çıkmış gibi rahatladı. Koridorda kapılar var, kapılar hep kapalı. Bir tanesinin üstünde AMELİYATHANE yazıyor. LABORATUVAR diyor karşısındakinde. Dâhiliye koğuşunun kapısı aralık. Eğildi baktı Ali Orhan. İçerde

kimseler yok... Bomboş... Yan yana, yan yana yataklar, kimi yatakta battaniye, kiminde çarşaf bile yok. Her yer dağınık, her yanda bir derbederlik, bir terk edilmişlik” (Coşkun, 2001: 40).

“Çarşı karakoluna dört beş ayak taş merdivenle çıkılır. Kocaman kocaman eğri büğrü taşlardan oluşur bu merdivenler. İki katlı, küçük pencereci, sıvaları dökük eski bir yapıdır karakol. Tek kanatlı kocaman demir kapısı, bir ucu Sümer Alanı’na uzanan geniş caddeye bakar. Çarşının tam burasında tek katlı, tahta kapaklı, yeri toprak, sıvası dökük küçük dükkânlar yerlerini yeni yapılara bırakırlar” (Coşkun, 2001: 106).

“Avlu küf kokmakta, duvarlar kirli, bakımsız, sıvaları yer yer dökülmüş. Üstlerinde çatlaklar var. Birkaç kapıdan geçtiler, geniş bir salona vardılar. Çoban Mehmet düğmeye bastı, elektrikler yandı. Burada küf kokusuna yemek kokusuyla hela kokusu da karışıyor. (...) Hem de çok sıcak burası, pencereler kapılar kapalı, içerde bir küçük esinti bile yok” (Coşkun, 2001: 267).

2.1.2.1.6. Bakış Açısı ve Anlatıcı

2.1.2.1.6.1. Romandaki Bakış Açısı

Bakış açısı, anlatma esasına bağlı edebi eserlerde çok önemli olan ve diğer etkenleri çevresinde toplayan olay örgüsünün şekli, başlangıç ve bitiş noktası, diğer vaka zincirleriyle kesiştiği ve ayrıldığı yerleri geniş ölçüde etkileyen bir unsurdur. Bakış açısı denilen kavram, anlatma esasına bağlı metinlerde olay örgülerinin oluşmasında kullanılan mekân, zaman, kişiler gibi etmenlerin kim tarafından görüldüğü, kime nakledilmekte olduğu sorularının cevabıdır (Aktaş, 2017: 70, 71).

Elmanın Kurdu isimli romanda karışık bir bakış açısı kullanılmakla birlikte eserde ön planda olan hâkim bakış açısıdır. Olaylar, kimi yerde hâkim bakış açısıyla üçüncü tekil şahıs / o anlatıcısı tercih edilerek yansıtılmasına rağmen romanın bazı bölümlerinde ise kahraman anlatıcısının bakış açısıyla kurgulanmıştır. Kimi zaman ise gözlemci anlatıcıya yer verilerek okuyucuya aktarılmıştır. Zebercet Coşkun, gözlemci anlatıcıya ait bakış açısının en temel özelliklerinden biri olan, romandaki karakterleri tarafsızca okuyucuya aktarmaya çalışır. Romanda gelişen olayları, diyaloglarla da okuyucuya aktarmaya çalışan yazar,

anlatım tekniklerini bölümlere uygun olarak kullanmaya çalışmıştır. Roman, hâkim bakış açısı tekil şahıs / o ve kahraman anlatıcının bakış açısı birinci tekil şahıs / ben anlatıcısı olarak iki bakış açısı üzerinden kurgulanmıştır. Birinci tekil şahıs / ben anlatıcısı ile verilen bölümlerde, karakterlerin duygu ve düşüncelerine yer verilerek onların okuyucu tarafından daha iyi anlaşılması sağlanmıştır.

2.1.2.1.6.1.1. Hâkim /Tanrısal/ İlâhi Bakış Açısı ve Anlatıcı

Anlatma esasına bağlı edebi metinlerde; destandan romana intikal etmiş bir yöntem olan hâkim bakış açısı temel itibariyle ‘her şeyi bilme’ esasına dayanır ve yazara oldukça geniş imkânlar sunmaktadır (Tekin, 2009: 50). Bu bakış açısında anlatıcı; üst bilinç olarak olayları, şahısları sınırsız bir bilme kabiliyetiyle okuyucuya aktarır. Yazarın eserini yorumlaması olarak da değerlendirilebilecek bu hâkim bakış açısı; şahısların duygu ve düşüncelerini oldukça iyi görüp bilmektedir. Hâkim bakış açısında anlatıcı üçüncü tekil şahıstır. Elmanın Kurdu isimli eserde hâkim bakış açısıyla ilgili örnekler şöyledir:

“Ali Orhan havuzun orada durdu, üç katlı şadırvana baktı, hiç durmadan inilleyen suyun sesini dinledi. Kızgın günün sıcağında yürek serinleten o eski damlacıklara dönüştü çağltilar, gönle ferahlık veren eski günleri gösterdi. Yirmi yıl bu, dile kolay. Bu alanın çevresinde yine böyle dükkânlar var. O günün dükkânı tek katlı idi, sıvası döküktü, kapısı, penceresi haraptı. Bankaların geniş geniş pencerelerine ise tüller takmışlar şimdi... Ali Orhan hiçbir şey görmemişlerin şaşkınlığı içinde bakınıyor da bakınıyor. Başka apartmanlar da var alanın çevresinde. Damı kiremitli, iki katlı, üç katlı evlerde var. Bakına bakına yürümenin bir başka güzelliği oluyormuş, bunu da tadıyor doktor ve de gönül nehri hiç durmadan çağıldıyor” (Coşkun, 2001: 33).

“(...) Böyle konuştular o gece doktorlar. Ali Orhan’ın sevinci de onlar konuştukça büyüdü, genişledi. Hastane kapısından girer girmez yüreğine düşen korku ve umutsuzluk neredeyse yok oldu... İnsanlar konuşa konuşa, demişler... Uykusuzluğunu, yorgunluğunu unuttu. Söyledi dinledi, dinledi söyledi. Yine yanılmış olacağını hiç getirmede aklına. Akşam kebab getirttiler kentten, masanın üstünü temizlettiler. Sigara kokusunu, şarap kokusunu, odanın kirli havasını, ortalığın insanı çılgına döndüren dağınıklığını unuttu Ali Orhan. Güldüler, söylediler, düşündüler, umutlandılar. Onlara öyle geldi ki, bu kentte

düşünen, düşünmesini bilen sadece kendileridir. Ali Orhan'ın göz kapakları kendiliğinden yumulmaya başlayınca dek sürdü gece” (Coşkun, 2001: 48).

“Ali Orhan'ın kulak arkası seğirmeye başladı. Kalemı masanın üstünde tık tık tıklatıyor, dudakları bıçak gibi gerili, bakışı bir garip, ne düşündüğü anlaşılmıyor. Dili tutuldu sanki öfkesinin çokluğundan. Konuşmaya hemen başlasa belki de olur olmaz şeyler söyleyecek. Bakışı bulanık, kararmış, yüreği köpürüp kabarmış. Sigarasını çıkardı cebinden, paketi elinde tuttu, baktı, sonra yeni baştan koydu cebine” (Coşkun, 2001: 97).

2.1.2.1.6.1.2. Kahraman Bakış Açısı ve Anlatıcı

“Anlatma esasına bağlı kurmaca metinlerde, kişiler ve mekâna ait özellikler kahramanlardan biri tarafından nakledilir. Bu durumda anlatıcı, söz konusu kahramanın müşahade kabiliyeti, tecrübesi ve bilgi seviyesi ile sınırlıdır” (Aktaş, 2017: 83). Bu bakış açısında ‘kahraman-anlatıcı’ daima ön planda yer almaktadır ve eserin merkezinde bulunur. Kahraman bakış açısında eserdeki kahraman, hem olayın içerisinde hem de anlatıldığı an itibarıyla okuyucuya sunulmaktadır. Diğer bir ifadeyle ‘ben’ anlatıcısının eserdeki yeri sınırlı imkânlar sunan bir bakış açısıdır. Bu bakış açısında anlatımın merkezinde, romanın kahramanlarından biri yer alır ve genellikle hatıra defteri, günlük ve mektup gibi anlatım teknikleri üzerinden romanın kurgusu oluşturulur.

Elmanın Kurdu isimli eserde, kahraman anlatıcının kullanıldığı bölümler bulunmaktadır. Hâkim bakış açısının etkin olduğu romanda yazar, eserin içerisindeki kahramanların bakış açılarından da faydalanarak eseri monotonluktan kurtarmış olur. Aşağıda romanda değerlendirilen örneklerde hâkim bakış açısı ve kahraman bakış açısının bir arada kullanıldığı karma bakış açısı incelenmeye çalışılmıştır.

“(…) Nedeni o arkam sıra gelen şeydi. İt gibi, yılan gibi yerlerde sürünen, duvardan duvara kayan. Rüzgârın uğultusuna karışıyor sesler, bir geliyor, bir geçiyor kulağımın dibinden” (Coşkun, 2001: 297).

“Beni korkutan ölümün soğuk yüzü değil, Ahmet'in şu perişan hali. Yüreğimi hoplatan birbirine yapışık şu ıslak saçlar, camdan bakışlardaki tüyler ürpertici pırıltı. Benim dayanamadığım bu. Ahmet değil bu karşımızdaki yatakta yatan adam. Benim bildiğim Ahmet değil. Gözünü aldırıldığı sırada da görmüştüm onu. Güliyordu. Bir başa bir

göz yeter diyordu. İkincisi şöhret için. Önemli olan elindekini iyi değerlendirebilmekte... Baksana bana Abdullah, dünyayı senden iyi görüyorum biliyor musun?” (Coşkun, 2001: 345).

“Doktorlarda bir durgunluk, bir sessizlik var. Hüsameddin iki elini arkasına bağlamış, koridorda gidip geliyor. Dudaklarında bir sigara, başı yerde, düşünceli... Ali Orhan onun durumunu görmezden geldi. İçten içe sövüp saysa da, belli etmiyor. Yeminin bu mu senin? Yukarda onca yaralı var. Gidip derterine derman olsana. Ben başhekim olarak burayı idare etmek durumundayım. Ama biliyorum, sen için için sevinmektesin. Ortalık karışsın, işinize gelir sizin. Uzaktan bakanlar sanarlar ki, bu kötü durumlara bir çözüm aramaktasın. Hani senin atıp tutmaların? Tümü masaldı değil mi?” (Coşkun, 2001: 357).

“Güçsüzlükten her zaman korkar Ali Orhan. Sanki bir daha duygusallıktan kurtulamayacak. Şimdi ise kendi için değil, Bahar için korkmakta. Onun yolu pembe ve ışıklı olmalı. Oysa. Benim yolum bulanıktır, karanlıktır. Bir parlayıp bir sönen ateş için özgürlüğümü veremem ki, ben de insanım işte. Koynumda bir kuş ki bir gül için gece gündüz çırpınıp durmakta benim de...” (Coşkun, 2001: 363).

2.1.2.2. Tema

Tema, roman içerisindeki kurmaca dünya ile okuyucu arasındaki en önemli iletişim aracıdır. Bir edebi eserde yazar tarafından verilmek istenen hüküm anlamıyla da örtüşen tema oldukça soyut bir kavramdır. Temalar; olay örgüsü, kişiler, zaman ve mekânla somut bir anlam kazanmaktadır (Aktaş, 2017: 69). Her edebi eserin bir teması vardır ve bu temalar bazı durumlarda da alt temalarla da desteklenebilmektedir. Yazar, edebi eseri oluştururken temayı şekillendiren en büyük etken kendi dünya görüşü ve inancıdır. Bunu takip eden etmenler ise, yazarın eğitim ve kültür düzeyi, sosyo-ekonomik konumu, şahsiyeti gibi unsurlardır (Çetin, 2009: 122). Edebi eser, yazıldığı devrin sosyal, kültürel bir yansımasıdır. Edebi metnin teması kendi dönemi içerisinde değerlendirilmelidir. Zebercet Coşkun’un Elmanın Kurdu isimli eserindeki temalar; sosyal, bireysel ve siyasal olmak üzere üç ana başlık altında değerlendirilmeye çalışılmıştır.

2.1.2.2.1. Bireysel Temalar

İnsanın iç dünyasına yönelişin etken olduğu bireysel temalar Elmanın Kurdu isimli eserde; arkadaşlık, aşk, hastalık ve vatanseverlik başlıkları altında değerlendirilmiştir.

2.1.2.2.1.1. Arkadaşlık

Romanda arkadaşlık teması ön plandadır. Roman kahramanı Ali Orhan, Ahmet Süzen, Mehmet Kurtoğlu ve Abdullah Kapusuz çocukluk arkadaşlarıdır. Eserde bu dört arkadaşın kişilik özellikleri ve hayatları ayrıntılı bir şekilde işlenir.

“Ahmet Süzen briyantınle vıcık vıcık yağlardı saçlarını... Gülümsüyor Ali Orhan... Dün gibi her şey işte. Ahmet’in saçına dek her bir şey gözleri önünde. Sağında Kurtoğlu, solunda Ahmet Süzen, Ali Orhan’ın... Bir de Abdullah Kapısız vardı. Ona ne oldu acaba? Nerelerde kimbilir Kapısız? Kurtoğlu ile Ahmet Süzen buranın yerlisiydiler, onlar Ali Orhangil gibi, Kapısız gibi dağdan, köyden inme değildiler” (Coşkun, 2001: 31, 32).

“Kurtoğlu Mehmet derler ki, yaman bir adamdır, hem de çok değerli bir avukat. Bunlar, bu ikisi bizim Ali Orhan’ın takımından olurlar. Çocukluk arkadaşları... Her biri ayrı bir dili konuşsa da, çok güçlüdür dostlukları. Serden geçerler, birbirlerinden vazgeçemezler” (Coşkun, 2001: 127).

2.1.2.2.1.2. Aşk

Eserde aşkın ön planda olduğu en önemli nokta Ahmet Süzen ve eşi Aysel’in birbirlerine olan sevgileridir. Sonrasında ise romanın sonlarına doğru yer alan Bahar Hemşire ile Ali Orhan’ın birbirlerinden etkileşimleri olarak değerlendirilebilir.

“Sonunda görmemek var Aysel. Hiç görmemek. Ben bunun için geldim buraya. Seninle yeni baştan konuşmak için, ailene açık açık anlatmak için durumu. Düşünesiniz diye yeni baştan. Çok iyi düşünesiniz diye. Dileğim bu. Özellikle de senin için. Yakın gelecekte gözlerimin kapanacağını bilmeni istediğimden. Daha önce vermiş olduğun sözü hiç düşünme. Durumlar değişince yeminin bile hükmü olmaz. Sevgi diyorsan, bugünün koşulları o günü tutmuyor. Sağlıklıydım o zaman, öyle sanyorduk. ‘Yine sağlıklısın Ahmet.’ ‘ Sen benim sözümün anlamına varamadın ki. Düşünmeni istiyorum. Çok iyi

düşünmeni. Dur hemen konuşma.’ ‘Ben de diyorum ki, evlendikten sonra belli olsaydı bu durum, ne olacaktı? Bozulacak mıydı evliliğimiz? Onun için öyle uzun uzun düşünmeme gerek yok ve de ben ne yaptığımı çok iyi biliyorum” (Coşkun, 2001: 168, 169).

“Ama Bahar burada kalsın. Besbelli aklı başa getirmek için kocaman bir taş gerekliymiş kafaya. Bir pürtüklü taş adam öldürmez, olsa olsa gönül gözünü açar. Bahar gitmesin! Burda, yanında kalsın! Yoksa düş mü görmekte Ali Orhan?(...) Çayır çimen, gözlerde görülmedk bir düş âlemi, Kerem misali yanıyor yürek. Ak giysili bir kız için yanıyor. Bir gül ki yüreğinin tam üstünde, kokulardan üstün koku veren, o kalp durmayınca kurumayan. Gül solup, gönül perişan olmadan elini uzatmak istiyor.(...) Güçsüzlükten her zaman korkar Ali Orhan. Sanki bir daha duygusallıktan kurtulamayacak. Şimdi ise kendi için değil, Bahar için korkmakta. Onun yolu pembe ve ışıklı olmalı. Oysa. Benim yolum bulanıktır, karanlıktır. Bir parlayıp bir sönen ateş için özgürlüğümü veremem ki, ben de insanım işte. Koynumda bir kuş ki bir gül için gece gündüz çırpınıp durmakta benim de” (Coşkun, 2001: 362, 363).

2.1.2.2.1.3. Hastalık

Bu tema Elmanın Kurdu isimli romanın konusunun hastanede geçmesi dolayısıyla genel bir şekilde eserde hissedilmektedir. Fakat bu durumun yanı sıra özele indirgenecek olursa Avukat Ahmet Süzen ’in roman boyunca Behçet hastalığı ile mücadelesi romanda oldukça önemli bir yer tutmaktadır.

“Onlar bir kalın duvarın ardına çektiler kendilerini. Şimdi koridorlarda yürüyen, Doktor Ali Orhan. Merdivenlerden iniyor ve de ameliyat ettiği hastayı düşünüyor. Bir sorun yok onda. Nasıl olması gerekiyorsa öyle her şey. Ameliyat başarılı geçti, iltihaplı bağırsak parçası çıkartıldı. Birkaç gün içinde iyileşecek” (Coşkun, 2001: 94).

“Gerçekten hasta. Öyle bir hastalık ki adını işitmeyenler var. Ucu ölüm, ille ölüm ama süreyi söyleyemiyor doktorlar. Kimini toparlayıp götürüverirmiş tezce, kimi beden yıllarca dayanıyor. Beyinde bir tümör. Behçet diyorlar adına. Behçet hastalığı. Adı batsın. Ahmet’te ilk belirtiler gözde başladı. Yok gözde değil, kulakta. Kulak olup da, ağrı sızı yok, işitmede bir bozukluk yok. Garip bir durum oldu, sesler gelmeye başladı kulaklarına.

Birtakım çıtırtılar işte. Öyle şeyler. Ayağa kalkıp yürüyünce başlıyor çıtırtılar. Soruyor çevreye. Fakültenin ilk yılı daha, evli değil o zaman, yurttta kalıyor” (Coşkun, 2001: 151).

“Başını iyi koruyacaksın, düşmemeye, çarpmamaya dikkat edeceksin. Gözünü kızdırmamaya bakacaksın kısacası... İçki yok, sigara yok, gözünü de yorma, şimdilik söyleyeceğim bu kadar. Hem bak belki Behçet bile değildir sendeki... Tam teşhis için daha çok erken. Göreceğiz bakalım, buraya bana sık sık geleceksin, beraber bekleyeceğiz. Bir süre sonra gözde sancılar başlamazsa bu iyiye alamettir” (Coşkun, 2001: 153).

2.1.2.2.1.4. Vatanseverlik

Elmanın Kurdu isimli eserde Doktor Ali Orhan oldukça fedakâr ve vatansever bir karakter olarak okuyucunun karşısına çıkmaktadır. Çaresiz olan bölge halkına çok daha fazla hizmet götürebilmek için adeta gecesini gündüzüne katarak çalışır.

“Ülkemiz, dedik, kalktık taa öteki uçlardan buralara geldik... Görev dedik, vatan dedik, vatandaş dedik... Dedik ama biz de bizlikten çıktık... Yedi, tüketti bu topraklar tümümüzü...” (Coşkun, 2001: 18).

“Ülkenin iyi yanı, kötü yanı diye bir şey tanımam abi... Cehennem dediniz de, o nedenle, aynı dilde yanıtlıyorum sizi, ben daha önce soğuk cehennemdeydim. Devlet şimdi sıcak cehennemi uygun buldu... Ve de derim ki, bu cehennemde yaşayan tek insanlar biz değiliz. Biz doktoruz... Ülkümüz vatan, vatandaş... Parolamız bu değil mi?” (Coşkun, 2001: 25)

“O yüzden ses edemiyor. Homurdanıyorsa da, açıkça bir şey söyleyemiyor. Herif bir İHANET kelimesi tutturmuş, ayağını yan bassan ülkeye ihanet ediyorsun. Söyleniyor Bekir Pamuk kendi kendine... ‘Vazgeçtik her şeyden, ne yapalım çalışırız ama az izin verse de arada bir şu garip odacığımıza çıkıversek... Benim gibi ellisini aşmış bir adam öyle tek ayağı üzerinde sekebilir mi? Akşamlara dek ciğerimde soluk, dizimde güç kalmadı... Ha babam ha... Olur mu be? Azıcık yum gözünü. Sabah beri birimiz indik polikliniğe, birimiz çıktık. Kapı önünde, bahçede bakılmadık hasta kalmadı... Tükendi hasta... Yok artık... Yarın kime bakacağız biz?” (Coşkun, 2001: 80).

Avukat Ahmet Süzen’de romanda oldukça idealist ve vatanseverdir.

“Oy toplamak değil ki sorun. Önemli olan çalışmak Aysel. Ülke için çalışmak. Biz böyle bir yarım adam iken” (Coşkun, 2001: 175).

2.1.2.2.2. Sosyal Temalar

Tema, romanın sosyal hayatla olan ilişkisini değerlendirerek, Güneydoğu gerçeğini okuyucuya aktarmaktır. Bu romanda, ağa, şeyh gibi yerel güçlere kendi kimliklerini terk etmiş adaletsiz ve çıkarıcı insanlara karşın, Ali Orhan gibi halkın ve adaletin timsali olan bir doktor karşımıza çıkmaktadır. Bu eser, haksızlığa, adaletsizliğe karşı var olma savaşı veren insanların hikâyesidir. Romanda toplumsal temalar oldukça ön plandadır. Bunlar ağa-halk çelişkisi, olumsuz din imgesi, geri kalmışlık, cehalet, düzensizlik, sömürü, adaletsizlik ve adam kayırmacılıktır. Devletin sosyalizasyon anlayışının esas alınarak olayların anlatılmaya çalışıldığı eserde, devlet memurlarını kendi çıkarları için kullanan egemen zümre, kendilerini halkın üstünde görürler. Olaylar bu egemen zümrenin, yöre halkını kendi sınıfsal çıkarları doğrultusunda sömürmesini konu alır.

2.1.2.2.2.1. Din

Romanın geneline hâkim olan olumsuz din imgesi, eserde kendisini kişilerin sınıfsal çıkarları doğrultusunda kullanmalarını işlemektedir. Elmanın Kurdu isimli eserde din imgesi olumsuz yönüyle ele alınır. Mehmet Kurtoğlu, halkın güvenini toplayarak oy kazanmak için dini kullanır.

“Kurtoğlu bakan ya da milletvekili... Gülümsedi Ali Orhan. İşe bak yahu. Neler oluyor şu dünyada. Sen kim, milletvekilliği kim be Kurtoğlu. Ben bilmez miyim seni? Maneviyatçıymış. Bak sen! Materyalist avukatlara partilerinde yer verilmeyecekmiş.(...) Bir de sakal bıraksaydı be! Bir sakalı eksikti. Yapar mı yapar. Benim bildiğim Kurtoğlu onu da yapar. Hele bir seçimler yakınlaşsın, mitingler başlasın. Kalıbımı basarım sakal da bırakır, namaza da gider. Hey koca Memet. Bayram namazlarına bile yan çizmeye kalkan sen değil miydin?” (Coşkun, 2001: 92).

“Saatine baktı Kurtoğlu. Beş otuz... İkindiye yetişeydi çok bir iyi olurdu ya. Namazı konuklarla beraber kılsaydı camide. Valla çok iyi olurdu. Bu bir kötü puandır kendisi için.

Biliyor. Yapacak tek şey, gerçeği örtbas etmek. Şimdi diyeceğiz ki, yeni geldik Diyarbakır'dan. Az önce. İkinci namazına yetişemedik. Gülümsüyor Kurtoğlu..." (Coşkun, 2001: 210).

Romandaki diğer olumsuz din imgesi ise; Abdullah Kapısız'ın müdürlüğünü yaptığı lisede, öğrencilerin güvenliği açısından mescidin farklı bir noktaya taşınmasının halka din düşmanlığı şeklinde gösterilmesidir.

"Mescit bahçe içinde, çevresi açık, deney yapmak için en uygun yer. Öğrencinin güvenliği bakımından. Mescit diye tutturuyorlarsa da onun için de bir yer düşüneceğiz. Alt katta geniş bir salonumuz var, oraya taşıdık mescidin eşyasını. Bodrum diye yırtındıkları yere. Dileyen gider yapar ibadetini" (Coşkun, 2001: 242).

Eserde Ahmet Süzen; çocukluğunda ninesiyle gitmiş olduğu tarikatçıların dini ayinleri sırasında Kör Hafız ismindeki dervişin yanağına şiş batırıp çıkarmasından bahsederek, çocukluğundaki travmasına yer verilmiştir. Ayrıca gidilen dini ayinlere dedesinin oldukça tepkili davranışları ve din adamlarının çıkarıcılıklarına olan olumsuz bakış; Ahmet Süzen'in dedesinin ağzından okuyucuya aktarılmıştır. Bu durumun yanı sıra romandaki karşıt güçlerden olan Abdi Hoca isimli şahsın; din adı altında hocalık vazifesini sınıfsal çıkarları açısından kullanması ele alınmaktadır.

"Biz yaratana yürekten inanırız. Dünyada var oluşumuzun gerçek bir mucize olduğunu hep biliriz. Hep bildik. Bizi inançsız belledinse yanıldın. Çok yanıldın. Biz batıla sırt çevirdik, din yoluna yapılan birtakım soytarılıklara karşı çıktık. Gökten gelene hep inandık yoksa. Yüzümüzü yukarı döndük, gönlümüzü bu nedenle yüce tuttuk. Ve de bu bizim son umudumuz işte" (Coşkun, 2001: 249).

"Evet bir şeytan bu adam. Yoksa nasıl batırır kocaman sivri uçlu şişi bedenine? Batırır, çıkarır ve ölmez, hiçbir şey de olmaz, sendelemez bile. Kan yoktur, yara bere yoktur. Eller yüze kapalı da olsa, parmak araları şekilleri, renkleri gösteriyor işte. Tüyler diken diken, öyle bir korku ki, ölene dek unutulmaz" (Coşkun, 2001: 277).

"Dedem hoca milletini hiç sevmezdi. Tembel herifler derdi onlar için. Hele tarikatçılara daha da çok kızardı. Ayin sözünü hiç etmezdik evde. (...) Uyan oğlum uyan gaflet uykularından. Hakkı aramayı diliyorsan kendi içine bak. Seyret kendini. Şeytanı da, hakkı da görebileceksin. Yani doğruyu da yanlış da. Doğruya ne zaman erişirsen, hakka o

zaman yaklaşırsın. Mırıl mırıl mırıldanıp kendinden geçmekle hiçbir şey olmaz” (Coşkun, 2001: 277).

“Abdi Hoca’nın uyutup da uyumayanlardan olduğunu anladığımda ise aradan yıllar geçmişti. Demokrat Parti’nin ilk kurulduğu yıllarda kamyon tepelerinde köy köy dolanıyor, kalabalığın en önlerinde yürüyordu. Bir dava peşindeydi yine” (Coşkun, 2001: 278).

“Şimdi biliyoruz ki, Abdi Hoca gerçekte kayıtlı olduğu partinin de değil, Ali Çavuş’un adamıdır. Bu belli olunca her bir şey yerli yerine oturuyor” (Coşkun, 2001: 283).

2.1.2.2.2. Sömürü

Elmanın Kurdu isimli roman, konusunu almış olduğu Sağlık Oteli(1969) isimli eserin sömürü kavramından hareketle yabancı ülkelerin ancak bir ülkeyi yine kendi yerli halkı tarafından kullanılarak sömürebileceği gerçeği üzerinden değerlendirir. Özellikle Sağlık Oteli isimli romandaki Amerikan kapitalizminin yansıması; Elmanın Kurdu romanında Amerika için çalıştığı söylenen Ali Çavuş ve onun bölge halkını sömürüsüne dâhil etmesi şeklinde kurgulanmıştır. Yabancı misyoner olarak karakterize edilmiş Ali Çavuş, romanın genel karşıt gücü olarak kendisini eser boyunca hissettirir.

“İnsanlarla bizim savaşımız... Teke tek... Düzenle değil, insanlarla...İnsanoğlu bu huyda oldukça, hangi düzeni koysan yürürlüğe üç günün içinde lağa olacaktır her şey...O zaman savaşı insanlarla yapmak gerek...Teke tek...Savaşımız sömürüyle, sömürenle...Ve de onlara karşı çıkarak...Göz yummayarak olana bitene...Yeminimiz bu yolda...Kendi kendimize bir yemin ettik biz” (Coşkun, 2001: 71).

“Devrimciymiş bunlar! Lafa gelince kahraman kesilirler. Nutuklar atarlar. Üstüne gitsen seni alaşağı eder herif.(...) Bu sömürü sürüp gitmelidir, dostum der. Bizim istediğimiz de bu zaten. Sömürüyü körükleriz biz. Sömürü olacak ki bizler ondan yararlanabilelim. Güçlenelim, kanlanalım. Ben kapitalistten topladığım servetle onu yeneceğim, alaşağı edeceğim. Bugün sömürünün önüne geçersen, yarınımı hazırlamamış olurum. Güç toplamamış olurum. Yıkılışı geciktirmiş olurum. Sömürüyü bu nedenle

körüklerim ben. Biz kanlanmasak, solun ekonomik gücü ne olur? Körüklerim ben sömürüyü azizim, körüklerim ki kurtuluş günü tez ola...” (Coşkun, 2001: 129).

“Bizim de bir yeminimiz var. Ülkeye karşı, öğrenciye karşı bir yeminimiz. Öğretmenin amacı öğrenciyi bilinçlendirmeye çabalamaktır, sömürüye karşı uyandırmaktadır. Dileğimiz, gençlerimizin özgür düşünceyi öğrenmesi” (Coşkun, 2001: 226).

“Yabancı sömürüye karşı ülkemizin zenginliklerine sahip çıkmaya çabaladığımız için, tüm üçkâğıtçılıklara karşı çıktığımız için, ezilen, sömürülenlerin insan gibi yaşamaya hakkı olduğunu savunduğumuz için sindirilmeye çalışılıyor. Görevimiz halkı uyarmaktır. Yalancılara, abdestsiz namaza duranların karşısındayız. Suçsuz bir halk çocuğunu başka kente gönderip, kamuoyunun yargısından uzaklaştıranların karşısındayız...” (Coşkun, 2001: 334).

2.1.2.2.2.3. Ağa-Halk Çelişkisi

Elmanın Kurdu isimli eserde ağa motifi, bölgede görev yapan bürokratları kendi çıkarları için kullanan, halktan üstün olduklarını düşünen sinsî yerel güçler olarak veya başka bir ifadeyle sömürücü sınıf olarak yer almaktadır. Feodal ilişkinin egemen olduğu Güneydoğu Anadolu topraklarında, ağa-halk çelişkisi oldukça önemli bir yer tutmakta ve eserde “hükümet içinde hükümet” olarak nitelendirilmektedir.

“(...)Köylünün, kentlinin derdine derman oldum. Ve de hiç tırmık yemedim. Hiç... Yaptıysa, aydın geçinen takım yaptı bana. Tırmığı o attı... Ağası yaptı, beyi yaptı...Tekme oralardan geldi...Garip vatandaş hep benden yana idi. Beni söyledi, beni övdü, hem de sevdi...” (Coşkun, 2001: 24, 25).

“Kolları uzundur... İftira, yalan, Ankara’ya tel üstüne tel çekerler. Burası Anadolu dostum... Yerinde kalmak ve de rahat çalışmak istiyorsan, yerli halka, halk deyince dağdaki, bayırdaki değil, kalburüstü takım, onlara yaranacaksın... İşlerine karışmayacaksın...”

Salla başını, al maaşını öyle mi?

Bir bakıma... Ağa takımı, bey takımı devlet kurumunun içinde bulunmaya meraklıdır... Devleti içten içe el altında tutmak ister. Beşinci kol anlayacağın... Bu belirli adamlar, particiler aracılığı ile yerleştirilirler kurumlara... Önemli yerlere... Parti merkezi bilmez mi? Bilir bilmesine de, o da kendi bütünlüğünü korumak durumunda...

Ya hastanenin düzeni? Tedavi sırası, ameliyat sırası kayınca, bir imtiyazlı hasta sınıfı meydana gelince, fakir fıkara zarar görecek... Bu imtiyazlı zümre işlerine gelmeyen durumlarda DEVLET YOK diye yaygarayı basar ama... Abi, ben bu gibi işlere izin vermeyeceğim... Görev anlayışım böyledir... Devlet kurumları güçlendirilmelidir... Bir savaş verilmelidir bu yolda..." (Coşkun, 2001: 55).

"Ali Orhan bunları söylemiyor, onun yanıtı davranışlarında, gözünün bakışında. Demek bu başka çeşit hasta. Olur olmaz adamlardan değil. Ne ki bizde öyle bildiğin doktorlardan değiliz arkadaş. Görev anlayışımız birçoğundan farklı. Bize göre hasta hastadır. Senin demen şu ki, halkın bir bölümü ötekilerin üzerindedir. Onları hoşnut edeceksin ki, o da seni hoşnut ede... Sen diyorsun ki, hastalar bölük bölüktür. Garibanı vardır, bir de arkası vardır. Arkalının arkası hele bir de kalınsa seni bile dayandırır" (Coşkun, 2001: 96).

"Diz çökecektiniz... Evet... Biz adamı önümüzde diz çöktürürüz. Bugün değilse yarın. Kan kustururuz biz adama, anladın mı? Bu yaptığını çok pahalıya ödetiriz! Sadullah Aras hışım ile yürüdü kapıya, burnundan soluyor, Halil İbrahim ise ondan önce koşuyor, eğilerek açıyor kapıyı. Hem de kafasını salıyor iki yana, içten içe söyleniyor. 'Eyi etmedin tohtor' diyor, 'heç bir eyi etmedin. Ağa milletiynen takışılmaz...' (Coşkun, 2001: 98).

"Onlar mı? Şey... Onlar... Bu melmeketin ağası, beyi olurlar. Otuz köyün sahibi. Deyeceğim hiç eyi olmadı. Heç bir eyi olmadı tohtor bey. Sırtını ya bir dağa ya da bir beye vermeyenin başı beladan kurtulmaz" (Coşkun, 2001: 99).

"Konuklar da değerli kişiler hani. Halktan ayrı, halkın üstünde olanlar. Hani şu, dağ yamaçlarını elde tutma savaşı veren dağ adamının üstüne (isyancıdır diye) jandarmayı süren, sürdürenlerin oğulları, yeğenleri olurlar. Bir de bunları saf dışı etmek isteyen bir başka takım var. Particiliğin anlamı budur doğuda... Kentteki egemen zümre ile köyden kente akın edenlerin çıkar çatışması ve halkı kendine çekmeye çalışan bir başka grup. Sokaktaki adamın kişilik kazanmasını, olanı biteni anlamasını istemiyorlar. İşlerine

gelmiyor. Ali Orhan gibi bir doktor da bu nedenle dolanıp duruyor parmaklara” (Coşkun, 2001: 125).

2.1.2.2.2.4. Göç

Elmanın Kurdu isimli romanda göç teması, sosyal ve ekonomik nedenler dolayısıyla mecburi bir yer değiştirme olarak konumlandırılmıştır. Romanın ana kahramanlarından olan Ali Orhan ve ailesi, hayatlarını idame ettirebilmek ve çocuklarının eğitimlerine devam edebilmeleri için İstanbul’a göç ederler. Ahmet Süzen ve ailesi ise, Ahmet ve kardeşinin eğitimleri süresince İstanbul’a göç ederler fakat bu durumda Ahmet Süzen’in hastalığının da payı büyüktür. Roman içerisinde göç kavramı, eğitim için yapılmış olan mecburi bir yer değişikliği şeklindedir. Romanın kurgusu içinde önemli bir yere sahip olan göç teması, Ali Orhan’ın ve Ahmet Süzen’in geriye dönük hatıraları eşliğinde verilmektedir.

“İlkokul, ortaokul, lise... İstanbul’a göçtüklerinde liseyi bitirmemişti Ali Orhan. Gidiş o gidiş bu yerlerden... Çocukları okutabilmek içindi bu göç. İstanbul nere... Bir çıktı Ali Orhan buradan, bir daha da geri gelmedi” (Coşkun, 2001: 30).

“Dokuz yaşla on beş yaşın arası duygusallığın en derin olduğu çağdır. Daha önceki yıllar düş gibidir, belirsizdir, on beş yaştan sonraki zaman ise Ali Orhan için umutlarla düşlerin gerçekler karşısında eriyip yok olduğu yıllardır. Büyük kent dar gelirli bir gece bekçisine ne verebilirse onu alabildiler. Yokluklar, sıkıntılar, bitmek bilmeyen çabalar... Düşleri yerle bir eden, umudu gökte değil, kendinde arayıp bulmayı, başarı için çalışmanın, sadece çalışmanın, hem de sürekli çalışmanın gerektiğini bellemenin verdiği bir iç burukluğu... İstanbul’du orası... Ama burası başka bir ülke... Burası benim düşlerle süslü dünyam. Düşlerim, umutlarım ve ben...” (Coşkun, 2001: 36).

“Gerçekte köyünden. Ama küçükken göçmüştük, burada büyüdük. Sonra gün oldu buralara da sığamadık. Kalktık, daha büyük kentlere gittik. İstanbul’a...” (Coşkun, 2001: 39).

“Tek katlı, küçük küçük üç odalı bir minik evde kalıyorlar kaynana, kaynata, kayınço ve Aysel’le Ahmet. Aile birbirine destek olmuş, kenetlenmişler birbirlerine. Ahmet hukukta, kardeşi edebiyatta okuyor. Ahmet bu derde düşmeden önce iki kardeş yurtta

kalıyorlardı. Hastalık aileyi bu gurbet elde bir araya topladı. Yoksa İstanbul nere, onların memleket nere?” (Coşkun, 2001: 167).

2.1.2.2.2.5. Sürgün

Elmanın Kurdu isimli eserde; Batı’ya göre geri kalmış, cehalet, yoksulluk gibi kavramlar olarak yansıyan Güneydoğu Anadolu, doktorlar için devletin sosyalizasyon politikası çerçevesinde mecburi hizmet için gönderildikleri bir sürgün yeri olarak ifade edilmektedir.

“Kimsin? Nesin? Rotasyondan mı? Demek tayinle geldiniz... Oh, oh, çok iyi... Kusura bakmayın doktor bey... Bizim buralar böyle yerler işte... Yokluklar ülkesi...” (Coşkun, 2001: 15).

“Burası Anadolu’nun bir garip köşesi. Adı kent... Buranın neresi kent yahu? Mahrumiyetten başka nesi var? Diyeceksin ki, arkadaş, eğlence yoksa konfor yoksa okunacak bir kitap da mı yok? Yok valla... O bile yok... İstedğin kitabı bile bulamıyorsun...(...) Ülkemiz dedik, kalktık taa öteki uçlardan buralara geldik... Görev dedik, vatan dedik, vatandaş dedik... Dedik ama biz de bizlikten çıktık... Yedi, tüketti bu topraklar tümümüzü...” (Coşkun, 2001: 18).

“Ben de Anadolu’dayım bir iki yıldır. Bu dördüncü durak sosyalizasyonda. Her gittiğim yerde sardım yarasını vatandaştın. Köylünün, kentlinin derdine derman oldum” (Coşkun, 2001: 24).

“Ülkenin iyi yanı, kötü yanı diye bir şey tanımam abi... Cehennem dediniz de, o nedenle, aynı dilde yanıtlıyorum sizi, ben daha önce soğuk cehennemdeydim. Devlet şimdi sıcak cehennemi uygun buldu... Ve de derim ki, bu cehennemde yaşayan tek insanlar biz değiliz. Biz doktoruz... Ülkümüz vatan, vatandaş... Parolamız bu değil mi?” (Coşkun, 2001: 25).

“Bizim buralar! Ah bizim eller, en güzel eller... Biliyor musun Kurtoğlu bizi hangi dağın yeli attı buralara? Ankara’nın rüzgârı ki önünde hiç kimseler duramıyor... Anlayacağın biz buraya sürgün geldik...” (Coşkun, 2001: 73, 74).

“Tezgâh başına geçmeyince buralar pek sarmıyor büyük kentin doktorunu... Neden asılırız biz bu adamların yakasına muayenehane diye? Babamızın hayrına mı? Hiç olmadık, paranın yüzü suyu hürmetine derdimize derman olurlar kısa bir süre de olsa... Yoksa bir rapor, tamam. Kaçar gider doktor. On beş günü dolduran bir yolunu bulup tüyüyor...” (Coşkun, 2001: 126).

2.1.2.2.2.6. İltimas

Elmanın Kurdu isimli romanda iltimas, feodal örgütlenmenin bir yansıması olarak ağa- halk ilişkisi içerisinde yer almaktadır. Kendisini halkın üzerinde konumlandıran ağa takımı, Güneydoğu Anadolu’nun söz konusu iline devlet tarafından atanan bürokratların yanlarına kendilerine adeta taparcasına bağlı olan adamlarını yerleştirmektedir. Siyasi otoritelerin de devlet kurumları ve halk üzerindeki baskısı oldukça ağırlıklı olarak işlenmiştir. Ağa ve siyasi otoriteler üzerine kurulan bu feodal ilişki içerisinde düzen, ağa ve onların yerleştirdiği kişilerin çıkar ilişkileri içerisinde yürümektedir. Ayrıca bu durum kamu kurumlarındaki hiyerarşik yapıyı da bozmaktadır.

“Halil İbrahim dediği bir hastane görevlisi. Kadrosu hademe... Ama kocaman bir partiye dayamış sırtını, onu top tüfek oynatamaz yerinden. Doktorlara simsarlık yapar, beye, ağaya, şeyhe hizmet eder, işini yürütür” (Coşkun, 2001: 10).

“Hemşiresinden, hastabakıcısından geçtim, en küçük hademeye dinlet sözünü. Yap ki görelim!.. Buralar bir çıkmaz sokaktır dostum. Hemşirelerin her biri bir dayı bulmuş, dayamış sırtını... Hademeler desen, onlar başka konu... Bu adamları hastane içine sokanlar kimlerdir bilir misin? Her biri bir başka partinin casusudur bunların...” (Coşkun, 2001: 26).

“Sizin hiçbir şeyden haberiniz yok... Demek geldiğiniz yerlerde böyle şeyler yoktu... Burada baş ağır, kulak sağır olmadın mıydı, çarkına okurlar adamın... Öyle işte... Şu gördüğün görevliler bu kentin yerlileridir ve de sınavdan geçmeden, diploma bile sorulmadan alınmışlardır hastaneye... Sınav diye bir şey onların arkalarında çünkü. Ensesi kalın dayıları...Dokunabilirsen dokun...Bir dokun, bin ah dinle!... Burdan dokun, Ankara’dan gelsin sesi...” (Coşkun, 2001: 46).

“Bu hastanede zengin olmuş. Hasta önce ona gidiyor... Sanki hastanenin has doktoru... Gerçekte ise, kaymak takımının hastane içindeki adamıdır... Devlet kurumuna yerleştirilmiş bir fesat yuvası... Bunları biliyoruz... Hep biliyoruz. Para ile her şeyi yaptırabileceğine inanan bir zümre var ya, bunlar Mehmet Usta'nın dayıları olurlar. Devlet kurumları içinde onlar gibi çok adam vardır buralarda.(...) Kolları uzundur. İftira, yalan, Ankara'ya tel üstüne tel çekerler. Burası Anadolu dostum... Yerinde kalmak ve de rahat çalışmak istiyorsan, yerli halka, halk deyince dağdaki, bayırdaki değil, kalburüstü takım, onlara yaranacaksın... İşlerine karışmayacaksın...(...) Ağa takımı, bey takımı devlet kurumunun içinde bulunmaya meraklıdır... Devleti içten içe el altında tutmak ister... Beşinci kol anlayacağın” (Coşkun, 2001: 54, 55).

2.1.2.2.3. Siyasi Temalar

Türk romanında 1960'lerden itibaren oldukça yaygınlaşan sağ-sol kutuplaşması, 1970 yıllardan sonra şiddetini daha da artırarak Türk romanının temaları arasında kendisine yer bulmuştur.

2.1.2.2.3.1. Sağ-Sol Kutuplaşması

Elmanın Kurdu isimli romanda; özellikle Doktor Bekir Pamuk karakteri aracılığıyla bu temayı işleyen yazar, din gibi manevi bir değer de bu siyasi akıma nasıl alet edildiğini okuyucunun gözleri önüne sermektedir.

“İnancım şu ki, ülkeyi yok etmeye götüren şey uyşukluktur, tembelliktir... Bir de sağcılarla, solculardır. İleri gitmeyi önleyen, onların birbirleri ile çatışmasıdır. Savaşım bunlara karşıdır benim” (Coşkun, 2001: 48).

“Solculuk dediğin modaydı bir zamanlar, bir akımdı ve de zaten bizim solculuğumuz elifbadan öteye gitmedi. Sen başkaydın, sen çok okuyordun bu konularda, bizimkisi olsa olsa hava atmaktı kızlara. İleri olunca daha bir değer veriyorlardı kızlar. Düşünceleri olan bir kişi gibi görünmek hoşumuza gidiyordu. Bir çeşit alafrangalık sanıyorduk biz” (Coşkun, 2001: 78).

“Kurtoğlu bakan ya da milletvekili... Gülümsedi Ali Orhan. İşe bak yahu. Neler oluyor şu dünyada. Sen kim, milletvekilliği kim be Kurtoğlu. Ben bilmez miyim seni? Maneviyatçıymış. Bak sen! Materyalist avukatlara partilerinde yer verilmeyecekmış.(...) Bir de sakal bıraksaydı be! Bir sakalı eksikti. Yapar mı yapar. Benim bildiğim Kurtoğlu onu da yapar. Hele bir seçimler yakınlaşsın, mitingler başlasın. Kalıbımı basarım sakal da bırakır, namaza da gider. Hey koca Memet. Bayram namazlarına bile yan çizmeye kalkan sen değil miydin?” (Coşkun, 2001: 92).

“Konuklar da değerli kişiler hani. Halktan ayrı, halkın üstünde olanlar. Hani şu, dağ yamaçlarını elde tutma savaşı veren dağ adamının üstüne (isyancıdır diye) jandarmayı süren, sürdürenlerin oğulları, yeğenleri olurlar. Bir de bunları saf dışı etmek isteyen bir başka takım var. Particiliğin anlamı budur doğuda... Kentteki egemen zümre ile köyden kente akın edenlerin çıkar çatışması ve halkı kendine çekmeye çalışan bir başka grup. Sokaktaki adamın kişilik kazanmasını, olanı biteni anlamasını istemiyorlar. İşlerine gelmiyor” (Coşkun, 2001: 125).

“Dağ adamı ne kadar mektep medrese görse yine de dağlı kalıyor bir yanı. Biz onları anlatalım sana tek tek. Sağcı olsun, solcu olsun, ortadaki olsun, tümüyle tatlı bir düzende ilişkiler sürdürebilen adam şu karşımızda oturan kara gözlüklüdür” (Coşkun, 2001: 126).

“Senin solculuğun ne kadardır, onu söyle! Sıkıysa kapat muayenehaneyi. Vur kapıya bir kilit! Sabahtan akşama dek çalış fakir fıkara vatandaş için! Hani senin doktrinlerin? Saat beşten sonra bağlasalar durmaz bunlar hastanede” (Coşkun, 2001: 128).

“Amaç birbirlerine karşı olmak, göz oymak, diş sökmek! Particilik bile gerçek particilik değil. Böyle söylüyor Ahmet toplantı salonundan Kapısız ile beraber çıkarlarken. Bölük bölük olmanın gerçek nedeni daha iyi vurmak! Vurabilmek! Bunun için ayrı ayrı bayrakların altına toplanıyoruz!” (Coşkun, 2001: 225).

2.1.2.3. Dil ve Üslup

Zebercet Coşkun, “Elmanın Kurdu” isimli romanında oldukça yalın ve anlaşılır bir dil kullanmıştır. Deyim, atasözü ve bölgeni ağız özelliklerinden yararlanan yazar, kapalı

söyleyişlere eserinde yer vermemiştir. Eserlerinde Türkçe kökenli kelimeleri tercih etmektedir. Yörenin ağız özelliklerinden karakterlerin diyaloglarında oldukça faydalanmakta ve yöreye ait ağıt, ninni gibi sözlü kültür ürünleriyle eserlerini zenginleştirmiştir. Zaman anlatımları oldukça açık bir şekilde okuyucuya aktararak zaman zarflarıyla desteklenmiştir.

Sözcük grupları içerisinde ise sıfat ve isim tamlamalarına yer veren yazar, sıfat tamlamalarını kişileri ve mekânları tasvir ederken kullanmıştır. Kelime tekrarları ve noktalama işaretlerine fazlaca yer veren yazar, bu noktalar açısından oldukça zayıf bir tekniğe sahiptir.

Eserler yüklemelerine göre değerlendirildiğinde, romanın genelinde fiil cümleleri çok daha fazla bulunmaktadır. Bunun yanı sıra yüklemsiz ve kısa fiil cümlelerinin diyaloglarda oldukça fazla kullanıldığı görülmektedir. Sebep sonuç cümlelerinin oldukça fazla yer aldığı romanda, yazarın dili oldukça anlaşılır ve sapmalardan uzaktır.

Eserinde teşbih ve imgelere oldukça fazla yer veren Zebercet Coşkun, benzetmeleri anlatımı zenginleştirmeleri açısından oldukça ustaca kullanır. Romanda imgeleri klasik bir şekilde kullanan yazar, imgeleri temalara destek olarak kullanmıştır.

2.1.2.3.1. Anlatım Teknikleri

Bir edebi eserde estetik dokuyu oluşturan en önemli unsurlardan biri anlatım teknikleridir. Modern Türk romanında anlatım teknikleri, biçime ve anlatıma büyük bir katkı sunacak ölçüde iç-içe kullanılmaktadır (Tekin, 2009: 187). Romancı için oldukça farklı bir zenginlik sunan anlatım teknikleri, esere çeşitlilik ve derinlik kazandırmada oldukça aktif bir rol oynamaktadır.

2.1.2.3.1.1. Diyalog

Olayların somutlaşması açısından karşılıklı konuşma olarak tanımlanabilecek olan diyalog, en doğal anlatım yollarından biridir. Eşyayı konuşurma sanatı olarak da tanımlanabilecek olan edebi eser, romancının adeta olayları canlandırma yöntemidir.

Elmanın Kurdu isimli romanda oldukça fazla kullanılan diyalog tekniği, kişilerin tanıtılması ve olayların okuyucuya daha iyi kavratılması noktasında önem kazanmaktadır.

“Tayin emriniz neden gelmedi?’ diye sordu Başhekim.

‘Emri kendim getirdim...’

‘Demek beвлиyeisiniz... Bu güzel... Çok güzel... Eli bıçak tutan bir doktor çok şey demektir buralarda...’

‘Bizim Başhekimimizin de eli bıçak tutar ya’ dedi Bekir Pamuk, gevrek gevrek de gülmeye başladı. ‘Ama bıçağını bulamıyor bir türlü... Bir türlü bulamıyor o bıçağı...’Yine gülüyor Bekir Hoca dedikleri. Hiç durmadan gülüyor... ‘İyi, iyi... Demek beвлиyeci... Bir operatör... Bizim Başhekim de kulakçıdır... Ama işte öylesine kulakçı... Adı operatör anlayacağın. Feleğin gözü kör olsun!.. Bir türlü eline marifet inmiyor...’ (Coşkun, 2001: 19).

2.1.2.3.1.2. İç Diyalog

Roman kahramanlarının, karşılıklı konuşmalarını iç dünyasında sanki biri varmış konuşması anlamına gelmektedir. Eserde oldukça fazla yer alan bu anlatım tekniği, kurgu sırasında karakterlerin ve olayların çok daha anlaşılır hale gelmesini sağlamaktadır.

Ali Orhan yaralandığı sırada, Bahar Hemşire ile olan diyalogu ve bu esnadaki iç diyalogu bu anlatım tekniği açısından örnek gösterilebilir.

“Yaralısınız!’

‘Önemli değil!’

‘Alkol getireyim...’

‘İstemez! Gitme!’

Gitmesin! Tek istediği bu şu anda doktorun. Dışarda dünya yanmış umurunda değil. Alnından aşağı kan aksın, ayağı dibinde bir pürüklü taş bulunsun, kirli olsun, mikroplu olsun. Ama Bahar burada kalsın. Besbelli akli başa getirmek için bir kocaman taş gerekliymiş kafaya. Bir pürüklü taş adam öldürmez, olsa olsa gönül gözünü açar.

Bahar gitmesin! Burda, yanında kalsın! Yoksa düş mü görmekte Ali Orhan? (...) Ak giysili bir kız için yanyor. Bir gül ki yüreğinin tam üstünde, kokulardan üstün koku veren, o kalp durmayınca kurumayan. Gül solup, gönül perişan olmadan elini uzatmak istiyor. Akli bir yanda, fikri bir yanda Kerem'in, gül ele avuca gelmiyor. Uzanıyor tutamıyor, kovalıyor eremiyor. Ölüm bile döndüremez yoldan ama bir duman çöküyor üstlerine, göz gözü görmez ediyor” (Coşkun, 2001: 362, 363).

2.1.2.3.1.3. İç Monolog

Yazarın, karakterleri iç konuşmalarıyla olaylar üzerinden kendi kendilerine itiraf ettirmesidir. Bu teknikte karakter kendisini aracısız olarak okuyucuya aktarmaktadır. Elmanın Kurdu isimli romanda yazar, bu tekniğe oldukça fazla yer vermiştir.

“Bir anda o da dut yemiş bülbüle dönüyor. Duruşmaya polis gücü ile bile getirsen konuşmayacak. O zaman senin nene gerek Ahmet Süzen? Gerçeği ortaya çıkarmak için neden bu denli çabalıyorsun? Önünde kalın duvarlar. Koç Koroğlu gibi kollu kolçaklı bir yiğit misin ki, sel olup taşmaya kalkıyorsun? Canını ortaya koymaktan çekinmiyorsun? Dön bak arkana. Bilmem ne kadar avukatlı kentte bir tek adam çıktı mı bu işi üstlenecek? Ya satıldılar ya da evi ocağı için susmayı yeğledi herifler. Para için satmıyorsan da şerefini, çocuklarının selameti için saklan. Anlaşılan en iyisi de budur işin. Düşüncelerini sustur şimdi Ahmet Süzen, yat uyu” (Coşkun, 2001: 245).

“ ‘Sabah mı oldu? Biz neredeyiz şimdi Aysel? Bu koku ne? Evimiz değil mi burası?’

‘Hastanedeyiz ya. Gelmedik mi beraber? Taksiyle...’

Ahmet ses çıkarmadı. Anımsayamıyor. Darmadağın yine her şey kafasının içinde. Düşünceler düzensiz, görüntüler kopuk kopuk. Bir karanlığın içinde sallanıyor sallanıyor. Karanlık bir çukurun içinde, arada düzlükler var. Yer yer düzlükler. İşte sadece oraları ışıklı, oralarda her şey açık ve seçik, rahatça yürünebiliyor oralarda. Bir yol ki yarısı aydınlık, yarısı karanlık. Kötü olan karanlığın gitgide büyüyor olması. Genişliyor, açılıyor, kol atıyor her bir yana karanlıklar, kötü bir ur gibi dal budak salıyor. Ahmet de sallanıyor olduğu yerde. Çukura düşmemek için çabalıyor. Dört yanın kara ve de derin bir çukur olunca, tutunacak dal arayacaksın. Düze ulaşmak imkânsız” (Coşkun, 2001: 306, 307).

2.1.2.3.1.4. İç Çözümleme

İç çözümleme tekniği, yazarın eserde araya girerek kahramanın duygu ve düşüncelerini aktarması olarak değerlendirilmektedir (Tekin, 2009: 260). Bu yöntem modern romanlarda da görülmekle beraber daha çok klasik dönem romanlarında kendisini göstermektedir. Roman karakterinin psikolojik durumunu okuyucuya gözlemler eşliğinde aktarma yöntemidir.

“Pencerenin önüne geçti Ahmet, bir de sigara yaktı. Sever oldum olası gece yarıları sokağın sesini dinlemeyi. Sarhoşların türküsüne, hastaların iniltisine, yüreklerin coşkusuna kulak vermeye alışıktır. Şu bizim kapalı gözlerimiz var ya, şu kapalı gözlerimiz, sizin gibilerin hiç göremeyecekleri şeyleri görürler. Sizin gibilerin. Bakar körlerin. Sigaranın dumanını üfledi Ahmet. Salonda divanın üstünde oturuyor, yüzü sokağa dönük, gören adamlar gibi bakıyor dışarı” (Coşkun, 2001: 241).

“Düğüm keşke bu iki katlı ahşap evin duvarları arasında çözülüyor olmasaydı. Rüzgâr başka bir yerden esmiş olsaydı keşke. Ateş üstüne ateş düşmezdi o zaman Ahmet’in yüreğine. Göğsünde taşıdığı o ulaşılmaz güzelliği şimdi nasıl çakır dikenlerle dağlayacak onu düşünüyordu. Ama burada o dikenlik. Ne kadar da benziyor telefondaki adamla hoca emminin sözleri birbirine. Benziyor değil aynı. Aynı cümleler, aynı kelimeler. İşte bu uçtan tutunacak Ahmet. Bu ucu bırakmayacak” (Coşkun, 2001: 280).

2.1.2.3.1.5. Geriye Dönüş

Yazar, eserinde olayları geçmiş zaman ve şimdiki zaman üzerinden temellendirebilir. Zebercet Coşkun, Elmanın Kurdu isimli romanında olayları okuyucuya daha iyi aktarabilmek için zaman zaman bu yöneme başvurmuştur. Özellikle Ali Orhan’ın Güneydoğu Anadolu’daki bu ile gelişi, Ali Orhan’ın çocukluk arkadaşlarını anlatmak için geçmişe dönüşü eserde önemli bir yer tutmaktadır.

“Üç ay kadar önceydi... Güneydoğu Anadolu’daki bu ücra kentin tozlu topraklı yollarında elinde bavulu ile uzun boylu bir adam yürüyordu. Gök gözlü, seyrek saçlı, bıyığı, kaşları kumral, bakışı pırıl pırıl. Kan ter içinde ama adım atışı umut dolu... Sıcak, çok sıcak bir gündü. Aylardan temmuz. Birkaç gün önce çıkmıştı yola ve bu kaçınıcı umut dolu yolculuktu” (Coşkun, 2001: 12).

“İlkokul, ortaokul, lise... İstanbul’a göçtüklerinde liseyi bitirmemişti Ali Orhan. Gidiş o gidiş bu yerlerden... Çocukları okutabilmek içindi bu göç. İstanbul nere... Bir çıktı Ali Orhan buradan, bir daha da geri gelmedi. Soydan, sülaleden bu memleketli olmayınca, çocukluğunun altı yedi yılının geçtiği topraklara gün olup yeni baştan geleceğini, çamurlu sokak aralarında yeniden dolaşacağını hiç düşünmemişti” (Coşkun, 2001: 30).

“Hey gidi günler... O günkü günler... Yeşil çayırklar, kır çiçeklerinin kekremesi kokuları... Derenin çakılı ancak nisanda, mayısta başlardı seçilmeye... Sular durulunca, çağltilar kesilince, şırıl şırıl incelince su... Adım atacak halleri kalmaz akşam saatlerinde, tabanlarının altları sızım sızım sızlar, hemen yerler yemeklerini, döşeklere serilirler, hemen varırlar gamsız tasasız uykularına... Yine seyre daldı gönül aynasını Ali Orhan...” (Coşkun, 2001: 35).

“Ahmet birden dalıverdi yine eski günlerin düşleri içine. O günlere, o gecelere döndü. Ne geceler yaşamıştı bir zamanlar bu evde. Düş gibi geceler. Karanlıktan aydınlığa çıkmak için koşarlardı bu kapıya. Abdi Hoca’ya duymuş olduğu hayranlığı anımsadı. Sevgi vardı, saygı vardı, bir kendini veriş vardı bu hayranlıkta. Ninesi ile ikisi hemen her akşam bu kapının konukları olurlardı. Çocuk gözünde renktir, ışıktır, sestir dünya” (Coşkun, 2001: 273).

2.1.2.3.1.6. Tasvir (Betimleme)

Tasvir; anlatma esasına bağılı edebi metinlerin kurmaca dünyalarında yer alan zaman, kişı, mekân, olay örgüsü gibi öğeleri sanatın sağladığı imkânları kullanarak görünür kılmak diğeri bir ifadeyle ‘tarif etme’ sanatıdır (Tekin, 2009: 200). Tasvir yöntemi, romancının kurmaca dünyası içerisindeki unsurların görünen halinin yazıyla okuyucunun dünyasına resmedilmesi hali olarak da nitelenebilir. Zebercet Coşkun tasviri; hem kişileri, hem olguyu, hem de mekânı olay örgüsü içerisinde daha iyi bir kurgu aracı olarak kullanmıştır.

“Tozlu yolun üzerinde bir kadın şekli beliriyor tam o sıra. Başında mor yazma var. Yazmanın uçlarını boynundan sardırıp, ense üstünde düğüm yapmış. Bir omzunda heybesi, ötekinde bebesi, tozu dumana katıyor derler, işte öyle... Ayaklarında pabuç yok ama bahar rüzgârı gibi hızlı, Hamza Pehlivan gibi güçlü... Bebeği sağ kolu üzerine oturtmuş, ana

yürüdükçe ırgalanıyor bebe, hem de iniliyor. O inildedikçe ana da iniliyor ve de iniliyle beraber daha bir güç geliyor ayaklarına, tepeliyor tepeliyor tozları. Bebe anasının omzuna kapamış yüzünü, elleri ile döşlüğün iki yanına tutunmuş, çiçekli basma entarinin altından sıska bacakları sallanıyor (Coşkun, 2001: 8).

“Tahta kepenkli dükkânların duvarlarında kangal kangal sucuklar asılı yine, bu sokakta her şey eski günlerdeki gibi. Ama yürüdükçe yürüdükçe yavaş yavaş değişmeye başlıyor sokaklar, yerdeki taşlar aklanıyor, paklanıyor, güzelleşiyor, daha iri, daha düzgün oluyor. Duvarı çatlak, yeri toprak, tahta bölmeli küçük dükkân, bir yerden sonra geniş ve de parlak camlarla süsleniyor. Tahta kepenk vitrin oluyor, kapı önleri çimento, çerçeveler yağlı boya... İpekli, yünlül kumaşlar boy boy sarkıtılmışlar iplerden aşağı. Vitrinin biri tepeleme yün, orlon dolu. Renk renk. Kocaman elektrik ampulleri var dükkânların içlerinde, vitrinlerinde. Buraları artık eski karanlık çarşı değil. Her şeyde başka biçim, başka renk, başka hava. Yürüdükçe açılıyor, yürüdükçe genişliyor yol, kocaman bir alan oluyor. Alanın orta yerinde demir parmaklıklarla çevrili bir küçük havuz var, havuzun çevresi çimen, çimenlerin ortasında da bronzdan bir Atatürk büstü. Bu alan eski günlerin Sümer Alanı ama çevre değişmiş. Üç katlı, dört katlı yapılar yapılmış. Akbank, Sümerbank, Ziraat Bankası, İş Bankası, Sümer alanının her bir köşesine bir banka kurulmuş, yeni yeni dükkânlar açılmış (Coşkun, 2001: 32, 33).

2.1.2.3.1.7. Montaj

Montaj tekniği, romanın kurgusu içerisinde başka türdeki metinlere yer verme sanatıdır. Sinemadan alınmış olan bu teknik; şarkı, şiir, mektup, gazete haberi, ayet, hadis gibi şekillerde kurmaca metne gerçekçilik katmak amacıyla kullanılmaktadır. Elmanın Kurdu isimli romanda montaj tekniği; Doktor Ali Orhan'ın çalışmış olduğu hastanedeki olayları, eksiklikleri Sağlık Bakanlığı'na bildirdiği yazılar eşliğinde kullanılmıştır.

“Vilayet Makamına,

Sağlık ve Sosyal Yardım Müdürlüğü kanalıyla.

Sağlık ve Sosyal Yardım Müdürlüğü'ne üç kez yazılı başvuruda bulunup hastane hizmetleri için bir arabanın doğrudan hastaneye verilmesi istenmişse de, bu istek yerine getirilmemiş, bu da hastane hizmetlerinin aksamasına neden olmuştur.

Bıçakla yaralı olarak getirilen ve acilen ameliyata alınan ve ameliyat sırasında abonman kanamalı olduğu anlaşılan Mustafa Dağkiran adındaki yaralıya kan vermek gerekmişse de, hastanede oto bulunmaması, sağlık ocağı otolarının da görevde bulunmaları nedeniyle ocaktan da araba getirilememiş, dışarıdan taksi bulmak uzun zaman aldığı için hastaya zamanında kan verilememiş, yaralı bu nedenle kurtarılamamıştır.

Başhekim'in isteği ile işbu tutanak tanzim edilmiştir...

Op. Dr. Ali Orhan, Op. Dr. Abdullah Kıran, Dr. Cihan Tan” (Coşkun, 2001: 123).

2.1.2.3.1.8. Özetleme

Özetleme tekniği, eserde okuyucuya verilmek istenen bilgi ile yapılması gereken tanıtmanın özet halinde sunulmasıdır (Tekin, 2009: 230). Özetleme, anlatma esasına bağlı edebi metinlerde gereksiz ayrıntıyı silen ve romancının oldukça sık başvurduğu tekniklerden birisidir. Elmanın Kurdu isimli romanda özetleme tekniği; daha çok kişilerin geçmişlerine dönülerek eserde yer alması gereken olayların kısaca sunulduğu şeklinde incelenmiştir. Ali Orhan'ın lise yılları ve yine onun farklı ülkelerde doktorluk yaptığı bilgisi özetleme tekniği içerisinde eserde yer almıştır.

“İlkokul, ortaokul, lise... İstanbul'a göçtüklerinde liseyi bitirmemişti Ali Orhan. Gidiş o gidiş bu yerlerden... Çocukları okutabilmek içindi bu göç. İstanbul nere... Bir çıktı Ali Orhan buradan, bir daha da geri gelmedi” (Coşkun, 2001: 30).

“Evet... Oralari da gördük... Fransa, Almanya, İngiltere... Çeşitli hastanelerde çalıştık... Ama durduk durduk duramadık. Bilirsin, biz rahatın adamı değilizdir... Ülkemiz inildeyip dururken, yan gelip keyif çatamayız. Öğrendik öğreneceğimizi, şimdi yolumuz Anadolu'dur... Gâvur içinde altın günlerimizi telef etmeye yoktur hakkımız...” (Coşkun, 2001: 75).

2.2. Masalları

Zebercet Coşkun'un mitolojik unsurlardan ve derlemelerden faydalanarak yazdığı üç adet masal kitabı bulunmaktadır. Bunlardan ilki 1988 yılında basılan “Altın Kale'nin

Esrarı” olup, içerisinde dört adet masal mevcuttur: “Altın Kale’nin Esrarı”, “Kurukafa”, “Memiş” ve “Üç köpük” isimli masalları bulundurmaktadır. Kitabın son masalı olan “Üç Köpük” yazarın, kendi hayal dünyasının masal motiflerini, umutları ve düşlerini harmanlayarak oluşturduğu masalıdır. İkinci masal kitabı olan “Kara Dev ile Kotan” 1990 yılında basılmış olup, Redhouse Dünya Masallar serisine girmiştir. “Sihirli İnci” ismini taşıyan masal kitabı ise 1997 yılında basılmış olup, içerisinde “Sihirli İnci”, “Benli Bahri Bey”, “Kurukafa”, “Kaptan Deli Mehmet” ve “Rastgele” masallarını bulundurur. Yazarın masalları üzerine hazırlanmış akademik bir çalışma mevcuttur. Bu çalışma, Zebercet Coşkun’un masallarının eğitsel iletiler açısından incelenmesini konu alır (Oflaz, 2017).

2.2.1. Altın Kale’nin Esrarı

Altın Kale’nin Esrarı masal kitabı, içerisinde Altın Kale’nin Esrarı, Kurukafa, Memiş ve Üç Köpük isimli dört tane masaldan oluşur. Kitabın arka kapağında yazar; masallara, çocukların sihirli dünyaları içerisinde geçmiş zamanların anlatılmasının yanı sıra eski inanç ve duyguları günümüz insanına ulaştırma görevini de yüklemiştir. Devler ve perileri, iyi güçlerle kötü güçlerin, doğrularla yanlışların sembolü olarak gören Zebercet Coşkun, masal kahramanlarının bu olağanüstü unsurlarla sır dolu yolculukları içerisinde evrenin sırrına ulaşmaları için bir vasıta olarak değerlendirir.

Altın Kale’nin Esrarı isimli kitabın girişinde masallar hakkında kısa bir bilgi veren yazar, kitabın Marmara Yöresi’ne ait iki masalı olan ‘Altın Kale’nin Esrarı’ ve ‘Kurukafa’yı annesi Lütfiye Bursa’dan, kitabın üçüncü ve Ankara Yöresi’nde oldukça ünlü olan ‘Memiş’i ise Nahide Coşkun’dan dinleyerek yazıya aktardığını belirtir. Kitabın son masalı olan ‘Üç Köpük’ü ise yazar, kendi hayal dünyasının masal motiflerini aktararak kendi umutları ve düşleri olarak değerlendirmiştir (Coşkun, 1988a).

2.2.1.1. Altın Kale’nin Esrarı

‘Evvel zaman içinde kalbur saman içinde, devler top oynar iken eski hamam içinde, bir serçe kanadını kırk katıra yükledim, ne az gittim ne uz gittim Kafdağı’na ilettim.’ Başlangıç tekerlemesiyle başlayan masal; padişahın üçüncü ve son kızı olan Küçük Sultan’ın Altın Kale’nin sırrını çözerek, evleneceği şehzadeye kavuşma mücadelesini konu almaktadır. Masalın olay örgüsü ise şöyledir: Üç kızı ve eşiyle mutlu bir yaşam sürmekte

olan padişahın ilk iki kızı oldukça güzeldir. Bu kızların en büyüğü lepiska saçlı, zebercet gözlü, yanakları al, dudakları bal gibi bir dilber olan Büyük Sultan, Ormanlar Padişahının oğluyla evlenir. Eşi benzeri görülmemiş bir güzellikte, ahu gözlü, kınalı saçlı Ortanca Sultan ise Kuşlar Padişahının oğluyla evlenir. Evin en küçüğü olan Küçük Sultan ise, ablalarının aksine yüz güzelliğinden çok ruh güzelliği ve bilgeliğiyle ön plandadır. Ablaları gibi gününü boş geçirmeyen Küçük Sultan; gönül güzelliğiyle herkese kendisini sevdirmiştir. Evlilik çağı geldiğinde ise kimseleri beğenmeyen sarayın küçük kızı, dadısının kendisine anlatmış olduğu kötü kalpli bir Peri Sultanı tarafından büyülenerek, esrarlı bir yer olan Altın Kale’de ölüm uykusuna daldırılmış şehzadeyle evlenmeyi kafasına koymuştur. Bu maceralı yolculuk için padişah babasından bir çift demir çarık ve bir demir asa isteyerek yola koyulan Küçük Sultan, bu yolda iki ablası ve enişterinin de yardımıyla, türlü macera ve olağanüstü unsurlar eşliğinde Peri Sultanı’nı öldürerek büyüü bozar. Altın Kale’nin esrarını çözen Küçük Sultan, mücadelesinin son adımı olan şehzadeyi ölüm uykusundan uyandırarak, şehzadeyi ve tüm ülkeyi kurtarır. Görkemli bir düğün eşliğinde evlenen Küçük Sultan ve şehzade mutlu sona ulaşmışlardır. Masalın başlangıcındaki denge, Küçük Sultan’ın istediği kişiyle evlenebilmesi için karşısına çıkan zorluklarla bozulur ve masalın sonunda Küçük Sultan’ın isteğine ulaşmak için verdiği mücadele sonucu bozulan denge tekrar kurularak masal son bulur (Coşkun, 1988a:1-28).

2.2.1.2. Kurukafa

Kitabın ikinci masalı olan Kurukafa, ‘Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, cinler cirit oynarken eski hamam içinde, hamamcının tası yok, oduncunun baltası yok, bu masalın ucu var ötesi yok.’ Başlangıç tekerlemesiyle başlamaktadır. Masal, periler tarafından büyü yapılmış olan şehzadenin gündüzleri kurukafa şeklinde dolanmasının gizemini ve padişahın kızıyla evlenmesini konu alır. Masalın olay örgüsü ise şöyledir: Memleketin birinde iyi yürekli çok fakir yaşlı bir kadın yaşamaktadır. Bu kadın bir gün evinde bulduğu ufak tefek paralarla fırıncıdan taze ekmek almaya gider. Fırıncı, yaşlı kadına bu kadar az parayla ekmek değil kurukafa bile alamayacağını söyler. Yaşlı kadın fırından evine dönerken, peşine bir Kurukafa’nın takıldığını görür ve çok korkar. Fakat kurukafa onu takip etmekte ısrarcıdır ve yaşlı kadınla evine gider. Bir süre sonra yaşlı kadının korkusu, Kurukafa ile bir ana oğul ilişkisine döner. Kurukafa ona yiyecek bir şeyler getirir ve beraberce mutlu bir şekilde yaşayıp giderler. Bir gün kurukafa, analığına

padişahın büyük kızıyla evlenmek istediğini söyler. Yaşlı kadın her ne kadar padişahın sarayına bile alınmayacağını söylese de Kurukafa, merak etmemesini saraya girmek için gerekli her şeyi sabah başucunda bulacağını söyler. Gerçekten de yaşlı kadın sabah kalktığında başucunda giyecekler, mücevherler ve evinin kapısında tekerlekleri gümüşten bir at arabası bulur. Saraya padişahın büyük kızını istemek için giden yaşlı kadın, oğlunun Kurukafa olduğunu söylemesi üzerine saraydan yaka paça atılır. Padişah damadı olmayı kafasına koymuş olan Kurukafa, bir süre geçtikten sonra analığını tekrar saraya padişahın ortanca kızını istemek için gönderir. İkinci gidişinde de padişahın olumsuz cevap alan yaşlı kadın, saraydan yine dayak yiyerek ayrılır. Aradan aylar geçtikten sonra inatçılığıyla ünlü Kurukafa, analığını zorla da olsa bu seferde padişahın en küçük kızını istemesi için üçüncü kez saraya gönderir. Bu sırada padişahın kızları arasında en güzel ve akıllı olan küçük kızı, babasına kendisiyle evlenmek isteyen bu ilk talibini hemen geri çevirmemesini, ondan yapılması zor bir dileği istemesini, zaten sıradan bir talipse yerine getiremeyeceğini söyler. Bunun üzerine padişah, Kurukafa'nın analığına bir şartı olduğunu söyler. Bu şart damat adayı olan Kurukafa'nın ertesi güne kadar padişahın sarayı karşısına kendi sarayı kadar büyük bir saray yaptırmasıdır. Yaşlı kadın saraydan gene eli boş döndüğünü düşünmüş fakat Kurukafa bu isteğin gayet kolay olduğunu belirterek ertesi sabah padişahın sarayının karşısına görkemli bir mermer saray yaptırmıştır. Bu olanlar karşısında oldukça şaşırان padişah, küçük kızını Kurukafa'ya vermek zorunda kalır. Bunun üzerine yaşadığı her şeyde bir hayır olduğunu düşünen padişah kızı ise düğünlerinin olduğu gün, Kurukafa'nın silkelenerek yiğit bir delikanlı haline geldiğini görür. Bu durum üzerine Kurukafa; eşine kendisinin yedi iklim ötelerdeki bir padişahın oğlu Bahtiyar Bey olduğunu, doğduğu gün periler tarafından kaçırılarak büyüyle gündüzleri Kurukafa, gece yarısı ise büyüün bozularak kendi haline döndüğünü açıklar. Padişah kızına gerçeği bilmeksizin onu bu haliyle kabul ettiği için büyük bir minnet ve sevgi duyan Bahtiyar Bey; ona bu sırrı ikisinden başka kimsenin bilmemesi gerektiğini, aksi takdirde demir çarık, demir asa eskitmeden birbirlerine kavuşamayacaklarını söyler. Padişahın küçük kızı bu sırrı bir müddet saklasa da, ablalarının kendisiyle alay etmeleri üzerine sırrı ağzından kaçırr. Sırrın açığa çıkmasıyla memleket türlü felaketlere uğrar. Padişah kızı üzüntüsünden ne yapacağını şaşırarak, babasından bir çift demir çarık ve asa yaptırmasını isteyerek Bahtiyar Bey'i bulmak için yollara düşer. Uzun bir yolculuktan sonra demir çarıkların altının delinmesi ve asasının küçülmesi sonucu bulunduğu kasabanın Bahtiyar Bey'den haber almak için gerekli yer olduğunu düşünerek orada görkemli bir hamam

yaptırmaya karar verir. Herkese açık olan bu hamamda kimseden para alınmayacak ve herkes derdini anlatacaktır. Her kimin derdi, padişah kızının derdine uyarsa yaptırdığı hamamı ona bağışlayacaktır. Padişah kızı yedi kat perdelerin arkasında hiç ses etmeden sabahtan akşama kadar anlatılanları dinler. Şehirde varlıklı bir konak sahibinin yanında yaşayan öksüz kız, dillere destan bu hamama gitmeyi çok ister. Hanımı da işleri erken bitirmesi karşılığında onu götürceğini söyler. İşleri bitirmek için oldukça fazla çaba sarf eden bu öksüz kız, hiç âdeti olmamasına karşın gece yarısı su doldurmak için çeşmeye gider. Fakat burada omzunda iki fiçıyla bir horozun su almaya çeşmeye geldiğini görür ve şaşırır. Bu durumu oldukça sihirli bulan öksüz kız, merakından horozun peşine takılarak bir bahçeye varır. Orada ise türlü olağanüstü unsurlar arasında sırrını başkasına açık ettiği için sevdiğine üzülen Bahtiyar Bey'i görür. Padişahın kızının Bahtiyar Bey'e verdiği ipek mendili düşürdüğünü gören öksüz kız, mendili gizlice alır ve sihirli bahçeden çıkar. Ertesi gün işleri bitirdiği için hamama gitmeye hak kazanan öksüz kız, padişah kızına bir gece önce yaşadığı bu öyküyü anlatır. Padişah kızı çok sevinerek hamamı bu öksüz kıza verir fakat ona bir şart koşar. Bu şart o sihirli bahçeye kendisini de götürmesidir. Aynı kendisinin bir gece önce yaptığı gibi çeşme başında horozu bekleyen Padişah kızı ve öksüz kız, gece su doldurmaya gelen horozu takip ederek sihirli bahçeye varırlar. Birbirlerine kavuşan Bahtiyar Bey ve Padişah kızı bir müddet o gizli bahçede kimseye görünmeden mutlu mesut yaşarlar. Padişah kızının bebeğinin doğacak olması üzerine Bahtiyar Bey, kaldıkları yerde perilerden saklanmanın mümkün olmayacağını düşünerek padişah kızını babasının ülkesine gönderir. Padişah kızı, Bahtiyar Bey'in sarayına varır ve bir oğlu olur. Bahtiyar Bey ise her gece bir güvercin şeklinde penceresine konarak onlarla hasret giderir. Bu duruma bir gece şahit olan Bahtiyar Bey'in annesi, padişah kızını çok güzel karşılayarak, Bahtiyar Bey'e onu bu büyüden kurtarmanın bir yolu olup olmadığını sormasını ister. Bahtiyar Bey ise, kırk kızın bir gecede kırk arşın bez dokuyarak kendisini kefenlemelerini ister. Daha sonra kırk ustanın da bir gecede kırk siyah saplı bıçak yaparak bu bıçakları saray bacasına, keskin tarafları yukarı gelmek üzere yerleştirmeleriyle bu büyüden kurtulabileceğini söyler. Bahtiyar Bey'in öldüğü haberi memlekette dilden dile dolanırken periler ise güvercin kılığında sarayın bacasından içeri girerek ölürler. Böylece Bahtiyar Bey perilerin yaptığı büyüden kurtulur ve padişah kızıyla mutlu mesut yaşarlar. Kurukafa isimli masalda başlangıçta bulunan denge, istediği amaca ulaşmış olan Kurukafa'nın padişahın küçük kızıyla evlenmesidir. Küçük kızın Bahtiyar Bey'in sırrını istemeden de olsa ortaya çıkarmasıyla denge bozulur ve masalların ortak özelliği olan

engelleyici birçok unsur ortaya çıkar. Son olarak anlatının kahramanları olan padişahın kızı ve Bahtiyar Bey'in zorlukları aşarak mutluluğa ulaşmalarıyla denge tekrar sağlanır (Coşkun, 1988a: 29-60).

2.2.1.3. Memiş

Üçüncü masal olan Memiş, 'Bir var imiş bir yok imiş, insan ömrü masal imiş...(.) Ben deyim ağaçtan, siz deyin şu yamaçtan, uçu uçu bir kuş uçu, kuş uçmadı gümüş uçu, gümüş uçmadı Memiş uçu...' Başlangıç tekerlemesiyle masala giriş yapılmaktadır. Masal, oldukça fakir bir genç olan Memiş'in, zengin olma hayalini ve bu hayale ulaşmasını konu alır. Masalın olay örgüsü ise şöyledir: Memleketin birinde annesiyle birlikte Memiş isminde yakışıklı bir delikanlı yaşamaktadır. Bu delikanlının en önemli özelliği ise, nasibinin kıt olmasıdır. Annesiyle mutlu fakat oldukça fakir olan Memiş, günün birinde dağa odun toplamak için gider. Dağdan topladığı odunlarla evine dönerken, padişahın sarayının bahçesinde soluklanır. Memiş'i gören padişah, kendisine at alması için bir altın lira verir. Sevinçle evine dönen Memiş, annesinin de öğüdüyle o altın lirayla kışı rahat geçirebilmek için evlerine erzak alır. Bir süre sonra tekrar dağa odun aramaya giden delikanlı, bu ikinci gidişinde de padişah tarafından bir altın lira ile ödüllendirilir. Fakat bu seferde annesinin isteğiyle kışı rahat geçirmek için kendilerine kıyafet ve eve eşya alırlar. Tekrar annesinin Memiş'i dağlara odun toplamak için göndermesi üzerine bu sefer delikanlının alışageldiğinin tersine padişah, sarayının bir hayrat olmadığını hatırlatarak ona bağırır. Bu bağırış esnasında sarayın bahçesinde dinlenmekte olan güzelliği ve bilgeliyle ünlü padişahın kızı; Memiş'e üzülmemesi gerektiğini, padişahın da Allah'ın kulu olduğunu ve bir dileği olursa Allah'tan istemesini söyler. Kızının bu sözleriyle oldukça öfkelenen padişah, hem Memiş'i hem de kızını saraydan kovar. Memiş'i gördüğü ilk anda ondan etkilenen padişah kızı, kendisinin nasibi olduğunu düşünerek onunla evlenir. Eşine güzel bir hayat sunmak için yollara düşen Memiş, gittiği üçe ayrılan yolun ilkinde devasa bir yılanla karşılaşır ve bu yılanı öldürerek üç yavru kuşu kurtarır. Bu iyiliği karşılığında anne kuş Memiş'e bir altın yüzük verir ve bunun yanı sıra seçtiği bu ilk yolun sonu olmadığı için geri dönmesini, diğer iki yoldan birini seçmesini söyler. Bunun üzerine geldiği yolu geri dönerek üç yol ağzına varan Memiş, bu seferde iki yoldan biri olan soldaki yolu seçer. Bu yol seçiminde de dünyayı elinde tutan koca bir dev anası olan canavarla karşı karşıya kalan delikanlı, onun en büyük sıkıntısı olan devasa saçlarını açarak ondan da fildişi bir

tarak ve geldiği yoldan geri dönmesi gerektiği nasihatiyle ödüllendirilir. Bu yolu da geri dönerek üç yol ağzına gelen Memiş, son ve mecburi seçimi olan bu üçüncü yolda da türlü türlü maceralar sonucu sihirli nara ulaşır ve tam o sırada memleketine giden bir atlıya elindeki altın yüzüğü, fildişi tarağı ve narı evlerine götürmesi için emanet eder. Memiş'ten haber almalarına oldukça sevinen annesi ve altın yüzüğü parmağına geçiren eşi, fildişi tarağı Memiş'in annesine uzatır ve narı ise Memiş gittikten sonra doğmuş olan oğluna yemesi için verir. Memiş'in annesi fildişi tarakla saçlarını tararken sayısız inciler dökülür, oğulları narı dişlediği sırada pırlantalar odayı doldurur. Sevinçle pırlantayı satmak için şehre inen Memiş'in annesi, eve geldiğinde ise gelininin altın yüzüğü çevirmesi sonucu odada üç dilek haklarının olduğunu söyleyen bir Arap ile karşılaşır. Bunun üzerine ilk iki dilek hakkını padişah kızı kullanır. İlk olarak Memiş'e kavuşmayı, ikinci olarak ise babasının sarayının karşısına onun sarayından daha büyük ve gösterişli bir saray yapılmasını ister. Üçüncü dilek hakkını ise Memiş'in annesi, gelininin yapılmasını istediği sarayın önüne bir musluğundan yağ, bir musluğundan bal ve bir musluğundan ise su akacak olan, fakirlerin yararlanacağı bir çeşme yapılmasından yana kullanır. Yakışıklı bir yiğit olmanın yetmeyeceği, akıl, fikir ve alın terinin her şeyden önce geldiğini anlayarak asıl zenginliğin, altın lraların gönüllerde olduğunu öğrenen Memiş'in ailesine kavuşmasıyla masal mutlu sona ulaşır. Masalın başlangıcındaki denge, Memiş'in zengin olmak için türlü zorluklarla mücadelesiyle bozulur ve istenilen hedef olan ailenin zenginliğe ulaşmasıyla tekrar sağlanır. Memiş'in yolculuğu sırasında karşısına çıkan masalın engelleyici unsurları olan dev yılan, dünyayı ele geçiren dev anası canavar, insan yutan ırmak aslında onun mutluluğa ulaşması için gerekli aşamalardır ve bu aşamalardan engelleri aşarak geçen Memiş, her masal kahramanı gibi mutlu sona ulaşır (Coşkun, 1988a: 61-98).

2.2.1.4. Üç Köpük

Altın Kale'nin Esrarı isimli masal kitabının son masalı olan Üç Köpük, ülkenin birinde çok zengin bir çiftçinin üç oğlundan, ölümsüzlüğe ulaştıracak suyu kendisine getirmelerini konu alır. Masalın olay örgüsü ise şöyledir: Memleketin birinde babadan kalma topraklarını ekip biçen ve üç oğlu olan zengin bir çiftçi yaşamaktadır. Çiftçi, bu üç oğlunun başka diyarlar görmeden ve farklı insanlar tanımadan kendilerini geliştiremeyeceklerini düşünür. Bu nedenle üç oğlunu yanına çağırarak, Bingöller denilen

yerin içerisinde bulunan Sihirli Göl'den kendisine ölümsüzlük suyunu getirmelerini ister. Babalarının isteği üzerine yollara düşen bu üç genç adam, ilk olarak bilmedikleri bir kente varırlar. Bu kentte herkesin açılmasını beklediği bir kapının önünde durarak, kapı açılana kadar ısrarla çalmışlardır. Üç kardeş bu ilk maceralarında istediklerinde kararlı olmayı ve doğru bildikleri yolda ısrarcı olmayı öğrenirler. Daha sonra tekrar yola koyularak Bilgin Hoca ile karşılaşır. Bilgin Hoca'ya aradıkları ölümsüzlüğü soran bu üç kardeş, bu sırrın sakıda yeşeren filizin yaprakları içerisinde saklı olduğu cevabını alırlar. Buradan ilmin değerini öğrenerek tekrar yola düşerler. Bu yolculukları sırasında ise yolda yaşlı bir adama rastlayarak azıklarının onunla paylaşan bu üç kardeş ona da ölümsüzlüğün sırrını sorarlar. Yaşlı adamdan bu konuda aldıkları ilk nasihat, Sihirli Göl'ü söyleyemeyeceği fakat o gölün ortasında yedi yılda bir kez oluşan üç köpüğü içenlerin ölümsüzlüğe erişecek olmalarıdır. İkinci nasihat ise, işin sırrının beraberlikte olduğu aksi takdirde Bingöller'in üç köpüğünün bile ölümsüzlük getiremeyeceğidir. Yaşlı adamdan ayrıldıktan sonra da yollarına devam eden bu üç genç vardıkları şehirde, orta yerde bir mangalın başında insanları duman ile büyüleyen bir adam görürler. Bu adamın büyüüne kapılan bu üç kardeş, küçük kardeşin akli sayesinde eline düşecekleri ejderhadan kurtulurlar. Buradan aldıkları ders ise, kötülüğü yenebilmek için güçlü olmak ve kötülüğün uzağında bulunmaktır. Oradan ayrıldıktan sonra da yollarına devam eden üç genç, sokakları bomboş olan ve derinden garip seslerin işitildiği esrarengiz bir şehre varırlar. Şehirdeki gizemli karanlık delikten yeraltı dünyasına doğru giden ortanca kardeşlerini, perilerinin tuzağından küçük kardeş ve büyük ağabeyi kurtarır. Buradan da yüreklerinin sesini dinleyerek sezgileri eşliğinde zorluklardan kurtulmanın sırrına erişen üç kardeş, aradıkları Sihirli Göl'e ulaşırlar. Göldeki üç sivri kayanın dibindeki üç köpüğü gören kardeşlerden hiçbirisi köpüklere dokunmazlar çünkü onlar zaten bu maceralı yolculuk sırasında ölümsüzlüğün sırrını öğrenmişlerdir. Üç köpüğün kıyıya çarptığı sırada büyük kardeş evine dönerek ölümsüzlüğü sırrını, toprağa can veren tohumda bulduğunu, ortanca kardeş ölümsüz olanın güzellik olduğunu düşündüğü için o kentte kalarak sanat sahibi olacağını ve küçük kardeş ise ölümsüzlüğün sırrını bilgide bulduğunu söyleyerek Bilgin Hoca'nın talebesi olmaya karar verir. Kendilerince gerçeğe ulaşmış olan bu üç kardeş memleketlerine dönerek babalarıyla ölümsüzlüğün sırrını paylaşırlar. Masal ise, üç kardeşin bilge babalarının da kendince ölümsüzlüğün sırrını sevgi kavramında bulmasıyla sonlanır. Görüldüğü gibi bu masalda da başlangıçtaki denge, çiftçi babanın oğullarının ölümsüzlüğün sırrını bulmalarını istemesiyle bozulur çünkü baba oğullarının başka diyar ve insanları tanıyarak

yaşamın sırrına erişmelerini istemektedir. Masalın sonunda üç kardeşin engelleri aşarak, ölümsüzlüğün sırrına erişmeleriyle bozulan denge tekrar sağlanmıştır (Coşkun, 1988a: 99-116).

2.2.2. Kara Dev ile Kotan

Zebercet Coşkun'un ikinci masal kitabı Kara Dev ile Kotan, Redhouse Dünya Masalları serisine 1990 yılında dâhil edilerek Ermeniceye çevrilmiştir. Türk Masalları arasında önemli bir yere sahip olan Kara Dev ile Kotan masalı, çocuk edebiyatı açısından da okuyucuların hayal dünyasına farklı kapılar açmaktadır.

Kara Dev ile Kotan; kıskançlık teması ekseninde, masal kahramanı Kotan isimli çocuğun zekâsıyla başına gelen felaketlerden kurtularak mutlu sona ermesini konu alır. Masalın olay örgüsü ise şöyledir: Kotan isimli çocuk ninesi ve kuzenleriyle birlikte yaşamaktadır. Fakat Kotan, kuzenlerinden daha akıllı ve hünerlidir. İyice yaşlanmış olan ninelerinin, kendi ekmeklerini kazanmalarını istemesi üzerine Kotan ve kuzenleri yola düşerler. Bu yolculuk sırasında ekip biçebileceklerini düşündükleri boş bir tarla bulurlar. Tarlaya girmeleri üzerine tarlanın sahibi olan Kara Dev çocuklara kızar. Aklına kötülük düşen Dev, Kotan'ın okuma yazma bilmediğini düşünerek karısına bir pusula götürmesini ister. Pusulayı götürmek için yola çıkan Kotan, merak ettiği için pusulayı açar ve Dev'in karısından, kendisini öldürmesi istediğini okur. Bunun üzerine pusulayı değiştiren Kotan, zekâsıyla bu durumdan kurtularak kuzenlerinin yanına gelir ve her şeyi anlatır. Kara Dev'in bu durumu anlamasından korkan Kotan ve kuzenleri, Dev'in onlara ulaşamayacağı bir yer olan çiftliğe ulaşırlar. Çiftliğin sahibi olan ağa zalim olmasının yanı sıra akıllı kişileri çok sevdiği için Kotan'a ilgi gösterir. Bu ilgiyi kıskanan Kotan'ın kuzenleri, kıskançlıklarından dolayı Zalim Ağanın aklına girerler. Zalim Ağa sırasıyla Dev'in atını, saatini ve son olarak Dev'in kendisini Kotandan getirmesini ister. Ağanın her istediğini keskin zekâsıyla yerine getiren Kotan, bu başarısıyla ağanın gözüne girerek damadı olur. Kotan'ın kuzenleri ise kıskançlıklarının bedeli sonucu, o diyarı terk etmek zorunda kalırlar. Masalın başlangıcındaki denge, engelleyici unsurlar olan Kara Dev, kuzenlerin kıskançlığı ve ağanın yapılması güç olan istekleriyle bozulur. Fakat Kotan kıvrak zekâsıyla bu zorlukların üstesinden gelmeyi bilir (Coskun, 1990:505-520).

2.2.3. Sihirli İnci

Sihirli İnci masal kitabı; Sihirli İnci, Benli Bahri Bey, Kurukafa, Kaptan Deli Mehmet ve Rast gele isimli beş masaldan oluşur. Yazar, kitabın önsözünde masalı, olağanüstü olaylarla süslenmiş, keyfine doyum olmayan en eski ve köklü anlatım türü olarak tanımlar. Masalı sevdiren beğendirirken özü yok edip, yozlaştırmadan nesilden nesile aktarılmasının oldukça güç olduğunu belirten Zebercet Coşkun, ustalık isteyen bu masal anlatıcılığına oldukça büyük bir görev yüklemektedir. Kitaptaki masalların hepsinin Marmara yöresine ait olduğunu altını çizen yazar, kitabın ilk masalı olan Sihirli İnci'nin Nahide Coşkun'dan alındığını ve anlatıcının belirli yerlerini hatırlayamadığı için boşlukları kendisinin doldurduğunu ifade eder. Geriye kalan diğer dört masalın ise Lütfiye Bursa'dan alınmış olduğunu belirten yazar, ayrıca bu yazarların hayatları hakkında da kısaca bilgi verir (Coşkun, 1997).

2.2.3.1. Sihirli İnci

Sihirli İnci masalı, 'Bir varmış bir yokmuş, Allah'ın kulu pek çokmuş.' Başlangıç tekerlemesiyle başlar. Masal, bilge kişilerin oldukça fazla olduğu çok güzel bir şehrin padişahının, üç oğlu arasında tahtı hangi oğluna bırakacağına karar veremediği için oğullarından kendisine dünyanın en değerli şeyini getiren oğluna, kendisinden sonra ülkesini emanet edeceğini söylemesi üzerine, üç oğlunun maceralı yolculuklarını konu alır. Masalın olay örgüsü ise şöyledir: İlime değer veren bilgelerinin bolluğuyla ünlü ve dünya üzerinde eşi bulunmaz tabiata sahip ülkenin padişahı, bu dünyadan göçtüğü zaman tahtını hangi oğluna vereceği konusunda oldukça endişelenir, bilge kişilere danışır fakat bir türlü karar veremez. Üç oğluna yanına çağırarak, ülkenin geleceği için bir seçim yapması gerektiğini söyler. Bu seçimi ise, yedi yılsonunda kendi zekâ ve hünerleri sayesinde dünyanın en değerli şeyini kendisine getiren oğluna tahtı vereceği şeklinde açıklar. Bunun üzerine üç şehzade de yola koyulur. Üç yol ağzına gelen şehzadelerden büyük olanı kendisinde seçim hakkı görerek sağ yolu, ortanca şehzade orta yolu ve sona kalan en küçük şehzade ise seçim hakkı verilmeksizin sol yola koyulurlar. Sol yol aslında çok karmaşık ve tehlikeliymiş fakat en küçük şehzade, saygıda kusur etmemek için kaderini kabullenir. Sabrın ve sırrın ne demek olduğunu bilge babasından öğrenen en küçük şehzade, güneşin olmadığı kasvetli bir ülkeye gelir. Bu ülkeye güneş girebilmesi için ülkenin güzeller güzeli

preneesi, Sihirli Kumsallardaki, Sihirli İnci'yi istemektedir. Şehzade ise görür görmez âşık olduğu Prenses için, birçok kişinin bu uğurda öldüğü zorluklarla dolu yola çıkar. Prenses'e yıllar yılı karalar giydiren Sihirli İnci'yi bulmayı kafasına koyan Şehzade, yolda ak saçlı bir ihtiyara rastlar. İhtiyarın kim olduğunu merak eden Şehzadeye, Ak saçlı ihtiyar söyleyeceklerini iyi dinlemesini söyleyerek, Sihirli İnci'yi bulması gereken Sihirli Kumsal'ın özelliği olan denizin hemen yanındaki yedi kulesi olan bir kaleden ve içerisindeki Beylerbeyi'nden bahseder. Bu olay üzerine bin bir zorlukla Beylerbeyi'nden Sihirli İnci'yi almak için giden Şehzade, orada da Beylerbeyi'nin bir şartıyla karşılaşır. Bu şart şudur: Kumsalı bırakıp gidemeyen Beylerbeyi, ülkenin ortasındaki şehirde bir konak ve konakta yaşayan asık suratlı bir adamdan bahseder. Bu adam ayda bir gün şehir halkını toplayarak, havanda dövdüğü bir avuç mücevheri üflermiş. Bu olayın sırrını merak eden Beylerbeyi, Şehzade'ye bu sırrı öğrenmesi karşılığında Sihirli İnci'yi vereceğini söyler. Sihirli İnci'yi bulmakta kararlı olan Şehzade, Beylerbeyi'nin bahsettiği sırlı ülkeye giderek, ülkenin Bey'ine havanda dövülen mücevherlerin nedenini sorar fakat o da bu sırrı söylemesi karşılığında farklı bir sır getirmesini ister. Onun merak ettiği sır ise, oradan oldukça uzaklarda ulu bir nehrin kıyısında gözleri görmeyen bir Arap'ın kendisini tokatlattırarak 'Ya Hak! Ya Müstehak!' diye bağırmasının nedenidir. Prenses'e verdiği sözü hatırlayan Şehzade, bu seferde Bey'in istediği Arap'ın sırrını öğrenmek için yollara düşer. Arap'ı bularak kendisinin de şahit olduğu bu sırrı soran Şehzade, bir zamanlar büyük ülkesinin hükümdarıymış. Kendisinden başka bir şey düşünmeyen Arap Hükümdar'a bir gün bilge kişi gelerek, adına Kudret Kutusu dediği içinde ayna olan bir kutuyu açtırır. Kendi kendisiyle yüzleşen Arap'ın gözleri bir anda görmez olur ve ilahi sırra erer. Bunun üzerine olanını bitenini satarak, hükümdarlığından bile vazgeçen Arap, iki sadık kölesini yanına alarak geçimini sırtında taş taşıyarak kazanır ve kendi kendisini unutma endişesiyle de kendisini tokatlattığını söyler. Arap'ın sırrını öğrenen Şehzade, Beyoğlu'nun konağına giderek Arap Şeyhi'nden öğrenmesini istediği sırrı ona anlatır. Beyoğlu ise bu sırrın karşılığında kendi sırrı olan, babasının dillere destan bir bey olduğunu anlatır. Babasının ölümü yaklaştığında Beyoğlu'na servetinin kendisine kalacağını, hazıra dağ dayanmayacağını, çevresinde dalkavukların çok olacağını, eğlencelere daldıktan sonra ise servetinin biteceği yönünde nasihatinde bulunur. İşte o an geldiği zamanda kimselere el açmadan, konağın tavan arasına çıkarak hazır bulduğu ipi boynuna geçirmesini tembihler. Babasının söylediği her şey gerçekleştiğinde ise tavan arasına çıkarak ipi boynuna geçiren Beyoğlu boynuna takılı iple beraber düşer. Tavanın

altında kalan Beyoğlu ise, babasından kalan gerçek hazine ile orada karşılaşır. Beyoğlu'nun babası olacakları bildiği için, kendisini bir sınavdan geçirerek ona servetini bırakır. Bu olay üzerine Beyoğlu ise, bir dokuma tezgâhı kurdurarak kendi geçimini kendi sağlar ve babasından kalan serveti ise eski dalkavukların gözleri önünde havanda döverek, havaya savurur. Her şeyin ders almak için gayet açık olduğunu söyleyen Beyoğlu'ndan da sırrını öğrenen Şehzade, Beylerbeyi'ne giderek bu sırrı anlatır. Bunun üzerine Beylerbeyi Sihirli İnci'yi bulması için konaktan sadece kumsaldaki insanları gösterdikten sonra, Şehzade, boşa gezmekle olmayacağını, aradığı şeyi nasıl elde edebileceğini iyi düşünmesi gerektiğini ve başkalarının düşüncesiyle hareket etmemek gerektiğini anlar ve en büyük kayanın dibindeki midyeyi bularak Sihirli İnci'ye ulaşır. Prenses'e Sihirli İnci'yi götürür, ülkeyi yastan kurtarır ve Prenses ile evlenerek Şehzade'nin babasının yanına giderler. Ortanca ve büyük oğlu biri Hint Padişahı'nın kızıyla, diğeri Çin Padişahı'nın kızı ile evlenmiş olan oğullarının başarıyla övünen Bilge Padişah, küçük oğlu olan Şehzade ve gelininin elindeki Sihirli İnci'nin sırrını önce anlayamaz. Fakat daha sonra Sihirli İnci'yi görenin gözünden yalan perdesinin sıyrılarak bilge kişi haline gelmesi ve dünyayı yedi kez dolaşarak, aynı anda yerine dönebilme sırrını öğrendiğinde, dünyanın en değerli şeyinin bu olduğuna kanaat getirerek tahtını Küçük Şehzade'ye bırakır. 'Gökten üç elma düşmüş. Birisi Şehzade ile Prenses'in, biri onların ülkesindeki insanların, biri de tüm mutluluk arayanların başına olsun...' Masal sonu tekerlemesiyle masal, sona erer. Bu masalın başlangıcındaki denge, padişahın tahtını hak ederek yerine geçmesi gerektiği düşüncesiyle oğullarını dünyanın en değerli şeyini kendisine getirmelerini istemesiyle bozulur. Masalın sonunda herkesi hayrete düşürecek kadar büyüleyici Sihirli İnci'nin getirilmesiyle denge tekrar kurulur. Ayrıca Sihirli İnci'nin bulunması aşamasında Şehzade'nin karşılaştığı zorluklar, masaldaki engelleyici unsurları oluşturan Beylerbeyi'nin, Beyoğlu'nun ve Arap Şeyhi'nin sırları olarak karşımıza çıkar. Masal bu zorlukların aşılması, Şehzade ve çevresindekilerin mutluluğa ulaşmasıyla sona erer (Coşkun, 1997:1-15).

2.2.3.2. Benli Bahri Bey

Benli Bahri Bey masalı, 'Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, cinler cirit oynarken eski hamam içinde.' Başlangıç tekerlemesiyle başlar. Masal, oldukça fakir olan bir kızın hayalini kurduğu kırk odalı bir konağın hayalden gerçeğe dönüşmesini konu alır. Masalın olay örgüsü şöyledir: İstanbul şehrinin fakir bir mahallesinde kimsesiz bir kızcağız

yaşamaktadır. Adı sanı olmayan bu kızcağız çok güzel olmasına rağmen çok şanssızdır. Eski püskü kulübesinde yarı aç yarı tok yaşayan bu kız geçimini nakış işleyerek sağlar. En büyük hayali ise kırk odalı bir konakta zenginlik içerisinde yaşamaktır. Diğer yandan İstanbul'un başka bir semtinde ise bu kızcağızın hayallerini süsleyen, zengin bir Bey'e ait kırk odalı bir konak vardır. Fakat bu konak perili olduğu için kimse yaşamamaktadır. Sahibi olan Bey, konağı satmak ister ancak perili olduğu için kimse almak istemez. Bunun üzerine konağın sahibi bir tellal tutarak İstanbul'un değişik semtlerinde, konağı kırk sarı liraya satacağını ve parasını da kırk gün sonra alacağını duyurur. Tellalı duyan kızcağız, parası olmamasına rağmen, hayalini kırk günlüğüne de olsa gerçekleştirmek için konağı almak istediğini söyler. Konağa yerleşen kızcağız, konakta çok güzel bir Kara Kedi görür. Bu kedi diğer kedilerden oldukça farklı özelliklere sahip olup, boynunun üzerinde de beyaz bir ben vardır. Kızcağız kediye Benli ismini vererek adeta koca konakta kendisine bir arkadaş bulmuştur. Onunla yemekler yiyen, sohbet eden kızcağıza olağanüstü güçlere sahip olan Benli, iki gece üst üste başparmak iriliğinde pırlanta taş getirir. O pırlanta taşlardan bir tanesini kuyumcuya götürerek bozduran kızcağız, paha biçilemeyen bu taşın kese kese altınlar alarak zengin olmuştur. Fakat Benlideki esrarengizlikten tedirgin olan kızcağız bir gece onu takip eder. Konağın bahçe duvarının önünde miyavlayan Benli'ye duvar açılarak koca bir delik oluşur, Benli bu delikten başka bir dünyaya geçer. Benli'yi takip ederek onun geçtiği delikten geçen kızcağız kendisini uçsuz bucaksız bir ormanda bulur. Benli'ye sihirli ormandaki hayvanların Benli Bahri Bey diyerek seslenmelerine bir anlam veremeyen kızcağız, kendisini görkemli bir sarayı izlerken bulur. Sarayın önünde saçları topuklarına kadar uzanan bir Peri Kızının Benli'yi beklediğini görür. Bu arada titreyerek kılıfından kurtulan Benli'nin çok yakışıklı bir delikanlıya dönüştüğüne şahit olur. Kızcağız âşık olduğu bu delikanlının ensesi üstünde başparmak iriliğinde bir ben olduğu için kendisine Benli Bahri Bey denildiğini öğrenir. Sarayda Benli Bahri Bey'in eşi Peri Kızı ile Arap uşağın, Benli Bahri Beyi uyutarak, onu aldattıklarına şahit olan kızcağız, oradan uzaklaşarak kırk odalı konağına gelir. Akşam konağına gelen Benli'ye gördüklerini anlatan kızcağız, kedinin sihirli sarayda gördüğü delikanlıya dönüşmesine şahit olur. Duydukları karşısında oldukça üzülen Benli Bahri Bey kızcağız ile nikâhlanarak, Peri Kızına hesap sormak için Periler Ülkesine yedi yıllık bir yolculuğa çıkar. Yedi yılın sonunda kızcağız muradına ererek hem kırk odalı bir konağı, hem de gönlünün sultanı Benli Bahri Bey'e kavuşarak masal sonlanır. Masalın başlangıcındaki denge, kızcağızın sihirli sarayda Benli Bahri Bey'in evli olduğunu ve aldatıldığını öğrenmesi üzerine

bozulur. Daha sonra Benli Bahri Beyle mutlu bir sona ulaşmalarıyla denge tekrar sağlanır (Coşkun, 1997: 16-29).

2.2.3.3. Kurukafa

Yazarın diğer masal kitabı olan Altın Kale'nin Esrarı içinde yer alan ikinci masalla aynı adı taşır. Bu masalın çalışması tarafımızca yapıldığından tekrara gerek görülmemiştir. (Coşkun, 1997: 30-43).

2.2.3.4. Kaptan Deli Mehmet

Masalın kahramanı Kaptan Deli Mehmet isimli bilge denizcinin, İstanbul Şehzadesinin âşık olduğu prensesi bulmak için ona yardım etmesi ve sonunda türlü zorlukları aşarak mutluluğa ulaşmasını konu alır. Masalın olay örgüsü ise şöyledir: Diyar diyar gezerek deniz ticareti yapan Deli Mehmet adında İnebolulu yaşlı bir kaptanın, daha önce hiç görmediği ıssız bir adaya varışıyla masal başlar. Bu adada tesadüfen rastladığı bir dükkâna mallarını sergileyen, birkaç parça da hediye veren Kaptan Deli Mehmet'in bu davranışına karşılık, dükkân sahibi de ona içinde ne olduğunu bilmediği küçük bir paket hediye eder. Kaptan Deli Mehmet'in İstanbul'da yayılan ününü duyan Padişah'ın tek oğlu olan Şehzade'nin, yaşlı kaptanın gemisine giderek tanışması anlatılır. Bu durum karşısında oldukça mutlu olan Deli Mehmet, Şehzade'ye ıssız adada verilen, hiç açmadığı küçük paketi hediye eder. Saraya dönen Şehzade heyecanla paketi açar ve içinden çıkan resimdeki kıza âşık olur. Deli Mehmet'ten yardım isteyen Şehzade, kaptanın istediği özel gemiyle resimde âşık olduğu kıızı bulmak için yolculuğa çıkar. Bu yolculuk esnasında ıssız adayı hatırlayan Deli Mehmet, Şehzade ile birlikte resimdeki kıızı bu adada aramaya başlar. Adanın en yüksek noktasında bulunan kale, Deli Mehmet'e yıllar önce işittiği resimdeki kıza ait olan şu garip öyküyü anımsatır: Bu ıssız ada bir zamanlar çok mutlu bir ülkedir. Ancak ülkenin Prens ve Prensesinin çocukları olmadığı için, Yılanlar Padişahı Şahmeran'dan yardım isterler. Onlara yardım edeceğini söyleyen Şahmeran, çocuğun kız olması durumunda onun kendisine verilmesi şartını sunar. Bu şartı kabul eden Prens ve Prenses'in bir kız çocukları olur fakat Şahmeran'a vermek istemezler. Bu sebeple sarayı kuleye dönüştüren çift, kızlarına Şahmeran'ın ulaşmasını engellerler fakat Şahmeran'ın

uğursuzluğundan saraylarını kurtaramazlar. Herkesin sihirle uyutulduğu sarayda, sadece kız ve dadısı canlı kalmıştır. Ağızdan ağıza yayılan bu öykü Deli Mehmet'in kulağına yukarıda anlatıldığı şekilde ulaşmıştır. Esaret altında dadısıyla yaşayan Prens, bir tahta parçasının üzerine güzelliğini resmederek, adaya ilk gelen gemiciye verilmek üzere dadısıyla çarşıda bulunan tek dükkân sahibine bir küçük paket içerisinde gönderir. Prens'in amacı, bu resmin eline geçecek olan Prens'in, Şahmeran'ın başını keserek büyüünün bozulmasını sağlamaktır. Amacına ulaşan Prens, adaya kendisini aramaya gelen Şehzade ve Kaptan Deli Mehmet ile birlikte İstanbul'a kaçar. İstanbul'da Şehzade ile evlenen Prens, peşini bırakmayan Şahmeran'ın zulmünden Kaptan Deli Mehmet'in bilgeliğiyle kurtulur. Onlar mutlu bir hayat sürerken ortadan kaybolan Deli Mehmet'e ise manevi bir misyon yüklenerek masal sona erer. Masalın başlangıcındaki denge, Kaptan Deli Mehmet ve Şehzade'nin resimdeki kıza ulaşma çabalarıyla bozulur. Masalın sonunda Kaptan Deli Mehmet'in Prens'i sonsuza kadar Şahmeran'ın büyüünden kurtarmasıyla denge tekrar sağlanır. Masalda kırk gözlü canavar, karayılanlar gibi imgeler, mutlu sona ulaşmadaki engelleyici unsurlardır. Bu engelleyici unsurların ortadan kalkmasıyla her masalda olduğu gibi mutlu sona ulaşılır (Coskun, 1997: 44-58).

2.2.3.5. Rastgele

Memleketin birinde sözünün üzerine söz söylenmeyen, dediğim dedik bir Padişah'ın, dünyaya hükmettiği halde, kader çizgisini ne kadar uğraşsa da değiştiremediği olayları konu alır. Masalın olay örgüsü şöyledir: Padişah ve yanından ayırmadığı Vezir'i derviş kılığında bir köye giderler. Bu köyde oldukça fakir olan bir köylüye misafir olurlar. Konuklarına oldukça misafirperver davranan köylünün bir oğlu olmuştur. Padişah ile Vezir'i ihsanda bulunmak için bebeği görmek isterler. Bebeği gördüğünde kanı kaynayan Padişah'a, oldukça bilge olan Vezir'i bu bebeğin ileride damadı olacağını söyler. Fakir olan köylüyü kendisine denk görmeyen Padişah, Allah'ın yazısını hiç kimsenin bozamayacağını belirten Vezir'i bile dinlemeyerek, türlü oyunlarla defalarca çocuğu öldürmek ister. Bu öldürme girişimleri esnasında Kırk Haramiler tarafından kurtarılan delikanlıya, Haramilerin Reisi her durum karşısında sessiz kalarak, sorulara rastgele demesini öğütler. Bu öğütte yola düşen delikanlı büyük bir kasabada bulunan kahvehanede çalışmaya başlar. Sorulan her soruya rastgele cevabı veren delikanlı çevredekiler tarafından aklı kıt olarak nitelenir. Kasabada zengin bir dulla hülle için evlenen genç,

kadının isteği üzerine ondan boşanmaz. Zenginliğe ulaşarak Kervansaray yaptıran genç, Padişah ve Vezir'in yolunun buraya düşmesi sonucu tekrar karşılaşır. Bu karşılaşma esnasında öldürmeye çalıştığı genci tanıyan Padişah, gencin ölüm fermanını kapalı bir zarfta eline vererek, saraya gönderir. Hiçbir şeyden haberi olmayan genç, sarayda vezirleri bulamadığından, beklediği sarayın bahçesinde uyuyakalır. Bahçede genci gören Padişah Kızı, ona âşık olur. Gözüne ilişen gencin cebindeki fermanı, gencin ölümü olarak değil de kendisi ile evlenmesi yönünde değiştiren Padişah kızı, istediği mutlu sona erişir. Masalın başlangıcındaki denge, Padişah'ın delikanlıyı öldürme çabalarıyla bozulur ancak gencin her defasında ölümden kurtulmasıyla masal mutlu sona erer ve denge tekrar sağlanır (Coskun, 1997: 59-70).

2.3. Araştırma-Anı

Yazarın, Gemlik ve Körfez gazetelerinde yayınlanmış olan yazılarından oluşan 1999 yılında basılmış tek kitabıdır. Bu kitap ismini Gemlik'te doğup büyümüş olan Zebercet Coşkun'un, kuruluşundan başlayarak kitabın oluşturulduğu tarihe kadar olan Gemlik şehrinin tarihi sürecini konu alır. Yazar, Gemlik'i anlattığı araştırmalarında şehre ait ilk inceleme kitabı olan Veli Orkun'un Gemlik Tarih ve Coğrafyası isimli eserini merkez almakta olup, yazılarını bu kitap ekseninde şekillendirmiştir (Orkun, 2020). Kültür tarihi açısından da önemli bir yere sahip olan kitapta yazarın, çocukluk ve gençlik anılarına dair yazılar da yer almaktadır (Coşkun, 1999).

2.3.1. Kimler Geldi Kimler Geçti-Tarih İçinde Gemlik

Tarih İçinde Gemlik isimli kitap; Zebercet Coşkun'un Gemlik'te basılan 'Gemlik' ve 'Körfez' gazetelerinde yayınlanmış olan, biri tarihi vesika olmak kaydıyla 130 tane yazıdan oluşur. Kitabın içeriğini ise, Zebercet Coşkun'un, Gemlik şehrinin uzak geçmişinden başlanarak, kitabı bitirmiş olduğu tarih olan 1997 senesine kadar olan mitoloji, tarih, efsane, anı gibi birikimlerinin, o şehrin kültürüyle yoğrulmuş olan yazarın kaleminden aktarılması oluşturur. Tarih İçinde Gemlik, 1997 senesinde yazar tarafından bitirilmiş olsa da kitap ancak 1999 yılında Gemlik'in önde gelen kişilerinin destekleriyle basılabilmektedir. Kitabın başında Gemlik için önemli kişilerin kitaba bakış açıları ve kitabın

basımı için destek veren kişiler zikredildikten sonra, Zebercet Coşkun'un bu yazı dizisini hazırlamaktaki amacı açıklanır. Gemlik'in devirden devire geçişini tarihsel süreci içerisinde değerlendirerek, çocukluğunu, gençliğini geçirdiği kendisi için oldukça önem vadeden bu şehri anıları ışığında manevi bir bağla ele alır. Yazar, şehrin her bir yapısının, taşının, toprağının dönemlere göre kendisinde farklı yansımalar uluşturduğunu belirtir. Kitabın son on iki sayfasına ise Gemlik ile ilgili fotoğraflar eklenmiştir (Coşkun, 1999).

Gemlik Masal Şehir

Tarih İçinde Gemlik adlı yapıtın 'Yazarın Önsözü' bölümü olarak nitelendirdiği bölümü konu alır. Burada, Gemlik şehrinin efsanesi olan üç-dört bin yıl kadar önceye uzanan zaman diliminde bir grup denizcinin Altın Post isimli efsanevi sihirli koçun postunu aramak üzere Argo adlı gemilerine binerek denize açılmaları ile başlar. Argonautlar olarak bilinen bu efsanevi denizciler, memleketlerine dönerlerken günün birinde, Marmara kıyılarında güzel bir körfeze demir atarak, İlas isimli arkadaşlarını kıyıya su alması için gönderirler. İlas gider fakat geri dönmez. Arkadaşlarını bulmadan oradan gitmemeye karar veren Argonautlar, Gemlik şehrinin ilk temellerini atarlar. Efsaneye göre İlas'ın periler tarafından kaçırıldığına inanılıyorsa da, yazara göre, ılıman iklimi ve masmavi denizi dolayısıyla körfezde Argonautlar'dan önce bir takım kabilelerin var olduğunu göstermesi bakımından oldukça önem teşkil eder. Çünkü İlas'ı gerçekte periler değil, dağ köylerinde yaşayan insanlar kaçırmıştır fakat kuru gerçeğin hayallerle süslenmesi insanların ilgisini daha çok çekerek masal ve efsanelerin ortaya çıkmasına zemin hazırladığı için insanlar İlas'ın periler tarafından kaçırıldığına inanırlar. Gemlik, insanoğlunun yerleşik düzene geçtiği dönemlerden beri ilgi çekmiş bir coğrafyaya sahip olduğu için, Daryüs'den Krezüs'e, Romalılara, Britanyalıları ev sahipliği yapmış, Bursa ile İznik arasında geçit durumunda olması sebebiyle istilacı kavimlerin vazgeçemediği konumunu tarih boyunca korumuştur. Yazının sonunda Zebercet Coşkun, 'Tarih İçinde Gemlik' isimli yazı dizisini hazırlamaktaki amacını, çölün suya gereksinimi olduğu gibi insanoğlunun da masala ihtiyacı olduğunun altını çizerek, sisler içindeki güzeller güzeli şehrin tarihini masallarla, efsanelerle süsleyerek tarih içindeki akışa insanoğlunun yüreğini de katmayı hedeflediğini belirtir (Coşkun, 1999: 7-8).

Giriş Gemlik

Yazı, Gemlik kasabasının coğrafi hatlarıyla anlatılmasıyla başlar. Gemlik Kasabası, Marmara Denizi kıyısında, kendi ismiyle anılan Körfezin bitiminde, Papazuçtu Tepesinin eteğinde yer alır. Ay şeklinde konumlanmış olan Gemlik, Karsak Deresi ağzında körfezin iki ucuna yayılır. Mitolojik söylenceler de göz önüne alındığında Gemlik kasabasının oldukça uzun bir geçmişe sahip olduğu görülür. Bu yazıda Zebercet Coşkun, Gemlik gazetesi için oluşturduğu yazılarını hazırlamak için kütüphanede karşılaştığı sorulara da yer verir. Neden Gemlik üzerine çalıştığı sorularına Gemlikli olduğu cevabını verirken, tarihçi olup olmadığı sorgulanır bunun üzerine yazar, araştırma yapmak için uzman olmak gerekmediğini, Gemlik gazetesinin kendisine güvenerek bu yazı dizisini hazırlamasını istedikleri için bu görevi gereği gibi yürütmek istediği için araştırma yaptığını ifade eder. Yazının devamında ise, Türkiye Ansiklopedisi'nin Gemlik için ayrılan bölümünde daha önce bahsedilen tarihe ait izlerin Bursa-Yalova karayolu yapılırken yıktırıldığını öğrenir ve böylece şehrin tarihini incelemeleri sonucunda daha farklı gözle yorumlar. Körfeze sırasıyla Lidyalılar, Persler, Büyük İskender, Britanyalılar, Romalılar, Bizanslılar ve son olarak da Osmanlı Devleti hâkimiyetine girmiştir. Yazar, her dönemin devrine özgü sanat yapıtlarının şehirde görüldüğünü aktarırken onun için asıl önemli olan nokta ise şehrin sözlü tarihine daha farklı bir önem vermesidir. Geçmişten günümüze kadar gelmiş olan tarihi gerçekler ile halkın hayal gücünün birleştirilmesi yoluyla oluşan efsanelerin, menkıbelerin dilini çözmeye çalışacağını belirtir. Son olarak bu yazıyı noktalarken ise, efsanelerin nerede doğdularsa oraya ait olduğunu, eski masalların, efsanelerin en güzel ve insancıl olanlarının ise, her ne kadar batılılar Yunan mitolojisi olarak niteleyerek kendilerine mal etseler de Anadolu'dan Helenistan'a geçtiğini savunarak Işığın Batıya doğudan geldiğini, zengin Doğu kültürünün Batıya da yerleştiğini ifade ederek yazısını tamamlar (Coşkun, 1999: 9-10).

Eski Çağlar

Yazarın farklı araştırmalarına göre, Gemlik Körfezi'nin tarihi, M.Ö. dört binli yıllara dayanmaktadır. Veli Orkun'un, Hüdavendigar Salnamesi'nde verdiği bilgiler ışığında Gemlik Körfezi tarihini irdeleyen Zebercet Coşkun, eski çağlarda Askenozlar isimli bir kavmin bulunduğunu ve şehrin farklı bölgelerinde bu kavmin ismine yer verildiğini aktarır. O devirlerde, Anadolu'ya doğudan ve batıdan çeşitli akımlar düzenlendiği ve her bir kavmin ayrı dili, kültürü, inançları doğrultusunda yirmiyi aşkın dil

konusulduğu belirtilir. Zebercet Coşkun'a göre, daha önceki yazılarda zikredilen Argonautlar'ın körfeze gelişleri, farklı kültürlerle ev sahipliği yapılan dönemlerden çok daha sonralara rastlamaktadır. Argo gemisinin körfeze demir atarak, İlas'ın su almak için karaya çıkışı ve periler tarafından kaçırıldığı inanışı, gerçeğin hayalle süslenmiş olan motifidir. İlas'ı kaçıranlar gerçekte dağ köylerinde oturan yerleşik gruplar olup, Tiniler, Mariyandiniler, Bebrükler, Dardaniler, Miziler, Neonlar gibi Trakya taraflarından Marmara ve Ege kıyılarına inmiş olan yerleşik gruplara ait insanlardır. Ayrıca yazıda üzerinde durulan bir diğer nokta ise, avcılık ve toplayıcılık dönemi sonrası yerleşik düzene geçen uygarlığın ilk tohumlarının atıldığı yer olan Anadolu'nun kültür tarihi açısından ayrı bir önem teşkil etmesidir. Tarih içinde uygarlığın beşiği olarak bilinen Anadolu, ilk çağlarda topluma ana erkil düzenin hâkim olması sebebiyle Ana tanrıçalar diyarı olarak isimlendirilir. Analık işlevleri nedeniyle varoluşu ve bereketi simgeleyen kadın motifi, aile düzenini elinde tutarak, günümüz toplum düzeninin oluşmasına ilkel bir biçimde de olsa yön vermişlerdir (Coşkun, 1999: 11-12).

Tarih ve Tarih Öncesi

Yazar, bu yazısında ilk yazılı belgelerin bulunması ile insanlığın doğuşu olan tarih öncesini irdelemektedir. Hititlerin tarihinin bir rastlantı sonucu Kızılırmak dolaylarında ortaya çıkışını ele alan yazı, Anadolu'nun tarih boyunca sayısız istilalara maruz kalmasından dolayı yazılı kültür döneminin Mısır ve Sümer'de baş gösterdiğini anlatır. Bir başka Akdeniz uygarlığı olan Girit Adası'nda gelişen Mineos Ege Uygarlığına ait yazıların okumasından sonra önceki tarihi araştırmaların yanlışlığına vurgu yapılır. Tarihin bir bütün olarak ele alınması gerekliliğini savunan yazar, her bir olayın kendisinden sonrakileri tamamlayarak onları anlaşılır kıldığı için, bu yazıda Anadolu'nun öyküsünden önce Hitit ve Mineos Uygarlıklarından bahsetme nedenini açıklar (Coşkun, 1999: 13-14).

Anadolu

Yazar, eski çağların en önemli uygarlıklarından olan Sümer, Mısır, Asur, Babil, Fenike, Hitit, Girit ve Yunan'ın Akdeniz kıyılarında yeşerip, öteki ülkelere buradan yayılarak dünyayı şekillendirdiklerine vurgu yapar. Tarihin her döneminde öteki denizlere göre üstün özellik göstermiş olan Akdeniz'de, halklar, siyasal durumlarına bakılmaksızın töre, dil, kültür bakımından birbirlerine benzerler. Asya, Afrika, Avrupa altıncı bir kıta olarak adeta ayrılmaz bir bütündür. Güzel Anadolu ise üç kıta arasında bir geçit yeri,

kıtaları birbirine bağlayan bir köprü olması sebebiyle Asya ülkesi olmaktan çok Akdenizli sayılır. Bu nedenlerden dolayı eski zamanlardan beri en önemli yerleşim yeri olarak, birçok uygarlığın beşiği olmuştur. Küçüklü büyüklü adalarıyla denizciliğe oldukça büyük katkılar sunan Akdeniz’de ilk deniz uygarlığını batı Anadolu halkı ile Minos Girit’inin denizcileri kurmuştur. Bu ilgi çekici yarımada için eski Mısırlılar, “Denizin yüreğinde yaşayan insanlar”, Sümerliler, “Güneşin ülkesi” diye söz ederken İzmirli büyük ozan Homeros ise Anadolu’yu Asya diye anmıştır önemli yapıtı İlyada’da. Daha sonraları onu Asya kıtasından ayırmak için “Küçük Asya” diye adlandırmışlar. Bizanslılar zamanında ise, İstanbul merkez alınarak, güneş Anadolu yönünden doğduğu için Grekçe ‘Şafak’ anlamında, Anatolia denilmiştir. Anadolu’dan gelip geçen çok kavim olsa da, Türk kavimleri kendi uygarlıkları ile Anadolu’daki kültürü birleştirip, Anatolia sözcüğünü kendilerine uyarlayarak Anadolu olarak değiştirirler. Çünkü Anadolu hem Türkçe hem de bereket tanrıçası olarak da bilinen Kybele’yi de çağrıştırır. Tarih boyunca farklı isimlerle anılan Anadolu, Türk olmakla gurur kaynağımız olduğu kadar, eski uygarlıkların sahibi ve mirasçısı olması, nice uygarlıkların beşiği olarak dünyayı etkilemesiyle de kimliğimize anlam katmaktadır (Coşkun, 1999: 15-16).

Kuruluş

Yazar, Gemlik’in kurucuları olarak düşünülen, ilk gemiciler Argonautlar’a yer verir. Eskilerdeki Gius şehrinin bir bölümünü oluşturan körfez hakkındaki çeşitli rivayetlerden oluşan bilgiler, eski Yunan coğrafyacısı Strabon’ a ait olup, ona göre bu şehir Argonautlu Gios(Sius) tarafından kurulmuştur. Argonautlar, Yunan mitolojisine göre, Argo adlı bir gemi ile Altın Post’u aramaya giden ilk gemicilerdir. Truva Savaşlarından bir nesil önceye rastlayan bu efsaneye göre, Argonautlu denizciler elli kişi olup, zamanın en üstün savaşçılarındandır. Aralarında İason, Herkül gibi çok ünlü mitolojik savaş karakterleri de yer almaktadır. Serüvenin kahramanı olan kralın oğlu İason, elli kürekli bir gemi yaptırır. Argo ismindeki bu gemi adını, ustası olan Argos’tan alır. Argonaut ismi ise, Yunanca argo yani gemi sözcüğünden gelmektedir. Yunan mitolojisine göre, Argo isimli bu gemi ile elli gemici Altın postu aramaya giderler. Altın postu ele geçirdikten sonra ülkelerine dönmekte olan bu gemicilerin başlarına gelenler Homeros’un ünlü eseri Odysseia’ya bile ilham kaynağı olduğu söylenir. Ülkelerine dönmekte olan Argonautlar, gemide su bittiği için Marmara Denizi’nin körfezine demir atarak, İlas ismindeki genci su bulması için karaya gönderirler. İlas’ın geri dönmemesi üzerine onu perilerin kaçırdığına

inanılır. Gemiciler arkadaşlarını dağ tepe ararlar ve onu bulmadan ayrılmamaya karar verirler. Bunun üzerine şehrin ilk temelleri atılarak, hem Gemlik'in kuruluş öyküsü hem de mitolojideki efsane yerini almış olur (Coşkun, 1999: 17-18).

Körfez

Gemlik Körfezi'nin binlerce yıllık bir geçmişe sahip olduğunu belirten araştırmacılar, çok eskilerdeki ilk gemicilerin bu kıyılara demir atarak, yerleştiklerini belirtirler. Çeşitli efsanelere kaynak olan Gemlik Körfezi, Daryüs'ten Krezüs'e, Romalılara, Britanyalılara uzandığı için her birinden bir esinti, bir eser taşıyarak istilacı devletlerin ilgisini çeker. Krezüs zamanında bir ticaret üssü olarak kullanılan şehir, Persler'in saldırısına uğrar. Keyhüsrev zamanında ise bir süre Acemlerin elinde kalmasına rağmen, zengin ve sanatkâr gemiciler olan İyonlar, halkın güvenini kazanan tek kavim olma özelliğini taşır. Ansiklopedilere göre, bugün yeri belli fakat kendisi yok olan Yanık Manastır adı verilen mesire yeri, Bizanslılar zamanında yapılmıştır. Körfez, Bizans İmparatorluğu'na geçtiğinde ise, Yunanistan ve Adalar'dan gelen bir kısım Rum ahali Ege ve Marmara kıyılarında iskân ettirildiğinden, Gemlik'e de Rum aileleri gelip yerleşirler. Bugün Gemlik'te görülen kalıntıların pek çoğu Bizanslılar zamanına ait olup, Bursa'ya kaplıca için gelip geçen Bizanslılar, kasabada yeni mabetler yaptırmışlardır. Yazarın çocukluğuna ait anılarındaki Şube Üstü olarak bahsettiği yerdeki kalıntıların, ansiklopedideki bilgileri doğrular nitelikte olması şehrin kültür tarihi için önemli bir ayrıntıdır. Yazar, şehrin tarihine tanıklık eden bu yapılara sahip çıkılması gerektiğini vurgulayarak yazıyı sonlandırır (Coşkun, 1999: 19-20).

İlas Efsanesi

Yazı, Kafkasya'da savaşmış ve dönmekte olan ilk gemicilerin, o zamanki adı Siyanüs olan Gemlik Körfezi'ne demir atmalarıyla başlar. Su almak için karaya gönderilen yakışıklı bir genç olan İlas, Yunan yarı tanrılarından Herkül'ün nedimidir. Karaya çıkan İlas, ortalıkta kimseleri göremeyince tepelere tırmanarak bir su bulur ve pınardan akan buz gibi suyla kaplarını doldurur. İlas geri dönmeyince, kafilenin başkanı Siyüs adındaki Argonaut kumandanı adamlarına İlas'ı aramalarını emreder. Böylece, günümüzden üç bin yıl önce körfeze demir atan gemiciler, karaya ilk ayak basan Yunan savaşçıları olarak tanınırlar. Yerleşilen bu yere kumandanlarının adı olan Siyüs'ün adını vererek şehrin temelini atarlar ve İlas'ı bulmadan geri dönmeyeceklerine söz verirler. Günler, haftalar

derken yıllar yılları kovalar, İlas'ı bulmak onlar için amaç olduğu kadar, yaşama nedeni de olur. Kayboluşunun her yıl dönümünde yas törenleri düzenleyerek, Samanlı Dağları'nın yamaçlarında sürekli onu ararlar. İlas'ın, perilerin değil de dağ köylerinde oturan insanların kaçırdığını iddia eden Hammer Tarihini ise, annesinden dinleyen Zebercet Coşkun, İlas'ı perilerin kaçırdığına inanmayı çocukluğunda daha gizemli bularak bu duruma inanır. Yazar yazısını, günümüzde gizli güçlerin güzeli değil, çıkarı için entrikayı kollayanlar olduğunu belirterek sonlandırır (Coşkun, 1999: 21-22).

Altın Post (I)

Yunan mitolojisine göre İason adındaki kumandanın, Argo adındaki bir gemi ile Altın Postu aramak üzere Kafkasya'ya sefere çıkışını ve Altın Post masalının içeriğini anlatır. Kral Athanos'un, Nephele(Bulut)'den kızı ve oğlu olur. Kızın adı Helle (Canlı Işık), oğlunun adı ise Phriksos (Işıldayan Yağmur)dur. Kralla kraliçe oldukça mutlu bir yaşam sürerken günün birinde Kral, kötü kalpli bir kadın olan İno'ya âşık olur. Nephele'de oldukça öfkelenerek, gökyüzünün derinliklerine çekilir ve ülkeye yağmur yağmaz. Öfkesinden ne yapacağını şaşırın İno ise, öç almak için Nephele'nin çocuklarını ortadan kaldırmayı düşünür. O yıl ekilecek ekinleri gizlice fırınlatarak ülkeyi kıtlık içinde bırakır. İno ise gizliden bir kâhin bularak, ülkenin kıtlıktan kurtulması için Nephele'nin oğlunun Zeus'a kurban edilmesi gerektiğini söyler. Kral, ülkenin refahı için üzülmeye de olsa bu durumu kabul eder ve çocuklarını tören için hazırlamaya başlar. Çocuklarının kurban edilecek olmasına dayanamayan Nephele, gökyüzünden altın postlu bir koç indirerek çocuklarını koçun sırtında gökyüzünden kaçıtır. Bu kaçış esnasında Helle, Hellenpontos Boğazı (Çanakkale Boğazı)' na düşerek ölür. Phriksos ise altın postlu koçun sırtında gide gide Karadeniz kıyılarına ulaşır. Orada, Kafkasya taraflarında Kolchhis ülkesi denilen yerden, Phriksos, Aia'ya kadar karadan gider ve Ares Ormanlarında sihirli koçu Zeus adına kurban eder. Postunu da Ares Ormanındaki bir ağaca asar. Bin bir gözlü bir canavar gece gündüz postu beklediği için kimselerin alamayacağı düşünülür. O Altın Post, her derdin dermanı, dünyanın en büyük güç simgesi olarak her kralın, kumandanın amacı olarak yüreklerde yaşar. Tüm zorluklara rağmen Altın Post'u kim ele geçirirse, dünyada kimsenin onun gücüne ulaşamayacağına inanılarak masal son bulur (Coşkun, 1999: 23-24).

Altın Post (II)

Argonautlu gemicilerin, kumandanları İason'u merkez alarak, Altın Post için olan maceralı yolculukları anlatılır. Bir kral oğlu olan İason'un, babası ölünce krallık kendisine kalacaktır. Fakat üvey ağabeyi hile ile tahta oturur. O zamanlar yaşı küçük olan İason bir şey yapamamıştır ancak büyüdüğünde hakkını ister. Üvey ağabeyi ise Kolkhis adlı ülkeden Altın Post'u getirmesi karşılığında tahtı kendisine bırakacağını söyler. Bunun üzerine elli kürekli bir gemi yaptıran İason, yanına o zamanın en ünlü savaşçıları alarak denizlere açılır. Gemilerinin ismi Argo olduğu için bu gemicilere Argonautlar denilir. İşte bu ilk gemiciler, amaçladıkları ülkeye varmak için aylar, yıllar boyunca türlü zorluklarla savaşıp günün birinde bir adaya varırlar. Bu garip adada hüküm kadınlardadır. Bu kadınlar kocalarını ve erkek kardeşlerini öldürerek bir kadın devleti kurmuşlardır. Argonautlar bu adada uzun bir süre kalırlar. Hatta adanın kraliçesiyle evlenen İason'un iki erkek çocuğu olur. Fakat adanın kadınları adada erkek istemedikleri gibi Argonautlar da orada sonsuza dek kalmak istemezler. Böylece Altın Post'a ulaşmak için oradan da ayrılan Argonautlar, bu sefer de Delionlar denilen insanların yaşadığı bir kıyıya varırlar. Delionlar'ın kralı Argonautlar'ı çok iyi karşılar, aylarca onları kusursuzca konuk eder ve hep orada kalmalarını ister. Gemilerini onardıktan sonra oradan da ayrılan Argonautlar, bir gece büyük bir fırtınaya yakalanırlar. Göz gözü görmeyen bu fırtına da, Argonautlar aynı yere döndüklerini bilmeksizin, bir başka ülke zannederek Delionlar'la savaşmaya başlarlar. Hatta İason bilmeden Delionlar'ın kralını öldürür. Farklı farklı serüvenlerle kıyı kıyı tekrar ilerleyen Argonautlar, Trakya kıyılarında yaşlı ve gözleri görmeyen bir dilenci ile karşılaşırırlar. Bu dilenciye düşmanlarından kurtaran Argonautlar, ondan Altın Post'a giden yolu öğrendikleri gibi, yolda kendilerini bekleyen tehlikelerle nasıl baş edeceklerini de öğrenirler. En önemlisi de açık denizler de kıpırdayan sihirli kayalar olduğunu, oradan geçen gemileri nasıl batırdıklarını ve bu kayalarda batmadan gitmenin sırrını öğrenirler. Argonautlar'ın kayaların sırrını çözmesinden sonra kayalar bir daha kimseye zarar veremezler. Kolhis ülkesine varan Argonautlar'a ise ülkenin kralı Altın Post'u vermek istemez ve masal bir sonraki maceralarla devam etmek üzere yarıda bırakılır. Yazar, yazısında masallara önem verme nedenini, masallarla süslenmeyen tarihin çok da akıllarda kalıcı olmadığı yönündeki görüşüyle açıklar ve masal motifinin yazıları için önemini belirterek bölümü sonlandırır (Coşkun, 1999: 25-26).

Altın Post (III)

Yazı, Argonautlar'ın Kolkhis ülkesine varıp da Altın Post'u onlara vermek istemeyen kralın ağır şartlarını bildirmesiyle başlar. Bu şartlar, İason'un, bronz tırnaklı bir öküzü sabana koşması, onlarla Ares'in tarlalarını sürmesi, sonra da bir ejderhanın dişlerini ekin olarak ekmesi gibi oldukça zor ve ütopik isteklerden oluşur. Tüm bunlar oldukça imkânsız görülse de kralın kızı İason'a âşıktır. Bu kız hem çok güzel hem de olağanüstü güçlere sahip olan bir büyücüdür. Kralın kızı Medea'nın yaptığı büyüler ve İason'a verdiği ateşe bile dayanıklı olan merhem ile kralın şart koştuğu bu neredeyse imkânsız durumların üstesinden gelen İason, Argo'ya Altın Post'u, kralın kızı ve oğlunu da alarak tekrar denizlere açılır. Altın Post'u vermek istemeyen Kolkhis kralı ise, kızı ve oğlunun değil de Altın Post'un peşine düşer. Babasını şaşırtmak için, erkek kardeşini parçalattırıp denize atmaktan çekinmeyen Medea, arkadan gelenlerin kardeşinin parçalarını toplamasını fırsat bilerek Argo'yu kaçırpı kurtarır. Çeşitli serüvenler yaşayarak ülkelerine dönmekte olan Argonautlar, su almak için uğradıkları Gemlik Körfezinde de uzun bir süre kalarak şehrin ilk temellerini atarlar. İason' gelince, Altın Post'u getirmesine rağmen ne krallığa geçebilmiş ne de mutlu olabilmıştır. Mitolojiye göre, Medea'nın çeşitli entrikaları, cinayetleri ile dünyası zindan olur ve sonunda gemisinin altında kalarak ölür. Araştırmacıların, Yunan efsaneleri olarak bilinen bu masalların gerçek yurdunun Anadolu olduğunu ifade eden yazar, uygarlığın Yunanistan'da değil Anadolu'da başladığını söyler (Coşkun, 1999: 27-28).

Tanrıların Vatanı

Zebercet Coşkun'un, emekli tarih öğretmeni olan Veli Orkun'un "Gemlik" isimli araştırmasına yer verdiği bu yazıda, Marmara Kıyıları'nın milattan önce on altıncı yüzyılın bir bölümünde dokuz yıl kadar Mısırlıların hâkimiyetinde kalışını anlatır. Yazısında, İskender Ohri'nin 'Anadolu'nun Öyküsü' isimli eserinden de Anadolu tanımı hakkında örnekler veren yazar, bu bölgenin önemine değinir. İlk deniz uygarlığını kuranların Batı Anadolu halkı ve Mineos Girit'inin denizcileri olduğunu, o eşsiz uygarlığın bir zamanlar tüm Akdeniz'i etkisi altına alarak, sonraki uygarlıkların yol göstericisi olduğunu belirtilerek yazı sona erer (Coşkun, 1999: 29-30).

Mısırlılar Devri

Mısırlılar ve Mezopotamya'daki Sümerliler adı verilen iki ünlü ulusu ele alır. Dünyada yazıyı ilk bulan ve kullananların bu iki devlet olduğu için dünyanın ilk yerleşim merkezlerinin de Mısır ve Mezopotamya olduğunun zannedildiğini aktaran yazar, tarihçilerin Anadolu hakkında yanıldıklarını belirtir. Tarihin en eski uygarlıkları olarak bilinen bu iki ulusun mercek altına alındığı yazıda, Mısırlıların bıraktıkları yazıtlarda Anadolu halkı için 'denizin yüreğinde yaşayan insanlar' ifadesini kullandıkları belirtilir. Sümerler ise Anadolu'yu 'sahildeki güneş bahçesi' olarak nitelerler. Bu kadar imrenilen Anadolu çağlar boyu efsanelere, masallara, tanrılara yurt ve mekân olur. Tevrat, Anadolu halkından 'Hettiter' diye söz ederken, Asur tabletlerinde 'Hatti' adında bir halkın yaşadığı belirtilir. Zebercet Coşkun'un araştırmalarına göre ise, efsanevi insanlar ve ülkeleri Hitit öncesi Anadolu'da yaşayan halklardır. O çağlarda Avrupa buzul çağını yeni aşmış gelişebilecek bir uygarlığa sahip değilken, Akdeniz kıyıları yerleşik düzene geçebilecek uygarlıklar için hazır bir yer konumundadır. Tarım açısından dünyadaki en önemli iki coğrafya olan Mezopotamya ve Anadolu, kentleşme ve uygarlık bakımından da her dönemin parlayan yıldızıdır. Bu nedenle Mısırlılar bile Anadolu topraklarını ele geçirmek isterler hatta Boğazlara kadar çıkarak Bursa ve Gemlik şehirlerinde dokuz yıl hüküm sürmüşlerdir (Coşkun, 1999: 31-32).

Merhaba Anadolu

Yazar bu yazısında, Halikarnas Balıkcısı'nın 'Merhaba Anadolu' isimli yapıtındaki Gemlik şehrinin kurucusu olarak bilinen Argonautlar'ın Altın Post serüvenindeki efsanevi kumru kuşu ve korkunç savaşçılıklarıyla ünlü olan Amazonlar'a farklı bir bakışla yer verilmesini incelemektedir. Yazının devamında Altın Post masalı hakkında başka söylentilere de yer veren yazar, masal-müzik detayına vurgu yaparak, Trakyalı Ozan Orfeas'ın lir isimli çalgısıyla Argonautlar'ın maceralarına olan katkısını okuyucuya aktarır (Coşkun, 1999: 33-34).

Amazonlar

Efsane tanımının irdelenerek başlandığı yazıda Zebercet Coşkun'un, efsanelerin tamamının kurmaca olmadığını, birtakım olayların halkın gözünde farklılaşarak ölümsüzleştiği ve nesilden nesile aktarıldığı yönündeki görüşüyle başlar. Amazonlar adı verilen güçlü kadın savaşçıların efsanesini de, yazar efsane tanımına uygun olarak, birçok

olaya ışık tutması açısından oldukça gerçekçi ve önemli bulur. Tarihçilerin çoğunun Hititlerle Amazonlar arasındaki bağıntıyı kurmalarını oldukça mantıklı gören yazar, Hititlerin de tepeden tırnağa kadın savaşçıların olmasını, çift yüzlü baltalarıyla savaflara katılmalarını örnek verir. Bu savaşçıların Marianna adlı meşhur kraliçeleri vardır. O zamanlar dünyanın hemen her bölümü anaerkil bir sistemle idare edilirmiş, söz kadınınmış ve bu nedenlerle ana tanrıçalara tapılırmış. Her kavimde, her dilde ayrı bir şekilde mutlaka ismi olan ana tanrıça ve gökyüzündeki ay arasında bir bağlantı olduğu inanışı söz konusudur. Ana tanrıçanın her dile, her kavme göre değişen adları arasında Marianne-Mariandy-Marian-Mirin-Mirira gibi çeşitli isimler bulunur ve bu isimlerin önüne (s) harfi getirildiğinde Smirna olur. Smirna ise, İzmir şehrinin mitolojideki başlangıç adıdır ve Amazonlar kraliçesi Marianne'dir. Daha sonraki yüzyıllarda Suriye bölgesinde Meryem olarak adlandırılan ana tanrıça Batıda Marian ismiyle Fransa'yı temsil edecektir. Gerçekte Marianne Anadolu'ya Mezopotamya'dan Sümerler zamanından gelir ve Sümer dilinde 'Bereketli Ana' anlamında kullanılır. Bir zamanlar Bursa dolaylarının da Truva'ya kadar olan bölümüne de Maryandin denilirmiş ki Bursa Olimpos'u (Ulu Dağ) ile Gemlik Körfezi de bu bölgenin içine girer. Buradan da anlaşılacağı üzere o ünlü kadın savaşçılar buralardan da geçerek adları ile anılacak medeniyetlere yol açmışlardır. Geçmişleri Hititlere kadar uzanan bu efsanevi kadınların öyküleri daha sonra Yunanlılara ilham vererek birçok efsanenin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Ozanların düş gücü ile oluşan efsanelerle halkın sesi de harmanlanarak ortaya birçok medeniyetin temelini oluşturan, günümüze kadar gelmiş ölümsüz efsaneler çıkmıştır (Coşkun, 1999: 35-36).

Anadolu ve Ana Tanrıçalar

Anadolu'nun ana tanrıçaların doğdukları yer olarak bilinmesine yer verilen yazıda, arkeolojik ve antropolojik bulguların, tarım üretiminin kadınlar tarafından başlatıldığı ve geliştirildiği ele alınır. Toplulukların geleneklerinin de, üretim şekillerinin belirlediği ve bugünkü uygarlıkların hepsinin arkasında anaerkil özelliklerin açığa çıktığı görülür. Tarım ilk olarak Ortadoğu'nun Anadolu'yu da içine alan Bereketli Hilal adı verilen verimli topraklarda başlar ve tarım üretimini gerçekleştiren kadınların da bir bölümü Anadolu'dadır. Doğanın en büyük olayını üremek ve beslenmek olarak niteleyen yazar, bu iki önemli olgunun da kadınları tanrıça olarak görmenin gerçek nedeni olarak tanımlar. Bölümde kadının toplum için değerini örneklemeler eşliğinde belirten Zebercet Coşkun, Göktürk efsanelerindeki en büyük atanın dişi kurt tarafından emzirilmesi ile Roma'nın

kurucusu Romulus'un de bir dişi kurt tarafından büyütülmesini birbirlerinden bunca uzak kültürler olmasına rağmen aynı motif ve benzerliklerle ifade ediliyor olmasını sorgular. En eski kahramanların hiçbirinin baba adı olmamasına, uzak geçmişte sadece önemsenen motifin anne olmasına dikkat çeken yazar, ana tanrıçanın bu görüşün ürünü olduğunu savunarak, her toplumda, her zamanda kadının bereket simgesi olmasının altını çizer. Anadolu'daki ana tanrıçaların en sonuncusu ve en önemlisi olan Artemis'in ise, Artemis Tapınağı olarak ülkenin sadece dinsel değil, aynı zamanda da en önemli finans merkezi olduğunu hatırlatan yazar, tek tanrılı dinlerin bu yozlaşmış geleneklere karşı çıktığını savunur. Hz. İsa, Kudüs'teki Büyük Tapınak'ta tezgâh kurmuş olan sarrafların tezgâhlarını devirerek, İslam ise en gelişmiş din olarak faizciliği tümünden reddederek bu geleneklere karşı çıkışın örneklerini sergiler (Coşkun, 1999: 37-38).

“Gemlik” Adı

Yazar, Gemlik'in milattan öncelere uzanan eski ve köklü tarihinden kısaca bahsederek Gemlik şehrinin adını Britanya Kralı Prusyas'tan aldığını okuyucuya aktarır. Anadolu'nun tarihin her devrinde istilalara maruz kaldığını, Anadolu'nun önemli bir şehri olan Gemlik'in de bu istilalar sırasında yakılıp yıkıldığını anlatan yazı, Makedonyalı Filip isimli kumandanın şehri yerle bir ettiğini anlatır. Britanya kralı Prusyas ise şehri yeniden yaptırır ve şehir adını bu kraldan alarak Prusyas olur. Fakat Uludağ eteklerinde de bir başka Prusyas şehri olması dolayısıyla iki şehri birbirinden ayırmak için körfezdekine Prusa ad Mare denilir. Haçlı Seferleri sırasında körfez, Anadolu'ya gönderilecek Haçlı ordularına ihraç iskelesi görevini gördüğü için oldukça önemli bir yer halini alarak ismi Givitot olur. Zebercet Coşkun'un Türkiye Ansiklopedisi'ndeki araştırmalarına göre, Bursa'da fazla yapılan ipekli gömlekler buradan İstanbul'a ve diğer şehirlere gönderildiği için gömlektan türetilerek isim Gemlik olmuştur. Fakat yazar bu görüşe karşın Birinci Kılıçarslan Rumeli'ye geçtiğinde Gius'da gemiler yaptırdığı için Gius'a Gemilik adının verildiğini söyler. Kısa zaman sonra Bizanslılar saldırarak gemi kızaklarını ateşe vermiş olsalar bile bu isim böylece kalır. Son olarak, Türkiye Ansiklopedisi'ndeki bilgiye göre Gemlik, Orhan Bey zamanını kapsayan 1326 yılında, Bursa'nın fethinden önce Osmanlı topraklarına katıldığı için, Birinci Murat zamanındaki Rumeli'deki fetihlerini destelemek amacıyla tersanelerin kurulmasıyla şehrin adının Gemilik olduğunu, zamanla da bu ismin Gemlik olarak değiştiğini nakleder (Coşkun, 1999: 39-40).

Gemlik Adı (II)

Yazı, 1965 yılında İznik Gölü çevresinde yapılan incelemeler sonucu Gemlik ve havalisinin tarihinin Bakırtaş dönemine dayandığını konu alır. Bir yerleşim yerinin Bakırtaş dönemine kadar gitmesi, çok eski insanların artık yemiş devşirme ve avcılık dönemlerini geride bırakarak yerleşik düzene geçmeye başladıklarının habercisidir. Erkeklerin avlanması kadınların ise çocuklarının emniyeti bakımından subaşlarında ve yaban meyvelerinin başlarında mekân tutmaları ilk aile düzeni ve tarımın, toplum düzeninin temelini oluşturulması bakımından önem taşır. Kadın varoluştan itibaren bereketin ve verimliliğin simgesi olarak tüm dünyayı etkilemesi yanı sıra eski çağlardaki insanlar doğanın akıl almaz güçleriyle savaşmak için topraktan ve ağaçtan kadın figürleri yaparak büyü adı altında toprağa gömerler. Bolluk, bereket için toprağa gömülen kadın suretleri daha sonra her uygarlıkta ana tanrıça düşüncesini oluşturarak her kavim, her dil için bir kültür oluşturur. Yazının son bölümünde ise ana tanrıça ve Gemlik arasındaki isim bağlantısı eski Anadolu dillerindeki harf değişimleri gözden geçirilerek okuyucuya aktarılır (Coşkun, 1999: 41-42).

Girit Uygarlığı

Minos Girit Uygarlığı'nın Batı Anadolu'ya etkisine yer verildikten sonra Marmara Bölgesini de yakından etkileyişi ele alınır. Girit uygarlığını oluşturanlar Akdeniz ırkına mensup kökenleriyle daha ilk çağlarda Ege Adalarına yerleşirler. Milattan çok önceki dönemlerde Doğu ve Mısır'la ticari ilişkilerinin başladığının altını çizen yazar, Ege Denizi insanların öteki ülkelere göre oldukça fazla bir gelişim gösterdiklerini ve yeni bir uygarlığın temellerini attıklarını aktarır. Ege uygarlığı aslında Girit merkezli bir uygarlıktır ve efsaneye göre bu uygarlığın temelini Minos isminde bir kral atmıştır. Daha sonra araştırmacılar Yunanistan'ın Ege kıyılarındaki Miken şehrinde de Minos uygarlığına denk hatta belki onlardan daha ileri olduğu bile düşünülen bir uygarlık bulmuşlardır. Özellikle Batı Anadolu halkı özellikle Çanakkale dolaylarındaki 'Truva' şehri, Minos ve Miken uygarlıkları eşliğinde gelişerek çağının en ileri şehirleri arasına girer. Ege uygarlığı ilk başlarda görkemli saray, köşk mimarileriyle kendini gösterirken daha sonra eşyalara kazınan figür ve motiflerle pek çok karanlıkta kalmış yanlarının gün ışığına çıkarılmasını sağlar. En önemli detay ise evlerin, sarayların duvarlarını süsleyen kabartmalardan anlaşıldığına göre Girit uygarlığı oldukça sağlam bir hukuk düzeni içerisindedir. Kuruluşları itibarıyla hep deniz ticaretiyle geçinen Girit halkı, uygarlıkta ilerledikçe tüm

Akdeniz limanlarını etkileri altına alarak kendisinden sonraki çağlara özellikle de Yunan uygarlığına temel teşkil ederek önemini günümüze taşır (Coşkun, 1999: 43-44).

Deniz Kızları

Yazar bu yazısında, denizlerle ilgili efsanelerde oldukça sık rastlanan deniz kızı motifini ele alır. Gemlik şehrinin kurucuları olarak bilinen Argonautlar'ın çeşitli serüvenlerine konu olan bu motif, Argonautlar'ın Altın Post'u ele geçirerek ülkelerine dönüşleri sırasında Çanakkale Boğazı sularında siren seslerini duymalarıyla başlar. Sirenler bir çeşit deniz kızlarıdır ve uğursuzluğu simgelemektedir. Ünlü Ozan Homeros eserlerinde, yarı insan yarı balık olan, yürek titreten çığlıklar atan ve upuzun sapsarı saçlarını tarayan deniz kızlarına uzun uzun yer verir. Çığlıkları oldukça tiz ve etkileyici olan bu kızların seslerine oradan geçmekte olan gemiciler dayanamaz, okyanuslar kadar derin olan mavi gözlerin büyüüne kapılarak kendilerini denize atarlarmış. Halikarnas Balıkçısı ise Merhaba Anadolu adlı eserinde, üç- dört bin yıl önce insanların böyle şeylere inanmalarına şaşırmadığını, kendisinin de bir gece burunda, farklı farklı kayaların denizdeki dansına şahit olduğunu, çevrede kimsecikler olduğunu bilmeseyse, yüzlerce kadının çığlığı olarak algılayacağını anlatır. Yazar, mitoloji kavramını, gerçeklerin, anlatılan düşlerle ve sanılarla süslenerek ölümsüzleşmesi olarak açıklayarak yazıyı sonlandırır (Coşkun, 1999: 45-46).

İlk Güzellik Yarışması

Üç dört bin yıl öncesinin çok tanrılı dönemindeki mitolojik bir efsane ışığında ilk güzellik yarışması okuyucuya aktarılır. Argonautlar, Karadeniz'den altın postu alıp geri dönerlerken, deniz tanrıçası Tetis yarı beline kadar bir kayanın üzerine çıkarak kendilerini seyrederek Argonautlar arasındaki Paleo isimli denizci tanrıçaya âşık olup, nice zorluklar aşarak düğün gününe ulaşır. Tetis bir tanrıça olması dolayısıyla düğüne tanrı ve tanrıçalar davet edilir fakat fesat tanrıçası unutulur. Hırsından çılgına dönen fesat tanrıçası, ortalığı karıştırmak için düğün yemeği sırasında masaya, üzerinde 'en güzele' yazılı bir elma atar. Ortalık iyice karıştıktan sonra seçimi Zeus'a bıraksalar da Zeus karısı Hera'dan korktuğu için bu seçimi Kaz Dağı'nın tepesinde yakışıklı bir çoban olan Paris'e bırakır. Birincilik için yarışan üç tanrıça arasından seçim yapması istenen Paris'e, ilk aday olan Athena kendisini seçmesi durumunda şan ve şeref, ikinci aday Zeus'un karısı Hera sonsuz servet ve son aday olan üçüncü tanrıça Venüs ise dünyanın en güzel kızını eş olarak vermeyi vaat eder. Paris, altın elmayı Venüs' e uzatarak seçimini yapar ve böylece Çanakkale

yakınlarındaki eşsiz dağın tepesinde tarihin ilk güzellik yarışması yapılmış olur. Argonautlar ise böyle bir olaya tanıklık etmenin etkisi altında ünlerine ün katarak ülkelerine dönerler (Coşkun, 1999: 47-48).

Truva

M.Ö. 1300-1800 yılları arasındaki Balkanlar'dan Anadolu'ya yapılan akın ve akının içerisindeki halkların genel durumuyla başlar fakat konu aslen Marmara bölgesindeki çok eski bir uygarlık olan Truva merkez alınarak ilerler. Halikarnas Balıkcısı olarak bilinen, yazara göre ise gerçek bir Anadolu uzmanı olarak gördüğü Cevat Şakir Kabaağaçlı'nın Truva hakkında verdiği bilgilerden kesitler sunulur okuyucuya. Özellikle Halikarnas Balıkcısı'nın Truva'nın yıkılarak Bizans'a geçmesi olayı gerçekleşmeseydi şu an İstanbul'un Çanakkale olacağı yönündeki iddiasına dikkat çeken Zebercet Coşkun, Truva şehrinin önemini vurgular. On dokuzuncu yüzyıl sonlarına kadar pek de bilinmeyen Truva şehrinin ünlü ozan Homeros tarafından oluşturulan hayali bir kent olarak algılayanlar bile söz konusudur. On dokuzuncu yüzyılın sonlarında başlatılan kazılarla Çanakkale'nin Hisarlık Tepesi'ndeki höyükte tam dokuz adet üst üste Truva şehri bulunur. Homeros'un ünlü yapıtları İlyada ve Odise'de anlattığı ise yakılıp yıkılan Truvaların yedincisiymiş. M. Ö. Hitit-Mısır savaşları sonundaki Kadeş Antlaşması'nda ise Hititler, Truvalıları müttefikleri olarak gösterir. Yazar son olarak Halikarnas Balıkcısı'nın Truva'nın Kadeş Antlaşması'ndan önce Hititler tarafından zapt edildiğini, Amazon denilen kadınlar ordusunun ise Hititler'in savaşçı kadın papazları olduğunu ve şehri üne kavuşturan durumun ise sadece Anadolu ozan Homeros'un ünlü yapıtları İlyada ve Odise olduğu görüşünü okuyucuya naklederek yazıyı sonlandırır (Coşkun, 1999: 49-50).

Homeros

Yazıda, Anadolu ozan, İlyada ve Odise destanlarının yazarı Homeros'tan söz edilir. Meles Suyu (Pınarbaşı) kıyılarında dünyaya gelerek, yaşlılığında gözlerini kaybeden Homeros, şiirler söyleyip, dilenerek ömrünü geçirir. İlk çağ edebiyatının ölmez eserlerinden olan İlyada ve Odise isimli destanlar, Truvalılara karşı savaşan Akhileus'un başından geçenleri anlatır. Sonraki çağın insanları, Anadolu ve Ege halkları, onların kültürlerini bu destanlar aracılığıyla tanırlar. Çoğu insan Truva diye bir şehrin gerçekte olmayıp Homeros adındaki gözleri görmez ozanın hayalinin yansıması olarak değerlendirirken, kimileri ise Homeros diye bir ozanın var olmadığını dahi iddia ederler.

Destan kültürünü ve edebiyat tarihindeki bu yeri irdeleyen yazar, klasik efsanelerin en önemli yazarları olarak da Homeros ve Hesiodos isimlerinin önemini vurgular. Tek tanrılı dinlerin ortaya çıkmadığı dönemlerdeki ilkel insanın, doğa güçlerini insan biçiminde tanrılar olarak anlamlandırışını vurgulayan yazar, Homeros'un insanların temel duygu ve inançlarını yeniden şekillendirdiğini okuyucuya aktarır. Yunan edebiyatına temel teşkil eden Homeros'un ünlü yapıtları, Batılılar tarafından din tarihinin başlangıcı kabul edilse bile, yazara göre onun anlattıkları aslında Ortadoğu ve Anadolu'da yaşamakta olan inanç ve efsanelerin yeni bir biçimde ortaya çıkarılarak, toplanmasından başka bir şey değildir (Coşkun, 1999: 51-52).

Eski İnsanlar ve Ormanlar

Anadolu'nun coğrafi özelliklerini, ormanlarla kaplı oluşunu, bol yağış alan yerlerden olan Marmara kıyıları ve Kuzeybatı Ege'nin orman zenginliğinin dönemin ticaretine bile etkisini konu alır. Bursa ve yöresindeki fiziksel özellikler içerisinde ormanların, ağaçların çeşitliliğinin önemini aktaran yazar daha sonra ormanlar ve eski inançların birbiriyle bağlantılı ritüellerinden bahseder. Eski zaman inançlarıyla bugünkü inançların birbirinden oldukça farklı olduğunu belirtildiği yazıda, ormanın, ağacın, yeşilin insanlara yaşam aşkı verdiği ve böylece tanrıların insanlaşarak ilk hümanist hareketin başlangıcı olduğunu savunan yazar, farklı kavimlerin doğanın yeşili ile ilgili inanışlarına yer vererek yazıyı sonlandırır (Coşkun, 1999: 53-54).

Ağaç Perileri

Yazar, Anadolu'nun bir adının da “Çınarlar Ülkesi” olduğunu vurgulayarak, ağacın ve çınar ağacının kutsallığının altını çizer. Eski zamanlarda ise, ağaçların aynı insanlar gibi duygular taşıdıklarına inanıldığı, ağaç perileri denilen ruhların, ağaçla birlikte doğarak ağaç kurduğunda veya kesildiğinde onunla beraber aynı acıları çekerek yok olduğunu düşündükleri inanışlarına yer verilmiştir. Bugün bile Anadolu'nun bazı yerlerinde “Ağaç Korkutma” adı verilen bir inanışın olduğu aktarılır. Bu inanış, ağacın iki yanına biri baltalı biri baltasız olmak üzere iki adamın gelerek, bu adamlardan birinin işe yaramadığı için ağacı keseceğini diğerinin ise seneye meyve verme ihtimalini savunarak törenin aslına göre ağaç perisini korkuttukları için ağaca can geleceğini düşündükleri törenler olduğudur. Yazıda insanların hangi ağacı nereye dikeceklerini çok iyi bildiğini vurgulayan yazar, zeytin ağacının kutsallığına da vurgu yaparak Yunan mitolojisine göre, zeytin efsanesini

aktarır. Bu efsane şöyledir: Deniz tanrısı Poseidon ile tanrıça Athena aralarında bir üstünlük yarışına girerek, ülkeye yararlı olanın kazanacağı bir yarışma düzenlerler. Deniz tanrısı Poseidon asasını yere vurarak yerden buz gibi tuzlu su fişkırtır. Athena ise, Anadolu'dan ülkesine bir zeytin dalı getirerek, ülkesinde zeytin ağacı yetiştirir ve yarışmayı kazanır. Zeytin dalı tarih içerisinde hep gücü, silahlı kuvvetleri ve savaşı kazanmayı simgelemiştir. Zeytinin, İslam dinindeki önemini vurgulayan yazar, Peygamberimizce de kutsanmış bir meyve olduğunu belirterek yazısına son verir (Coşkun, 1999: 55-56).

Yine “Anadolu”

Anadolu'nun coğrafi önemine yer verilerek başlayan yazı, farklı farklı büyüklü küçüklü devletlerin birbirleri ardı sıra kuruluş ve yıkılışlarını ele alarak devam eder. Her kavimin oradaki coğrafyanın insanının kültürüne birçok miras bıraktığını anlatan yazar, Anadolu milletlerinin farklı kültürleri kendisinde barındırarak ileri uygarlıklara yetiştiğini aktarır. Avrupa, Asya ve Afrika kıtaları arasında köprü niteliğindeki Anadolu'nun, birbirlerinin kültürleriyle harmanlandıklarına dikkat çekerek, aynı maya ile yoğrulduklarını söyler. Deniz halklarının istilalarıyla da yeni yeni halkalar eklenen bu çok katmanlı mozayik, Bursa ve Gemlik'in Frikyalıların eline geçmesiyle oldukça renklenir (Coşkun, 1999: 57-58).

Göç Dalgaları

Milattan bin üç yüz yıl kadar önce Anadolu'ya yapılan büyük akımları ele alır. Aralarında Frikyalıların da bulunduğu bu yeni savaşçı kavimler Anadolu'yu istila ederler. Yeni akıncılar ise Helenistan ve Balkanlar üzerinden gelmektedir çünkü Helenistan'ın toprakları oldukça verimsizdir. Balkanlardan inen bu yeni toplulukla beraber Ege ve Marmara sahillerine yerleşirler ve Hitit İmparatorluğu'nun da konfederasyon zincirlerini parçalayarak sonunu getirirler. Dünyanın en çalkantılı zamanlarından biri olan o devirlerde, Anadolu'dan dışarıya ve dışarıdan da Anadolu'ya göçler olduğu gibi Balkanlardan ve Helenistan'dan gelen akıncılar her yanı yakıp yıkarak ilerler. Homeros destanlarındaki Truva savaşları da işte bu döneme rastlar. Truva'yı yerle bir eden istilacılar, Hitit İmparatorluğu'nu da yok ederek Çanakkale Boğazı'nda büyük deniz savaşları yaparak buradaki medeniyetleri boğazın sularına gömerler. Bu göç dalgaları yüzyıllarca sürer. Bursa havalisi ve Gemlik(Siyüs) şehri de Frikyalıların eline geçerek bu

dalgadan nasibini alır fakat Gemlik uzun yıllar Frikyalıların elinde kalmasına rağmen o devirden hiçbir tarihi eser yoktur. Çünkü Frikyalı bir kara devletidir ve sahil bölgelerine önem vermemiştir (Coşkun, 1999: 59-60).

Tavla Rahibeleri

Yazar bu yazısında, Anadolu'ya Hititlerden sonra gelen Frikyalı devri hakkında bilgiler vererek, Frikyalıların Kütahya yakınlarındaki Gordiyum şehrini kendilerine başkent yapmalarını ele alır. Gordiyum, Anadolu'nun tarihi bir şehridir ve Sakarya Nehri üzerinde olduğu düşünülen bu şehrin mitolojideki yeri de önemlidir. Mitolojiye göre, Gordiyum'da Zeus'un bir tapınağı bulunur ve Zeus bu tapınağa arabası ile çıkabilen ilk kişinin ülkeye sahip olacağını vadeder. Gordiyus isimli bir köylü ise, tapınağa arabası ile çıkarak ülkeye sahip olur. Tapınağa çıktığı arabayı Zeus'a armağan eden Gordiyus, orada adını verdiği bir şehir kurar. Gordiyum hakkındaki ikinci efsane ise şöyledir: Gordiyum şehrindeki Zeus Tapınağında dünyada kimselerin çözemediği bir kördüğüm vardır. Kâhinler bu düğümü çözebilen kişinin tüm Anadolu'ya hâkim olacağını ileri sürerler. O dönemlerde kâhinler her şeyi bilen ve itibar sahibi kişiler olarak toplumda saygın bir yere sahiptirler. Efsanenin sonunda Büyük İskender bir kılıç darbesiyle düğümü çözer. Yazının devamında ise eski zamanlardaki ana tanrıça-rahibe ilişkilerine yer verilerek tavla rahibeleri isminin nereden geldiği irdelenir. Rahibeler de kâhinler gibi kutsal sayıldıkları için tanrıça ile onlar konuşurlar, tanrıçanın verdiği emirleri de insanlara onlar bildirirlermiş. Herhangi bir konuda tanrıçaya danışılmak istendiğinde bu rahibeler beş tane aşık kemiğini kutsal tavla tahtasının üzerine atarlarmış. Sonraları aşık kemiği yerine tavla zarları kullanılmaya başlanmış, zarlar tavla tahtasında hangi kareye düşerlerse, tanrısal yanıt ona göre yorumlandığı için bu rahibelere 'tavla rahibeleri' ismi verilmiş. Zamanla Roma çağında tavla tahtası kutsal niteliğini yitirdiği için günümüzde tavla sadece bir oyun halini almıştır (Coşkun, 1999: 61-62).

Eski Dinler

Zebercet Coşkun bu yazısında, çok eski zamanlardaki din ve inanç sistemini mercek altına alır. Çok eski çağlarda Anatanrıça Kıbelele'ye tapan ilk çağ insanı, sonrasında Artemis'e tapar. Kendilerini yaratan gücü vahşetle, korkuyla arayan ilk insan doğa karşısındaki güçsüzlüğünü ancak böyle yenebileceğini düşünür. İlkel zamanlarda din kavramının, din anlayışı ve dini törenlere bakıldığında vahşet üzerine kurulu olduğu

görülür. Eski çağın ilkel insanı, tanrı adına insanları kurban eder. Mısır'da, eski çağın büyük uygarlığında bile her yıl çok güzel bir kız seçilip süslenerek, taptıkları Nil Nehri'nin yatağına saplanan kazığa bağlanarak yaratıcıya kurban verilirken, Suriye ve Filistin'de de insanların topluca gömüldüğü yerler olduğu görülür. Dünyanın her yerinde insanları kurban ederek yaşamı yorumlayan insan için sadece Anadolu'da din uğruna insanların kurban edildiğini gösteren bir bulgu yoktur. Anadolu'da dinler hep yaşam sevinci üzerine kurulur, diğer coğrafi bölgelerdeki uygarlıkların tersine bereketi temsil eden Artemis, insanları korur ve bolluğu artırır, bitkileri temsil eden boyunluğu, Zodiak burç sistemli kolyesi ve göğsünde bereket simgesi olan hurma salkımları ile insana güç, güven, sevgi verir (Coşkun, 1999: 63-64).

Midas

Anadolu'nun büyük bir bölümünü ellerinde tutmuş olan Frikyalılar'ın kralı Midas'ı konu alır. Midas pek çok efsaneye kaynaklık eder fakat bu yazıda en ünlü üç tanesine yer verilir. İlk efsane, Midas'ın tanrı Dionysos ve sarhoş Silenas'a iyi davrandığı için ödüllendirilmek istenmesi ve Midas'ın bu istek karşısında dokunduğu her şeyin altın olmasını istemesiyle başlar. Fakat dokunduğu her şeyin altın olması ona beklediği mutluluk yerine büyük acılar getirir. Sevdiklerine dokunamayan, yiyip içemeyen Midas, Dionysos'a yalvararak dileğinden vazgeçtiğini söyler. Büyüyü bozmak için Paktolos Çayının sularında yıkanması gerektiği söylenirken çayın da suları altına dönerek efsane sonlanır. İkinci efsane ise Yunan mitolojisine göre Midas, Frikyalı kralı Gordias ile Anatanrıça Kibele'nin oğludur. Büyüdükten sonra ise Anatanrıçanın başrahibi olur ve Midas'ın ünü Frikyalılara göre kutsal sayılan çok yüksek bir tepeye arabası ile çıkmayı başarabilmesinden gelir. Kehanete göre, yüksek dağa arabasıyla çıkabilen ilk kişi ülkelerine kral olacaktır. Midas, kral olduktan sonra bu arabayı Zeus tapınağına armağan eder. Fakat araba sıradan bir araç değildir. Boyunduruğunda bir kördüğüm bulunur ve bu kördüğüm kızılök ağacının iç kabuğundan yapılmıştır. O zamanki kâhinlere göre, bu kördüğümü çözebilen kişi tüm Anadolu'ya sahip olacaktır ve Büyük İskender'in bir kılıç darbesiyle kördüğümü parçalamasıyla efsane sona erer. Bu yazıda bahsedilen üçüncü en yaygın efsane ise, onun eşek kulaklarıdır. Apollon bir gün Midas'ı cezalandırmak için kulaklarını eşek kulağına çevirir. Midas kulaklarını ısrarla şapkasının altında saklasa da berberine mecburen göstermek zorunda kalır. Berber bu sırrı içerisinde tutamarak

dağlara çıkarak büyük bir çukura bu sırrı anlatır. Yüceden yüceye esen rüzgâr, bu sırrı tüm dünyaya yayar (Coşkun, 1999: 65-66).

Kimmerler Devri ve Gemlik

Gemlik ve Bursa şehirlerinin uzun süre Frikyalıların idaresinde kaldıktan sonra M. Ö. VII. Yüzyılda Anadolunun büyük bir bölümünü istila eden Kimmerlerin eline geçişini konu alır. Anadolu'daki en güçlü devlet olan Frikyayı yenen Kimmerler, diğer istilacı devletlerin aksine bu kıyı halkları ile aynı soydan değildirler. Bu nedenle de diğer kültürlerle kaynaşarak bütünleşen kıyı halkı Kimmerlerle anlaşmakta güçlük çeker. Kimmerler, Azak Denizi'nin kuzeyindeki bozkırlarda yaşamalarına rağmen İskitlerin saldırısına uğrayarak asıl yurtlarını terk ederek, Kuzeyden Kafkasyaya oradan da Doğu Anadolu'ya inerler. Asurlular oralarda yerleşmelerine izin vermeyince Anadolu içlerine ilerlerler. Bu ilerleyiş sırasında her yeri yakıp yıkarak önlerine ne gelirse devirerek, yerle bir ederler. Kimmerlerin Anadolu içlerine yürüyüşleri sırasında Frikyayı ünlü ve efsanevi kralları Midas yönetiyordu. Fildişinden yapılmış olan tahtını, Yunanistan'daki Apollon Tapınağı'na armağan ettikten sonra Midas, ülkesinin işgaline ve Gordion şehrinin bu barbar insanlar tarafından yakılıp yıkılmasına dayanamayarak öküz kanı içerek intihar eder. Kimmerler, Frikyalıları yenerek Marmara kıyılarını, Karadeniz boylarını ele geçirirler. Hatta Efes'e, Manisa'ya kadar yürürler fakat Asurlular tarafından bozguna uğratılarak tüm Anadolu'yu ele geçirmeleri engellenir. M.Ö. VI. Yüzyılda son Kimmer grupları bozguna uğratılarak Anadolu bu fırtınadan kurtulur fakat nice nice uygarlıkları yerle bir ederek, yakıp yıkarak geçmiş silerler. Gemlik ve yöresinde o döneme ait hiçbir kalıntı, eser bulunmaması şehrin kültür tarihi için büyük bir kayıptır (Coşkun, 1999: 67-68).

Doğu ve Batı

Eski çağlardaki Doğu ile Batının, uygarlık ve kültür tarihi açısından bugünkü durumuyla kıyaslamaları ele alınır. Eski çağlarda, kültür, sanat, uygarlık gibi her konuda dünyanın Doğunun etkisi altında olduğunu aktaran yazar, günümüzün aksine dünyayı yöneten akımların Batıdan değil Doğudan çıktığını söyler. Eski çağlarda dünya, Doğunun etkisi altındadır ve Batılılar giyim kuşamlarını bile Hitit'den, Suriye'den, Fenike'den getiriyorlar, bellerine taktıkları kemere varana kadar Hitit'den aldıkları gibi Batılılar hem ziyaret hem ticaret mantığıyla Doğudan kültür, görgü görenek alırlar. Hititler, daha

sonraları Frikyalılar ile Ege ve Marmara kıyılarındaki Yunan kolonileri arasında doğrudan olmasa bile fark edilmeksizin sızıp duran bir kültür alışverişi bulunur. Yunanlılar için Frikyalı, hayal güçleri ile süsledikleri bir efsaneler ülkesidir. Frikler'in Anatanrıçası Kibele'yi bile Kibelas adı ile kendi kültürlerine geçirirler. Tanrılar ve tanrıçalar Frikyalılar'a Hititler'den gelmiş olup sonrasında Lidyalılar'a ve oradan da hiç değişmeden Helenler'e ve Latinler'e uzanır. Alış veriş sadece çanak çömlek, ipek gömlek, altın kemer ile sınırlı değildir. Doğu'nun efsaneleri de olduğu gibi Batı'ya aktarılır ki, ileri yüzyıllarda doğacak olan Yunan uygarlığının temeli işte böyle oluşmuştur. Yazarın araştırmalarına göre, Batı'nın bugün ulaşmış olduğu uygarlıklar gerçekte Anadolu uygarlıklarının bir uzantısıdır (Coşkun, 1999: 69-70).

Batı Uygarlığı

Eski çağın Batısının efsanede, mimarlıkta, küçük el sanatları gibi konularda hep Doğu'yu taklit ettiği okuyucuya aktarılır. Yazıda, Yunanlıların farklı kültürleri nasıl taklit ettiği sorusunun cevabını anlatan yazar, o dönemlerde bu kültürel aktarıma denizcilerin büyük katkısı olduğunu belirtir. Uzak ülkelere sürekli seyahat halinde olan gemiciler, bilinmedik limanlardan mallar getirirken aynı zamanda o medeniyete ait kültürü de ülkelere aktarmış olurlar. Her uygarlık kendisinden önceki uygarlıktan kültür mirası olarak kendinden önceki uygarlıkların bir sonucu olur. Daha önceleri uçsuz bucaksız bir hazine olan Doğu'ya bağlı olarak kültürünü geliştiren Yunan uygarlığı, efsaneler, masallar, çeşit çeşit bilimlerle de kendini geliştirir. Doğu ve Batı arasında muhteşem bir kültür aktarımı olduğunu vurgulayan yazar, M.Ö. VI. Yüzyıla kadar üstünlüğün hep Doğu'da olduğunu belirterek bu yüzyılın ortalarında birleştirdiği kültürler ışığında Batı'nın kendi kişiliğini oluşturmaya başladığını savunur. Dünyanın hayran kaldığı eşsiz Yunan Uygarlığının, Doğu ve Batı arasındaki mükemmel uyumun sonucu olduğunun altı çizilir (Coşkun, 1999: 71-72).

“Argonautlar” Masalı

Gemlik şehrinin ilk kurucularının Altın Postu aramak için Helenistan'dan çıkarak Karadeniz'e açılan Arganoutlar olduğunun genel bir yanlış olduğunu anlatır. Gerçek bir Anadolu uzmanı olarak gördüğü Cevat Şakir Kabaağaçlı'nın araştırmalarını aktaran yazar, ilk deniz uygarlığını kuran Minos Girit'inin denizcileri ve Batı Anadolu gemicileri olduğunu, birçok yerde şehirler kurduklarını, Helenistanlıların kendilerinden önce

Miletoslular'ın Karadeniz'e varışlarını hazmedemedikleri için böyle bir masal anlattıklarını belirtir. Argonaut masalının ise büyük bir kıskançlık ateşinin eseri olması bakımından önemli olduğunu vurgulayarak yazı sonlandırılır (Coşkun, 1999: 73-74)

Kıyı Halkı

Kimmerler'in Anadolu'dan gittikten sonra Lidya Devleti'nin yeni bir yayılma hareketi başlatarak, İyonya'nın güneyi ve Marmara kıyılarına hâkim olarak onlarla gelen ilerlemeleri anlatılır. Gemlik şehrinde o zamanlarda İyon kolonileri bulunur, Ege Denizi ve Marmara kıyılarına yerleşmiş olan İyonlar, yepyeni bir deniz uygarlığının temelini atmaya başlarlar. Tarihçiler arasında İyon kavimlerinin nereden ve nasıl geldikleri hakkında farklı farklı görüşler bulunmasına rağmen eski çağın ünlü tarihçisi Herodot'un düşüncesi benimsenerek, İyonların çeşitli kavimlere bağlı insanlar oldukları, Batı Anadolu'nun çeşitli sahillerine yerleşerek, oradaki yerlilerle kız alıp vererek yepyeni bir millet oldukları görüşü benimsenir. İyonlar, uygarlık ve kültür açısından son derece gelişmiş, edebiyat, bilim ve kent gelişimi konusunda çok değerli bilginler yetiştirmişlerdir. Büyük ozan Homeros, tıbbın babası sayılan Hipokrat, ünlü bilgin Thales ve tarihçi Herodot bu bilginlerin başında sayılırlar. Tarih öncesi çağlardan İsa'nın doğumuna kadar geçen zaman içerisinde Anadolu çok fazla uygarlığa ev sahipliği yaparak ve bugünkü bilime yön veren insanları yetiştirmiştir. Medeniyet açısından İyonların öneminin altını çizen yazar, istilacı Kimmerler'den sonra Lidyalılar'ın bu kıyı halkının değerini bilerek, onların gelişimine katkıda bulunduklarını, Gemlik'te Kimmerler devrine ait eserin kalmadığının ancak Lidyalılar'ın şehri canlandırıp, Krezüs'un ise şehre oldukça parlak zamanlar yaşattığını aktarır (Coşkun, 1999: 75-76).

Pers Orduları Gemlik'te

Lidyalıların Gemlik'e verdikleri önemi ve son kralları Krezüs'un Gemlik'i ticari üs olarak kullanarak Marmara'daki en üstün şehir yapmaya çalıştığı aktarılan yazıda, Gemlik'in Persler'in eline geçişi anlatılır. Persler'in, Gemlik'in yerli halkını sıkı bir idare altında tutarak çok fazla vergi almalarının yanı sıra kendi kültür ve medeniyetlerini zapt ettikleri memleketin insanlarına hazmettiremedikleri için Gemlik şehri bir avuç Makedonyalı karşısında dağılmıştır. Bugün Gemlik'in kültür tarihi açısından, Persler'in izini taşıyan tarihi bir vesika kalmayışının altı çizilerek yazı sonlanır (Coşkun, 1999: 77-78).

Bilimin İlk Işığı

Yazar bu yazısına, eski çağlardan günümüze bilimin tarihi sürecini kısaca özetleyerek başlar. Uygarlığın, insanlık için üç devrede toplandığını aktaran yazar, bunlardan ilkinin karanlıklarda kalan Büyü Çağı olduğunu, ikincisinin Din Çağı ve son olarak da üçüncüsünün Bilim Çağı olduğunu anlatır. Sümerliler ve Mısırlıların uygarlıkta çok büyük ilerlemeler kaydetmelerine rağmen bu ilerlemelere bilim adının verilemeyeceğini, ancak mitoloji ile karışık bilgi ve büyülerle karanlıklardan çıkış çabası olarak nitelenebileceğini söyler. İyonların ise, diğer ülkelerin din dönemine bile geçemeyerek o çok eski çağlarda yeraltı dünyasının karanlıklarında kaldığı zamanlarda, onların bütünleşme dönemini aşarak yol göstericilerinin kâhinler değil fizikçiler olduğuna dikkat çeker. Mısır, Babil gibi dünyanın kültür merkezlerinden önce bilimsel gerçeklik Anadolu’da başlamış ve gelişmiştir. İyonya düşünürleri özgür düşünceyi, özgür rekabet sistemini dünyaya getirdikleri gibi Batı Anadolu’da artık sorunlar kâhinlerin kehanetleri veya tavla tahtasına atılan âşık kemikleri ile değil, bilimle, bilgiye dayanan çözümlerle halledilir. Helenistan’da hastalar birtakım büyülerle iyileştirilmeye çalışılırken, Anadolu’da Hipokrat hastalıkların nedenini araştırarak tıp biliminin temelini o günlerde atar. Yine İyonyalı bilim adamı olan Thales, güneş tutulmasını bilimiyle önceden saptar ve insanlık tarihinde yeni bir çağ başlatır (Coşkun, 1999: 79-80).

Helenler’e Gelince

Anadolu’da bilim çağının başladığı sıralarda Helenistan’ın filozoflarının doğa, insan ile ilgilenmek yerine mistik düşüncelere önem verdiğini anlatır. Onların bilginlerine filozof, Anadolu’dakilere ise fizikçi sıfatı yakıştırıldığının altını çizen yazar, Helenler karanlık düşüncelerle savaşıırken, Anadolu bilimcileri günümüzün bilimlerinin, keşiflerinin ve akıl-deney yolunu açacak düşünceler üzerine çalıştıkları bilgisini vermektedir. Atina’da, Homeros’un İlyada’sı bile yazıldıktan üç-dört yüzyıl sonra tanınarak, M.Ö. VI. Yüzyılın sonlarına doğru kutsal kitapları halini alır. İlyada’dakiler gerçekte Anadolu’nun eski tanrıları olmasına rağmen, Anadolu’da artık onlara inanılmıyordu fakat Helenler o tanrıları çok önemseyerek putlaştırdılar. Hatta bu putları o kadar önemseyerek hayatlarının merkezine aldılar ki en ünlü bilginleri Sokrat ve Protogos’u bu uğurda ölüme mahkûm ettiler. Protogos, Anadolu’ya kaçarak canını kurtarıırken Sokrat ise zehir içerek yaşamına son vermiştir. Anadolu’da yetişen atom bilginlerinden Anaksagoros’u ise Perikles döneminde Yunanistan’a ders vermesi için çağırırlar fakat öğrencilerine güneş ve ayın

tanrı olmadığını söylediği için onu ölüme mahkûm ederler. İşte Anadolu bilimin temellerini atmak için çabalarken, Helenistan ise büyü ve mistisizmin karmaşık yollarında papazların baskıları ile ezilerek bilime sırtını dönmekte oldukça ısrarcı davranır (Coşkun, 1999: 81-82).

İyonyalılar

Eski çağlardaki Marmara kıyılarında bulunan İyon kolonilerini mercek altına alır. Gemlik şehrinin de ilk sahipleri olarak bilinen bu kavimler, Yunanistan'dan gelerek bölgenin yerli halkıyla karışıp yepyeni bir millet oluşturarak Anadolu'nun yerli halkının kültürüyle yoğrulup, yeni bir uygarlığın temellerini atarlar. O çağlarda Ege Denizi kıyıları ile Marmara'nın kıyı bölgelerinde ileri bir uygarlığa sahip olan halkla, Yunanistan'dakiler birbiriyle oldukça zıt bir karakter sergilerler. Atina'da papazlar sihir, büyü ile doğanın sırlarını çözmeye çalışırken, Anadolu düşünürleri yaşamı bilimle anlamlandırmaya çalışarak, doğayı akıl yolu ile keşfetmeye çalışırlar. Helenistan'da dinler tıpkı Mısır'da olduğu gibi sadece ölüm sonrasına odaklıyken Anadolu bilim ile açıklanamayan tezlere karşı durur. Helenistan'a gerçekte din Anadolu'dan gider fakat eski Anadolu efsaneleri kısa zamanda bağnaz bir ruhban sınıfın eline geçerek 'orfizm' adını verdikleri bir akım doğar ve halk bu akımın baskısı altında ezilir. Dünya daha büyü çağında putlara taparak gizli güçlerle yaşamı anlamlandırmaya çalışırken Anadolu bugünün biliminin temellerini atacak nitelikte büyük keşiflere imza atar (Coşkun, 1999: 83-84).

İyonyalı Düşünürler

Zebercet Coşkun bu yazısında, Anadolu'da yetişen, bugünün biliminin temellerini atan İyonyalı bilim adamlarına yer verir. Trigonometrinin Dehası Thales, gezegenleri o günden değerlendiren Annaksmandros gibi deneysel bilimi ilk olarak ortaya çıkaran isimleri ve Anadolu'nun bilim konusundaki ilerlemeler aktarılır. Yazının devamını ise, İskender Ohri'nin 'Anadolu'nun Öyküsü' isimli yapıtındaki, Anadolu'nun icat ve fenninin beşiği olarak görüşüyle destekleyen yazar, Atina, Isparta ve İran İmparatorluğu'nun emperyalizmine ve o noktada bilimin duraksadığından bahsederek yazıyı sonlandırır (Coşkun, 1999: 85-86).

Büyük İskender Devri ve Gemlik

Büyük İskender'in M.Ö. 338'de Çanakkale Boğazı'nı geçerek Persler'in hâkimiyeti altındaki yerleri ele geçirmesi ve dünya imparatorluğu olma yolundaki serüvenini ele alır. Marmara kıyıları ve Gemlik'in de İskender'in yönetimine geçmesiyle ayrıntılı bir şekilde olaylara bakan yazar, Batılıların İskender'i kendilerinden bilerek, Helenistan'a saldırılarından dolayı Anadolu'yu ve İran'ı zapt ettikleri düşüncesini anlatır. Oysa araştırmacılara göre, Makedonyalılar ile Helenler'in hiçbir bağlantıları olmadığı gibi dilleri bile birbirinden farklıdır. Birbirleriyle anlaşılamayan iki kavim olmalarının yanı sıra birbirlerini beğenmez, hor görürlermiş. Filip'in oğlu İskender'in ismi bile Anadolu diline ait olup, efsaneye göre Anadolu tanrıçası Artemis, İskender'in doğumunda bulunabilmek için Makedonya'ya gitmiştir. İskender ise, Anadolu'yu Pers işgalinden kurtarmak için Acemler'e savaş açar. Oysa Anadolu, Helen idaresine girmektense Persler'in yumuşak yönetiminde kalmayı yeğlemiş, İskender'i bir kurtarıcı olarak görmeyip, İskender'in orduları ile savaşmıştır. Yazısını, İskender Ohri'nin Anadolu'nun Öyküsü adlı araştırmasından aktardığı bilgilerle destekleyen yazar, İskender'in amacının Anadolu'yu sömürgeleştirmek olduğunu, bu durumun eski çağın Anadolu'ya üçüncü ve son Helen göç dalgası olarak nitelediğini aktarır. Yazının son bölümünde ise, bu yarım kalan göç dalgasını Batı Anadolu'nun Romalılar tarafından zaptı ile Latinlerin sürdüreceğini olduğunu belirten yazar, yazıyı gene İskender Ohri'nin, Büyük İskender'in zafer sarhoşluğuyla hem imparator hem de tanrılığını ilan ettiği incelemesiyle sonlandırır (Coşkun, 1999: 87-88).

İki Dünya

Yazar bu yazısında, Makedonyalı Büyük İskender'in insanlar tarafından hem imparator hem tanrı olarak algılandığını ve dünyayı birleştirmek istemesinden dolayı ona halk tarafından kutsallık atfedildiğini anlatır. Yazar, olaylara derinlemesine bakıldığında ise Pers İmparatoru'nun da amacının bu olduğunu fakat Doğulu olduğu için Büyük İskender'i göklere çıkaran zihniyetin onu yerin dibine batırdığını aktarır. Batı âlemine göre, Büyük İskender'in amacı Asya'ya kültürü ve uygarlığı götürerek, Avrupa kültürünü oralarda yaymak, benimsetmekti oysa ne kadar görmezden gelirlerse gelsinler, götürülecek olan kültürün kaynağı Asya idi. Efes'de, Miletos'da, Bergama'da, Halikarnas'ta zenginleşerek doruğa ulaşan uygarlığın gerçekte Doğu efsaneleri ve düşünceleriyle beslenmiş olduğunu inkâr ediyorlardı. Büyük İskender bile uygarlık götürdüğünü zannettiği yerlerden farkına bile varmadan Doğu geleneklerine uyarak, Mısır tanrılarını

taklitten öteye geçemiyordu. Bu olayların sonucunda acımasızlığıyla tarihin sayfalarında yer edinen İskender'in ölümüyle geride bıraktığı koca imparatorluk bir-iki yılı içerisinde çöker. M.Ö. 334-286 tarihlerinde tüm Anadolu gibi Gemlik şehri de Büyük İskender İmparatorluğu'nun hâkimiyeti altına girer. İskender İmparatorluğu'nun dağılışı sırasında aradıkları kargaşadan yararlanan Astonya şehirleri, birleşerek Bitinya Krallığı adı altında yeni bir devlet kurarlar (Coşkun, 1999: 89-90).

Bitinyalılar Zamanında Gemlik (I)

Zebercet Coşkun bu yazısında, Gemlik ile ilk araştırmayı yapan Veli Orkun'un görüşlerine de yer vererek, Gemlik'in tarih içindeki kültürel mirasının derinliklerini irdeler. İskender'in istilasıyla Persler'in baskısından kurtulan Marmara'nın bu havalisi, Bitinyalılar'ın idaresine geçer. Gemlik o dönemde Bitinya Krallığı'na bağlı bir İyon sömürgesi olarak kalır. Daha önce Askanya ülkelerinde hâkimiyet süren Bitinyalılar'ın kim olduklarını öğrenmeden geçmek Gemlik tarihi için büyük bir noksanlık sayılır. Çünkü kasabanın kurulduğu Marmara'nın Gemlik taraflarına değişik birçok ulus yerleşmiş ve bu ulusların kimlikleri hakkında tarihçiler çok farklı görüşler öne sürmüşlerdir. Batı Karadeniz sahilleriyle İstanbul Boğazı ve Marmara arasında bulunan sahaya Romalılar, Bitinya Kıtası adını verirler. Bu verimli arazinin ilk konukları Bebrükler isminde bir kavimdir ki, Arganoutlar'ın Marmara'ya geldiklerinde İlas'ı kaçıranların bu kavme mensup olmaları gerekir. Gemlik halkının kökeni oluşturan kavimlerin, Dryopeler, Atinalılar, Mariandiniler, İyonlar ve bu topraklarda Bebrüklerle de karışarak beş gruptan oluştuklarını, Gezgin Strabon'un bilgileri ışığında okuyucuya aktaran yazar, tarihi araştırmaları da ön plana alarak Gemlik tarihine büyük bir katkı sunar (Coşkun, 1999: 91-92).

Bitinyalılar Zamanında Gemlik (II)

Yazarın, Veli Orkun'un araştırmalarından aldığı bir kesitle başlar. Bu kesit, Perslerden sonra egemenliklerine kavuşan Bitinya ülkelerinin bir krallık etrafında birleşmesini ele alır. Yazının konusunu ise, Marmara kıyılarının özellikle de Gemlik'deki Bitinyalılar'ın o bölgede kalma mücadeleleri, son olarak da Bitinya Kralı Prusyas'ın Makedonya Kralı Filip ile anlaşmasının ayrıntılarını aktarması oluşturur (Coşkun, 1999: 93-94).

Prusyas

Zebercet Coşkun bu yazısında, Makedonya Kralı Filip'in, Marmara'nın en değerli yerlerinden sayılan Gemlik'e verdiği önemi, Veli Orkun'un Gemlik isimli kitabından alıntılar yaparak anlatmasıyla başlar. Filip'in Gemlik'i işgal etme çabaları, Bitinya kralı Prusyas'ı kendisine bağlamasına sebep olur. Prusyas, ilerde maruz kalacağı tehlikelere karşı Makedonya'nın dostluğunu kazanmak için Filip'in kızı ile evlenmek ister. Bu evliliğe oldukça olumlu bakan Filip için, Anadolu'da kendisine sağlam bir müttefik bulmak oldukça olumlu bir ilerleme olur. Kral Filip, kızı Apema ile beraber Prusyas'a birçok hediye ve iki tane şehir hediye ederek bu evlilik gerçekleşmiş olur. Bu şehirlerden biri Gemlik bir diğeri ise Mudanya'dır. Prusyas ise, karısına çeyiz olarak verilen bu iki yıkık şehri yeniden inşa ettirerek Gemlik'e kendi adını, Mudanya'ya da karısı Apema'nın adını verir. O tarihe kadar Cius olarak anılan Gemlik artık Pruza olur fakat Uludağ eteklerindeki Pruza'dan ayrılması için buraya Pruza ad Mara yani Sahil Bursa'sı denilir. Gemlik ve Bursa bir süre aynı ismi taşırlar. Bitinya orduları, Kral Prusyas zamanında hep zaferden zafere koşar çünkü babası zamanında Bitinya Sarayı'na iltica etmiş olan Kartaca'nın ünlü kumandanı Anibal çok iyi bir savaşçıdır. Vatansız ve ordusuz kalan Anibal ise bir süre Suriye'ye sığınmış, sonra Romalılar Suriye üzerine gelince Bitinya'ya sığınmak zorunda kalarak Bitinya ordusunun en başarılı kumandanı olmuştur (Coşkun, 1999: 95-96).

Cennet Bursa

Yazar bu yazısında, tarihteki devletlerin ve şehirlerin isimlerini kendilerine önderlik eden kahramanlardan veya yerleştikleri toprakların yakınlarındaki dağlar, denizler, önemli akarsulardan aldığını anlatarak başlar. Bu bilgiler doğrultusunda, Bursa şehrinin de ismini kurucusu Prusyas'dan aldığını fakat bir de bu yazıda ele alınacak olan bir efsanesinin olduğunu anlatır. Efsane olduğu kadar masal da sayılabilecek nitelikte bir anlatı olduğuna dikkat çeken yazar, masala Hazreti Süleyman'ı anlatarak başlar. Tılsımlı, kurdun kuşun dilinden anlamasını sağlayan bir yüzüğe sahip olan Mührü Süleyman'ın günlerden bir gün iki veziri yanıdayken canı sıkıldığı için sihirli tahtına oturur. “Uç” diyerek uçan tahtıyla birlikte bulutlar arasından süzülerek tepesi karlı bir ulu dağa varırlar. Yeryüzünde eşi benzeri bulunamayacak bu yerin bir kanadı renk, bir kanadı ses, bir kanadı su, bir kanadı da ışıktır. “Biz, bu yöreleri, yurt edinelim!” Diye buyuran Hz. Süleyman, perileri ve cin taifesini toplayarak tepesi karlı olan bu ulu dağın öyküsünü anlatmasını ister onlardan. Onlarda, eskiden o yerlerde Can Kavmi adında bir kavim olduğunu, ülkelerinin diğer bir

adının da “Mutluluklar Ülkesi” olarak da anıldığını, yurtlarında dirlik düzen içerisinde oldukça mutlu yaşadıklarını fakat daha sonra farklı bir kavim olan Cin adındaki kavmin bu güzel topraklara göz koyduğunu anlatırlar. Ne Cin Kavmi bu güzel ülkeden vazgeçmiş ne de Can Kavmi kendi topraklarını onlara bırakmaya razı olmuşlardır. Yüzyıllarca süren kavgalardan sonra hiçbirini bir diğerini yenememiş. Fakat bininci yıla gelindiğinde ortada dövülecek adam kalmadığından kendiliğinden durmuş kavga. Gökyüzünden de gelen ceza sonrası tufan inmiş, azgın ruhlar köpüren suların altında yok olmuşlar. Bu ulu dağın eteğinde görünen göller göl değil, gerçekte o günlerden kalan tufan artıklarıymış. Güzeller güzeli Can Şehri de bu göllerden birinin altında yatmaktaymış. Hz. Süleyman’ın dileğiyle, su perileri süzülerek su diplerine varmış ve binlerce yıl öncesinin tüm görkemiyle suyun altında durmakta olan Can Şehrini su yüzüne çıkartırlar. Hz. Süleyman’ın bir emriyle şehre ela gözlü, sırma saçlı dilberler dolar, ikinci emriyle ise Saba Melikesi Belkıs gelir. Hz. Süleyman’ın sağ veziri, sağ gözü ile Can Şehrine bakarak “Cennet burası, Sultanım!” der. Hz. Süleyman’ın sol vezirinin ise kulakları biraz ağır işittiği için sağ vezirin sözünü “Cennet Bursa” diye anlar ve böylece o gün bugündür oralar “Cennet Bursa” olarak anılır (Coşkun, 1999: 97-98)

Romalılar Devri

İtalya’nın köklerini oluşturan Etrüskler’i mercek altına alır. Etrüskler, İzmir ile Lidya’nın başkenti Sart’ın yakınındaki bölgeden olup, sonradan İtalya’ya göç etmiş kavimlerden. İsa’nın doğumundan yedi yüz yıl kadar önce, Lidya’nın kültür ve geleneğini Avrupa’ya taşımışlardır. Etrüskler, Lidyalılar ile aynı soydan gelerek aynı dili konuşurlar. İtalya Yarımadası’na göç ettikten sonra oralarda yeni şehirler kurarak, bu şehirlere RUMA adını verirler. Zamanla oranın yerlileri ile karışan bu kavimler, birkaç yüzyıl sonra eğittikleri, kültür ve geleneklerini taşıyarak yeni bir halk oluşturdukları Latinler’e idareyi kaptırırlar. Latinler, kendilerini oldukça geliştirerek tüm Akdeniz ülkelerini içine alan bir imparatorluk kurmuş olsalar da imparatorluklarının adını bile Etrüskler’in kurmuş oldukları Ruma adı verilen o şehirlerden alırlar. Alfabeleri bile Anadolu’dan gelmiş oldukları Etrüsk alfabesidir ve Latinler bu alfabeyi geliştirirler. Uygarlıklarının kökenini oluşturmuş olan Anadolu’yu da zamanla kendi topraklarına katarak uzun süre bu toprakları yönetirler. Roma Devleti Doğuya yayılıp, mirasını kendi mirasıyla birleştirerek imparatorluk halini almıştır. İki yüz yıl kadar Anadolu’yu idare eden Romalılar, orada Roma sanatının en değerli eserlerini ortaya çıkardılar. Romalılar için

idareleri altındaki en önemli toprakları olan Anadolu, onların zamanında oldukça ilerler ve gelişir. Özellikle Helenistik çağ geleneği, Romalıların yeni kültür biçimleriyle kendisini dünyada çok daha farklı bir şekilde gösterir (Coşkun, 1999: 99-100).

Romalılar İdaresi ve Anadolu

Yazar bu yazısında, Roma hâkimiyetinde kalan Gemlik ve havalisinin, bu kültürle olan etkileşimlerini konu edinir. Gemlik, M. Ö. I. Yüzyıldan itibaren, Batı Roma İmparatorluğu'nun ikiye bölünmesine kadar geçen zaman içerisinde hep Roma idaresinde kalır. Dört yüz yıl kadar süren bu dönem içerisinde Küçük Asya denilen sahada yaşayan Gemlik halkını, kendi kültür ve geleneklerinin kalıbına sokarlar. Eski İyonya ve Helenistik çağ geleneği o dönemde çok farklı noktalara giderek Anadolu'ya özgü bir Roma sanatını oluşturur. Roma sanatının en önemli eserleri Efes, Milet, Bergama ve Sardis gibi İyonya'nın büyük şehirleri ile Güney Anadolu'nun Aspendos, Pergos ve Side isimli şehirlerinde oluşturulmuştur. Gerçekte o çağlarda Anadolu, Roma'dan daha güzel ve bakımlıydı fakat Roma'ya daha önceleri hep İyon kültürü önderlik ettiği için Latin uygarlığı, eserlerini oluşturma gücünden oldukça zayıf kalmış, önemli yapıtlarını da İtalya'da değil Anadolu'da vermiştir. Dünyanın ilk nüfus sayımı bile Romalılar devrinde Anadolu'da İmparator Ağustos zamanında yapılmış olmasına rağmen Hristiyanlıkla beraber Roma idaresi yine kendisine döner. Çok geniş bir toprağı kaplayan imparatorluğu idare etmek oldukça zorlaştığı ve Hunlar, Vandallar gibi kavimler de saldırılarını artırdıkları için Kral Konstantin, Hristiyan Ruhani Meclisi'ni toplayarak Roma'dan ayrılır. Bizans'ı başkent yapan Kral Konstantin, yeni merkezinde tüm din adamlarına sınırsız ayrıcalıklar vererek bu mevki ve savunma açısından önemli olan yeri Konstantinople olarak adlandıracaktır (Coşkun, 1999: 101-102).

Eski İnançlar (I)

İnsanoğlunun öyküsünün başlangıç hikâyesi olan Âdem ile Havva'yı ve onların farklı dinlerde olan yansımalarının okuyucuya aktarılmasını ele alır. Âdem ile Havva'nın cennet bahçelerindeki kusursuz hayatlarından, iblisin yılan kılığına girerek onlara yasak meyveyi sunması olayı ele alınırken, bu durumun motiflerle olan anlamlarına değinilir. Hayat ağacının meyvesi sonsuz yaşamı, bilgi ağacının meyvesi tanrılar gibi iyi ve kötü kavramlarının bilincini simgelerken iblisin yılan kılığına girerek yasak meyveyi sunması dünya yaşamını simgeler ve Âdem ile Havva cennetten kovulur. İncil'de de yaptığından

ötürü yılandan şeytan olarak bahsedilmesi ve yılanın başının ezilmesi Hristiyanlıkta yaygın olarak görülen bir simgedir. Kutsal kitaplarda bu şekilde ele alınan insanoğlunun yaratılış hikâyesi ve bu inanış günümüze dek canlılığını sürdürür. Fakat semavi dinlerin ortaya çıkmasından çok daha önceki devirlere ait, insanoğlunun dünyayı ve evreni yorumlayabilmek amacıyla ortaya atılmış olan, bilinçaltından gizliden gizliye varlıklarını sürdüren ortak davranışları da hala güncelliğini koruyarak, ara ara kendilerini gösterir. Örneğin, ormanlar, dağlar, akarsular kutsaldır çünkü insan toplulukları yaban meyvelerinin bol olduğu ağaçlık yerlerde ve akarsuların yakınında yaşamlarını sürdürebilirler. Ulu dağları kutsal sayan eski dönem insanı, tanrıları dağların en yüksek tepesine yerleştirerek, her birine doğanın bir başka gücünü temsil ettikleri farklı adlar verirler. O günün insanı bugünün bilimi ile açıkladığı birçok doğa olayına tanrısal anlamlar yükleyerek örneğin ulu bir dağın tepesindeki incecik yarıktan çıkan alevin yanındaki otları yakmıyor oluşunu mucize gibi farklı şekillerde anlamlandırır. (Coşkun, 1999: 103-104).

Eski İnançlar (II)

Ulu bir dağın tepesindeki yarıktan çıkan incecik ateşin, eski inançlardaki anlamlandırılmasını konu alır. İsa'dan sonra dördüncü yüzyılda bir Hristiyan Piskoposun gördüğü bu alevi Hz. Musa'nın yanan çirasına benzetmesiyle daha önceleri Olimpos olarak bilinen bu dağın adı Musa Dağı olur. Dünyanın farklı coğrafyalarındaki farklı kavimler yakmayan ateşi kutsal sayarak, tanrı olarak isimlendirmelerinin yanı sıra bu tanrılara korkunçluk niteliğini de yüklemekten kaçınmazlar. Yazar, yazısını Halikarnas Balıkcısı'nın ateşi bilimsel olarak açıklamasına yer vererek, kavimlerin ateş hakkındaki kutsal inanışlarını değerlendirmeleriyle sonlandırır (Coşkun, 1999: 105-106).

Eski İnançlar (III)

Yazar bu yazısında, mitoloji kavramı üzerinden insanlığın ortak geçmişinde bulunan temel inançların birbirleriyle olan bağlantılarını irdelemektedir. Yaratılış öyküsünün, mitolojideki yerinin önemi vurgulandıktan sonra kutsal kitaplarda da oldukça önemli bir yeri olduğunu anlatılır. Örneğin, Havva'nın Âdem'e yasak bir meyve olan elmayı yedirmesini uzmanlar, öykünün yanlış anlaşılmasından kaynaklandığını, elmanın gerçekte sonsuz bir yaşamı simgelediğini söyleyerek olaya farklı bir bakış açısı getirirler. Eski Yunan inancında da Tanrıça Hera'nın, Batı'da uçsuz bucaksız bir elma bahçesi, bu bahçede ise kocaman bir yılanın bekçilik ettiği yaşam ağacı bulunur. İskandinav

ülkelerinde de ‘Batı’daki elma bahçesine erişebilenin, ölümsüzlüğe kavuşacağına inanılması, elmanın o kültürdeki önemini belirtmektedir. Yine eski bir inanca göre, İngiltere’nin efsanevi kralı Arthur öldüğünde, Avalon adlı bir elma bahçesine gömülür. Osmanlı orduları Batı’ya sefere çıkarlarken hedefleri “Kızıl Elma” dır. Kapadokya, Göreme’deki açık hava müzesindeki kiliselerden birinin adı “Elmalı Kilise” dir. Kutsal hayvanlar, kutsal dağlar, kutsal mağaralar, kutsal ağaçlar gibi insanlığın ortak geçmişindeki mitolojik nesneler, insanlığın başlangıcından günümüze kadar gelir. Yazar, elma gibi kutsal bir anlam yüklenmiş olan zeytin ve ağacına da, insanlığın ortak geçmişinde önem verildiğini belirterek yazıyı sonlandırır (Coşkun, 1999: 107-108).

Eski İnançlar (IV)

Yazının konusu, insanlığın, anaerkil toplum yapısından babaerkil toplum düzenine geçilmesiyle inançlar üzerindeki kadın-erkek sembollerinin değişimini ele alır. Toplumlar din değiştirdiklerinde eski dinlerin simgeleri kırılıp parçalanarak, eski dinde kutsal sayılan hayvanlar bile yeni inancın kalıbına girer ve farklı biçimlere bürünür. Örneğin, eskiden iblis olarak temsil edilen yılan bile artık erkek olarak, Girit’teki yılan krallar şeklinde kendini gösterir. Semavi dinler ortaya çıktıktan sonra ise tanrısal sembollere dışıl anlamlar yüklemekten vazgeçmeyen toplum bilinci, Hristiyanlık dini içerisindeki Meryem Ana gibi kadının toplumdaki yerinin isimler üzerinden bile olsa silinmesine izin vermez. İslamiyet öncesi Arabistan’da bile kadının yansıması olan ana tanrıçaların varlığına dikkat çeken yazar, İslamiyet’le birlikte bu ana tanrıçalar dönemine son verildiğini vurgular (Coşkun, 1999: 109-110)

Bizanslılar Zamanında Gemlik (I)

Zebercet Coşkun bu yazısında, Romalılardan sonra Bizans Devri’nin gelişini ve dini inançlarını ele alır. Hristiyanlığın ortaya çıkması ile inançları değişen insanlar, daha önceki inançlara karşı çıktıkları gibi son zamanlarda Roma İmparatorluğu’na da haksızlıklar, yolsuzlukların çoğalması sebebiyle karşı çıkıyorlardı. Yeni din, insanların eşit olduğunu savunarak, sınıf farkını ortadan kaldırıyordu. Kral Konstantin, başkenti Bizans şehrine taşıyarak, halkın Hristiyan dinini benimsemesini sağlar fakat ondan sonra tahta oturan oğlu, babasının adamları olan İsa taraftarı papazları şehirden kovar. Sonra yine İsa taraftarı bir kral gelir ve bu kral tüm Anadolu’ya Hristiyan dinini benimsetir. İmparatorluğu ise iki oğlu arasında pay ederek, Doğu Roma denilen bölüm olan

Yunanistan, Makedonya, Trakya, Küçük Asya ve Mısır eyaletlerini de içine alan Bitinya ülkeleri içerisinde bulunan Bursa ile Gemlik şehirleri de böylece Bizans idaresine geçer. Marmara'ya yeniden gelen Rum aileleri sahil boylarına yerleşerek, Bursa, İznik, İzmit gibi sahil şehirlerinde baskın bir hale gelirler. Özellikle şifa kaplıcaları nedeniyle Bursa'ya bu dönemde çok önem verilmiştir. Kaplıcalar için Bursa'ya gelen Bizans imparatorları, Gemlik üzerinden gelip giderken, şehrin güzel manzarası, masmavi denizine hayran kalırlar. Bu dönemde, Gemlik kaybettiği itibarını yeniden kazanarak, şehre mabetler yapılır, manastırlar inşa edilir hatta Kral Jüstinyen İzmit-Karamürsel-Yalova-İznik-Gemlik ve Bursa arasında anayollar yaptırır. Bu dönem, ipekçilik ve zeytincilik bakımından da önem kazanarak, şehir koza üretiminin bir merkezi halini alır (Coşkun, 1999: 111-112).

Bizanslılar Devri (II) Konstantinople

Bizanslılar devrini ve Bizans şehrinin kuruluş aşamalarını irdelemektedir. Trakyalı bir devletin Bizans adlı kralı tarafından kurularak küçük bir kasaba kurulan şehir, sonraları İmparator Konstantinapolis tarafından başkent yapılmasıyla Konstantinapolis adını alır. Başkenti Bizans olması nedeniyle Bizans Devleti olarak tanınan bu devlet, ilk zamanlarda Roma gelenekleriyle varlığını sürdürürken sonra Doğu geleneklerinin etkisi ile Roma'dakinden çok farklı bir biçimde gelişerek Roma ve Yunan geleneğinin mirasçısı olan Bizans'ın gelişiminde önemli bir rol oynar. 395'te Roma'nın ikiye ayrılarak hemen akabinde de yıkılmasıyla Bizans, Avrupa halkı tarafından Helenistik bir nitelik kazanarak Hristiyanlığın koruyucusu ve merkezi olarak görülür. Yeni Roma ve Yeni Kudüs simgelerinin karşılığı olarak görülen Bizans, Roma imparatorluk geleneğini Yunan kültürü ve Hristiyanlık ile bütünleştirerek Doğu Hristiyanlığının temelini oluşturur. Bizans şehrinin Roma İmparatorluğu'nun merkezi olması ise, Anadolu'da Hristiyan dönemi sanatının en önemli eserlerinin ilk olarak sergilenmesi açısından önem teşkil eder. Doğu'daki İslam dünyası ile etkileşim içerisinde olan Bizans, Anadolu'da gelişmiş olan ortak kültürle birlikte Ortaçağ kültüründen aldığı yansımalarla dünyada günümüzde bile etkisini sürdüren eserlere kaynaklık etmiştir (Coşkun, 1999: 113-114).

Bizanslılar Devrinde Gemlik'te İpekçilik

Yazar bu yazısında, Gemlik'in tarihi ve meşhur ipekçilik ticaretini, ansiklopedik araştırmalarının ışığında ele alır. İpeğin, tarihte ilk olarak Uzakdoğu'da bulunduğu, daha sonra oradan Batı'ya iki din adamının bastonları içerisinde ipekböceği yumurtası

saklayarak, İstanbul'a getirişleri aktarılır. O dönemde, Bizans'ta dokumacılığın oldukça önde olduğunu belirten yazar, İzmit, İznik, Bursa ve Gemlik'te ipekçilik zanaatının ileri bir sanayi haline gelerek, zengin bir ticaret ağının oluşturulmasını anlatır. Bizanslılar zamanında Gemlik'te ipek ticaretinin önemli bir yer tuttuğu kadar zeytinciliğin de büyük bir ilerleme kaydettiği okuyucuya aktarılarak yazı sonlanır (Coşkun, 1999: 115-116).

Haçlı Seferlerinde Gemlik

Veli Orkun'un Gemlik isimli araştırmasından bir kesitle başlayan yazı, Haçlı zihniyetinin çıkış noktasını okuyucuya aktarır. Bizans'ın daveti üzerine Avrupa memleketlerini köylere kadar dolaşan iki din adamı olan Papa Urban ile Piyer Lemit'in, aç insanları dini kullanarak kandırmalarını, o insanların elbiselerine haç işareti dikerek manevi bir akıma dönüştürmelerini ve bu işareten dolayı da tarihte bu saldırılara Haçlı Seferleri adının verilmesi anlatılır. Bu Haçlı ordularının Avrupa'dan geçerken, şehirleri yağmalayarak İstanbul'a gelişleri ve sonrasında da Gemlik'e geçerek orayı askeri bir üs olarak kullandıkları belirtilmektedir. Bu orduların Gemlik Körfezi'nde de yağmacılığa başladıklarını anlatan yazar, görünüşte din için savaşan, gerçekte ise karınlarını doyurmak için yağmacılık yapan bu kafilenin, İznik ve etrafında da barbarlıklarına devam ederek ahaliyi kılıçtan geçirdiklerini aktarır (Coşkun, 1999: 117-118).

Haçlılar Zamanında Gemlik

Zebercet Coşkun bu yazısında, Veli Orkun'un Gemlik isimli araştırmasını temel alarak, Selçuklu Devleti Sultanı Kılıçarslan'ın İznik ve çevresini Haçlı ordusundan kurtarışını konu alır. Haçlıların, Gemlik'teki karargâhlarındaki askerlerini İznik'e gönderişi ve bu sırada Türklerin pususuna düşerek mağlup olmalarını anlatır. Haçlıların Gemlik'teki askeri üslerini de ele geçiren Selçuk ordusu kumandanları böylece şehri onların elinden kurtarmış olur. Yazıyı, Gemlik'in maruz kaldığı bir başka saldırı olan, içerisinde Haçlı askerlerinin bulunduğu gemilerin, Gemlik Körfezi üzerinden kızaklarla İznik Gölü'ne indirilerek, şehrin Haçlılar tarafından kuşatılışını aktaran yazar, Gemlik'in, Haçlı Seferleri sırasında önemli bir askeri üs olarak kullanılması ve kanlı olaylara sahne olduğunun altını çizer (Coşkun, 1999: 119-120).

Anadolu’da Türkler

Tarih kitaplarında yer alan Türkler ’in Anadolu’ya gelişlerini Malazgirt Zaferi olarak belirtmesi bilgisini irdeleyen yazar, Türkler’ in Anadolu’ya gelişlerinin çok daha öncelere dayandığını İskender Ohri’nin ‘Anadolu’nun Öyküsü’adlı araştırmasına yer vererek destekler. Bizans ve Anadolu’nun Türkler’i çok daha eskiden tanıyor oluşuna ve Bizans Devleti’nin uzun ömrü boyunca her soydan insanı barındırdığı gibi özellikle Türkler’i Hristiyanlaştırarak, Bizans ordusunda paralı asker olarak Anadolu’ya yerleştirdiğini anlatır. Abbasiler zamanında ise Abbasi ordularındaki Türk birliklerinin, Doğu Anadolu’ya yerleştirilerek, Tarsus, Adana, Maraş, Malatya, Diyarbakır ve Erzurum gibi şehirlerdeki Anadolu’nun ilk yerleşik Türk halkını oluşturmalarına dikkati çeker. Özellikle, Bizans ile Türkler’in sıkı ilişkilerini anlatan yazar, Malazgirt’ten sonra Anadolu’ya göç başladığında ülkedeki nüfusun bir kesiminin Türk asıllı olduğu için Müslümanlığı kolayca kabul ederek tarih sahnesindeki yerlerini aldığını belirtmiştir (Coşkun, 1999: 121-122).

Osmanlı Beyliği

Malazgirt Zaferi ile Anadolu’ya gelen Türkler’in Akdeniz’e kadar ulaşan zaferlerini konu alır. Özellikle Selçuklu Türkleri Alparslan’ın oğlu Melikşah zamanında güçlerinin doruğuna eriştiklerini ifade eden yazar, Haçlı Seferleri’nin gerçek nedenini ise Türkler’in bu ilerleyişinin Avrupa’yı korkuttuğu için Türk’ün gücüne karşı birlik olarak onları durdurmak olduğunu belirtir. Anadolu’nun beyliklere bölünüşü ve bu beyliklerden Kuzeybatı Anadolu’daki Osmanlı Beyliği’nin kendisini geliştirerek, Bizanslılar’ın sahip oldukları şehirleri özellikle de Bursa’yı korumaları aktarılır. 1299 yılında Anadolu Selçuklu Devleti’nin yıkılmasıyla Selçuklu kuvvetlerinin Osman Bey’e biat etmesi ve Osmanlı Beyliği’nin İznik’i zapt etmesiyle yazı sonlanır (Coşkun, 1999: 123-124).

Gemlik’in Zaptı

Yazar bu yazısında, Veli Orkun’un araştırmasına yer vererek, Mudanya ile Gemlik’in Bursa’dan önce zaptının, Bursa’ya İstanbul’dan deniz yolu ile yardım gelmesini önlemek için olduğunu aktarır. Gemlik’e Osmanlılar tarafından ayrı bir önem verildiğini sıkça dile getiren yazar, Marmara Kıyılarının, Bizans’ın Bursa ile olan bağlantılarını keserek, şehrin ele geçirilmesini kolaylaştırdığını anlatarak yazıyı sonlandırır (Coşkun, 1999: 125).

Bursa'nın Zaptı

Zebercet Coşkun bu yazısında, Osmanlı Beyliği için oldukça önem taşıyan Bursa şehrinin, Orhan Gazi tarafından Türk topraklarına katılmasını konu alır. Gemlik ile Mudanya'nın işgali ve Marmara kıyılarının Osmanlı Beyliği'ne katılmasından sonra, muhasara altında bulunan Bursa'ya, Bizans yardım edememektedir. Yardım gelemediği için kıtlıkla savaştan Bursa halkının dayanacak gücü kalmadığını gören kale kumandanı, kendisine dokunulmaması karşılığında kale kapılarını açar. Babasının da en büyük hayali olan Bursa'yı fetheden Sultan Orhan, tekfurun isteği üzerine bütün akrabalarını da yanına almasına müsaade ederek onları, Gemlik üzerinden İstanbul' a gönderir. Daha sonra şehre Türk halkını yerleştiren Orhan Gazi, Bursa'nın fethi esnasında emeği geçmiş dervişlerin bazılarına yer vererek yazıyı sonlandırır (Coşkun, 1999: 126-127).

Geyikli Baba

Bu yazı, Geyikli Baba isimli velinin Tophane semtine çınar ağacını dikmesindeki kerameti konu alır. İlk zamanlarda Geyikli Baba'nın manevi ününden haberdar olmayan Sultan Orhan'ın daha sonra veliye verdiği önemden bahseder. Musa Baba, Abdal Murat gibi veli isimlerini zikreden yazar, aslında Bursa'nın fethindeki manevi önderleri okuyucuya aktararak, Bursa'nın fethindeki katkılarına yer verir. Bursa'yı anlatırken gerçekte efsanenin birbirinden ayrılmaz bir ikili olduğunu, bugün bile bu manevi önderlerin insanlara kendi öğretilerini aktarmak için varlıklarını hissettirdiklerinden bahsedilerek yazı sonlanır (Coşkun, 1999: 128-129).

Efsaneler Şehri Bursa (I)

Yazı, Bursa'nın fethinden sonra şehre gelen Türklerle beraber, İslamiyet'in şehrin her yanına yansımaları anlatır. Şehrin mimarisine ayrıntılı bir şekilde yer veren yazar, Hisar içindeki Tophane Tepesi'nde şehre panoramik bir bakış açısıyla bakan Bizans Manastırı Sent Eli'nin, Osman Bey'in oldukça ilgisini çektiğini belirtir. Sent Eli Manastırını 'Gümüşlü Kümbet' olarak niteleyen Osman Bey buraya gömülmek istediğini belirtir. Sekiz yıl süren Bursa kuşatması esnasında, Türk Halkı Uludağ eteklerini tekkelerle, zaviyelerle doldurarak şehri hem fiili hem de manevi olarak zapt eder. Fakat Osman Gazi Bursa alınamadan vefat eder. Ölümünden iki yıl sonra Bursa alınır ve bu durum üzerine oğlu Orhan Gazi, atasının vasiyetini yerine getirerek, onun kabrini o çok istediği Gümüşlü Kümbet' e defneder (Coşkun, 1999: 130-131).

Efsaneler Şehri Bursa (II)

Osmanlılar'ın küçük bir topluluktan devlet olma yolundaki ilk adımlarını ele alarak, kurulmakta olan bu yeni devletin sadece Osman Gazi ile oğullarının eseri olmadığını, Bursa şehrinin alınması sırasında Ahiyan-ı Rum (Rum elleri Ahileri) nin de büyük katkısı olduğunu konu alır. Ahiliği, eski bir Türk töresi olarak toplum yararına çalışan bir halk ocağı olarak nitelendiren yazar, bu ocağın esnafılık, zanaatkârlık, çiftçilik gibi çalışma kollarını içine alarak iş alanında insan yetiştirdiğini anlatır. Ahilerin asıl gayesinin ise, askerliğe oldukça önem vererek Ahilik Ocağı'nın iş ve insan sevgisiyle çalışma şevkini desteklemesi olduğu belirtir. Osman Gazi'nin kayınbabası Şeyh Edebalı'nın de bir Ahi şeyhi olmasının örnek verildiği yazıda, Ahilerin, yeni Türk devletinin yönünü belirleyecek olan kararlardaki rolü okuyucuya aktarılır. İlk Osmanlı parasının basılışı gibi yeniliklere ve Bursa üzerinde kurulan hayallerin gerçekleştirilmesine yer verilerek yazı sonlandırılır (Coşkun, 1999: 132-133).

Şehri Bursa (III)

İlk Osmanlı akçesinin basılması ile ilgili menkıbeyi konu alır. Bu menkıbe ise şöyledir: Havalarda çok kurak gittiği, insanların yağmur duasına çıktığı günlerde, ilk Osmanlı akçesinin piyasaya çıktığı gün, uzun zamandan beri beklenen yağmur yağar. Bu gökten inen rahmeti halk, Hakkın nişanı bilerek Osmanlı akçesinin uğruna inanır. Kadınlar, kızlar gümüş akçeye saplar takıp boyunlarına asarak onlarla süslenmişler ve böylece Orhan Gazi akçesinin ünü tüm ülkeye yayılmıştır (Coşkun, 1999: 134-135).

Efsaneler Şehri Bursa (IV)

Bizanslılar zamanında iki bin nüfuslu Bursa şehrinin fetihten sonra gelişerek kaleye sığmadığını konu alır. Fetihden önce sadece hisar içinde yer alan Bursa şehrinin, fetihten sonra, gelişerek İslam'ın nişanesi olan cami ve türbeler ile donatıldığından bahsedilir. Yazı, Orhan Gazi'nin savaşçı kişiliği ve Batı'nın gözünde korkulu rüya olan Osmanlı imgesine yer verilerek sonlanır (Coşkun, 1999: 136-137).

Teodora

Bursa'nın alınmasından sonra Osmanlıların artık devlet olma yolunda iyice ilerleyişi ve bu ilerleyişten faydalanmak isteyen Bizans'ın akrabalık bağına oluşturmalarını konu alır. Balkanlar'dan kendilerine doğru korkunç bir hızla gelen Sırlara karşı Türk

askerini kullanmak ve Türkler'in kendileri için bir tehdit unsuru olmasını bertaraf etmek isteyen Bizans İmparatoru, güzeller güzeli kızı Teodora'yı Sultan Orhan ile evlendirir. İlk olarak Gemlik'e gelen Gelin Teodora, Bursa halkı için oldukça önemli bir olaydır. Yazar yazısını, bu gelinin Osmanlı'ya neye mal olacağını sorgulayan Alâeddin Bey'i anlatarak sonlandırır (Coşkun, 1999: 138-139).

Evlat Acısı

Yazı, bir önceki yazının devamı niteliğinde olup, Alaaddin Bey'in Teodora hakkındaki endişelerinde haklı oluşu ile başlar. Teodora'nın Bizans'a geliş gidişi için devlet hazinesinden büyük miktarlar harcadığı, Orhan Bey'in ilk eşinin de bir tekfur kızı olmasına rağmen din değiştirerek Müslüman olduğunu fakat Teodora'nın din değiştirmeye yaklaşmadığını, bu durumu ise Sultan Orhan'ın oldukça hoşgörüyü karşılaşmasının anlatılmasıyla devam eder. Ayrıca Bizans'ın üzerine gelen tehditleri Türk ordusu bertaraf ettiği gibi, Bizans tarafına yeni fetihler gerçekleştirmediği için Bizans, Türklerle akrabalıkları dolayısıyla rahat nefes alır. Bu olaylar sırasında Sultan Orhan'ın büyük oğlu Süleyman Paşa, Edirne'yi alarak şehri imar ettirir. Öldüğünde bile, Edirne'de kalmak istediğini yanındakilere vasiyet eden Süleyman Paşa, bir av partisinde attan düşerek vefat eder. Oğlunun ölümüne bir türlü dayanamayan Sultan Orhan, şeyhlerin dervişlerin ilahileri ile sadece can bulur ve yüce sultan evlat acısına dayanamayarak oğlundan kısa bir süre sonra vefat eder (Coşkun, 1999: 140-141).

Orhan Gazi Külliyesi

Orhan Gazi'nin Hisar içinde yer alan 'Gümüşlü Kümbet' denilen yerdeki türbesini ve içindeki kabirleri anlatır. Yazının devamı ise Bursa için oldukça önemli bir eser olan, içerisinde cami, hamam, imaret medrese ve Emir han bulunan Orhan Gazi Külliyesi'ni ayrıntılı bir şekilde ele alır. Özellikle Bursa şehrinin o günlerde Anadolu, Asya ve Avrupa arasındaki ticaret için önemli bir pazar yeri görevi gördüğünü belirten yazar, kıtalar arasında transit görevi gören bu şehirdeki Emir Han'ın önemini anlatır (Coşkun, 1999: 142-143).

Bursa Pazarı

Bursa şehrinin üç yüz yıl boyunca ticaret ve borsa merkezliğini yapmış olan Emir Han ile başlayan yazı, el sanatları, dokumacılık, kuyumculuk, bakırcılık gibi dünyaya

buradan açılmış olan zanaat dallarından bahseder. Bursa'nın önemli bir ticaret merkezi olduğunu ısrarla tekrarlayan yazar, şehrin uygarlık yolundaki gelişimi içinde bu ticari büyümenin önemini vurgulayarak yazıyı sonlandırır (Coşkun, 1999: 144).

Gemilik

Veli Orkun'un araştırması ışığında, Orhan Bey zamanında ticaret, ziraat ve sanayi bakımından Bursa, Bilecik, Yenişehir, İznik, Gemlik gibi şehirlerin gelişimi ve farklı nedenlerden dolayı devletin merkez şehirlerinin değiştirilmesiyle yazı başlar. Sultan Orhan'ın büyük oğlu olan I. Murat'ın kıyı şehirlerini ele geçirdikçe, devletin deniz kuvvetlerine verdiği önemi anlatır. Aslında bu hususta ilk denemeyi yapan kişi Osman Gazi olmuş, fakat kıyıların gelişimi için çok bir yol kat edilememiştir. Murat Hüdavendigar sadece kıyı şehirlerine önem vermekle kalmamış, Bursa içerisindeki bazı semtleri de ön plana çıkarmıştır (Coşkun, 1999: 145-146).

Gemilük

Yazı, Osmanlılar zamanında Gemlik'in durumunun irdelenmesiyle başlar. Osmanlılar, zapt ettikleri bütün Rum şehirlerinin isimlerini aynen korumuşlarsa da bazı şehirlerin genel durumu itibarıyla yeni isimler verdikleri de olmuştur. Osmanlıların eline geçinceye kadar Kios veya Kiyotos gibi isimler taşıyan ilçe, buradan sonra 'Gemilük' adını alarak, gerçek unvanına kavuşur. Osmanlılar, Gemlik Tersanesi'nde ufak taşıt gemileri inşa etseler de, Balkanlara geçtikten sonra deniz savaşlarıyla karşılaşmaları sonucu, daha güçlü bir deniz ordusuna ihtiyaç duyarlar. İstanbul'un fethine kadar ufak çapta gemiler yapan Gemlik Tersanesi, daha sonra çok daha verimli bir hal alır (Coşkun, 1999: 147).

Gemlik Tersanesinin Tarihi Durumu (I)

Kurulduğu tarihten beri denizcilik ve ticaret hayatında üstün bir faaliyet gösteren Gemlik şehrinde tersanenin ne zaman kurulduğunun irdelenmesiyle başlar. M.Ö. Gemlik'te bir tersane olup bulunup bulunmadığı bilgisi belirsizdir fakat Milattan sonraki devirlerde Gemlik'i bir tersane şehri olarak kurdurarak, ilk defa burada gemi yapan devlet Bizans İmparatorluğu'dur. Bizans İmparatorluğu'ndan sonra Gemlik'te tersane kurduran bir diğer isim ise, Selçukluların kumandanı Ebul Kasım'dır. 1090 tarihinde İstanbul'u almayı düşünen kumandan, kara ordusunun yeterli gelmeyeceğini düşünerek deniz kuvvetlerine de önem verdiği için tersaneyi kurar. Bu tersane, birkaç ufak gemi denize indirilerek başarıya

ulaşılır fakat bir gece Bizans donanmasının yaptıkları baskınla yıkılır (Coşkun, 1999: 148-149).

Gemlik Tersanesinin Tarihi Durumu (II)

Yazı, tarihi boyunca İznik'in iskelesi olarak görülmüş Gemlik şehrinin, hâkimiyetini ele geçirmeye çalışan İznik Rum Devleti ile Bizans Frenklerinin savaşını konu alır. 1204 de dördüncü Haçlı ordularının İstanbul'u kuşatmalarıyla, İstanbul'u terk eden Rumlar; İzmit, Erdek ve Gemlik gibi kıyı şehirlerinin idaresini ele alırlar. Fakat Bizans Frenklerinin daha üstün olan güçleri karşısında dayanamayan İznik Rum Devleti, bu kıyı şehirlerinin idaresini Bizans Frenklerine terk eder. Bu olay akabinde Bizans İmparatoru Haury, Gemlik Kalesi'nin çok harap ve korunmasının imkânsız bir hale geldiğini görerek, donanmasıyla İstanbul'a geri döner. Gemlik Tersanesi'nin, 1200'lü yıllardaki tarihi süreci hakkında genel bir bilgi verilerek yazı sonlanır (Coşkun, 1999: 150-151).

Gemlik Tersanesinin Tarihi Durumu (III)

İznik'in en iyi iskelesi ve limanının Gemlik'te bulunuşunun o coğrafya için önemini konu alan yazı, Bizans İmparatorları tarafından kurulmuş olan Gemlik Tersanesi'nin, Osmanlıların eline geçtikten sonraki sürecini anlatır. I. Murat zamanında oldukça önem verilen tersane, duraklama ve gerileme dönemlerinde ihmale uğrasa da Fatih'in, Kanuni'nin kazandığı zaferlerde oldukça önemli rol oynamıştır. Türk gemiciliği ve denizciliği tarihinde önemli bir yeri olan Gemlik, daha sonra işletilemez bir duruma gelse bile, bugün Sun'i İpek Fabrikası'nın kuruluşuyla tekrar sanayi merkezi konumuna getirilmiştir (Coşkun, 1999: 152-153).

Osmanlılar Devrinden

Gemlik'in denizcilik için olan öneminden bahsederek başlayan yazı, daha sonraki yüzyıllarda zeytincilik, kozacılık ve kıymetli mermerler gibi alanlarla da şehrin ticaret hacminin artışını konu alır. Osmanlıların tarih sahnesindeki durumlarına göre gelişim düzeyi farklılık gösteren Gemlik, Osmanlılar için Türkleştirilmeye çalışılan önemli bir coğrafya olmuştur. Gemlik havalisine Anadolu'nun çeşitli yerlerinden Türk aileler getirilerek yerleştirilmiş olsa da çoğunluk nüfusu Rumlar ve Ermenilerin oluşturması,

Türklerin Gemlik içinde yerleşmelerini ancak on sekizinci yüzyıldan sonra mümkün kılmıştır (Coşkun, 1999: 154-155).

Egemenlik Savaşında Gemlik

Yazar bu yazısında, Mondros Mütarekesi sonucu 1920 yılında Gemlik'in İngilizler tarafından ele geçirilmesini, şehrin önde gelenlerinden Dr. Ziya Kaya'nın anılarıyla okuyucuya aktarır (Coşkun, 1999: 156-157).

Yunan İşgali (I), Yunan İşgali (II), Yunan İşgali (III)

Zebercet Coşkun bu yazı dizisinde, Birinci Dünya Savaşı sırasında müttefiklerinin yenilmesi sonucu Osmanlı İmparatorluğu'nun mağlup sayılması ile Anadolu kapılarının düşmanlara açılmasını anlatır. Bu nedenle Gemlik'in önce İngiliz sonra Yunan işgaline maruz kalarak, Türk halkının uğradığı zulümleri, anılar eşliğinde okuyucuya aktarır (Coşkun, 1999: 158-163).

Yunan İşgali Zamanı

Rum ve Ermeni çetelerinin Gemlik'te karargâh kurarak, Orhangazi ve çevresi köylerde yerli halka yaptıkları eziyetler, şehrin önde gelenlerinin anılarıyla anlatılmaktadır. Bulunan toplu mezarlar ile bu çetelerin ne kadar insanlıktan uzak olduğu ve halkı nasıl yağmaladıkları önemli bir kanıt olarak tarih sayfalarına geçmiştir. Yazıların devamında ise Zebercet Coşkun'un annesinden dinlediği yeşil sarıklı erenlerin halkın manevi koruyuculuğunu üstlenişleri ve yerli halkın hangi eziyetlere maruz kaldığı aktarılarak yazı dizisine son verilir (Coşkun, 1999: 166-173).

İşgal Zamanı

Zebercet Coşkun'un annesinden dinlediği işgal zamanı anılarına yer verilerek, Gemlik'in Yunan Karargâhı olması, Zebercet Coşkun'un dedesinin avukat olması dolayısıyla ilçede görevli bulunduğu için bazı yerli halk gibi başka şehirlere kaçamayarak, maruz kaldıkları işkenceler anlatılmaktadır. Yunan askerinin bulduğu Türkleri, çetecidir diye yaftalayarak türlü eziyetlerle şehit etmeleri, Ermeni çetelerin her gece bir Türk köyünü basarak halkı yağmaları okuyucuya aktarılır. Yazının devamında ise, işgal döneminde yazarın çocuk olan annesi ve teyzesinde savaşın bıraktığı izler anlatılarak yazıya son verilir (Coşkun, 1999: 176-177).

Yunan Giderken

Zebercet Coşkun'un annesinin anılarına yer verilerek başlayan yazı dizisi, işgal altındaki Gemlik'e Türk askerinin girmesini, şehrin kurtuluşunu, Yunanlıların kaçışını ve savaşın acı tablosunu gözler önüne serer. Savaşın kazananının bile kaybettiğinin anlatıldığı bu anılar arasında, Türkler 'in merhametinin her şekilde ele alınışı ve kaçarken vapura binemeyerek kendisini denize atan Rumlar arasında sahipsiz kalan bir bebeğe, Gemlik'in yerli halkından bir ailenin sahip çıkış öyküsü oldukça etkileyicidir (Coşkun, 1999: 178-183).

Yunan'ın Arkasından

Yunan askerinin bozguna uğrayarak Gemlik'ten gidişlerini yazarın annesinin çocukluk anıları eşliğinde okuyucuya aktaran yazar, şehirdeki Rum ahalinin deniz yoluyla kaçışını oldukça ayrıntılı bir tasvirle anlatır. O zamana kadar oldukça iyi ilişkiler içerisinde geçen Rum-Türk ahalisinin muharebeyle birbirlerine kanlı düşman oluşlarını, Türklere edilen eziyetlerin yanı sıra yaptıklarının kendilerine de yapılacağından korkan Rum halkının gemilere binerek kaçışını, binemeyenlerin ise kendilerini denize atarak telef olması anlatılır (Coşkun, 1999: 184-185).

Yunandan Sonra

Türk ahaliden başka kimsenin kalmadığı Gemlik'e, hudutlarımız dışında kalmış yerlerdeki Türk ahalinin gelişini, bu çeşitli yörelerden gelmiş, çeşitli kültürlerin altında yetişmiş fakat Türklüklerini asla unutmamış insanların yeni yurtları olan Gemlik'e alışmalarını konu alır (Coşkun, 1999: 186).

Yunandan Sonra Bursa

Zebercet Coşkun'un babasının aktardığı anılardan oluşan yazı, yeni Cumhuriyet Türkiye'sinin getirdiği reformları konu alır. Tekke ve medreselerin kapatılarak mekteplerin açılışı, dedesinin başındaki hacı sarığını çözerək fötr şapkayı yadırgaması, dini bayramların yanı sıra milli bayramların da kutlanması, şehre yeni yapıların inşa edilmesi gibi yeniliklerin halk üzerindeki etkisi aktararak yazı sonlanır (Coşkun, 1999: 187-188).

Cumhuriyet Devri

Yazar bu yazısında, Mudanya Mütarekesi, Lozan Antlaşması ve Cumhuriyet'in şehirdeki yankılarını ele alır. Gelen muhacirlerden farklı ve yeni bir gelenek göreneğin geldiğini ifade eden yazar, Gemlik'in yenilikleri oldukça olumlu bir şekilde karşılayarak uyum sağlamasını, Bursa'nın ise Gemlik'e göre daha tutucu ve yenilikleri kabul etmekte zorlandığını aktarır (Coşkun, 1999: 189-190).

Serbest Cumhuriyet Fırkası ve Sonraları

Serbest Fırkanın 1923'ten sonra Cumhuriyet Halk Fırkasına karşı kurulan partilerden ikincisi olduğunu açıklayarak başlayan yazı, bu durumun Gemlik'teki gençliğin üzerindeki yansımalarını ve Cumhuriyet Halk Fırkasının Halkevleri ile şuurlu bir millet, ideale bağlı bir halk kütlesi teşkilatlandırması olduğunun altını çizer (Coşkun, 1999: 191-192).

Halkevleri

Zebercet Coşkun bu yazısında, Gemlik'teki Halkevlerinin, Atatürk'ün göstermiş olduğu yolda bir uyanış, gençleri; edebiyat, tarih, güzel sanatlar, musiki, resim ve heykeltıraşlık gibi alanlarda yetiştirerek kültür çalışmaları ile milleti ileriye götürme amacıyla kurulduğunu okuyucuya aktarır. Halkevleri gibi bir yeniliğin gençler üzerindeki olumlu etkilerini de değinilerek yazı sonlanır (Coşkun, 1999: 193-194).

Halkevi Sahnesi

Zebercet Coşkun'un babası İbrahim Turan Bursa'nın Halkevi kollarından biri olan temsil kolları içindeki çalışmalarda yer alışını, anıları eşliğinde okuyucuya anlatılmasını konu alır. Halkevi sahnesinin, milli kültür sahnesi olarak tanımlanması ve en yorucu saha olarak gelişim göstermesinin altı çizilirken bunun yanı sıra memleket için en tesirli vasıtanın temsil olduğu aktarılır. Gemlikli gençlerin kahvehanelerdeki yararsız kalabalıklardan kurtularak, kendilerini farklı farklı alanlarda geliştirmeleri ve sosyal yönlerinin kuvvetlendirilmesinin halk için öneminden bahsedilerek yazı sonlanır (Coşkun, 1999: 195-196).

Temsil Kolu

Yazı, Gemlik'te yeni kurulmuş olan temsil kolları içerisindeki çalışmalarını anılar vasıtasıyla okuyucuya aktararak, Gemlik'te gelişen temsil faaliyetlerini ve halkın bu faaliyetlere gösterdiği ilgiyi anlatır. Sahnelerde oynanan oyunların içeriğinin sadece milli konular olmasına dikkat çeken yazar, halka bu oyunlarla Türkün güzel ahlakı, Türk ruhundaki manevi değerleri ortaya çıkarmak gibi verilen mesajları, ortak değer ve kültürü oluşturmak ve yansıtmak açısından oldukça önemli bulur. Yazar yazısını, ilçeye tarih araştırmacılarının ilgi göstermesini ve Ali Dede isimli tarihe mal olmuş bir kişinin mezarının bulunmasını okuyucuya aktararak sonlandırır (Coşkun, 1999: 197-198).

Halkevi Çalışmaları

Zebercet Coşkun bu yazıda, babasının Halkevi temsil kolundaki anılarını anlatır. Tiyatro ile yeni tanışmış olmasına rağmen bu konuda oldukça yetenekli olan İbrahim Turan Bursa, senaryo yazarı ve yönetmenlik görevlerini yürütür. Halkın sosyal tabakasına uygun oyunlar seçmenin zorluğunu mizahi bir dille aktaran yazar, o dönemin Gemlik'inin sosyal yönden gelişimini de okuyucuya aktarır (Coşkun, 1999: 199-200).

Celal Bayar

Yazar bu yazıda, Gemlik'in yetiştirmiş olduğu önemli isimlerden, Türkiye'nin üçüncü Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ı anlatmaktadır. Celal Bayar, Gemlik'in Umurbey Köyü'nde doğmuş, Plevne göçmenlerindendir. Celal Bayar'ın hayatı ele alınarak başlayan yazı, siyasi kişiliği, milletvekilliği, bakanlık ve başbakanlık dönemlerine de ayrıntılı bir şekilde yer verilerek 1986'daki vefatıyla sona erer (Coşkun, 1999: 201-202).

Sun'i İpek Fabrikası

Celal Bayar'ın devlet adamlığı sürecinde doğup büyüdüğü yerleri kalkındırma çabasını konu alır. Gemlik için önemli bir gelişme olan Gemlik Sun'i İpek ve Viskon Mamülleri Fabrikası'nın kuruluşu için gerekli çalışmaların, Celal Bayar'ın İktisat Vekili olduğu dönemlere rastladığı ve kendisinin büyük katkıları olduğu anlatılır. Viskos yöntemi ile ipek yapmak amacını taşıyan fabrika için, Gemlik'e yurtdışından ustabaşları, mühendisler ve birçok uzman elemanın aileleriyle getirildiğini anlatan yazar, özellikle Almanya'dan gelen mühendis aileleriyle halkın kaynaşmasına dikkat çeker. Bu durumun uygarlık ve sosyallikle ilişkilendirilerek şehir halkına olan katkısı ele alınırken, fabrikanın

birçok işsiz gence iş olması açısından da şehrin gelişimini destekleyici özelliği vurgulanarak yazı sona erer (Coşkun, 1999: 203-204).

Mutlu Günlerin Sonu

Her şeyin yolunda gittiği Gemlik'in mutlu halkının, Atatürk'ün vefatıyla üzüntüsünü, acısını ve endişesini ele alır. Halkın, Avrupa'daki savaşın ülkelerine sıçrayacak endişesiyle oldukça etkilendiği ele alınarak yazı sonlanır (Coşkun, 1999: 205-206).

Son Mutlu Günler

Yazarın çocukluğunda Kayıkhanе denilen deniz kenarında, ailesi ve komşularıyla piknik yaptıkları anılarını aktarır. Bu anılar, yazarın babasının Avrupa'daki savaşın seyrini ele alan Leh Kuvvetleri'nin teslim oluşu haberini getirmesiyle sonlanır (Coşkun, 1999: 207-208).

İkinci Dünya Savaşı Çıkıyor

Yazı, Gemlik'in Kayıkhanе isimli denize yakın sırtlarındaki bölgenin coğrafi olarak tanıtılmasıyla başlar. Zebercet Coşkun'un çocukluk anılarının aktarımı ve yazarın babasının İkinci Dünya Savaşı'nın Avrupa'daki yankılarından endişelenmesiyle yazı sona erer (Coşkun, 1999: 209-210).

Ah! O Eski Günler:

Aynı başlığı taşıyan bu dört yazı, Zebercet Coşkun'un, İkinci Dünya Savaşının çıktığı zamanlardaki çocukluğuna ait anıları konu alır. İlk iki yazı yazarın çocuk gözünden Gemlik'in doğal güzelliklerini, sosyal sınıfın bir kesimini oluşturan savaş zamanında yurtları olan Gemlik'e dönen göçmenleri ve sosyal hayatı ele alırken, diğer iki yazı daha çok yazarın çocukluğunun geçtiği mahalleyi, evlerinde müziğe ve sanata verilen önemi anlatır (Coşkun, 1999: 211-218).

Korkulu Günler

Zebercet Coşkun bu yazısında, dünyanın genelini etkisi altına alan İkinci Dünya Savaşı'nın, Türkiye'ye sıçramasından endişe edilen günleri ele alır. Yazarın çocukluğuna

dair anılarından, babasının savaşın ülkeye sıçraması endişesini aktaran yazar, ülkede tedbir alınmak üzere erkeklerin askere çağrılmasıyla yazıyı sonlandırır (Coşkun, 1999: 219-220).

Kıyamet

Yazarın babasının ve Gemlik şehrinin erkeklerinin, İkinci Dünya Savaşı için ihtiyatı tedbir amaçlı kırk günlük askere çağrılmalarını, yazarın ailesinin bu dönem içerisinde Bursa'ya misafir olarak gidişlerini ve bu durumun halkta oluşturduğu korku ve endişeyi anlatır (Coşkun, 1999: 221-222).

Pasif Korunma

Zebercet Coşkun'un gözünden babasının üç ay süren ihtiyat askerliği süresince, Bursa'daki, babasının büyük dede ve ninesindeki misafirliklerini aktarır. Büyük dedenin evini oldukça ayrıntılı tasvirlerle anlatan yazar, yazısında büyük dede ve ninenin fiziksel özelliklerine de yer verir. Tatbikatlar sırasında evin kiler bölümüne sığındıklarını aktarırken, bir çocuk olarak bu durumu oyun gibi gördüğü için hoşuna gittiğini anlatarak yazıyı sonlandırır (Coşkun, 1999: 223-224).

50 Yıl Önceki Cumhuriyet Gazetesinden

Yazarın, dünyanın o zamanki genel durumunu okuyucuya aktarmak için, Cumhuriyet Gazetesinin o yıllara ait olan birkaç başlığı üzerinden dönemi anlatmasını konu alır. Dünyadan ve Türkiye'den haberlere yer veren yazı, Türkiye'deki sosyal hayatın bir devirden başka bir devire geçişini yazılı basından örnekler sunarak okuyucuya aktarır (Coşkun, 1999: 225-226).

Şarlo Kaymakam

Zebercet Coşkun'un ilkokula başladığı yıllarda Gemlik ilçesinde görev yapan kaymakama, resmi törenlerde redingot denilen bir ceket ve silindir şapka kullanışından ötürü halkın 'şarlo kaymakam' lakabını takmasını konu alır. Yazının devamı ise yazarın, ilkokula kayıtsız başladığı yıl içerisinde tören için okullarına gelen 'şarlo kaymakamın', kendisine yönelttiği bir soruyu doğru bilmesi ve neticesinde okula kayıt olma hakkını elde etmesi anısıyla devam eder. Dönemin gazetelerindeki romana, sinemalardaki filme ve son olarak da ülkedeki büyük sorunlardan biri olan vurgunculuk anlamına gelen ihtikârla mücadeleyle yazı sonlanır (Coşkun, 1999: 227-228).

İhtikâr

1939 yılında İkinci Dünya Savaşı'ndan ötürü ihtiyaten askere çağrılan halkın, üç ay içerisinde tezkere almalarına rağmen bu durumdan oldukça etkilenildiğini konu alır. Yazının devamı ise, Avrupa'daki savaşın Türkiye'ye sıçramadığı için halkın rahatladığını fakat bu savaşın etkilerinin ülkede pahalılık olarak kendisini göstermesi bahsedilerek devam eder. Halkın pahalılık yüzünden dara düştüğünün altını çizen yazar, temel gıda maddelerinin karne ile alınışını, herkese aynı adaletle gıda maddelerinin verilemeyerek haksızlık yapıldığını ve bu adaletsizliğe göz yummak istemeyen yazarın babasının bu işi bıraktığından bahseder. Harbin ne kadar içerisinde olunmasa bile her ülkenin bu sıkıntıdan nasibini aldığı belirtilerek yazı sonlanır (Coşkun, 1999: 229-230).

Sokak Oyunları

Avrupa'daki savaşın etkilerinin sokaktaki oynanan çocuk oyunlarını bile etkilediğini, oyunların isimlerinin artık farklı Avrupa ülkelerinden alınmasını konu alır. Giyim modası, Gemlik sokaklarını süsleyen farklı ağaçlar gibi toplumun değişimlerinden bahseden yazar, yazıya hâkim olan konu olarak savaşın ülkeye olan zararını aktarır. Savaş yılları boyunca ekmeğin karne ile satıldığını, yiyecek fiyatlarının artışı, birçok malın karaborsa ile satılmasını anlatır. Haksızlıkların çoğaldığını ve büyük şehirlerde 'harp zengini' adı verilen bir kesimin ortaya çıkışını anlatarak yazı sonlanır (Coşkun, 1999: 231-232).

Zeytin Dalı

Yazarın anılarından, onun çocukluk dönemindeki kısa mesafe olan Gemlik'ten Bursa'ya gidiş yolculuğunun o dönemlerde ne kadar zor olduğundan bahseder. Yazının devamında ise bölgede bolca görülen zeytin ağacı ve zeytinlerden bahsederek, Hz. Peygamber'in zeytin ağacını 'uğur' olarak nitelendirmesi ve zeytin ağacına verdiği önemi aktarır. Son olarak mitolojik bir efsane olan, Tanrıça Athena'nın, Anadolu'dan bir zeytin dalı getirerek ülkesindeki en büyük işi başardığı için ödülleri en büyüğüne layık görüldüğü örneğini vererek yazıyı sonlandırır (Coşkun, 1999: 233-234).

Çok Değerli Hocam Süleyman Marş

Yazarın eğitim hayatında kendisinde iz bırakan öğretmenlerini kısaca okuyucuya aktarmasından oluşur. Özellikle de kendisinin bir sene kadar kısa bir zaman öğretmeni

olmasına rağmen, kişiliği ve öğrettiklerini yaşamı boyu kendisine örnek aldığı Süleyman Marş isimli hocasını anlatır. Davranışları, düşünceleri ile toplumun önünü açarak, Atatürk'ün gösterdiği yolda ilerleyen hocasının bugün bile tüm insanlığa örnek olması dilekleriyle yazısını tamamlar (Coşkun, 1999: 235-236).

Demokrat Parti

Celal Bayar ve arkadaşlarının Demokrat Parti'yi kurma serüvenlerini, iktisadi düzen olarak liberalizmi kabul etmeleri ve Gemlik halkının ise Celal Bayar'ın Gemlikli olmasından ötürü onu desteklemelerini konu alır. Bunun yanı sıra ülkedeki siyasi ortamı, Gemlik halkı ve babasının siyasi görüşlerini aktaran yazar, çoğunluğun aksine babasının hangi gerekçelerle Demokrat Partili olmayışına değinerek yazıyı sonlandırır (Coşkun, 1999: 237-238).

İlk Sinema

Gemlik'e ilk sinemanın gelişi ve halkta uyandırdığı heyecanı konu alarak, yazarın sinemayla ilgili anılarından oluşmaktadır (Coşkun, 1999: 239-240).

Demokratların Kazanması

1950 yılı Türkiye'de çok partili çoğulcu demokrasiye geçiş döneminden ve Gemlik'teki yansımalarından söz eder. Gemlik halkının yerel seçimlerde sağ partilere oy vererek, tercihlerini ondan yana kullandıklarını belirten yazar, ülkedeki ve Gemlik'teki siyasi havayı başarılı bir şekilde okuyucuya aktarır (Coşkun, 1999: 241-242).

Belediye Başkanları

Gemlik'teki belediye başkanlarını mercek altına alarak, haklarında genel bir bilgi veren 'Gemlik Tanıtma Rehberi'ni inceleyen yazarın, aralarında yakından tanıdığı belediye başkanlarının Gemlik'e olan katkılarından bahsetmesini konu alır (Coşkun, 1999: 243).

Gemlik Tanıtma Rehberi

Belediye Başkanı Nureddin Avcı'nın Gemlik şehrine bir kültür ve hizmet armağanı olarak yayınlattığı 'Gemlik Tanıtma Rehberi 1995'in içerisindeki kısa kısa bilgilerin birkaç tanesinin aktarılmasını konu alır. Rehberin, Gemlik'i, ekonomik durumu, tarım-ticaret-sanayi-turizm olarak dört başlık altında incelediğini aktaran yazar, Gemlik'in liman ve

depolama tesislerinin tanıtılması, ilçedeki sanat etkinlikleri ve Gemlikspor Kulübü'nün spor faaliyetlerinden bahsedildiğini anlatır. Ticaret Odası'nın kuruluşu, tarihsel süreci ve faaliyetleri anlatılarak yazı sonlanır (Coşkun, 1999: 244).

Tarihi Ağaçlar

Yazıda, Gemlik'in en güzel yerleri olarak nitelenen 'Yanık Manastır' ve 'Kayıkhane' isimli mesire alanlarındaki ağaçlardan bahsedilir. Ağaçların türlerinden ve şehrin ağaçlar bakımından dün-bugün karşılaştırmalarını okuyucuya sunan yazar, şehirdeki Yelken Kulübü'ndeki ulu çınardan da yazısında söz eder. Gemlik'teki ulu çınarlar, bodur dut ağaçları, mis kokulu akasyalar ve ulu ıhlamur ağaçları hakkında bilgi verilirken şehirdeki koskoca bir tarih niteliği taşıyan ağaçların kesilmesi eleştirilmektedir. Ağacın canlılar için öneminden bahsedilerek yeni nesillere doğa aşkının aşılınması gerekliliği anlatılır ve ağacın tadına doyum olmayan bir şiir olarak nitelenmesiyle yazı sonlanır (Coşkun, 1999: 245-246).

Yanık Manastır

Yazar bu yazısında, Gemlik halkının en çok rağbet ettiği mesire yeri olan 'Yanık Manastır'ın tarihsel sürecini ele alır. Bizanslılar zamanından günümüze gelen bu yapı, her ne kadar savaşlar, yıkımlar, yangınlarla oldukça zarar görmüş olsa da, gümbürdeyerek akan suyu ve ulu ulu çınarlarla süslü tabiat harikası olma özelliğinin halen korunduğunu belirtir. Gemlik'teki tarihe tanıklık eden ağaçların kesilmesini eleştiren Zebercet Coşkun, hâlihazırda şehri yeşillendirmek için yapılan çalışmalara değinse de, eskinin değerini bilmeyerek, doğayı ve tarihi katletmiş olanları bağışlayamadığını belirterek yazıyı sonlandırır (Coşkun, 1999: 247).

Yine 'Tanıtma Rehberi'

Zebercet Coşkun bu yazısında, Gemlik ve yöresini tanıtma amacıyla basılan 'Gemlik Tanıtma Rehberi' isimli broşürü okuyucuya tanıtarak, içerisinden de şehir hakkındaki bazı bilgilere yer verir. Gemlik'in tarihi konumu, ilçenin tarıma olan elverişi, en zengin tarım kaynağının zeytin oluşu, denizi, balıkçılığı, iskelesi hakkında bilgiler okuyucuya aktarılır. Gemlik iskelesinin coğrafi özellikleri matematiksel verilerle ele alınırken, Umurbey Celal Bayar Kütüphanesi ve Müzesi hakkında detaylı bilgiler aktarılır. Turistik amaçla hazırlandığı belirtilen rehber içeriğinde yer alan Hasanağa Gençlik Kampı,

Karacalli Gençlik Kampı, Terme Otel ve Kaplıcaları, Tibel Oteli ve Umurbey Aytepe Gazinosu'nun tanıtımlarıyla yazı sonlanır (Coşkun, 1999: 248).

Bugünkü Gemlik

Yazarın, doğup büyümiş olduğu Gemlik şehrine, çocukluğundan bugüne genel bir bakış açısıyla değerlendirmesini konu alır. Devirlerin değiştiğini, değişen devirlere göre insanların, siyasi partilerin, halkın etnik kökeninin ve aldığı göçlerle şehirlerinde değiştiğini ele alan yazar, her devrin modasının, görüntüsünün, halkının, sözlerinin, kültürlerinin bile değiştiğini vurgulayarak sadece değişimin değişmeyeceği gerçeğini okuyucuyla paylaşır (Coşkun, 1999: 249-250).

Yeni Gemlik

Şehrin sosyal, siyasi ve toplumsal tabakasının devirlere göre değişimini konu alır. Şehirdeki siyasi partilerin durumunu bile iç göçlerin belirlediğini ayrıntılı bir şekilde anlatan yazar, Gemlik'teki siyasi partileri ve toplum sınıflarına olan etkisini belirterek yazıyı sonlandırır (Coşkun, 1999: 251).

Gemlik'teki Tarihi Evler

Yazı, Osmanlı İmparatorluğu'nun Bizans'tan aldığı Marmara kıyılarına Türkleri iskân ettirdiğini fakat bu durumun Gemlik şehri için çok da kolay olmadığını belirterek başlar. Çünkü nüfusun büyük çoğunluğunu Rumlar ve Ermenilerin oluşturuyor olması bunun için en önemli etkidir. 18. Yüzyıldan sonra şehirdeki sosyal tabakada Türklerin de varlığını hissettirecek sayıya ulaşmış olmaları, şehirdeki gayrimüslimlerin şehrin en güzel semtleri ve evlerinde oturmasını engelleyememiştir. Bugün Gemlik tarihindeki en güzel yapıların, şehrin Osmanlı dönemindeki gayrimüslim kesimine ait yapılar olduğunu belirten Zebercet Coşkun, bu yapıların hepsinin ayrı ayrı hikâyeleri olduğunu ve bu hikâyelerden de kendisini en çok etkilediğini belirttiği Dramalı Hüsnü Bey'in hazin öyküsünü okuyucuyla paylaşır (Coşkun, 1999: 252-253).

Ah! Bu Gemlik

Gemlik'i tarihsel serüveni içerisinde ele alan Zebercet Coşkun, doğup büyüdüğü şehre büyük bir tutkuyla bağlıdır. Bu tutkusunu da Gemlik'i anlatmayı kendisine bir borç bilerek, mitolojik bir efsane olan ilk denizcilerin Altın Postu aramaları sırasında kurdukları

düşünülen Argonautlar'dan başlayarak ele alan yazar, sırasıyla Gemlik'te kurulan devletlere ve halklara yer vererek şehrin sosyal tabakasının oluşum katmanlarını okuyucuya aktarır. Yazının devamında ise, Gemlik'in yakın geçmiş dönemi olan kendisinin de son elli yıllık hatıralarını içeren dönemi ele alarak, Osmanlı idaresindeki yaşayışı, gayrimüslim halkın Gemlik'e olan kültürel katkılarını ve Rum-Ermeni çetelerin halkı yıpratışını anlatır. Son olarak ise, Cumhuriyet devri Türkiye'sindeki Gemlik halkının değişim ve sosyal gelişmelerini, İkinci Dünya Savaşı'nın halk üzerindeki etkilerini, şehrin Atatürk'e olan sevgisini ve yaşanan zamanın Gemlik'ine genel bir bakışı bir Gemlikli olarak anlatarak yazısını noktalar (Coşkun, 1999: 254-256).

2.4. Dergilerdeki Serbest Yazıları

Yazar, doğup büyüdüğü şehir olan Gemlik'e ait anı, mitoloji, efsane ve öykülerden oluşan şehrin kültür tarihini yansıtan çalışmalarına yer vermiştir. Bu yazılar genellikle yerel gazete ve dergilerde yayımlanmış ve onları da Gemlik'e ait çalışmasında toplamıştır.

2.4.1. Eflatun Dergisindeki Yazıları

Eflatun; sanat, fikir, kültür ve aktüalite konularını içeren, İstanbul Ajans Basımevinde 1969-1996 yılları arasında yirmi yedi yıl aralıksız basılan, sahibinin Nuşin Kavukçuoğlu olduğu süreli yayındır (Işık, 2007). Bu sanat dergisi içerisinde çalışmamıza söz konusu olan Zebercet Coşkun'un yıllara göre yazıları aşağıda değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Eflatun Dergisi, “Efsaneler Şehri Bursa” – Zebercet Coşkun, S. 197, Mayıs 1985, s. 18-19.

Bursa şehrini diğer şehirlerden üstün kılan özelliğinin tabiat güzelliklerinin yanı sıra, efsanelerle dolu bir geçmişinin olmasından bahseder. Özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk altı padişahının Bursa'da yattığını dile getiren yazar, Bursa'nın manevi önderleriyle ilgili efsanelerden bazılarına yer verir.

“Somuncu Baba Ulu Cami'nin üç kapısında birden görünüyerek gösterişsiz, kanaatkâr ve alın teriyle yaşamanın en büyük mutluluk olduğu düşüncesinin bizlere

ulaştırabilecek miydi? Ve efsaneler, toprağın yeşili kadar, ovanın üstündeki sisin pembemsi mavisi kadar, mermerlerin üstlerindeki nakışlar kadar gerçektirler ve hatta onlardan çok daha güçlü yapıtlardır. Çünkü ne yangın, ne deprem, ne istila, ne de hiçbir şey efsaneyi yok edebilemez, onların çağdan çağa ulaşmalarını önleyemez. (...) Bursa'yı anlatırken gerçekte efsaneyi birbirinden ayırmanın olanağı yoktur. Ve efsane çok zaman ağır basar. Yeşil şal işlemeli örtülerin altında yatan yeşil sarıklı Koca Veli, cami avlularında, Pınarbaşı alanında, Tophanedeki bodur çınar ağacının yillanmış kabukları arasında gösterir kendini. Mermer taşların oymaları üzerinde gölgeler kıpırdanır, ses verirler rüzgârın uğultuları arasında. Durup, bakana gösterirler kendilerini, dinleyenin kulağına fısıldarlar. Durup, düşünenin önünde ise uçsuz bucaksız dünyaların kapılarını açarlar..." (Coşkun, 1985a: 18-19).

Eflatun Dergisi, "Efsaneler Şehri Bursa (2) Sultan Orhan" – Zebercet Coşkun, S. 198, Haziran 1985, s. 18-19.

Sultan Orhan'ın babası Osman Bey'in vasiyeti üzerine, Osmanoğulları Beyliğinin devlet olma yolundaki ilk adımı olan Bursa'yı fethederek, devlet merkezini Söğüt'ten Bursa'ya taşımasını konu alır. Devlet yönetiminin teşkilatlandırılmasına ve işleyişine önem veren Orhan Bey, yeni Türk Devletinin yönünü belirleyecek kararlar alırken, şehrin fethedilmesinde de büyük rol oynayan Ahilerin görüşlerinden de yararlanır. Bursa'nın fethedilmesinden sonra şehrin gelişimini okuyucuya aktaran yazar, ilk Osmanlı akçesinin basılmasıyla ilgili menkıbeye yer verdikten sonra, Sultan Orhan'ın savaşçı kişiliğinden bahsederek yazıyı sonlandırır.

"Bizanslılar zamanında yedi mahallesi, bir çarşısı, bir hamamı ve birkaç kilisesi olan, iki bin kadar nüfuslu Bursa şehri fetihden sonra kaleye sığamaz oldu.(...)Gümüşlü kümbette yatan atası önünde diz çöküp, el bağladığı gün verdiği sözleri tek, tek yerine getiriyordu. İşte Bursa! Sonra yeni, yeni zaferler! O, taht odalarında, sırma işlemeli, atlas sedirlere kurulup, yan gelecek bir yapıda değildi. Gününü cami, medrese, han, hamam yaptırarak da geçiremezdi. Bunlar bir emirle yerine getiriliyordu. O yine at üstünde zaferden zafere koşuyordu" (Coşkun, 1985b: 19).

Eflatun Dergisi, "Efsaneler Şehri Bursa Orhan Gazi Külliyesi (III)" – Zebercet Coşkun, S. 199-200, Temmuz-Ağustos 1985, s. 19-20.

İlk Türk-Osmanlı eserlerinden biri olan Orhan Camii'ni ve caminin yanına yapılan yapılarla oluşturulmuş olan Orhan Gazi Külliyesini konu alır. Türk-Osmanlı mimarisinin önemli bir eseri olan Orhan Gazi Külliyesi içerisinde bulunan yapıların mimari özelliklerini, oyma, çini ve süslemelerini ayrıntılı bir şekilde ele alan yazar, aynı zamanda külliye içinde bulunan, dönemin ticaret ve borsa merkezliğini yapan Emir Hanı'nın, ticaret güzergâhındaki öneminden bahseder.

“Orhan Gazi, caminin yanına bir hamam, bir imaret, bir han, bir de medrese yaptırdı. Orhan Gazi Külliyesi adı verilen bu yapılar bir duvar içine alındı. Hanın adı Emir Handır ve bugün bile vardır. O devirde ise en önemli iş yerlerinden biri olup, üç yüz yıl ticaret ve borsa merkezi olmuştur. Anadolu Asya ile Avrupa sırasında ticaret yolu üstünde olduğundan orta çağda da transit görevini yapıyordu. (...) Bursa, Anadolu'nun özellikler Marmara kıyısının önemli bir pazar yeri idi. Kervanların geliş ve gidiş yolları Bursa'dan geçerdi. Tüccarlar Bursa'da konaklarlar, buraya mal getirir, buradan mal toplarlardı. (...) Emir Han her gün yüzlerce kişi ile dolar ve taşardı. Şimdiki Ulu Cami avlusunda o günlerde Emir Han'ın depo ve ahırları bulunurdu. Bu depolarla, ahırlar hiç boş kalmaz, malın biri girer, biri çıkar, hayvanlar bir görünürler, sonra yok olurlar, yerine yenileri, daha yenileri gelirdi. Bursa günden güne büyüyor, kaleden taşan şehir günden günden açılıyor, yayılıyordu” (Coşkun, 1985c: 19-20).

Eflatun Dergisi, “Efsaneler Şehri Bursa Evlât Acısı” – Zebercet Coşkun, S. 201, Eylül 1985, s. 18-19.

Osmanlı gücünden korkan Bizans imparatorunun Türklerle iyi geçinmek için güzeller güzeli kızı Teodora'yı Sultan Orhan'a gelin olarak gönderilişinin anlatılmasıyla başlar. Güzel Teodora'nın gelin gelmesi Bursa için önemli olaylardan biridir. Bu evliliği onaylamayan Alaaddin Bey, Sultan Orhan'ın olayları tahlil edemediğini ve Bizans'ın bütünlüğünü korumak için devlete verilen zararı göremediğinden yakınır. Bu nedenle fetih yönünü Rumeli'ye çeviren Osmanlı, Orhan Gazi'nin büyük oğlu Süleyman Paşa'nın Edirne'yi alması ile genişler. Edirne'yi çok seven Süleyman Paşa bir av partisinde attan düşerek başını taşa çarpması sonucu vefat eder ve vasiyeti gereği çok sevdiği bu şehre defnedilir. Sultan Orhan, vefatına kadar olan kısa döneminde evlat acısının getirdiği yüklerle manevi dünyasına yönelir. Yazar Sultan Orhan'ın devlet adamlığını, başarılarını, ölümünü ve türbesini anlatarak yazıyı sonlandırır.

“Orhan Gazi, Süleyman Paşa’nın ölümünden sonra gayrı onmadı. Ne ordusunun kazandığı zaferler, ne Bursa şehrinin günden güne gelişmesi, ne güzel eşi Teodora’nın kendisine olan düşkünlüğü yüreğinin ateşini söndüremedi. ‘Bu acıya gayri yürek dayanmaz!’ demişti. Ve de dayanamıyordu yüreği. (...) Öldüğü zaman 80 yaşında olup, 36 yıl saltanat sürmüştü. Sakarya’dan Tunca kıyılarına bir büyük devlet oluşturmuş, askerini, üç binden otuz bine, halkını üç yüz binden, üç milyona çıkarmış, ölene dek haktan, adaletten ve insanlıktan ayrılmamıştı” (Coşkun, 1985ç: 19).

Eflatun Dergisi, “Efsaneler Şehri Bursa” – Zebercet Coşkun, S. 202, Ekim 1985, s. 18-19.

1360 yılında Orhan Gazi’nin ölümü üzerine ikinci oğlu olan Murat Hüdavendigar’ın tahta çıkışıyla, Bizans döneminde kaplıcalarıyla da önemli bir yere sahip ve unutulmaya yüz tutmuş olan Çekirge semtini geliştirmesi ele alınır. Şehre yaptığı yapılar arasından en önemli eserleri, kendi adını taşıyan Murat Hüdavendigar Camii ve şehit düşmesi dolayısıyla Şehadet Camii adını alan yapıların mimari özellikleri anlatılır. Murat Hüdavendigar’ın ünü tarihe geçmiş olan düğünü, ölümü, oğullarının taht kavgaları ve o dönemin Bursa kadısı olan Molla Fenari’nin kısaca hayat hikâyesine yer verilerek yazı sonlanır.

“Orhan Gazi zamanında hisar çevresinde gelişmekte olan Bursa şehri, Murat Hüdavendigar zamanında birden Çekirge yönüne doğru atlama yaptı. Çekirge kaplıca sularının bol olduğu bir semt olup, o günlerde bile yeraltı sularının şifalı olduğu biliniyordu. (...)Murat Hüdavendigar şan ve şeref dolu günler gördü. Babasından teslim aldığı toprakları genişletti, devleti güçlendirdi, hazineyi zenginleştirdi. 29 yıl saltanat sürdü. Saray halkı debdebe içinde yaşadı, eğlencelerin ünü tarihe geçti. Kurdurduğu bir düğün vardır ki, ünü yedi ülkeyi tutmuş, yer yerinden oynamış, dillere destan olmuştur” (Coşkun, 1985d: 18).

Eflatun Dergisi, “Efsaneler Şehri Bursa Emir Sultan” – Zebercet Coşkun, S. 203, Kasım 1985, s. 20-21.

Bursa şehrinin Yıldırım Bayazıt dönemindeki yaşadığı gelişmeleri ve parlak devrini konu alır. Yazar, bugün şehrin en geri kalmış yeri, o devrin ise en gözde semtlerinden biri olan Yıldırım Mahallesi’nin kaderini Kosova Savaşı sırasında savaş alanında Yıldırım tarafından şehit edilen Yakup Çelebi’nin lanetine bağlayarak, Yıldırım Bayazıt’ın hayatı

hakkında bilgilere yer verir. Şehirde görülen cami ve mescitlerin yapılış zamanına dikkat çeken yazar, cami ve mescitlerin isimlerini de o devrin ünlü din ve devlet adamlarından aldığını söyler. Yazının devamında ise Bursa'nın manevi önderlerinin en ünlülerinden olan Emir Sultan'ın hayatı, halkın ona verdiği değer ve hakkındaki menkıbelere yer vererek, Yunus Emre'nin, Emir Sultan için yazdığı iki dörtlükle yazısına son verir.

“Yıldırım zamanında Bursa içinde pek çok cami yaptırılmıştır. Bunlar Çandarlı Ali Paşa Camii, (Timurtaş) Demirtaş Camii, Ertuğrul Camii, Molla Fenari Camii, Somuncu Baba Camii ve Ulu Camii'dir. Bursa sokaklarında adım başı görülen mescitlerin tümü Bursa'nın fethi ile İstanbul'un fethi arasında geçen yılların içinde yapılmıştır. Türbelerde o devirlerin ünlü din ve devlet adamları yatar, camiler, mescitler o devrin ünlülerinin adlarını taşır.(...) Emir Buhari'nin Bursa'ya hangi yıl ayak bastığı kesin olarak bilinmese de, Niğbolu Savaşı sırasında Bursa'da olduğu tarih sahifelerinde açıkça görülür. Osmanlı ordusunun kuruluş devrindeki, en seçme askerlerle yapılan bu başarılı ve ünlü savaşa çıkılırken padişahın beline kılıcı Emir Buhari kuşatmıştır. Ve savaş dönüşü padişahı karşılamağa çıkanların en önünde yine Emir Buhari vardır. Yıldırım Bayazıt ve ondan sonraki üç padişah zamanında yaşamış olan bu veli, o devrin en yüce kişilerinden biridir. O günkü günde askerin, kumandanın başarılarını kısa zamanda unutabilen halk, din ulularının kerametlerini hiç akıldan çıkarmaz, birin üstüne bin katarak nesilden nesile aktarır, onları gönül tahtının en yüce katlarına oturturdu. İlim ve tasavvuf yetkilerini omuzlarına yüklenmiş bir din adamı, sırasında padişahların bile önüne geçer, onlardan çok sevgi ve saygı görürdü” (Coşkun, 1985e: 20-21).

Eflatun Dergisi, “Efsaneler Şehri Bursa Hundî Hatun” – Zebercet Coşkun, S. 204, Aralık 1985, s. 15-17.

Emir Buhari'nin manevi bir değer olarak Bursa için önemini aktardıktan sonra, Emir Buhari'nin Yıldırım Bayezıt'ın kızı Hundî Hatun ile evlenmesi hakkındaki menkıbelere yer verir.

“O zamanlar Molla Fenari Bursa kadısı idi. Cesur, özü, sözü doğru bir zat olan Molla Fenari'nin de Emir Buhari gibi (Maveraünnehir'den) geldiği söyleniyordu. Derin bir din bilgini ve kitap sahibi idi. Fıkıh, astronomi, matematik ilimlerinde üstaddı. Ama Emir Buhari gibi ermişler katına ulaşmamıştı. Emir Buhari'nin Bursa'da bulunması Molla Fenari'ye göre Osmanlı Devleti için bir şerefti. O konuştuğu zaman Molla Fenari hiç

kesmeden dinler, bazı bilgileri not ederdi. (...) Yıldırım Bayezıt'ın kızı Hundî Hatun ile evlenmesi ise efsaneleşti, hakkında menkıbeler yazıldı. (...) Derler ki: Hundî Hatun Edirne Sarayı'nda bulunduğu sıralarda bir rüya görmüş Peygamber Efendimizle karşı karşıya oturmaktalarmış. Peygamber Efendimiz onun sırtını sıvazlamış ve demiştir ki: "Tanrının sevgililerinden Emir Buhari ile evleneceksin! Var git, ara onu!" O seni arayamaz, sen onun ayağına varacaksın!" (Coşkun, 1985f: 15-16).

Eflatun Dergisi, "Efsaneler Şehri Bursa Develer, Deveciler" – Zebercet Coşkun, S. 205, Ocak 1986, s. 18-19.

Emir Buhari'nin padişahın damadı olmasını konu alan menkıbelere yer verir. Develer ve deveciler menkıbesinde, Emir Buhari'nin manevi yönünden haberdar olmayan sultanın, kızının istenmesi üzerine Emir Buhari'nin kerametlerini öğrenmesini konu alır. İkinci menkıbe ise Emir Buhari'nin Sultanın kızı Hundi Hatun'a nişan bohçası olarak gönderdiği közlerin, elmas parçalarına dönüşünü okuyucuya aktarır.

"Tanrının gücüne inanmaz mısınız? der Devecibaşı. Dünyayı yaratan Tanrı bir çuval kumu altına döndürebilemez mi? İşte bakın! İşte görün! Devecibaşı kendi devesindeki çuvalı yere indirir. Devirir yere. Çil, çil altınlar toprağın üstüne seriliverir. Ne var ki iş işten geçmiştir. Devecibaşına olanlar olmuş, beklemediği için hemen oracıkta can vermiştir. Ve de hemen oracığa gömülür. O günden sonra o yer deveci takımının mezarlığı olur, adına Deveciler Mezarlığı denilir. Haydi Oğul! Dedi sonra Sultan. 'Senin yerin gayrı bizim yanımızdır!' Üçü beraber kalktılar. Padişah, Emir Buhari'yi yanında yürütüyordu. O arkada kalmak istedikçe; 'Ulema hatta bizim önümüzde yürümeli!' diyordu" (Coşkun, 1986a: 19).

Eflatun Dergisi, "Efsaneler Şehri Bursa Ulucami" – Zebercet Coşkun, S. 206, Şubat 1986, s. 18-20.

Yıldırım Beyazıt Han'ın Niğbolu zaferini kazanması ve Tanrıya vermiş olduğu sözü yerine getirmesi üzerine, eşsiz bir eser olan Ulu Cami'nin manevi açıdan yerinin belirlenmesi menkıbesini, mimari özelliklerini ve kitabesinde yer alan yazıyı konu alır. Yazının devamında ise Türk Halk kültürü için de büyük bir önem taşıyan Hacivat-Karagöz Efsanesine yer verilerek yazı sonlandırılır.

“Ve yine söylentiye göre, bu yirmi kubbeli caminin yerini doğru olarak tayin etmek amacıyla Emir Sultan rüyaya yatar. Rüyada manevi bir varlık parmağıyla bir daire çizer ve bir yer gösterir. Sabah olunca o işaret olunan yere giderler ve bakarlar ki kara toprağın üzerinde bir tek çimen bitmiş o kutsallaştırılmış yerde cami inşaatına başlanır. (...) Karagözün mezarı Çekirge yolu üstündeki Dağınık Selviler denen yerdedir. Hacivat’ın mezarı olmayıp, adı yalnız Bursa-İnegöl yolundaki bir hanın kapısı üstünde yazılıdır” (Coşkun, 1986b: 18, 20).

Eflatun Dergisi, “Efsaneler Şehri Bursa Somuncu Baba” – Zebercet Coşkun, S. 207, Mart 1986, s. 17-19.

Ulu Cami inşaatının sürdüğü günlerde Emir Sultan ile Somuncu Babanın karşılaşması, Somuncu Baba’nın hayatına ayrıntılı bir şekilde yer verilmesi ve Cuma namazıyla açılan Ulu Cami’nin ilk hutbesini okumasını konu alır. Yazıda Bursa’nın iki manevi önderi olan Emir Sultan ve Somuncu Baba’nın arasında geçen diyaloglar okuyucuya sunulur, Somuncu Baba’nın cami açılışındaki kerametine yer verilerek yazı sonlanır.

“Bunun sırrı nedir?’ diye sorar Emir Buhari. ‘Sır hep birdir Sultanım. Sizin develere yüklediğiniz altının sırrı ne ise, bu ekmeğin sırrı da ondan öteye gidebilemez.’ ‘Yine saklanırsınız Hamiduddin. Bizim size yetişebilmemiz olanağı yoktur.’(...) Sonra Somuncu Baba minberden indi, ağır ağır çıkıp, gitti. Halk kapılara dolmuştu. Şeyh Hamiduddin Hazretleri o gün caminin üç kapısında da görünerek Bursalılara elini öptürdü. Şeyh Hamiduddin Hazretleri’nin aynı anda ayrı ayrı kapılarda görünmüş olduğu o gün orada bulanan cemaat tarafından doğrulanmıştır. (...) Halk arasında ününün yayılmasından titizlikle kaçınan Somuncu Baba, dünya nimetlerine sırt çevirmiş bir kişi olarak tanınır. Alın teri ile kazanılmış bir lokma ekmeğin en büyük mutluluk olduğunu öğütler” (Coşkun, 1986c: 18, 19).

Eflatun Dergisi, “Efsaneler Şehri Bursa Timurlenk” – Zebercet Coşkun, S. 208, Nisan 1986, s. 18-20.

Sultan Beyazıt ile Moğol Hükümdarı Timurlenk arasındaki anlaşmazlıklar sonucu, Ankara Ovası’nda Türk ordusunun bozguna uğratıldığı ve bunun akabinde Bursa için açlık ve sefalet dolu zor günlerin başladığı anlatılır. Halk Tanrı’nın Timur ordusunu gökten bir bela olarak gönderdiğine inanır. Bursa’nın manevi önderlerinden Emir Buhari ile Timur’un

ordusu ile şehre gelen Eskici Baba isimli derviş arasındaki Timur'un askerlerinin şehirden çıkış menkıbesine yer verilerek, taht kavgasına maruz kalan Bursa şehrinin maddi ve manevi çöküşünün anlatılmasıyla yazı sonlanır.

“Timur istilas1 Bursa için açlık ve sefalet dolu günler demektir. Halk Tanrı'nın Timur ordusunu gökten bir bela olarak indirdiğini düşünüp işlenen günahların bir cezası olduğuna inanmaktadır. İşte tam o günlerde Bursa şehrinde bir Eskici Baba peydah olur. (...) Emir Sultan: ‘Tanrıya şkrediniz!’ diyor. ‘Dirlik ve düzenlik için dua etmek gerektir. Kardeş kardeşle boğazlaşmaya kalkarsa İslam'ın ilesi daha dolmadı demektir!’ Gerçekten de her şey onun söylediği gibi olur. Timur istilasıyla başlayan bela Yıldırım'ın oğullarının birbirine düşmesiyle sürer, gider. Kardeş kardeşi boğazlar ve yıllarca bitmeyen bu kavga Bursa şehrinin maddi ve manevi çökmesine neden olur” (Coşkun, 1986: 20).

Eflatun Dergisi, “Efsaneler şehri Bursa Mevlid Yazarı Süleyman Çelebi” – Zebercet Coşkun, S. 209, Mayıs 1986, s. 18-19.

Ankara savaşından sonra Yıldırım'ın oğulları arasındaki taht kavgalarına geniş bir yer veren yazar, bu olayın halk üzerindeki olumsuz etkilerini anlatır. İranlı bir vaizin Hazreti Muhammed'i diğer peygamberler ile aynı değerde görmesi ve halk arasında bu düşüncenin farklı şekillerde yorumlanması üzerine oldukça duygulanan, Ulu Cami İmamı Süleyman elebi, birlik ve beraberliği Hazreti Muhammed sevgisinde görerek, halkı manevi duygularda birleştirmek için Mevlid Kasidesini yazarak eserini bugünlere taşır. Osmanlı Devleti'nin ikinci kurucusu sayılan elebi Sultan Mehmet devrinde Bursa'da yapılan en önemli eserlerden Yeşil Cami ve Yeşil türbe hakkında genel bilgi ve mimari özellikler okuyucuya aktarılarak yazı sonlandırılır.

“Görünüşe göre Mevlid Kasidesi'nin yazılma nedeni Ulu Cami içindeki bir tartışmadır. Gerçek neden ise Timur saldırısı, Karaman saldırısı, Yıldırım'ın oğullarının birbirleriyle boğazlaşmaları sonucu yıpranan Müslüman yürekleri yeni baştan birliğe ulaştırmaktı. Bugün dinlediğimiz Mevlid ile Süleyman elebi'nin kaleminden ık mış Mevlid arasında bir takım ayrılıklar vardır. Türk ulusunun toplumsal ruhu zamanla Kasidenin bazı yerlerinde birtakım değişiklikler yap mış, aradan çıkartılan yerler olduğu gibi, sonradan eklemeler bile olmuştur. nemli olan Mevlid Kasidesi'nin amacına ulaş mış bulunmasıdır” (Coşkun, 1986d: 19).

Eflatun Dergisi, “Efsaneler Şehri Bursa” – Zebercet Coşkun, S. 210, Haziran 1986, s. 26-27.

Bursa şehrinin Hazreti Süleyman ile ilgili efsanesine yer verdikten sonra Osmanlı tarihi içerisindeki önemini vurgulayarak, Emir Sultan ve eşi Hundi Hatun tarafından yaptırılan caminin iki farklı menkıbesine yer vererek, efsanelerin şehre olan katkısına ve geçmişle geleceğin bütünlüğüne yer verir.

“Kitabelerde tarihler vardır da efsanelerde yoktur. Yıllar birbirinin içindedir. Sonsuzluk zamansızlık olunca. Her taşın altından bir başka çağ ortaya çıkar. Keşişin üstünden inen mavi süsün altında devirlerin ek yerleri görünmez olur. Gerçekte olduğu gibi tüm âlem bir bütündür artık” (Coşkun, 1986e: 27).

Eflatun Dergisi, “Hikâyemiz Altın Kafes” – Zebercet Coşkun, S. 211-212, Temmuz-Ağustos 1986, s. 25-27.

Alefendi isimli kahramanın gecekondulu mahallesinden Çankaya’daki oğluyla beraber kaldığı apartmana gidişi sırasındaki ayrıntılı mekân ve insan tasvirleri eşliğinde, Alefendi’nin apartman dairesini yadırgayarak, Anadolu havasındaki samimi gecekondulu yaşamına olan özlemini konu alan hikâyedir.

“Adam yaşadığı yere uyamayınca bir türlü rahat edemiyor babam! Bizi sabahın köründe sokaklara düşüren sıkıntı var ya... On beş yıldan beri oturuyor da olsak, o yerde tek dost bile edinemediğimiz o koca koca apartmanlarla dolu geniş sokaklar var ya... Hiçbir yanına gönlünce el süremediğimiz o pırıltılı eşyalar, o kaygan döşemeler var ya! (...) Çankaya ıslıl ıslıl da olsa arkadaki sırtlardaki gecekondulu mahallelerinde sokaklar çamurludur, evlerin pencereleri karanlıktır ve küçüktür. Ama yürekleri, büyüklüğü ve aklı evlerin pencereleriyle ölçülüyor ki. Yaşam orada da fıkır fıkır kaynamaktadır. Hem de onun alışmış olduğu bir biçimde. Alefendi Çankaya’daki kocaman pencere evin camından gecekondulu mahallerine doğru bakarken hep teneke damların altındaki mutlulukları düşlemektedir” (Coşkun, 1986f: 25, 26).

Eflatun Dergisi, “Efsanelerle Anadolu Eyüp Sultan Hazretleri” – Zebercet Coşkun, S. 213, Eylül 1986, s. 20-22.

Anadolu tarihi ve halklarının bütünlüğünü ele aldıktan sonra Türk kavimlerinin Anadolu’ya gelişlerinin Malazgirt Zaferi olarak görünmesine rağmen Anadolu halkının

Türk ırkını ilk uygarlıklardan beri tanıdığını anlatarak başlar. Türklerin başka kavimlerdeki ordularının içerisindeki varlıklarının tarihsel sürecini ele alarak ilerleyen yazar, Türklerin Malazgirt Zaferi ile Anadolu'daki yerli halkla kaynaşarak yepyeni bir toplum ve uygarlığın ortaya çıkışından bahseder. Hz. Muhammed'in İstanbul'un fethi ile ilgili hadislerine mazhar olmak isteyen Araplar, İstanbul'u yedinci kez kuşatmaları sırasında Hz. Peygamber'in kutlu zamanına erişmiş 33 sahabeden en yaşlı ve en yücesi olan Ebu- Eyyub, Halit bin Zeydel-Ensari,'nin şehit olduğu, kabrinin de daha sonra Fatih Sultan Mehmet'in kuşatması sırasında hocası Akşemsettin tarafından bulunması ele alınır. Eyüp Sultan Hazretleri'nin kabrinin tarihsel süreci hakkında bilgi veren yazar, manevi varlığı ile İstanbul'un Eyüp Semt'i'ne olan katkılarını okuyucuya sunar.

“Hz. Muhammed'in İstanbul ile ilgili iki hadisi olmuştu. Bu ikisi hadisi de sohbet sırasında çevredekilere buyurulmuş olup şöyledir: ‘Bir yanı karaya, iki yanı denize bakan bir şehir, İshak'ın 70.000 torunu tarafından zapt olunmadan kıyamet kopmayacaktır.’ İkincisi İstanbul'un Müslümanlar tarafından fethedileceğidir ki ‘Elbette İstanbul fethedilir. Orayı fetheden askerin başındaki emir ne güzel emirdir ve bu asker ne güzel askerdir.’ Buyurmuşlardır. (...) Ebu Eyyub ilk Müslümanlardandır. Hz. Muhammed Medine'ye göç ettiğinde devesi Hz.Eyyub'un evi önünde diz çökmüş ve Hz. Peygamber kendi evi hazırlanıncaya dek onun evini şereflendirmişti. Ebu-Eyyub, Hz. Muhammed'in bayraktarı oldu. Müslüman cihatları tarihine Alemdar-ı Resul olarak geçti” (Coşkun, 1986g: 21).

Eflatun Dergisi, “Efsanelerle Anadolu (II)” – Zebercet Coşkun, S. 214, Ekim 1986, s. 18-20.

Halkın hayal gücü ile tarih unsurlarının bir araya gelerek destan kavramını oluşturmalarını ve özelliklerini aktardıktan sonra, yazının konusu olan Battal Gazi Destanı'nı ayrıntılı bir şekilde okuyucuya anlatır. Milletlerin özellikleri ve idealleri, ülkeleri uğruna canlarını feda etmiş kahramanların kişiliğinde sembolleşerek ülkelerin tarihini ve edebiyatını oluşturur. Battal Gazi Destanı da, Anadolu'nun Malazgirt Zaferi öncesi kaynaşmalarının hikâyesi olan, gerçek ismi Cafer olan Battal Gazi ismindeki kahramanın, Bizanslılara karşı yapılan Türk ve İslam akınları içerisinde Türklerin üstünlüğünü ve başarılarını kendisinde toplayan bir kahramandır. Türk ve Arap edebiyatında oldukça önemli bir motif olan Battal Gazi, Türk Edebiyatının önemli bir kolu olan Türk Halk edebiyatında da oldukça önemli bir yere sahiptir. Battal Gazi'nin hayatıyla ilgili tarihi bilgilere yer veren yazar, bu bilgileri farklı menkıbeler ışığında destekleyerek,

Anadolu'ya ait ilk Müslüman ve Türk masalları arasında Dede Korkut ve Battal Gazi'den sonra Danişment Gazi hikâyelerinin de önemini vurgulayarak yazıyı sonlandırır.

“Zaman bakımından birbirleriyle epey uzakta bulunan Battal ile Danişment bir araya getirilmiş, Battal Gazi'nin oğlu ile Ömer'in kızı evlendirilerek onların çocuklarına Danişment adı verilmiş ve yeni bir kahraman yaratılmıştır. Böylece Türk-İslam beraberliği adına, yeni doğmakta olan Türk hikâyesi ile İslam hikâyeleri birbirlerine bağlanmış olmaktadır. (...) Battal Gazi ve Danişment Gazi destanlarındaki tez, millî İslam ruhunu yaymak, Anadolu'yu Türk-İslam Birliği adı altında bir bütünlüğe ulaştırabilmektir” (Coşkun, 1986ğ: 20).

Eflatun Dergisi, “Efsanelerle Anadolu Gazi Erenler” – Zebercet Coşkun, S. 215, Kasım 1986, s. 22-24.

Orta Asya'dan Anadolu'ya gelen Türk milletinin eski uygarlıklarla kaynaşma ve İslamiyet'i kabul etme sürecini anlatan yazar, bu süreçten sonra ortaya çıkan ilk menkıbelerin Karahanlılar döneminde görüldüğünü ve en ünlüsü olan Satık Buğra Han menkıbesiyle İslam uğruna savaşlar yapıldığından bahseder. İslamiyet öncesinde destan türü önemliyken İslamiyet sonrasında destanın dini bir kolu olan tasavvufi menkıbeler önem kazanır. Bu menkıbelerin en önemli özelliği Alplerin yerlerini, erenlere bırakmış olmalarıdır. Malazgirt Zaferi ile Anadolu kapılarının Türkler açılmasının önemini vurgulayan yazar, Anadolu akınlarının, yiğitlik özelliğini Türklükten, erenlik gücünün ise imandan alan Türklerin en büyük örnekleri Alp Arslan'dır. Türk cengâverlerini, erenler ordusu olarak niteleyen yazar Alp Arslan'ın Malazgirt Zaferi'ni anlatarak İslam tarihinde de velilik mertebesine ulaşmış bir hükümdar olarak, Alp Arslan'ı işaret eder. Dede Korkut masallarının içeriği hakkında bilgi veren yazar, elinde kopuzuyla bilge bir ozan olarak tanımlanan Dede Korkut'u Oğuz Türkleri arasında bir din elçisi, Allah'a ve Peygamber'e yakınlığıyla kutsallaşmış bir kişi olarak tanıtır. Anadolu'daki bazı mezheplerin hala Şamanizm etkisi altında olduğunu örneklerle destekleyen yazar, Korkut Dede, Çoban Dede, Pir Dede, Geyikli Baba gibi Rum abdalları gibi adlandırılan bu şahsiyetleri Anadolu mucizesini gerçekleştirenler olarak niteler.

“İslamlıktan sonra ortaya çıkan ve Anadolu'yu saran bir başka destan kolu da tasavvufi menkıbelerdir. Bu menkıbelerde eski destanlardaki Alpler, yerlerini erenlere, evliyalara bırakmışlardır. Saz şairlerinin yerinde dervişler vardır, abdallar vardır.

Horasan'dan çıkan gazi erenler gâvur içlerine akınlar yaparlar. Bu arada kerametler göstererek kendi manevi güçlerini de halka kabul ettirmiş olurlar” (Coşkun, 1986h: 22).

Eflatun Dergisi, “Efsanelerle Anadolu Hâce Ahmet Yesevî” – Zebercet Coşkun, S. 216, Aralık 1986, s. 14-15.

Ahmet Yesevî'nin Türkistan'daki ocağında yetişen erenlerinin Türk Sofili eliyle eşsiz bir kültürü Orta Asya'dan Anadolu'ya aktarmak ve bu ışığı yaymak için gönderilmesini konu alır. Yeseviye tarikatının kurucusu olan Büyük Türk sofisi Ahmet Yesevî Hazretleri'nin hayatından ve Türklerin inançları üzerindeki etkisinden bahseden yazar, eserini, kerametlerini ve Anadolu'ya olan katkılarını anlatır. Tarikat ve mezhep arasındaki fark ayrıntılı bir şekilde irdelenirken, Ahmet Yesevî tarafından kurulan tarikat Anadolu'ya yayılır, Babaî ve Bektaşî tarikatlarının kurulmasına yol açar. Ahmet Yesevî Hazretleri ile Hz. Peygamberin bir rivayetine yer verilerek, Divan-ı Hikmet adlı eseri hakkında bilgi verilerek yazı sonlandırılır.

“Sağlığında birçok kerametler göstermiş olan Hâce Ahmet Yesevî'nin en büyük kerameti ve mucizesi eşsiz bir kültür mirasını Orta Asya'dan Anadolu'ya ulaştırabilmek başarısını göstermiş olmasıdır. Erenler eliyle Anadolu'ya taşınan Aksu, Orta Asya Türklüğünün hayat suyu olarak Anadolu topraklarında sonsuza dek akacak ve bereket kaynağı olacaktır. Ölümüne dek Yesi şehrinden ayrılmayan yüce düşünürün tasavvuf ve ahlakla ilgili görüşleri açıklayan arı bir Türkçe ile ve hece vezninde yazılmış olan şiirleri (Divan-ı Hikmet) adlı kitapta toplanmıştır. Ayrıca lirik şiirleri de vardır” (Coşkun, 1986i: 15).

Eflatun Dergisi, “Efsanelerle Anadolu Hazreti Mevlâna” – Zebercet Coşkun, S. 217, Ocak 1987, s. 18-20.

Şehirler ve ibadet yerleri arasındaki ilişkiyi ele alarak, bu bağlamda Anadolu'nun en büyük yerleşim merkezlerinden biri olan Konya'nın tarihi süreci hakkında bilgi vererek başlar. Daha sonra Konya'nın manevi önderlerinden Hazreti Mevlâna'nın hayatını, dönüm noktalarını ve kerametlerini menkıbeler eşliğinde okuyucuya sunar. Hazreti Mevlâna'nın Mesnevi isimli eserini, şairliğini, tasavvuf felsefesini, evrenselliğini ve onun öğretilerini okuyucuya anlatarak yazıyı noktalar.

“İnsanlığa yaptığı dostça ve sevgi dolu çağrısıyla tanınan ünlü düşünür ve şair Mevlâna Hazretlerinin yüzbinlerce marifeti olduğu ve çeşitli kerametler gösterebildiği zamanının tanınmış kişilerce görülmüş ve doğrulanmıştır. (...) Hazreti Mevlâna tasavvuf felsefesini tam olarak benimsemiş ve uygulamıştı. Tüm evren Hakk’ın bir görüntüsüydü. O zaman suçluluk ve suçsuzluk diye bir kavram kalmıyordu. Gerçek olan bu karmaşanın arasında en iyi yolu bulabilmektir. O yol ki anahtarı aşktır. Sınırsız bir hoşgörü ile beslenebilen o büyük sevgi, en küçük yaratıktan, en yüceye her şeyi sarıp sarmalayabilmektedir. İnsanları sevgi dolu bu doğru yola çağıran Hazreti Mevlâna ‘Yüz kez tövbeni bozmuş bile olsan yine gel!’ der. Çünkü tövbe kapıları kıyamete kadar açıktır” (Coşkun, 1987a: 19, 20).

Eflatun Dergisi, “Efsanelerle Anadolu Hünkâr Hacı Bektaş Velî” – Zebercet Coşkun, S. 218, Şubat 1987, s. 24-26.

Babai tarikatının şeyhi Baba İshak’ın halifelerinden olan Hacı Bektaş’ın, şeyhin ölümünden sonra Babaileri çevresinde toplayarak on iki tarikattan biri olan Bektaşilik tarikatını kurması anlatılır. Bektaşiliğin diğer tarikatlara göre en önemli farkının, Bektaşî Babalarının halk içinden yetişmiş kişiler olmaları, hoşgörüye dayanan anlayışı benimseyerek her topluluğun içine rahatça girmeyi başarmalarıdır. Hacı Bektaş Velî’nin Yeniçeri ocağının kuruluşunda rol aldığı menkıbesi her ne kadar tarihi gerçeğe bağdaşmasa da, tarikatın ikinci kurucusu sayılan Balım Sultan’ın bu menkıbeyi yayarak, propaganda amaçlı kullandığı düşünülmektedir. Türk halkının Anadolu gerçeğiyle bütünleşmesini sağlayarak, Anadolu’nun sonsuza dek Türk yurdu olarak kalmasını hedefleyen Bektaşilik, çeşitli grupları bir araya toplayarak topluma bir bütünlük kazandırmayı hedeflemiştir. Hacı Bektaş Velî’nin tarikat esaslarını, doğrudan doğruya bir Türk tarikatı olmasını, kendine has düşünce biçimini, iki eserini ve tarikatın bozulma sürecini anlatarak yazıyı sonlandırır.

“Hacı Bektaş Velî’nin öğretisi olan Bektaşilik, gerçekte Alevîlik esasında olup, iklimi; yöreye ve zaman göre bir takım değişikliklere uğramıştır. Eline, beline, diline temiz olmak başlıca kuralı olup, 12 şartı bulunmaktadır. (...) ‘Kitab-ül Feraid’ ve ‘Malakad’ adlı iki eser bırakmış olan Hacı Bektaş Velî, hayat, ölüm, kâinat, varlık, yokluk, dünya ve ahiret konularını kendine has bir düşünce biçimiyle ele almıştır. (...) Çeşitli grupları bir araya toplamayı ve bir bütünlük kurmayı amaç edinen Hacı Bektaş Velî, geniş ve elastiki akideler koyarak Müslüman ve Hristiyan bütün cahil halkın anlayacağı bir dil kullanmış,

insanın öz yapısını göz önüne almış, hür düşünceye geniş bir yer vermiştir” (Coşkun, 1987b: 26).

Eflatun Dergisi, “Efsanelerle Anadolu Yunus Emre” – Zebercet Coşkun, S. 219, Mart 1987, s. 18-21.

Anadolu halkının büyük sıkıntılar ve karışıklık içinde olduğu dönemde halkın manevi bağlarını güçlendirerek, önderlik eden Yunus Emre’yi konu alır. Yazıda Yunus Emre’nin şiirleri, şiirlerinin içerik ve şekil özelliklerine sıkça değinen yazar edebiyattaki önemli yerine vurgu yapar. Hayatı hakkında pek bir şey bilinmeyen Yunus Emre’nin şeyhi Tapduk Emre’nin dergâhında yetişmesine yer verilir. Tasavvuf kültürünün konuşma diline uygulanışının en sade ve güzel örneklerini vererek varlığını şiirleriyle sonsuza denk sürdürecektir olan Yunus Emre’nin tek gerçeği olan Hak bilgisinin gerçek ilim olduğuna inancı ve Tanrı’nın eserini tümüyle seyredebilmek fikri eserlerindeki ortak temadır. ‘Halkın şairi’ diye tanımlanan Yunus Anadolu’da tasavvuf Halk Edebiyatı’nın kurucusu olarak görülür.

“Yunus Emre aruz ile de yazmıştır ama daha çok halk unsuru olan hece veznini kullandı. ‘Halkın şairi’ diye tanımlanan Yunus cansız, basmakalıp benzetmelerden her zaman uzak kalmış, canlı gerçekleri dile getirmiştir. (...) Müslüman dininin en zengin ve en derin bilgiler içeren düşüncelerini basit bir dille ama büyük bir ustalıkla insanlığa sunmuş, tasavvuf kültürünü konuşma diline uygulayarak halkın gönlüne girmeyi başarabilmiş, sade ama coşku dolu şiirlerinde mükemmele ulaşmıştır. (...) Risalet-ün Nushiyye adlı eserini 1307-1308 tarihleri arasında yazmış olan Yunus Emre Türk Dili’ni eşsiz bir biçimde kullanmış ve Anadolu’da Tasavvuf Halk Edebiyatı’nın yaratıcısı olarak çok önemli bir rol oynamıştır” (Coşkun, 1987c: 19, 21).

Eflatun Dergisi, “Efsanelerle Anadolu Nasreddin Hoca” – Zebercet Coşkun, S. 220, Nisan 1987, s. 25-27.

Türk halkının sağduyusu, karakteri, düşünce tarzı gibi tavırlarını kişiliğinde birleştirerek efsaneleşen Nasreddin Hoca’yı fıkralardaki düşündürücü ve öğretici özelliklerin konunun güldürücü yanı ile birleştirerek Halk Edebiyatı’na mal edişini konu alır. Ünlü bir Türk filozofu olarak da nitelenen Nasreddin Hoca’nın hayatına yer verilerek döneminin tarihi kişilikleriyle olan diyalogları ve birkaç tane fıkrasını okuyucuya anlatan yazar Nasreddin Hoca’nın felsefesi, pratik bir zekâya sahip oluşu onu Halk düşüncesinde

olağan üstü bir kişilik olarak efsaneleştirmiştir. Yazıda dönemin önemli bilginlerinden şeyhi Seyyid Mahmut Hayranî'den ders aldığının altını çizen yazar, Nasreddin Hoca'yı gerçek bir Türk aydını olarak niteleyerek yazısına son verir.

“Sosyal olaylara Hayranî'nin gözüyle bakma alışkanlığı edinerek, toplumun aksayan yanlarını gözler önüne serebilmek ve tenkit etmek isteğini duymuş ama tenkitlerini bir nükte ile benimsetme yolunu yeğlemiştir. Devlet idaresindeki düzensizlikleri bir sosyolog, insan ruhunun hastalıklı yanlarını ise bir psikolog gözüyle incelemekte ustalık gösteren Nasreddin Hoca, Hayranî'nin ölümünden sonra Akşehir'e yerleşmiş, orada basit bir hayat sürerken, kendini toplumu ve insanları iç ve dış yapılarıyla incelemeye adanmış, doğruyu anlatabilmek için önce yanlış yanı göstermeyi uygun bulmuş ve her mesajı kendine özgü bir dille insanlara ulaştırmıştır. Felsefesi tümüyle kendi yaratıcı gücünün eseridir. Her karışık durumda can alıcı çıkış noktaları bulur ve en güç durumların içinden bile sıyrılabilmeyi büyük bir zekâ örneği göstererek başarır” (Coşkun, 1987ç: 25).

Eflatun Dergisi, “Efsanelerle Anadolu Bayramiye” – Zebercet Coşkun, S. 221-222, Mayıs-Haziran 1987, s. 18-20.

Dini tasavvufi edebiyatı içinde önemli bir isim olan Nakşibendilik ile Safevi tarikatlarının bir karışımı olan Bayramiye tarikatının kurucusu Hacı Bayram Veli'yi konu alır. Yazının başlangıcında Osmanlıdaki devlet düzeni hakkında kısa bir giriş yapan yazar, padişahların zamanın en değerli bilginlerinden ders aldıklarını belirterek, Hacı Bayram Veli'nin öğrencisi olan Akşemseddin ile Fatih Sultan Mehmet'in dünyaya yön veren İstanbul'un fethinin Hacı Bayram Veli'ye malum oluşunu okuyucuya aktarır. Bayramiye tarikatının Hacı Bayram'ın vefatından sonraki durumu ile bilgi veren yazar, Hacı Bayram Veli'nin hayatı, manevi önderliği, kerametleri, dönemin padişahları tarafından kendisine verilen değer, ilmi donanımı, eserleri ve ilahilerine yer verilerek yazıyı noktalar.

“Müderres Numan ile Şeyh Hamideddin'in ilk buluşmaları bir bayram gününe rastlamıştı. Şeyhi bu nedenle ona Bayram adını verdi. Hamideddin Hamit, Bayram'a ulemanın ve dervişlerin ahiretteki mevkilerini, hak indinde derecelerini gösterdi. Kapalı olanı gözü önünde açtı.(...) Hacı Bayram Veli Hazretlerinden günümüze kalanlar ise güzel bir Türkçe ile yazmış olduğu arifane ilahilerdir” (Coşkun, 1987d: 19, 20).

Eflatun Dergisi, “Efsanelerle Anadolu Köroğlu” – Zebercet Coşkun, S. 224, Ağustos 1987, s. 20-21.

Köroğlu hikâyelerini tarihin akışı içerisinde farklı çerçevelerden okuyucuya sunan yazar, bu hikâyeleri farklı rivayetlere göre anlatmıştır. Bu rivayetler, ister gerçek, ister halkın muhayyilesinde oluşturulmuş olsun, ortak paydaları iktidarın ve beylerin zulmünden yılmış olan Anadolu halkının kendilerinden yana adaletli bir kahraman oluşturarak, bir başkaldırışın temsil edilmesidir. Kafkasya, Azerbaycan ve Anadolu’nun çeşitli yerlerinde ve çeşitli biçimlerde anlatılmakta olan hikâyelerin başkahramanları Köroğlu ve Kırat olmakla birlikte, gerçek olayların arasına birtakım fantastik, mitolojik, dini unsurlar yüklenerek, Köroğlu’nun Orta Asya’dan Anadolu’ya uzanmış yiğit bir ozan olduğu ve Türk Halk hikâyelerinde önemli bir yer tuttuğu belirtilir. Köroğlu ile ilgili dörtlüklere yer veren yazar, Köroğlu’nun günümüzde bile Türk Halkı’nın bir simgesi olarak önemli bir yere sahip olduğunu vurgulayarak yazıyı sonlandırır.

“Kimileri Köroğlu’nun Orta Asya’dan Anadolu’ya uzanmış bir ses olduğunu iddia ederler; kimilerine göre ise o ve Kırat masal motiflerinden oluşmuş büyük bir öykünün kahramanlarıdır. Gerçek ise artık tarihsel görevlerini tamamlayarak bir zamanlar Anadolu’da yaşamış yiğit bir ozan olduğu, Türk halkının düşüncesinin, özlemleri ve tutkularının simgesi olarak bugüne kadar gönüllerde yaşamayı başarabilmesidir” (Coşkun, 1987e: 21).

Eflatun Dergisi, “Efsanelerle Anadolu” – Zebercet Coşkun, S. 225, Eylül 1987, s. 18-19.

Eski çağlardan beri nice uygarlıklara merkez olan ve efsaneleri bünyesinde barındıran Anadolu içerisindeki İstanbul şehrinin gizemli semtlerini Evliya Çelebi’nin gözünden anlatarak başlangıç yapan yazar, yazının devamında veli-sufi kavramını irdeler. İstanbul şehrinin manevi önderlerinden Sümbül Sinan Hazretlerinin hayatını menkıbeler eşliğinde anlatan yazar, Büyük Kutub Sümbül Sinan Hazretleri’nin Hakka kavuşmasından sonra onun yerine geçireceği Merkez Efendi ile olan keramet dolu hikâyelerine yer vererek, insanoğlunun fitratında var olan inanmak ve bağlanmak duygusunu irdeleyerek yazıyı sonlandırır.

“İşte Sümbül Sinan Hazretleri İstanbul şehrinde yetişmiş yüce velilerin en önemlilerinden olup, Sultan’ın da takdirini kazanmış bir zat idi. (...) Akıl ve mantığın ön

plana alındığı bugünkü günde artık kerametlere yer verilmemektedir. Erenlerin, evliyaların yerlerini bilim ve teknoloji almıştır. Ama insanoğlunun yaratılışında var olan inanmak ve bağlanmak duygusu, toplumun tanınmış bir otoritesine karşı beslenen bir güven ve inanç şeklinde yine güçlü bir biçimde varlığını sürdürmekte, İnsanoğlu mutluluk ve cennet arayışı içinde bir yerlere doğru yürümektedir. Belki bilerek, belki de o günlerde olduğu gibi hiçbir şey bilmediği halde bildiğini sanarak...”(Coşkun, 1987f: 18, 19).

Eflatun Dergisi, “Efsanelerle Anadolu Güneşin Bahçesi” – Zebercet Coşkun, S. 226, Ekim 1987, s. 18-19.

Üç kıta arasında bir geçit durumunda olan Anadolu Yarımadasının eski çağlardan beri önemini vurgulan yazar, bilinenin aksine uygarlığın beşiğinin Mezopotamya değil, Anadolu olduğunu belirtir. Tarih öncesi çağlarda insanoğlunun inanış biçimine yer veren yazar, ilk çağ insanının soyuta değil somuta tapışını ele alarak bu inanışların simgesel olarak yansımalarını değerlendirir. Tarih öncesi kavimlerin oldukça ilgi gösterdiği Anadolu Yarımadasının öneminden bahseden yazar, Anadolu’ya farklı kavimler tarafından verilen isimleri irdeleyerek yazıyı sonlandırır.

“Tarihin bütün dönemlerinde beğenilen ve imrenilen bir kara parçası olan Anadolu Yarımadasına Sümerliler GÜNEŞİN BAHÇESİ adını vermişlerdi.(...) İsa’dan 4.000 yıl önceki Sümerliler’in Güneşin Bahçesi diye sözünü ettikleri Anadolu’ya kimler kondur, kimler göçtü, devlet üstüne ne devletler kuruldu, nice nice uygarlıklar bu topraklarda gelişip serpildi. Her zaman beğenilen, her zaman gıpta edilen bir ülke olduğundan, her zaman istilalara uğradı, birinin yaptığını öteki yıktı, birinin kurduğu biri bozdu. Koca koca saltanatların yerinde yeller esti. Neler geldi, neler geçti ama efsaneler hiç bir zaman güzellik ve sıcaklıklarını yitirmediler. Ve de güzel Anadolu’muz her zaman beğenilen ve gıpta edilen ve çağlar boyu bir masal ülkesi olarak tarih içindeki yerini korudu...”(Coşkun, 1987g: 19).

Eflatun Dergisi, “Efsanelerle Anadolu Tarihin Işığında” – Zebercet Coşkun, S. 227, Kasım 1987, s. 18-19.

Tarihin yazıyla başladığını belirten yazar, yazının tarihi süreci hakkında bilgiler vererek yazısına başlar. Daha önce Hatti denilen halkın yaşadığı Kızılırmak Deltasına yerleşen Hititler’in M.Ö. 2.000 yılında Kafkasya yolunda Anadolu’ya geldiklerini aktaran yazar, yerli halk ile kaynaşmaları ve ortak bir kültür oluşturmalarını aktarır. Hititlerin

dünyanın ilk destanı olarak bilinen ‘Gılgamış Destanı’ ile ‘Büyük Kral Hattusil’in Vasiyetnamesi’ isimli eserleri hakkında bilgiler vererek, Hitit halkının dini inançlarını ve yıkılma sürecini anlatarak yazıyı sonlandır.

“Mezopotamya’deki uygarlıklardan da yararlanmasını bilen bu tuttuğunu koparan Hittitler kısa zamanda kimsenin kolay başaramayacağı bir uygarlık düzeyine ulaşmayı başarmış, tüm Anadolu’yu egemenliği altına alırken uygar doğu ile yarı barbar batının kaynaşmasını da sağlayarak o çağın tarihsel düzeninde Mısır ve Asurlularla beraber önemli bir rol oynamışlardır.(...)Vasiyetname eserinde dilin güzelliği, sadeliği ve konuşmalardaki ustaca düzen ile vasiyetname o çağın edebiyatında eşi benzeri bulunmaz bir eser olarak bugün de değerini korumaktadır. Gılgamış Destanına gelince: Bu destan gerçekte Sümerlilere aittir, Hititler’in onu benimsemeleri ve yazıya geçirmeleri sayesinde yok olup unutulmaktan kurtulmuştur. Dünya edebiyatının bu ilk destanı canlı anlatımı ve şiirsel dili ile zalim bir bey olan Gılgames ile onun can yoldaşı Endigo’nun serüvenlerini içerir.(...) Daha sonra Yunan mitolojisine kaynak olan Anadolu tanrı ve tanrıçaları yaşamın amacını ve mutluluğun sırrını insanlara gösterirken, mutluluk arayanları erişilmez hayal ülkelerine ulaştırıyorlardı. Tanrılar Anadolu da şekillenip, gelişmişler ve hep aynı kökten ama kimi zaman değişik isimlerle Batı ülkelerinde varlıklarını sürdürmüşlerdir. Anadolu Yarımadasında tarihi başlatan Hitit Devleti, uygarlığın beşiği olduğu kadar tanrıların vatanı olarak da tanımlanabilecek toprakların ne yazık ki dışardan gelen güçlü sarsıntılara karşı koyamadı” (Coşkun, 1987ğ: 18, 19).

Eflatun Dergisi, “Efsanelerle Anadolu Ana Tanrıça” – Zebercet Coşkun, S. 229, Ocak 1988, s. 17-18.

Anadolu’daki tarih öncesi uygarlıklarla ilgili araştırmalar yapıldıkça binlerce yıl toprak altında beklemiş olan duvar süsleri, evlerdeki kilim, keçe, çanak, çömlek ve tapınaklardaki heykelcikleri ele alır. Özellikle ilk çağlardaki dini inanç ve bu inancı somutlaştıran bir nesne olarak tanrıça heykelleri büyük bir önem taşır. Kadının üstün sayıldığı ilk çağlardaki ana erkil toplum düzeninde varlıkların üreme özelliği dünyadaki her şeyin üzerinde tutulur. Ve somuta indirgeyerek inanan o günün insanı için erkekler değil, dişiler önemlidir. İnsan neslinin dişi bir tanrıçadan türediğine inanılır. Yazarın tanrıçaları ayrıntılı bir şekilde efsaneleriyle ele aldığı yazısı farklı medeniyetlerdeki karşılıklarıyla anlatılır.

“Doğuruculuğu tanrılaştıran insanoğlunun taptığı ana tanrıca gerçekte tek idi. Her ülkede başka başka adlarla anılması, o ülkelerin başka başka dilleri konuşmalarından ileri geliyordu. Afrodite, Kübele, Hera, Artemis ve diğerleri hep aynı ana tanrıça idiler. (...)İnsanoğlu sadece doğuruculuğunu tanrılaştırmakla kalmamış, içgüdüsel duygularının da birini kutsallaştırmış ve her biri için ayrı tanrılar ortaya çıkarmıştır. Öfkesini, emeğini, kıskançlığını, aşkını kişileştiren ve bu duygulara tapan insanoğlunun düşünce aşamalarına göre tanrılar ve tanrıçalar da çeşit çeşit şekillere girmişler, tek tanrılı dinler ortaya çıkıncaya denk doğruyu ve güzeli öğretmişler, yaşamın sırrını açıklayarak insanlara mutluluk yolunu göstermeyi sürdürmüşlerdir” (Coşkun, 1988b: 18).

Eflatun Dergisi, “Efsanelerle Anadolu Tek Gözlü Devler” – Zebercet Coşkun, S. 230, Şubat 1988, s. 18-19.

İlk taş çağlarında insanların tapınmak ve tanrıya armağanlarını sunmak için doğaya yönelmelerini, tanrıyı hayvan biçiminde düşündüğü için hayvanlarla ilgili mitolojik efsanelere yer verişini konu alır. İnsan yaradılışındaki yabanlıkla beraber iyi-kötü kavramını da tanrılara atfeden ilk çağ insanı kötü ruhlardan sakınmak için iyilik tanrılarına adak adamak, mezarlara kutsal eşyalar bırakmak gibi Anadolu’daki dinlerde de görülen inanç ve geleneklere inanmıştır. Tek Toparlık Gözlü Devler efsanesi ise o dönemdeki Anadolu insanının tonlarca ağırlıktaki taşları mitolojik unsurlara konu olan devlerin taşıyabileceği düşüncesinden almıştır.

“Bilindiği gibi, binlerce yıl öncelerin ilk duvarları yontulmamış, kocaman kocaman taşlardan oluşuyordu. Hititlerin tümünden unutulduğu dönemlerde bu harabeleri gören Anadolu insanı, böyle tonlarca ağırlıkta olan taşları ancak devlerin taşıyabileceğini düşünmüştü. Duvarlar arasına yerleştirilmiş düz levhalar üzerindeki kabartma iri insan figürlerini de, o duvarları ören devlerin resimleri sanmıştı. Daha kolay yontulabildiği için profilden gösterilmiş olan bu figürlerin doğaldır ki, ancak bir tek gözleri görünecekti. İlk çağ insanı resim konusunda o kadar ileri olmadığı için gözü profilden görmenin kaidesini bilemeyecek, cepheden gördüğü gibi toparlak bir biçimde yapacaktı. Tek yuvarlak gözlü devler efsanesinin arkasındaki gerçeği araştırmacılar bu şekilde açıklıyorlar” (Coşkun, 1988c: 19).

Eflatun Dergisi, “Efsanelerle Anadolu Midas” – Zebercet Coşkun, S. 231, Mart 1988, s. 16-17.

Hitit İmparatorluğu’nun yıkılmasından sonra Anadolu’nun Frigler tarafından ele geçirilmesini kısaca ele aldıktan sonra Frig kralı olan Midas’ın efsanelerine yer verir.

“M.Ö. 738’de tahta geçmiş olan Midas, çok güçlü bir kraldı. Devletini Muşkilere, Asurlar’a ve Anadolu içindeki tüm öteki krallıklara karşı korumayı bildi ama sonunda Kafkaslar üzerinden gelen akıncılara (Kimmerlere) yenildi. Üzüntüsünden, öküz kanı içerek intihar ettiğini söylerler. (...) Frigler, ünlü kişilerin mezarlarını büyük tümsekler halinde, görkemli bir şekilde inşa ederlerdi. Bu mezarlara tümülüs adı verilirdi. Gordion şehri surlarının dışında bulunmuş olan 90 kadar tümülüsten kuşkusuz en görkemlisi ve yükseği Kral Midas’ındır” (Coşkun, 1988ç: 17).

Eflatun Dergisi, “Çocuk Masalı Üç Köpük” – Zebercet Coşkun, S. 232, Nisan 1988, s. 22-23.

Yazarın yazı dizisi içerisindeki çocuk masalını anlatır. Masal, ülkenin birinde çok zengin bir çiftçinin üç oğlundan, Kafdağı denilen ulaşılamaz dağın ardındaki Bingöller denilen göllerden olan sihirli gölün ölümsüzlüğe ulaştıracak suyunu kendisine getirmelerini istemesini konu alır. Bu maceralı yolculuk içerisinde üç çocuğun karşılaştıkları olaylar içerisindeki seçimleriyle gerçeğe ulaşmaları anlatılır.

“Büyük kardeş toprağı, tohumu seçmiş, ülkesinde kalmaya toprağı işlemeye karar vermiş. Ortanca kardeş: ‘Sanattır ölümsüz olan!’ demiş. ‘Ben güzelliğin derman olduğu bu mutluluk ülkesine yerleşip bir sanat sahibi olacağım.’ Küçük kardeş BİLGİ’nin en üstün olduğuna, Bilgin hocanın okuluna gidip orada okumaya karar vermiş. Babalarına gelince, çocuklarının yolunu gözleye gözleye yataklara düşen adamcağız ölümsüz olan tek şeyin sevgi olduğuna karar vermiş. Böylece her biri kendine göre bir gerçeğe ulaşmış” (Coşkun, 1988d: 23).

Eflatun Dergisi, “Efsanelerle Anadolu Bakkhos” – Zebercet Coşkun, S. 232, Nisan 1988, s. 27-28.

Anadolu’da yaşamış ünlü kişilerden biri olan Bakkhos’a ait olan efsanedir. Bu mitolojik efsaneye göre Ege kıyılarında ortaya çıkmış Bakkhos tarikatı, zeybeklerin kökenini oluşturmaktadır. Zeybekler için önemli olan defne ağacının mitolojik hikâyesine

yer veren yazı, Bakkhos ile Apollon'un tanrısal olan özelliklerinin insana olan yansımasını konu alır.

“Aydın dolayları Bakkhos’un doğmuş olduğu yerdir. Zeybeklerin çiçeklerle ve yapraklarla süslü baş çemberleri Bakkhos’un işaretleridir. (...) Bakkhos ile Apollon birbirlerine çok yakın iki tanrıdır. İnsan yapısının iki ayrı özelliğini temsil ederler. Bu tanrıların biri Semele’nin, öteki Tat’ın oğullarıdır ki, bu adlar ana tanrıçanın iki ayrı adı olup, Bakkhos ile Apollon’un yakınlığını gösterirler. İki tanrıda güzel sanatların temsilcisidirler. Ama Bakkhos coşkulu, atak ve isyankârdır” (Coşkun, 1988e: 27, 28).

Eflatun Dergisi, “Efsanelerle Anadolu Amazon” – Zebercet Coşkun, S. 233, Mayıs 1988, s. 26-27.

Çok eski zamanlardaki Amazonlar adı verilen mitolojik kadın savaşçıların kökenlerini ele alarak Yunan, Roma, Anadolu gibi farklı medeniyetlerdeki çeşitli efsanelerini okuyucuya aktarır.

“Gerçekte hangi dağın gülü, hangi bağın sümbülü oldukları hiç bilinemeyecek olan bu kadınlar pek çok sanat eserinde de sevilen bir konu olarak her zaman ele alınmışlardır. Özellikle Yunan heykeltıraşları bu konuda pek çok eser verdiler. İlk zamanlarda İskit kıyafetleriyle gösterilen Amazonlar sonradan Artemis gibi sırma saçları dökük olarak gösterilmişler, kolları bacakları ve sağ omuzları açık bırakan kısa giysiler giymişlerdir. Asya törelerine göre ele alındıklarında ise ya kürk kalpak ya da Phryg külahı giymişler, açık saçıklıktan uzaklaşmışlardır. Bacaklarında tozluk bellerinde geniş kuşaklar sırtlarında harmaniler olan savaşçılar bazen atlı, bazen yayadırlar. Silahları ok, yay, yuvarlak yarım ay şeklinde kalkan, labris denilen çift yüzlü balta ve kılıçtır” (Coşkun, 1988f: 27).

Eflatun Dergisi, “Efsanelerle Anadolu Sarı Kız” – Zebercet Coşkun, S. 234, Haziran 1988, s. 27-28.

Anadolu’da yaygın olan Sarı Kız efsanesi ve onun bölgelere göre farklı şekillerini ele aldığı gibi, farklı kültürlerdeki yansımalarını ve etkileşimlerini okuyucuya aktarır.

“İnsanoğlunun bir yeni inanca bağlandıktan sonra bile eski inançlarını bir türlü söküp atamadığı görülmektedir. Sarı Şaman’ın da, Sarı Kız olarak yerini koruduğu, Hz. Fatıma’ya kadar getirildiği düşünülünce Hz. Fatıma’nın Zühre, Zühre’nin Venüs ya da

Afrodite olduğu ve de tümünün aynı ana tanrıca olarak tarih öncesi devirlerden beri yerini korumakta olduğu araştırmacılarca söylenmektedir. Artemis de bir ana tanrıca idi ve giysisi belden aşağı üç kısımdan oluşup, Sarı Kız'ın da kutsal emaneti olan üç eteğin aynısı idi. Bu üç etek kadının üç halini, bekâretini, kadınlığını ve analığını temsil ediyordu. Artemis çok doğurucu anlamında arıbeyi sayılıyordu. Sarı Kız'ı da arı simgelemektedir.(...) Görülüyor ki insanoğlu bir iki kültür değil, çok daha derinlerdeki başka kültürlerin de etkisi altındadır. Eski inançlar gizli gizli yüze gelip, bir sır olarak sonsuza denk etkilerini sürdürebilmektedirler” (Coşkun, 1988g: 28).

Eflatun Dergisi, “Efsanelerle Anadolu Krezüs” – Zebercet Coşkun, S. 235-236, Temmuz-Ağustos 1988, s. 18-19.

Anadolu'daki Büyük Hitit İmparatorluğunun yıkıldıktan sonraki yeni uygarlıklardan olan kökenleri Karyalılar ve Giritlilerle karışmış olan Lidya halkın içerisinde Şahin Krallar olarak adlandırılan haneden üyelerinin ünlü hükümdarı olan Krezüs'ün devlet adamlığını ve yaşamındaki çalkantıları farklı efsaneler eşliğinde okuyucuya aktarır.

“Şahin Krallar denen hanedanın en son ve en güçlü kişisi olan Krezus, ister yakılarak öldürülmüş, ister tanrılar tarafından yaşamı bağışlanmış olsun o devre kadar görülmemiş bir zenginliğin ve debdebenin yaratıcısı ve sahibi olarak dünyaya şan dillere destan yaşamı ile adını günümüze kadar ulaştırabilmeyi başarmış ve Anadolu efsanesi olmuştur” (Coşkun, 1988g: 19).

Eflatun Dergisi, “Efsanelerle Anadolu Halikarnassos” – Zebercet Coşkun, S. 237, Eylül 1988, s. 8-9.

Anadolu'da Hitit İmparatorluğu yıkıldıktan sonra Lidya ve Frikya gibi önemli devletlerin kurulmasının yanı sıra uygarlıkta oldukça ilerlemiş birçok küçük devletten biri olan Karia Satraplığı'nın başkenti olan, günümüzde Bodrum adı ile anılan Halikarnassos'un tarihi sürecini efsanelerle okuyucuya aktarır.

“Halikarnassos'un önemi sadece o devrin kültür merkezi olması, önemli bilim ve sanat adamları yetiştirmesi değildir. Dünyanın yegâne kadın amiralleri de bu kentten çıkmıştır ki, bunlardan T. Artemisia, Halikarnassos Kraliçesi, Kserknes'in Yunanlılara karşı açmış olduğu savaşı yönetmişti.(...) Bölgedeki önemli konumu ve tarihteki önemi

nedeniyle çok istilalara uğramış, çok yanıp, yıkılmış olan Halikarnassos Uygarlığından günümüze pek bir şey ulaşmamıştır. Bodrum yolu üzerindeki görkemli tiyatro ile Mouseleum'un çevre duvarlarından başka kalan bir şey yoktur. Şairlerin sözünü ettikleri limanlar, saray, Salamis Çeşmesi, Ares Kutsal Alanı gibi yerler ortaya çıkarılamamış, birer efsane olmaktan öteye gidememişlerdir" (Coşkun, 1988h: 8, 9).

Eflatun Dergisi, "Efsanelerle Anadolu Homeros" – Zebercet Coşkun, S. 239, Kasım 1988, s. 22-24.

Dünyanın uygarlık merkezi olan Anadolu'daki medeniyetlerin yansıması olan birçok sanat eserinin, farklı coğrafyalardaki kültürel etkileşimlerini ele alır. Atina kültürünü, Anadolu kültürünün bir uzantısı olarak gören yazar, Yunanlıların sanatta, modada, teknikte, mimaride Anadolu'yu taklit ettiğini anlatır. Özellikle tüccarlar ve gemiciler aracılığı ile oluşan kültür alışverişi, önceleri gördüklerini olduğu gibi taklit eden Yunan sanatçılarına daha sonraları esin kaynağı olmuştur. İonyalı ozanlar ozanı olarak bilinen Homeros'un en önemli eseri sayılan, Ispartalılarla Troyalılar arasında geçen tarihinin en ünlü savaşlarından birini anlatan İlyada Destanı'nı anlatan yazar, Helenistik bilincin oluşması açısından da eseri inceler.

"Savaşçı bir dinleyici topluluğunu okunmak üzere hazırlanmış olan bu savaşçı destanı duygulu bir öykü ve gerçek üstü olaylar ile süslenerek daha canlı ve daha etkileyici bir biçimde dinleyicilere sunulmuştur. Savaşçılar arasına karışan, insanlar gibi duyan, düşünen tanrıları ve onların olağanüstü güçlerini insan kaderi üzerinde oynadığı rolü anlatan bu destan ile bir Sümer Destanından yararlanılarak dile getirilmiş olan Odissea yazıldıktan ancak üç, dört yüzyıl sonra Yunanlıların kulağına ulaşmıştır. İlyada milattan altıyüz yıl önce Atina'ya götürüldü. Panetenoyik festivallerinde okundu. Atinalılar bu eserlerin okunmasından sonra tanrılarını tanıdılar. Ve İlyada kısa zamanda tüm Helenistan'a yayıldı. Ve böylece Helenik bilinç oluştu, İlyada ile birlikte Anadolu'nun Olimposlu tanrıları da hep birlikte Helenistan'a göçtüler. O efsaneleri gerçekte Anadolu halkı yaratmıştı. Mitoloji denilen bu masallar, Yunanlıların onları benimsemesinden önce de vardı. Doğa güçleri karşısında şaşırان ve akıllarının almadığı durumları görmek için ilk çağ insanları tarafından yaratılan o tanrılar sonraları Yunanlılar kadar Romalıları da etkileyecek, başlı başına bir düşünce ve düş dünyası olan o eşsiz güzellik hazineleri Yunanlıların elinde son biçimle tüm Batı uygarlığının temeli sayılacaktı. Ne var ki Anadolu halkı artık o masalları söylemiyordu, dinlemiyordu. Dinlemez olmuştu. Homeros'tan çok

önce inanılan insan biçimindeki Olimposlu tanrılar İonia düşünürleri yetersiz bulmaya, onların akla aykırı olduklarını söylemeye ve yepyeni bir inanca doğru ilerlemeye başlamışlardı” (Coşkun, 1988: 24).

Eflatun Dergisi, “Efsanelerle Anadolu Orfizm” – Zebercet Coşkun, S. 241, Ocak 1989, s. 24-26.

Dünyanın gelmiş geçmiş efsaneleriyle en zengin bölgesinin Anadolu olduğunu vurgulayan yazar, bu efsanelerin Helenistandakilere göre daha ince, kahramanlarının başarılarının ise akıl üstünlüğü ve ruh inceliğine dayandığını söyler. Anadolu masallarındaki temanın, renk ve ışığa dayandığını, ünlü ozan Homeros’un bile Olimpialı tanrılar arasında en çok Anadolulu Tanrı Apollon’u övdüğünü belirtir. Çünkü güneşi ve aydınlığı temsil eden Apollon, Güneşin Bahçesi olarak bilenen Anadolu’yu da temsil eder. O çağlarda Apollon, aynı zamanda ozanlarında tanrısı olup, oğlu olarak bilinen Orpheus da şiirlerini lir eşliğinde söyleyen bir ozandır. Yazının devamın da Orpheus’un Eurdike adlı bir sanat perisine âşık oluşu ve mitolojik efsanesi yer alır. Bu efsaneden de büyü ile karışık mistik bir tarikat olan, insanın iyilik ve kötülüklerden oluştuğunu, kötülüklerin cehennem de cezalanması gerektiği ve dünyadan el etek çekerek hiç durmadan ibadet etmeyi merkez alan Orfizm din hareketini ayrıntılı bir şekilde açıklar. Orfizm’in Anadolu’da doğup Helenistan da tutulmasının Anadolu uygarlığının çok daha ileride olmasına bağlayarak yazı sonlanır.

“Tıpkı Mısır gibi Helenistan da mutluluğu ölüm sonrasında arıyordu. Oysa Anadolu bu dönemleri çoktan geride bırakmıştı. Öteki uygarlıklar henüz büyü çağını yaşarlarken, Homeros’un insancıl tanrılarının bile modası geçmiş olduğu düşüncesine varan Anadolu halkı artık eski zaman tanrılarının akla uygun olmadığını söylüyordu. Batı Anadolu düşünürleri bilim ve fen yolunda adım adım ilerlemeye başlıyorlardı” (Coşkun, 1989a: 26).

Eflatun Dergisi, “Efsanelerle Anadolu Endimione Efsanesi” – Zebercet Coşkun, S. 243, Mart 1989, s. 15-16.

Efsanelerin doğdukları yere ait olduğunu ifade ederek efsanelerin özelliklerine değinen yazar, Batı Anadolu’nun en yüksek tepelerinde doğan ve Beşparmak Dağlarında yaşanan mitolojik bir efsaneye yer verir. Bu efsane Beşparmak Dağlarında kimsesiz bir

çoban olan Endimione ile Tanrıça Selene arasındaki sonsuza dek yaşayacak büyük bir aşkı anlatır.

“Endimione Efsanesi’ni yazmış olan ozanın adı unutulmuş da olsa Bafa Gölü’nün oralarda yaşayan gönül gözü açık çobanların kimileri mehtaplı gecelerde Endimione ile Selene’yi bir arada görmüş olduklarını söylerler...” (Coşkun, 1989b: 16).

Eflatun Dergisi, “Masal Sihirli Kılıç (Çocuklara 23 Nisan Armağanı)” – Zebercet Coşkun, S. 244-245, Nisan-Mayıs 1989, s. 20-21.

Masal kahramanı olan Tembel Ali’nin annesinin öğüdü ile yola çıkışı, bu yolda karşılaştığı olaylar içerisindeki sihirli nesneleri, kişilik özelliği olan kurnazlığıyla haksızca ele geçirerek İstanbul’a gidişi ve orada Padişahın kızını esir alan ejderha ile ilgili maceralarında haksızca sahip olduğu nesneleri kullanamayarak yenilişine yer verilir. Yazar çalışmanın ve alın terinin önemini hatırlatarak masala son verir.

“Tembel Ali’ye gelince... Başından geçenler ona iyi bir ders olmuş. Dünyada hiç bir şeyin çalışmaktan ve bir hüner sahibi olmaktan daha değerli olmadığını anlamış. Ama cellât elinden kurtulmak için yine de bir sihir gerekiyormuş. Sihirli gömleği sırtına geçirdiği gibi ortadan kaybolmuş. Sonra da yedi yıl yedi ay yol yürüyerek anasının yurduna varmış. Ama artık eskisi gibi tembel değilmiş. Bir hüner sahibi olarak mutluluğa kavuşmak için var gücü ile çalışmaya başlamış” (Coşkun, 1989c: 21).

Eflatun Dergisi, “Efsanelerle Anadolu Hero ile Leandros” – Zebercet Coşkun, S. 246, Haziran 1989, s. 8-9.

Uygarlıkların soyların karışımı ile ilerleyebileceklerini, hiç karışmamış toplumların gelenek ve göreneklerinin olduğu gibi kalacağından bahseden yazar, Anadolu’daki kültürel gelişme ve ilerlemenin en önemli nedenini ise buna bağlamaktadır. Çanakkale Boğazı’nda geçen masal, bir papazca olan Hero ile boğazın karşı kıyısında yaşayan Leandros arasındaki sevgiyi ve ölümsüzlüğe karışmalarını anlatır.

“Gayri gözü yaşlı, bağı yanık analar çırpınsınlar deniz kıyılarında, kırk yerlerinde kırk yaralı, kıyı kıyı koştursunlar, döne döne giden köpüklerin arasında sevdiklerini arasınlar. Gayri inim inim inlesin Çanakkale, gayri gelinler ağlasın, kızlar kara bağlasın, delikanlılar ömür boyu yas tutsun. Gülfidanı bir daha çiçek açmasın, bülbül yıllar yılı sussun, bir tek ozanların sazı çalsın dertli dertli, hem inlesinler, hem de çağdan çağa bu

öyküyü söylesinler... O devirde Çanakkale yörelerinde basılan madalyonların bir yüzünde denizin azgın suları ile boğuşan Leandros'un resmi bulunurdu. Elinde meşale tutan sevgili ise Aşk Tanrısı Eros idi..." (Coşkun, 1989ç: 9).

Eflatun Dergisi, "Efsanelerle Anadolu Philemon ile Baükıs" – Zebercet Coşkun, S. 247, Temmuz 1989, s. 10-12.

Batı Anadolu'da Bergama yakınlarında bir zamanlar bulunan, dallarının bir yanı çınar bir yanı da ıhlamur olan, bu ulu ağacın mitolojik efsaneyle ortaya çıkışını anlatır. Olimpos'tan yeryüzüne inen tanrılar tanrısı Zeus ile tanrı Hermes'in eski püskü kıyafetlerle insanların arasına karışması ve onlar tarafından horlanmaları ile başlayan efsane, kendileri fakir ama yürekleri zengin olan Philemon ile Baükıs isimli yaşlı karı-kocanın, insan kılığına giren tanrıları mükemmel bir şekilde ağırlamalarıyla devam eder. Efsane, tanrıların kendilerini horlayan insanların felakete uğramaları ve sevgi dolu yaşlı çiftin ise eski kulübelerinin yerine bir tapınakla ödüllendirilmesinden sonra, bu tapınağın merdivenlerinde yazının başındaki ulu ağaca dönüşmesiyle efsane sonlanır.

"Sonunda gün gelir, saat gelir. Tapınağın merdivenlerinde kollarını birbirlerine dolamış gençlik günlerini düşlerler, birbirlerine olan sevgilerini tekrarlayıp dururlarken, bir de bakarlar, güpegündüz ağaçlar uyuyor, ağaçlarda dallar uyuyor, dallardaki kuşlar uyuyor. Havuz uyuyor, havuzdaki su bile derin bir uykuya dalmış, onlar ise diz dize göz göze... Bir de bakarlar ki ayakları kolları usul usul biçim değiştiriyor, renk değiştiriyor. Yaşlı bedenleri ağır ağır toprağa doğru kök salıyor, bedenlerini ağaç kabukları sarıyor usul usul. Artık bu iki insan birbirlerinin kulaklarına sevgi sözcükleri fısıldaya fısıldaya, dal dal, yaprak yaprak sonsuza dek bir arada yaşamlarını sürdüreceklerdir" (Coşkun, 1989d: 12).

Eflatun Dergisi, "Efsanelerle Anadolu Eros ile Psykhe" – Zebercet Coşkun, S. 248, Ağustos 1989, s. 17-19.

Anadolu ozanlarının masallarla, tanrıların bilgelik dolu öykülerini anlatarak, insanoğlu karanlıktan ışığa çıkarmayı amaçlamalarını anlatarak başlar. Anadolu topraklarında doğmuş masallardan biri olan Eros ile Psykhe sevgi ve en yüce duyguları içinde barındırır. Ege kıyılarındaki Milotos şehrinde geçen öykü, kralın küçük ve en güzel kızı olan Psykhe'nin, Güzellik Tanrıçası Aphrodite'nin onu kıskanması sonucu oğlu Eros'u ona dünyanın en çirkin erkeğine âşık etmesi için gönderir. Fakat Eros, Psykhe'ye âşık olur

ve akabinde kavuşmalarına kadar olan zorlu süreç olay örgüsü içerisinde verilerek masal sonlanır.

“Gökyüzündeki kuşlar öyle bir çığrışır, öyle bir çığrışır ki, seslerini değil Psykhe’nin sevgilisi, yedi deniz ötedeki balıklar bile işitirler. Eros kalkar hasta yataklarından, ipek kanatlarını takınır. Dağ tepe, deniz derya aşar, sonunda Psykhe’nin bulunduğu yere varır. Onu tüm sevgisiyle sınımsıracık sarar, dudaklarını pembe tenine dokundurur. İşte o zaman birden uyanır Psykhe, sevgi ile gülümser yanakları gül olur açılır, gözlerinden inci taneleri saçılır. Şimdiden sonra onları hiçbir güç ayıramayacaktır. Bu beraberlikten sevinç doğar, sevgi doğar, can doğar” (Coşkun, 1989e: 19).

Eflatun Dergisi, “Kazan (Çocuk Köşesi)” – Zebercet Coşkun, S. 251, Kasım 1989, s. 23-24.

Bir Elazığ masalı olan, yoksul ve akıllı kıt bir oduncunun, karısının yoksulluktan bıktığı için para kazanmasını kastederek ‘kazan’ demesiyle, oduncunun fiil olan ‘Kazan’ı, nesne olan kazan ile karıştırması sonucu başına gelen olayların anlatılması ve bu kazan sayesinde yoksulluklarının son bulması ile masal sonlanır.

“‘Herkes gibi sen de kazan!’ demiş kocasına. ‘Ya kazan, ya da bir daha bu kapıdan içeri girme!’ Zavallı adam ne yapsın, kime gitsin? Onun bunun yolunu mu kessin? Karışık düşünceler içinde o sokak senin, bu sokak benim dolaşıp dururken, bir yandan da karısının sözlerini tekrarlamış. ‘Kazan! Kazan! Kazan!’ derken vurmuş yolu dağa bayıra. Biraz da akıllı kıtmış bu adamcağızın. Sonunda ne söylediğini, ne istediğini unutmuş da başlamış dağda bayırda kazan aramaya. Araya araya gitmiş de gitmiş... Az gitmiş uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş, yol gitmiş, o gitmiş, daha da gidecek ye, bir de bakmış bir subaşı. Kol gibi suyun akarında da kara kap kulplu kocaman bir kazan” (Coşkun, 1989f: 23).

Eflatun Dergisi, “Sarımsak Beylerbeyi (Çocuk Köşesi)” – Zebercet Coşkun, S. 252, Aralık 1989, s. 14-15.

Bir Elazığ masalı olan, yoksul bir çobanın günün birinde Koca Dev’in tuzağına yakalınmış bir yaşlı tilkiyi kurtarması ve bu iyiliğin karşılığında da tilkinin kurnazlığı sayesinde çobanın Sarımsak Beylerbeyi olması ve padişahın kızı ile evlenme sürecindeki maceraları anlatarak masal sonlanır (Coşkun, 1989g: 14-15).

“Tilki demiş ki, ‘İyilik altında kalınmaz! Ben de seni bu yoksul hayattan kurtarıp bey yapacağım.’ ‘Adsız, ünsüz beylik olur mu?’ demiş Çoban. ‘Kavanoz beyi, Küp beyi, Küplüce beyi oluyor da, sen neden olmayasın? Buluruz sana da bir ad! Üne gelince onu da nasılsa edinirsin.’ (...) Tilkiye gelince... Saray kapılarına çıkmış. ‘Sarmısak Beylerbeyi’nin sarayına hoş geldiniz!’ diyerek gelin alayını karşılamış. (...) Böylece yoksul çoban Sarmısak Beylerbeyi olmuş. Padişah kızı ile diz dize mutluluk içinde yaşamışlar.” (Coşkun, 1989g: 14, 15)

Eflatun Dergisi, “Efsanelerle Anadolu Cudi Dağı Efsanesi” – Zebercet Coşkun, S. 257, Mayıs 1990, s. 28-29.

Cudi Dağı adının Sümer-Akad efsanelerine dayandığını belirten yazar, Sümer yazıtlarındaki Tufan hadisesini anlatımıyla yazıya başlar. Hz. Nuh’un doğumundaki kerametler ve Nuh Tufanı hakkında Kur’anı Kerim ve Eski Tevrat’taki bilgilere de yer verilerek, araştırmalara konu olan Nuh’un gemisi hakkındaki rivayetlerle yazı sonlanır.

“Sadece gemidekiler günahkâr insanlığın cezasından kurtulurlar ve Hz. Nuh gökteki Tek tanrı ile yenilenmiş bir soyun bağlaşmasını sağlamış bir kişi olarak ölümsüzler arasındaki yerini alır” (Coşkun, 1990: 29).

2.4.2. Diğer Dergilerdeki Yazıları

Zebercet Coşkun; Gemlik ve Gemlik Körfez isimli gazetelerde yayımlanan “Efsaneler Şehri Bursa” ve “Efsanelerle Anadolu” yazı dizilerini, “Kimler Geldi Kimler Geçti (Tarih İçinde Gemlik)” isimli eserinde kitaplaştırmıştır. Bu yazıların çalışması, tarafımızca yukarıda incelendiğinden dolayı bu bölümde tekrara gerek görülmemiştir. Yazarın Bursa’da Yaşam ve Bursa Defteri isimli dergilerdeki yazılarına da ulaşılmış olup, Eflatun Dergisinde yer alan yazılarla benzer olması sebebiyle çalışmamızda yer verilmemiştir.

SONUÇ

Cumhuriyet dönemi kadın yazarlarından Zebercet Coşkun, edebiyat sahasında romandan masala, araştırmadan mitolojiye dek pek çok türde eser vermiştir. Döneminde oldukça ses getiren “Haçın” isimli eseriyle 1975 Milliyet Roman Yarışması’nda dördüncülük ödülüne layık görülmesine rağmen günümüzde gölgede kalmış bir isimdir. Bu ödülü de eski adı Haçın olan Adana’nın Saimbeyli ilçesinde Ermenilerle Türkler arasında geçen olayları belgelere dayanarak anlattığı “Haçın” romanı ile kazanmıştır. Devrinin önemli isimleri tarafından değerlendirilen bu roman, Adana’nın Saimbeyli ilçesinde Ermenilerle Türkler arasında geçen olayları belgelere dayanarak anlatmıştır.

Bu tez çalışmasında; Zebercet Coşkun’un romanları, masalları ve serbest yazıları incelenmiştir. Masal kitapları “Altın Kale’nin Esrarı”, “Kara Dev ile Kotan” ve “Sihirli İnci” takip etmiştir. Bu masalları arasında “Kara Dev ile Kotan” Dünya Masalları Serisi’ne girerek Ermeniceye çevrilmiştir. Daha sonra 1994’te Gemlik gazetesinde, 1995’ten sonra ise Gemlik Körfez’de yayımlanan araştırma yazıları “Kimler Geldi Kimler Geçti-Tarih İçinde Gemlik” adıyla kitaplaşmıştır. Son romanı “Elmanın Kurdu” 2001’de yayımlanarak, Güneydoğu Anadolu bölgesindeki var olma mücadelesini konu alır. Farklı dergilerdeki yazıları içerisinde Eflatun dergisindeki yazıları da önemli bir yer tutmaktadır.

“Haçın” ve “Elmanın Kurdu” isimli romanlarının en temel ve ortak özellikleri iki eserin de gerçekçilik akımına dayandırılmasıdır. İki romanın da ortak özelliği, yazarın bulunduğu bölgelerdeki gözlemlerinden romana ait bir dünya oluşturmaktır. Zebercet Coşkun, eşinin görevi dolayısıyla Anadolu’da birçok şehir ve kültürü tanıma fırsatı bulmuştur. Adana’nın Saimbeyli ilçesindeki Kurtuluş Savaşı dönemindeki Türk-Ermeni ilişkilerini konu alan “Haçın”, kamuoyunun yanıltılmaya çalışıldığı Ermeni soykırımı yalanı açısından oldukça anlamlı bir cevap niteliğindedir. Tarihi bir belgesel niteliği taşıyan bu roman, yıllarca Türk bayrağı altında dostça yaşamış olan milletlerin kendi çıkarları uğrunda bulundukları coğrafyayı kana bulamalarını konu alır. Fransız ve Ermenilerin kaşıyarak bir yaraya dönüştürdüğü etnik kimlik merkezli olayların, yıllarca beraber yaşamış olan insanları nasıl bir açmazla sürüklediğinin hikâyesidir. Yazarın ikinci romanı olan Elmanın Kurdu ise, Güneydoğu Anadolu’daki insanların var olma mücadelesini esas alarak, oldukça ürpertici ve acı gerçekleri Dr. Ali Orhan kişiliğinde okuyucuya sunmaktadır. Zebercet Coşkun’un gözlemlerinden oluşan bu roman, bürokrasi ve siyasetteki taşlaşmış zihniyetin Güneydoğu Anadolu merceğinden gözler önüne

serilmesidir. Feodal yapı ve bürokrasinin içerisinde sıkışmış halkı tüm gerçekçiliğiyle yansıtmada oldukça başarılıdır.

Zebercet Coşkun'un söz konusu olan iki romanı yapı başlığı altında; özet, olay örgüsü, kişiler, zaman, mekân ve bakış açısı bağlamında incelenmiştir. Ayrıca romanlardaki temalar bireysel, sosyal ve siyasi temalar olmak üzere değerlendirilerek, dil ve üslup özellikleri bağlamında anlatım teknikleri açısından da tahlil edilmiştir. Olay örgüsü bu unsurlar dikkate alınarak çok zincirli vak'a halkalarından oluşmuştur. İki romanında da Tanrısal bakış açısı ve kahraman bakış açısını çoklu bakış açısıyla kurgulayan yazar; bu bakış açılarına bağlı olarak anlatım tekniklerinden de yararlanır. Özellikle eserlerinde anlatma, gösterme ve tasvir tekniklerinin ağırlıklı olarak kullanıldığı bu romanlarda; yazar tasvir konusunda oldukça başarılıdır. Yazarın eserlerinde anlatma tekniğinin ön planda olması, eserlerin yazarın gözlemlerine dayandığının bir göstergesidir. Ayrıca yazarın diyalog, iç diyalog ve iç çözümleme tekniklerini kullanış amacı; genellikle karakterleri eser içinde tanıtarak, onların iç dünyalarını okuyucuya aktarmak için bir vasıta olarak değerlendirilebilir.

Zebercet Coşkun'un romanlarında görülen mekânlar, insan-mekân bağlamında açık ve kapalı mekânlar olmak üzere değerlendirilmiştir. "Haçın" isimli romanın konusu gereği açık mekânlar oldukça ön planda iken, Elmanın Kurdu isimli eserde ise kapalı mekânlar çok daha göz önündedir. Ayrıca romanlarda mekân tasvirleri oldukça ayrıntılıdır. Zebercet Coşkun'un romanlarında zaman kavramı; vak'a zamanı, anlatma zamanı, nesnel zaman ve yayın tarihi olarak dört alt başlık altında incelenmiştir. İncelenen romanlarda vak'a zamanı ile anlatma zamanı arasında farklılıklar bulunur ve zaman zaman geriye dönüşlerle eserin kurgusu oluşturulur.

Zebercet Coşkun'un romanlarında şahıs kadrosu oldukça kalabalıktır. Şahıs kadrosunun iki romanda da oldukça geniş tutulması, romanın gerçekçiliğinin okuyucuya aktarabilme çabasındandır. Seçilen şahıslar, eserin kurmaca dünyasına oldukça uygun seçilmekle birlikte kişiler gerçek hayattan alınarak idealize edilmiş kişilerdir. Genellikle şahıs tanıtımları diyalog tekniğiyle verilmiş ve yazarın şahsi gözlemlerinin farkındalık oluşturması açısından onları daha canlı ve gerçekçi bir hale getirmiştir. Özellikle Elmanın Kurdu isimli romanda, olay örgüsünü meydana getiren halkaların oldukça yoğun olduğu yerlerde şahıs kadrosuyla eserin iç örgüsü bütünlüğünü korumuştur.

Eserlerinde yalın ve anlaşılır bir dil tercih eden Zebercet Coşkun, romanlarında sözel kültürün yansımalarına da değinmiştir. Anadolu insanını merkez alan bu romanlarda, şahısların yörenin ağzına uygun olarak konuşturulması, eserin anlatımı açısından oldukça canlı bir görünüm oluşturmıştır. Eserlerinde genellikle fiil cümleleri kullanan yazar, oldukça basit cümleler tercih etmiştir. Bunun yanı sıra yüklemsiz cümleleri diyalog tekniğiyle oldukça fazla kullanan Zebercet Coşkun, eserdeki anlatımı bu yönüyle olumsuz etkiler. Eserlerinde ‘toplum için sanat’ anlayışını benimseyerek, realizmin etkisiyle şahısları iç ve dış yönleriyle tahlil etmiştir.

Çocuk edebiyatı alanında da başarılı eserler veren yazarın, edebi faaliyetleri içerisinde önemle üzerinde durulması gereken bir diğer tarafı da masallarıdır. Çocukluğunda aile büyüklerinden dinlediği masallar ve Anadolu’da bulunduğu bölgelerden derlediği anlatıları üç masal kitabında toplar. Bunlar; “Altın Kale’nin Esrarı”, “Kara Dev ile Kotan” ve “Sihirli İnci” isimli masal kitaplarıdır. Bu üç masal kitabındaki temalar; kıskançlık, tembellik, yalan, kırgınlık, sevgi ve saygı gibi evrensel konuları ele almaktadır. Masalların derlendiği kişi ve bölge konusunda da okuyucuyu bilgilendiren yazar, masallarına başlangıç tekerlemesiyle başlamaktadır. Masaldaki denge unsurlarının dikkatle ele alındığı bu çalışmada, masalın kırılma noktası olan denge unsurlarının bozularak sonra tekrar sağlanması ayrıntısına titizlikle yer verilmiştir.

Yazarın doğup büyüdüğü şehir olan Gemlik’e ait anı, mitoloji ve efsanelerin yer aldığı yazılarını topladığı “Tarih İçinde Gemlik” isimli kitabı şehrin kültür tarihi açısından oldukça önem taşımaktadır. Kitap; Zebercet Coşkun’un ‘Gemlik’ ve ‘Körfez’ isimli gazetelerde yayınlanmış olan 130 adet yazısından oluşmaktadır. Kitabın içeriğini ise, Gemlik şehrinin uzak geçmişinden başlanarak kitabın yayımlandığı tarih olan 1997 senesine kadar olan mitoloji, tarih, efsane, anı gibi yazara ait serbest yazıları oluşturur. Gemlik şehrinin kültürüyle yoğrulmuş olan yazar, şehrin dönemlerini tarihsel süreç içerisinde değerlendirir. Çocukluğunu, gençliğini geçirdiği bu şehri anıları ışığında manevi bir bağla değerlendirir. Kitapta oldukça sade ve yalın bir dil kullanmıştır. Anılarının söz konusu olduğu yazılarında; ailesini, çocukluğunu ve ülkenin geçirdiği siyasal çalkantılı dönemleri aktarır. Gemlik şehrinde doğup büyüyen devlet adamlarına da yer verdiği yazıları okuyucu için oldukça merak uyandıracak niteliktedir.

Zebercet Coşkun’un serbest yazılarının en yoğun hacmini oluşturan Eflatun dergisindeki yazıları ise, “Efsanelerle Anadolu” yazı dizisi başlığıyla okuyucuya

ulaşmıştır. Eflatun dergisindeki yazı dizisi kendi içerisinde oldukça çeşitlilik barındırır. Türkiye'nin manevi önderleri olan Mevlana, Yunus Emre, Hacı Ahmet Yesevi gibi şahsiyetlerin kıssalarıyla anlatıldığı yazılar oldukça fazladır. Bunun yanı sıra Bursa şehrindeki efsanelerin manevi şahsiyetler merkezinde değerlendirildiği yazılar ve Osmanlı padişahlarının Bursa şehrine olan katkıları dergide oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Bursa şehrindeki Osmanlı mimarisinin yer aldığı yazılar da şehrin kültür tarihi açısından oldukça önemlidir. Yazı dizisinde Anadolu'nun tarih öncesi uygarlıklarının mitolojik efsaneler eşliğinde anlatılması da dergideki çeşitliliğin bir parçasını oluşturmaktadır.

Cumhuriyet döneminin kadın yazarlarından olan Zebercet Coşkun, 1960'lardan sonra Türk edebiyatında varlığını hissettirmiş bir yazardır. Edebiyat sahasında romandan masala, araştırmadan efsaneye dek pek çok türde eserler vermiştir. Buna karşın Kurtuluş Savaşı döneminde Adana'nın Saimbeyli (Haçin) ilçesinde yaşanan Türk-Ermeni ilişkilerini anlattığı "Haçin" isimli eseriyle ses getirmiştir. Bu romanının dışında da farklı türlerde kaleme aldığı pek çok eseri mevcuttur. Yazdıklarıyla yaşadığı dönemde ses getiren yazar, günümüzde bilinen bir isim değildir. Daha önce eserleri hakkında detaylı bir araştırma yapılmayarak gölgede kalmış Zebercet Coşkun'u, eserleri ışığında değerlendirerek Türk edebiyatında hak ettiği yeri bulması için bu çalışmanın faydalı olacağı öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

1. İncelenen Eserler

- Coşkun, Z. (1975). *Haçin*. İstanbul: Milliyet.
- Coşkun, Z. (1985a). Efsaneler şehri Bursa. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 197, 18-19.
- Coşkun, Z. (1985b). Efsaneler şehri Bursa (2) Sultan Orhan. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 198, 18-19.
- Coşkun, Z. (1985c). Efsaneler şehri Bursa Orhan Gazi Kulliyesi (III). *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 199-200, 19-20.
- Coşkun, Z. (1985ç). Efsaneler şehri Bursa evlât acısı. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 201, 18-19.
- Coşkun, Z. (1985d). Efsaneler şehri Bursa. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 202, 18-19.
- Coşkun, Z. (1985e). Efsaneler şehri Bursa Emir Sultan. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 203, 20-21.
- Coşkun, Z. (1985f). Efsaneler şehri Bursa Hundî Hatun. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 204, 15-17.
- Coşkun, Z. (1986a). Efsaneler şehri Bursa develer, deveçiler. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 205, 18-19.
- Coşkun, Z. (1986b). Efsaneler şehri Bursa Ulucami. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 206, 18-20.
- Coşkun, Z. (1986c). Efsaneler şehri Bursa Somuncu Baba. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 207, 17-19.
- Coşkun, Z. (1986ç). Efsaneler şehri Bursa Timurlenk. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 208, 18-20.
- Coşkun, Z. (1986d). Efsaneler şehri Bursa mevlid yazarı Süleyman Çelebi. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 209, 18-19.
- Coşkun, Z. (1986e). Efsaneler şehri Bursa. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 210, 26-27.
- Coşkun, Z. (1986f). Hikâyemiz altın kafes. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 211-212, 25-27.

- Coşkun, Z. (1986g). Efsanelerle Anadolu Eyüp Sultan Hz. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 213, 20-22.
- Coşkun, Z. (1986ğ). Efsanelerle Anadolu (II). *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 214, 18-20.
- Coşkun, Z. (1986h). Efsanelerle Anadolu gazi erenler. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 215, 22-24.
- Coşkun, Z. (1986ı). Efsanelerle Anadolu Hâce Ahmet Yesevî. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 216, 14-15.
- Coşkun, Z. (1987a). Efsanelerle Anadolu Hazreti Mevlâna. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 217, 18-20.
- Coşkun, Z. (1987b). Efsanelerle Anadolu Hünkâr Hacı Bektaş Velî. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 218, 24-26.
- Coşkun, Z. (1987c). Efsanelerle Anadolu Yunus Emre. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 219, 18-21.
- Coşkun, Z. (1987ç). Efsanelerle Anadolu Nasreddin Hoca. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 220, 25-27.
- Coşkun, Z. (1987d). Efsanelerle Anadolu Bayramiye. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 221-222, 18-20.
- Coşkun, Z. (1987e). Efsanelerle Anadolu Köroğlu. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 224, 20-21.
- Coşkun, Z. (1987f). Efsanelerle Anadolu. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 225, 18-19.
- Coşkun, Z. (1987g). Efsanelerle Anadolu güneşin bahçesi. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 226, 18-19.
- Coşkun, Z. (1987ğ). Efsanelerle Anadolu tarihin ışığında. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 227, 18-19.
- Coşkun, Z. (1988a). *Altın Kale'nin esrarı*. İstanbul: Milli Eğitim.
- Coşkun, Z. (1988b). Efsanelerle Anadolu ana tanrıça. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 229, 17-18.
- Coşkun, Z. (1988c). Efsanelerle Anadolu tek gözlü devler. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 230, 18-19.
- Coşkun, Z. (1988ç). Efsanelerle Anadolu Midas. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 231, 16-17.

- Coşkun, Z. (1988d). Çocuk masalı üç köpük. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 232, 22-23.
- Coşkun, Z. (1988e). Efsanelerle Anadolu Bakkhos. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 232, 27-28.
- Coşkun, Z. (1988f). Efsanelerle Anadolu Amazaon. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 233, 26-27.
- Coşkun, Z. (1988g). Efsanelerle Anadolu Sarı Kız. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 234, 27-28.
- Coşkun, Z. (1988ğ). Efsanelerle Anadolu Krezüs. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 235-236, 18-19.
- Coşkun, Z. (1988h). Efsanelerle Anadolu Halikarnassos. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 237, 8-9.
- Coşkun, Z. (1988ı). Efsanelerle Anadolu Homeros. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 239, 22-24.
- Coşkun, Z. (1989a). Efsanelerle Anadolu orfizm. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 241, 24-26.
- Coşkun, Z. (1989b). Efsanelerle Endimione efsanesi. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 243, 15-16.
- Coşkun, Z. (1989c). Masal sihirli kılıç (Çocuklara 23 Nisan armağanı). *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 244-245, 20-21.
- Coşkun, Z. (1989ç). Efsanelerle Anadolu Hero ile Leandros. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 246, 8-9.
- Coşkun, Z. (1989d). Efsanelerle Anadolu Philemon ile Baükıs. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 247, 10-12.
- Coşkun, Z. (1989e). Efsanelerle Anadolu Eros ile Psykhe. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 248, 17-19.
- Coşkun, Z. (1989f). Kazan (Çocuk köşesi). *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 251, 23-24.
- Coşkun, Z. (1989g). Sarımsak beylerbeyi (Çocuk köşesi). *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 252, 14-15.
- Coşkun, Z. (1990). Efsanelerle Anadolu Cudi Dağı efsanesi. *Eflâtun: Sanat, Fikir, Kültür ve Aktüalite Dergisi*, S 257, 28-29.
- Coşkun, Z. (1990). *Kara dev ile kotan*. İstanbul: Redhouse.

- Coşkun, Z. (1997). *Sihirli inci*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Coşkun, Z. (1999). “Kimler geldi kimler geçti” (*Tarih içinde Gemlik*). Bursa: Körfez Ofset.
- Coşkun, Z. (2001). *Elmanın kurdu*. İstanbul: Altan.
- Coşkun, Z. (2005). *Tarihe düşülen dipnot: Haçın ve Çallıyan Efendi*. İstanbul: Günizi.

2. Faydalanılan Eserler

- Aksoy, A. (2004). *Bursa yazıları*. Bursa: Bursa Kültür Sanat ve Turizm Vakfı.
- Aktaş, Ş. (2017). *Anlatma esasına bağlı edebî metinlerin tahlili*. Ankara: Kurgan Edebiyat.
- Arı, B. (2012). Bir roman, bir ağıtla Haçın’da Ermeni olayları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (20), 295-312
Atatürk Araştırma Merkezi.
- Balabanlılar, M. (2003). *Türk romanında Kurtuluş Savaşı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür.
- Belge, M. (2013). *Edebiyatta Ermeniler*. İstanbul: İletişim.
- Bildirici, Y. Z. (1999). *Adana’da Ermenilerin yaptığı katliâmlar ve Fransız-Ermeni ilişkileri*. Ankara: Sistem.
- Çamurdan, A. C. (1975). *Kurtuluş Savaşında Doğu Kilikya olayları*. Adana.
- Çelik, K. (1999). *Milli Mücadele’de Adana ve havalisi (1918-1922)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Çetin, N. (2009). *Roman çözümleme yöntemi*. Ankara: Öncü.
- Ener, K. (1996). *Çukurova Kurtuluş Savaşı’nda Adana cephesi*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Enginün, İ. (2006). *Yeni Türk edebiyatı tanzimat’tan Cumhuriyet’e (1839-1923)*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- (2008). *Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatı*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Erdal, İ. ve Karaçavuş, A. (drl.). (2009). *Osmanlı siyasal ve sosyal hayatında Ermeniler*. İstanbul: Kilim.
- Girici, A. (2019). *1920 Adana Ermeni mezalimi hâtıraları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Hatipoğlu, S. (2001). *Türk-Fransız mücadelesi*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.

- Işık, İ. (2007). Nuşin Kavukçuoğlu. *Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*. (C 5, 2087). Ankara: Elvan.
- Işık, İ. (2007). Zebercet Coşkun. *Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*. (C 2, 848). Ankara: Elvan.
- Kacıroğlu, M. (2017). *Türk romanında Ermeni sorunu ve tehcir*. İstanbul: Asitan.
- Kalkan, Y. (2018). *Haçında yeniden dirildik*. Ankara: BizimBüro.
- Kaplanoğlu, A. (1998). *Bursalı Şair Yazar ve Ünlüler Ansiklopedisi*. İstanbul: Sistem Ofset.
- Karaca, Nesrin Tağızade (2007). “Haçın dedikleri... veya bir bölge ve bir roman”.
38. *Icanas Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi/Edebiyat Bilimi Sorunları ve Çözümleri Bildiriler Kitabı II*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- Kılıç, D. (2012). *Osmanlı Ermenileri arasında dinî ve siyasi mücadeleler*. Ankara: Kumsaati.
- Kuşdemir, O. F. (2020). *Cengiz Dağcı'nın eserlerinde Kırım Türk halk edebiyatı 'metinlerarasılık kuramına göre'*. Ankara: Gece Kitaplığı
- Moran, B. (2009). *Türk romanına eleştirel bir bakış 1. Ahmet Mithat'tan Ahmet Hamdi Tanpınar'a*. İstanbul: İletişim.
- Necatigil, B. (1979). *Edebiyatımızda eserler sözlüğü*. İstanbul: Varlık.
- Okay, O. (2011). *Batıllaşma devri Türk edebiyatı*. İstanbul: Dergâh.
- Onar, M. (2009). *Kuruluşundan kurtuluşuna bağlantıları ile Saimbeyli*. Adana: Ulusoy.
- Orkun, V. (2020). *Gemlik tarih ve coğrafyası*. Ankara: Alter.
- Örs. A. (2006). *Anadolu'da Hacın-Çay Ermenileri kökenleri faaliyetleri Saimbeyli (Hacın) çevre tarihine giriş*. Adana: Dost.
- Özdemir, H., vd. (hızl.). (2005) *Ermeniler: sürgün ve göç*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Özkılınç, G., vd. (hızl.). (2013). *Bursa'nın kadın yüzü*, Bursa: Asa.
- Parla, J. (2020). *Don Kişot'tan bugüne roman*. İstanbul: İletişim.
- Pehlivan, N. (2016). *Geçmişten günümüze Gemlik*. Bursa: Bursa Yayınları.
- Sert, S. (2005). *Fransızların Ermenileri yok etme planı (Haçın Ölüm Kampı)*. İstanbul:
- Stevick, P. (2010). *Roman teorisi*. Sevim Kantarcıoğlu (çev.) Ankara: Akçağ.

- Şahin, İ. (2000). Türk romanının tarihî gelişimi. *Türk Yurdu Dergisi*, 20 (153-154), 45-65.
- Tampınar, A. H. (2011). *Edebiyat üzerine makaleler*. İstanbul: Dergâh.
- Tekin, M. (2009). *Roman sanatı 1 (romanın unsurları)*. İstanbul: Ötüken.
- Timur, K. (2012). *Meçhule yolculuk Türk romanında sürgün*. İstanbul: Vesta Ofset.
- Yalçın-Çelik. S. D. (2005). *Yeni tarihselcilik kuramı ve Türk edebiyatında postmodern tarih romanları*. Ankara: Akçağ.
- Yavuz, B. (1994). *Türk-Fransız ilişkileri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Yıldız, A. (1969). *Sağlık oteli*. İstanbul.
- Yurtsever, C. (1995). *Kalekilise*. Ankara: Şafak.
- (2003). *Kamavorlar*. Adana: Çukurovalı.
- (2010). *Haçın bir yangın külleri*. Adana: Çukurovalı.

3. Tezler

- Oflaz, A. (2017). *Zebercet Coşkun'un derleme ve yazma masallarının eğitsel iletiler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Mine ASLAN

Doğum Yeri:

Doğum Tarihi:

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi: Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi: Amasya Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

İLETİŞİM

E-posta Adresi: